

చెన్న పట్టణము, అక్టోబరు ౧౯౩౦

సంపుటము ౭

ప్రమోదూత సంవత్సరము ఆశ్వయుజమాసము

సంఖ్య ౧౦

హంపీక్షేత్రము

కొడాలి వెంటిటనుబ్బారావు, బి. ఏ., కామరాజుగడ్డ శివయోగానందరావుగార్లు

విద్యారణ్యులు

[కాకతిరాజ్యము నశించింది. దేశతో భయానిక, వెంటనే తపస్సు మాని రాజకీయము లలో ప్రవేశించి హంపీలో తెలుగురాజ్యము పునఃప్రతిష్ఠ చేసి మంత్రియై, సంస్కర్తయై, మతోద్ధారకుడై, మల్లీ తపస్సుతో ముక్తిపొందిన నామ విద్యారణ్యులు. ఈయనవిగ్రహము విరూపాక్షుని గుడివెనుక వున్నది. రోజూ పూజాపునస్కారములు జరుగుతూవుంటవి. ఏటేటా ఉత్సవము జరుగుతుండటం. ఇతనికి విరూపాక్షస్వామితో సమంగా సత్కారం జరుగుతోంది. ఆవిగ్రహాన్ని చూచినప్పుడు కలిగిన ఆవేశంలో స్ఫురించిన భావాలు యీ పద్యములకు ఆధారము.]

త్రమము నడంచి యుత్తమపదంబును పొందిన మానులందు స్వా

ర్థమొకట గుర్తగొన్నది. పరస్పర సంక్రయభావ బంధన

శ్రమమయి పొల్చు వ్యక్తియును సంఘము దాని సత్కీర్తిమంచి స్వీ
యమునకు లోకమున వదలిపట్టి ఘనుల నిను మెచ్చుకొందులే.

“లోకము భద్రమై సుఖవిలోకనమై పాలుపొంగునాడు వ్య
ర్లోకమొ మోక్షమో గని వెలుంగుట ధర్మముగాని; లోకమే
చీకటియై విపత్తులకు చిక్కిననాడు తపంబు మోక్షమున
చేకొని ముక్కుమూసుకొని చెట్టుల గుట్టల బట్ట ధర్మమే.”

అని తలపోసి తెల్లుభవనప్రళయంబున కడ్డుకట్టనే
సిన మహానీయమూర్తివని చెప్పిరి ని న్నొక విగ్రహంబు చే
సి నిలిపి నిత్యమున ప్రజ భజించుచు నుండుట గాంచి ధన్యతే
వనపథవర్తు లైతి మనుచారలు నీగుడి చూడవచ్చుచో.

దేశక్షోభ, మరాజకంబును, మదాంధీభూతి శత్రుశత్రుమా
ధీశోజ్ఞాంభణ మా, ర్తపారజనవృత్తి చేదనోదేకమ,
త్యాగపూరిత రాష్ట్రపాలక దురంతాభ్యాసమున, కాకతి
శ్రీశుం షోడిననాడు తెల్లుధర ముంచెన్ నీయశస్సప్తికై.

అలనందాన్వయ మగ్నిలోపాగిలి నీరైపోవ, నందండ్రి మా
ర్యుల సామ్రాజ్యము బైటబడ్డయది విప్రుండుక్క డా నాశ స్స
వ్తులకు హేతువు నీవో, కేవలము తేజోమూర్తివై సాత్వికో
జ్వలస్పృష్టి ప్రతిపాదకుండవయినావా? తెల్లు సంజ్ఞాఘనా.

చెరచిన దాని బాగుపడచేయుట దుర్లభ మట్టి తెల్లురా
జ్యరమను, ఓరుగల్లు నిలయంబున కోటలుండ రాళ్లవే
బరువుల క్రుంగుదాని, సులభంబుగ పైకి తెంల్చి దివ్య సుం
దర రుచిమూర్తి చేసితివి తల్లిఋణంబును తిర్చినావు పో.

ఒకచేత, పాడైన ఓరుగల్ సెరువును విద్యానగర రాజ వీధికెత్తి,
ఒకచేత, షీణతనొందు హిందూమత వైశాల్యభావ సంపదల నెత్తి,
ఒకచేత, రాజకీయోన్నతిలో ముగ్రతశక్తియుక్తుల “వరజాల” నెత్తి,
ఒకచేత, యోగసాయుజ్యంత రానందతత్వసారాచ్చసాధనము లెత్తి
ఇహపరంబుల మత రాజకీయములను-ఒకటికొక్కటి పొసగని వికటవస్తు
జాలముల వైకృతరచి-నిస్సంగమందు సంగివై సంగమందు నిస్సంగివైతె.

అప్పుడు పురాణకాలమునందు వసిస్తుడు; రాజ్యవేత్తలక
నిపుణుడు సాధుపుంగవుడు నేడు మహాత్ముడు గాంధీ: తెల్లుభూ
మి పతిచరిత్ర వేశనుసుమీ యగమధ్యమునందు నీవు; మా
తృప్త నితాంతపూజకు విధించిన బ్రహ్మము మూడుమూర్తులా?
ఒక కాలంబున నొక్కదివ్యబుష్మిచేయుక రాజ్యనిర్మాణ సా
ధకవర్గంబది శక్తిమంతమయి స్వాతంత్ర్యంబు స్థాపించు న,
పైకదా నీదు పవిత్రజీవితము వర్తించుక, యశఃకాయ కా
ముకులౌవారలెటుల తలంచిన నదా మోదంబు గాకుండునే.

అది జలాంతర్గత మఖిలలోకలయంబు వటపత్రమున మోచువావొకండు
అది కాలకాకోల మగ్నిదగ్ధలయంబు గళమునందున నిల్చుగల వొకండు
అది ప్రభంజనవేగ మారంభవలయంబు వరముతో గెడవెడివా వొకండు
అది మహాభూభార మణగద్రొక్కు లయంబు కోడెలపై నిల్చువా వొకండు
కట్టుకథ లివి పౌరాణికములు తెల్లు-రాజ్యవిలయాంతరమున సరణ్యములను
కందమూలాలబ్రతుకును గడపు వెర్రి-బ్రహ్మమడు రక్షకుండగువాడే? వింత?

నీకన్నకడుగొప్పవారలు తపోనిష్ఠాత్మకుల పుట్టరే
లోకంబందున? వారి దేవతలగా రూపించి యేటట పూ
జాకళ్యాణము నర్పినారే? ప్రజలుత్సాహంబు రెట్టింప నీ
కే కావించు టదేలనోయి? పరమాంగీకార సూచిత్రతంత.

“ఆత్మవత్సర్వభూతాని” యని తలంచి-నిన్ను నీదేశమాతతోనున్నతమగు
పదవిపొందించి ఆటలో పండినావు-ముక్తినికు దేశానికి భుక్తిభక్తి.

నీపేరు శాశ్వతంబయి-నీపేరున నిల్చినట్టి నిలయము నుసియై
నీపూజ వీరపూజో-ద్దీపనమయి నిల్చినోయి తెల్లు ధరితిక.

ఆకన్న మూతలో పంథర్వలీన పంచానిలస్తంభనాత్మార్చి వెలుగు
ఆబాహ్యమోష్యులో నసమాక్షుసెగకన్న మంటరేగినసుల్లు మాటు మణుగు
ఆకన్న విష్ణులో నిఖిలరాజన్య శిక్షాదక్షమైన వర్చస్సు మెరయు
ఆచిరునవ్వులో నాంధ్రసామ్రాజ్య సుశ్రీనవ్యజీవనశీల మిముడు
ఈశిలావిగ్రహమునందె యింతగొప్ప-కుమరుకొనియుండ ఊహలు గుములుకొనిన
ఎంతవాడవో నిను స్తుతియింప గలమె-విజయనగ రాంధ్రదేవుడవే నిజంబు.

(యుక్తిపాట)

[ప్రామరజనవాద్యము: శకము ౨]

ఇప్పటివారివలె వ్రాయను చదువను శిష్యకున్నను,
ప్రాచీనాంధ్రస్త్రీల జీవితము, విజ్ఞానప్రపూర్ణమై
వెలయుచుండెడి నని యూహించుటకు, మన కిప్పటిని
శేషించి కొనయూపిరితో నటనబు గావించుచున్న
ప్రాచీన స్త్రీల వాద్యయములోని కొన్ని కొన్ని
శకలములే చాలి యున్నవని నావిశ్వాసము. మన
విషయము ఆత్యంత ముక్తిప్రకృతము మని యెంచెడి
సాహిత్యము, సంగీతము, ఛందము, ప్రకృతిశాస్త్రరహ
స్యములు, వేదాంతశాస్త్రతత్వములు, ఆయుర్వేదము, కృ
తిమము, గణితశాస్త్రము మున్నగు సమస్తశాస్త్రముల
లోని సారభూతము లగు విషయము లన్నియును, అప
యత్నముగనో సప్రయత్నముగనో, వారి వాద్యయరాశి
లోఁబ్రవేశించి, నిపురుగప్పిన నిష్పమిణుఁగులవలె నప్పు
డప్పుడు తిరుగులీనుచుండును. నేను కవినిగాని, గాయకుఁ
డనుగాని, విద్వాంసుఁడనుగాని విమర్శకుఁడనుగాని కాకు
న్నను, సప్రాక్తసంసారమో తెలియుదుకాని, నాకు ఆ
ప్రాచీనస్త్రీలవాద్యయములోని అయ్యైభాగములను విను
నప్పుడు అత్యంతము నానందము గల్గుచుండును. కావున
నప్పుడప్పుడు కొన్ని పాటలను పూర్వస్త్రీల పాడుచుం
డఁగా వ్రాసికొనఁ గల్గితిని.

అందుండి యథావకాశముగా కొన్ని పాటలను
ప్రకటింపఁ దలంపు కొని, గడచినసంవత్సరము సమదర్శిని

ఉగాదిసంచికలో గారీగర్వభంగము—అనుపాటలోఁగల
విషయములను నాయెఱిగినట్లులు చెల్లడించుచుంటిని.
ఇప్పు డిట్లుట ౨వ దను జ్ఞానివిజ్ఞాని భూతుల పాటను
గట్టిది యొక కొన్ని విచరణవాక్యములకు చదువరుల
యుపయోగార్థమై ఇచ్చుచున్నాను.*

కథాంశము:—పాటయందు వచ్చెడి కథాంశమును
ముమ్మారు సంగ్రహశక్తితోఁ జెప్పి, ఆ విషయము
కథాంశములం గుఱించిన విమర్శమును సమాలముగా
క్రింద వ్రాయుచుండును. ఈ పాటలోని కథాంశ విధి:—
మనప్రసిద్ధమగు నొకపట్టణములో వేదవేదాంగవేత్త యగు
నొక బ్రాహ్మణుఁడు భార్యతోఁ గావురముండును.
ఆనంపగులకు గుఱవంతులు, రూపవంతులు నగు కొడు
కును, గూఁతును ముందురు. క్రమముగా నాకన్యక యౌవన
వతి కాఁగా, నామెకు అమరూపుఁడల భర్తను మాన్చు
టకై తొడ్డి యర్పింప సాగును. ఈ విషయమును
కన్నెట్టి అపిల్లతల్లి ద్వారా తెలిసి, సోదరుఁడను,
తాను జ్ఞాని, విజ్ఞాని, భూయఁడు—అను ముత్రైఱులవారి
లో శేయొక్కరినైన నైననొకఁ బెండ్లియాడెననేకాని,
ఇతరులనుఁ బెండ్లియాడను—అని కినినిశ్చయమును తెలి
యఁబఱచును. అంత వారు పెట్టెయని అట్టిఁగుని నశ్యేషిం
చుచుండురు. ఇట్లుండఁగా, కొందొకరాజకార్యవశమున
నా బ్రాహ్మణుఁడు దేశాంతరముపోవును. అచ్చట నాయన

* విలూరు నుంజావాడీ ముద్రాక్షరశాలవారు స్త్రీలపాటలను పేరితో ప్రాచీన స్త్రీల వాద్యయమును
మూఁడుభాగములుగా ప్రచురించివారు. వారు విరకాలముక్రిందనే యింత మహోన్నతకార్యము సాధించినందు
లకు ఆంధ్రులందఱును మనను కృతజ్ఞులై భిందనములు. ఆం దీపాటకూడ కలదు. దీనికి వారు యుక్తిపాట
అని కీర్తి క నుంచిరి. (మాడ: ౨వ భా. ౮౦ పాట, ౬౮, ౬౯ పేజీలు.) కాని నా పాఠములకును వారి
పాఠములకును పెరియో మార్పుగలదు. ఈపాటకు మూలము నిచ్చుచున్నాను. కనుక, సరియైనపాఠములను
చదువరులు పోల్చికొని దీని సరికను విమర్శించి గుఱదోషముల చెల్లడింపఁగోరుచున్నాను. జ్ఞానప్రియులగు పండిత
సోదరులు ఈకార్యమునకు పూనుకొందురుగాక. [పం. ఆ.]

నొక బ్రాహ్మణమునకుడు సంతరించి భార్యగఁ గనుకని పుత్రకంఠగోరును. జ్ఞానివిజ్ఞాని శూరులలో నెవ్వఁడైన నొక్కని నేగాని తదికిరని తనమాతరు పెండ్లియాడని చెప్పను. బ్రాహ్మణులెల్ల కాదు తాను విజ్ఞాని నని చెప్పి, ఆ విజ్ఞానమును బ్రార్థింపు మనఁగా, వెన్వంటనే ఒకవిమాన మునుపృష్ఠించి అందులో నా బ్రాహ్మణుని గూర్చుండఁబెట్టి కొని ముల్లోకములనుత్తీర్చి మఱల యథాస్థానముఁ దెచ్చి దింపఁగా, వతనిని మెచ్చి ఆ బ్రాహ్మణుడు నేటి కేడన నాడు వచ్చినఁ బిల్ల నిచ్చెడఁని చెప్పి స్వస్థమునకుఁ బోవును.

ఇంతలో ఆకన్యకయొక్క యన్నగారు చెల్లెలికై వరాన్వేషణకేయుచు నొక్కచోట నొక్కశూరునిం గని యాతని శస్త్రాస్త్రవిద్యలఁ బరీక్షించి మెచ్చి, యతనికే డవచ్చెలిని నిత్తుఁనియు, నాటికేడవవాడే వివాహ ముచూర్తము గవున నానాటికి తనయింటికి రమ్మని యా మాటచెప్పి సరిగా తండ్రి యింటికి వచ్చినవాడే తాను నింటికివచ్చి చేరుక.

తండ్రికొడుకు రింటికి వచ్చునప్పుటికి ఆకన్యకలెల్లి యాయూర నన్న ఒక బ్రాహ్మణబాలకునిచేఁ బ్రార్థింతురాలయి, అతనినగి జ్ఞాని యని యెఱింగి, అందులకు నిదర్శనముఁ జూపుచుని కోరి, ఆతండు భూతభవిష్యత్సర్వ మానముల నెల్ల చెప్పఁగా విని సంతుష్టయై, తనమాతరును తప్పక యిత్తునని నాఁడే కేడవవాఁడు ముచూర్తము గనుక రమ్మని చెప్పి తనయింటికి వచ్చి తా నిచ్చినవాడైనను ఆతండ్రికొడుకులకుఁ దెల్పఁగా, వారును తాము చేసినవాగ్దానములను ఆమెకు చెప్పెదరు. అంత వారందఱును పరస్పరము ఆశ్చర్యంఁ ద్రమరిపాదములతో ముప్పిరిగొని, అది యంతయు దైవచిత్ర మని యనుకొని, ఎవ్వరి యిష్టముచచ్చిఁజుట వారు తమతమ వాగ్దానములనే చెల్లించికొనటకై పెండ్లి ప్రయత్నములను చేయుచుండురు.

అనుకొనినట్లులే పెండ్లి ముచూర్తమును సమీపించును. జ్ఞాని, విజ్ఞాని, శూరుఁడు మహోత్సాహముతో ఆనాటికి వచ్చి సిద్ధుడువరు. ఇంతలోఁ బులియొడి పుట్టవలె, ఆ పెండ్లి మాతరు అంతగొనమై పోవును. పెండ్లి

మాతరు తల్లి, దండ్రీ, అన్నయన, పెండ్లికై వచ్చిన చుట్టఱను పక్కఱను అందఱు గోలుమంటురు. పెండ్లి కొడుకులు ముగ్గురును యేమియుఁ దోచుక విడుతులై పోయెదరు. అప్పుడు ఆకన్యకచుట్టలనే ప్రార్థింతులై, జ్ఞాని ఆమె నొక రాక్షసుఁడు పోరించి దాచివాడని చెప్పును; విజ్ఞాని అనొంటికిం బోవందిగన విమానమును సిద్ధము చేసి వారి నందఱ నచటికిఁ దోడ్కొని పోవును; శూరుఁ డా రాక్షసులలో పోరి వానిం జంపును. అసిమ్మట మఱల నందఱును పెండ్లియింటికి వచ్చి చేరుదురు. కాని ఆముగ్గురు పెండ్లికొడుకులలో ఎవ్వనికి ఆపిల్ల నిచ్చి పెండ్లి నేయఁ దగునో యని వారందఱు త్రోక్కఁబడెదరు. జ్ఞాని తాను తెలిసికొనవచ్చునో ఆపిల్లబాడ తెలియకయే పోవును. కనుక, పిల్ల దొరకుటకు తాను కారణ మని తఁకు పెండ్లి నేయవలె నని వాదించుచుండును. విజ్ఞాని తనవిమానము లేనినొంటిల్ల బాడ తెలిసియు వృథయై గదా! కాఁబట్టి తనకే యిచ్చి పెండ్లి నేయు నునున. శూరుఁడు జ్ఞాని బాడా తెలిసికొనఁగల్గినను, విజ్ఞాని విమానము సృజింపఁగల్గినను, ఆరాక్షసుని తోఁ బోరినశూరుఁడు తాను లేకున్నచో అంతయు నిరర్థకమే గనుక, తనకే ఆకన్యకనిచ్చి పెండ్లి చేయవలయునని వాదించును. ఈ మువ్వరలో ఆకన్యకు ఎవ్వరి కిచ్చి పెండ్లి చేయవలయును? ఈ ప్రశ్నతోఁ బాటు పాటలోని కథాంశమంతయును (పాటచూడ) ముగియును. ఇది ఇందలి కథాంశము.

ఈకథకు మూలాధారము:—సంస్కృత వాఙ్మయమున మహాకవి సోమదేవభట్టమారి రచించిన కథాసరిత్సాగ రమునందు కథాంశవలెంబకు నున్నది ౧౨ ఖంబకమునఁ ౧౩ వ తిరంగము ఈకథకు మూలాధారము. అప్పటి త్రివిక్రమనేమఁడనురాజు (ఇతఁడే శిర్హాత విక్రమాదిత్యుఁడగును) ఒకయోగిపనువున లేతాశుం డనెడి పికాచరాజును పట్టుకొని వచ్చుటకై నిశిధకాలములోఁ బోయి, అతనిం బట్టుకొనివచ్చునప్పుడు, ఆలేతాశుండు ఒక్కొక్క కథిన్ ప్రసంగంఁజెప్పి, కథాంశమునందు బహుసంజేమాములకు నెడమిచ్చు ప్రశ్న వైచిత్త్యతరముచెప్పుచుని కోరును. ఆ ప్రశ్నకు సరియగు నుత్తరము తెలిసియుఁ జెప్పఁడని

రాజుల కేయివక్కులగునట్లు చేతాకుడు ముందుగానే కావ మిచ్చియుండును. నిజము చెప్పగానే చేతాకుడు అదృశ్యుడై మఱిపోయి ఎప్పటియ ట్లుండును. రాజు మఱి వానిని కొని తెచ్చుచుండును. చేతాకుడు మఱి ఇట్టి చిక్కుప్రశ్నల కథల చెప్పి అలయించి చివరకు ప్రపన్నుడై సిద్ధి నిచ్చును. ఈరీతిగా ఆరాజునకు చేతాకుడు ఇనువదియైదు (పంపుతభావలో పంచమిం శతి యని పేరు) కథలు చెప్పెను. కావున నీకథలు ఇనువది యైదుగల గ్రంథమునకు చేతాకపంచమింశతికథ యని పేరు. ఆంధ్రములోఁ గూడ ఈకథలు గవ్యపద్యములలో నున్నవి. అందు అయిదవకథకు పాటలలో ఈపాట అను కిరణమై యున్నది. కాని గవ్యపద్యపంచమింశతికథ మా ర్పుకంటె వ్రాతయు చదువు నెఱుంగని స్త్రీలకుఁబ్బ యైనను, ఈపాటలో చక్కనిరచనమును, అలంకారసంప దయు, తదనుసార ము రసభావబిద్ధియు గోచరించు చున్నది. చదువరులు ఇంక పాటకు చిత్తగింప వేడెనను.

గ. ఆట లాడి అలసివావు

పాట పాడి బడలివావు

యైకపాటలోని ప్ర

శ్లోకి నెప్పేనే—ఆటలాసి.

ఇది యీ పాటకు పల్లవి. స్త్రీలు వేడుకగా దీనిని పాడుకొను నలవాటు. కీరీరబలము ఒక బలము గాదు. శ్రావ్యముగా సంగీతమునుపాడకేర్పి, పాడి, రంజం పంకేయుటయు సంతప్రజ్ఞలోనిది కాదు. సందేహస్పద ములను చిక్కువిషయములకెప్పియించిక్కును విడదీయు మనికోరికప్పుడు బుద్ధిబలమున వానియందుఁగలచిక్కులను విడదీసి వినువారికి బోరా యనిపింపఁగల ప్రజ్ఞాబల మేది యో యుదియే బలము. స్త్రీలకుఁగాని, పురుషులకుఁగాని అట్టిప్రజ్ఞాబలమున్న సే బలముగలయుట్లు గదనము. లేకున్న నో నది దుర్బలమే యగును—అని తోఁపింపఁజేయుచు, నొక ప్రజ్ఞాశాలిని తన ప్రజ్ఞను జగ్గుమనిపించుచు స్త్రీలైనద మును తననంకకు ఆకర్షించుచున్నట్లులుగా మనకు ఈప ల్లవి తోఁపింపఁ జేయుచున్నది. కేవలము ఇట్లు తోఁపింపఁ

జేయుటయేగాక, ఏమిటాయైకై? ఏమిటాయైకై? యని అవలంబులను, వాఁతోబాటు చదువరులను జిజ్ఞా సకుఁ బ్రాతములుగాఁ జేయుచున్నది. కావున ప్రచరణ ములను చకపునము.

2. ధర్మపురములోన చాలధార్మికుండెనయట్టి వేదవిప్రుఁ డొకఁడు భ్యాతి వెలుగు చుండెను.

అయినది కథారంభము! అందులో మహాధర్మాత్ముఁ డైన బ్రాహ్మణోత్తమఁడొకఁడున్నాఁడు. బ్రాహ్మణుఁ డెవ్వ పాధారణుఁడు కాఁడు వేదవిప్రుఁడు=వేదబ్రాహ్మ ణుఁడు. సమప్రవేదములను, వేదాంగములను అభ్యసించిన వాఁడు. ఈవిశేషముచేతనే ఆవిప్రుని స్వధర్మ పరా యణత్వమును, జ్ఞానవిజ్ఞానానైకీయును నెల్లడియగుచున్నవి కదా! మాఁడుడు, మఱొక్క విశేషము: చాల ధార్మి కుండఁబ! అనఁగా శేమి? ధర్మమే గతియని పూర్వమగు విశ్వాసము కలవాఁడు. ఆధర్మముమాడ వేద నోదితమే యని తర్వాతి విశేషము బోధించుచున్నది. ఈకు విహీ కము గాని ఆముష్మికము గాని మార్పందగినది తన ధర్మమే యన్న విశ్వాసము అనిక గట్టిగాఁగలదు. ఏల యందురా? అనుకాసనము ఆరీతిగా నున్నది—శ్లో. ధర్మనీవ పాతో పాంతి, ధర్మో రక్షతి రక్షితః. ఇత మూలముని కథాసరి తృగరములో నే మున్నదో చిత్తగింపుడు.

శ్లో. ఉజ్జయిన్యా మధూ ద్విప్రః పుణ్యనేనస్యధూపతేః.

అనుజీవీ ప్రియోఽమాత్యో హరిస్వామి తి సద్గుణః.

దీనికిఁ చెలుఁగు రచనము — మున్ను ఉజ్జయి నిలో పుణ్యనేనమహారాజుడగ్గఱ ప్రియమంక్రిహరిస్వామి యను బ్రాహ్మణుఁడు సద్గుణుఁ డుండెను.

కాని మనపాటలో ఉజ్జయినికి బదులు ధర్మపుర మని యున్నది. క. సా. లో హరిస్వామి యని పేరుం డఁగాఁ బాటలో ఏలూతో ఎట్టిపేరు నా బ్రాహ్మణునకీయ లేదు. క. సా. లో ఉన్న అనుజీవీ, ప్రియమాత్యుఁడు అశవానికేఁగూడ పాటలో మారుపదములు లేవు. అయి నను కథాసరితృగరమునఁగనుకంటె పాటలో పదప్రయో గమునందు ఎక్కువశ్రద్ధయూ, నానిత్యమును చూపింపఁబడి

నని నాయూహ. ఏమనగా, నిట్టి చిక్కులు కలుగించి నప్పుడు కాదా ధార్మికుని ధర్మగతుడ తప్పరశ్యమ, వేద వేత్తశ్యముచే నచ్చిన వైచక్షణ్యమును వెల్లడికావలసి యుండును! కనుకనే ఆదిమండియి తూచి పదపయోగము చేయబడినదను. మఱి పాటను చదువుదము.

ఇది అతర్వాతి పరణములు—

3. లేకలేక లేకలేక పంకబాసనాశిరుల
ఏకనిష్ఠ నెన్ని నాల్గో కడకేడగా,
పాకబాసనాది దేవిదళు ప్రస్తుతింపగాను,
లోకనాయకుండు నరమిశ్రేమి కొక్కా,
బ్రాహ్మణుండు తక్కినోడి బాహువిక్రమాధ్యుడైన
కొడుకు, నుణవలెనట్టి మాతం గోరగా,
మెచ్చి నశవ యిచ్చిరి నీ కృపమృతము లనగ
మోగి మూము బొట నింటి కొచ్చి చేరెను.
అట్టివరముచేత గల్గె నతని కింపు సొంపు బెంప
కొడుకు నుణవలెనట్టి మాతం రప్పుడు,
తల్లిదండ్రు లెల్లవార లల్లపములు పల్లవంప
పూర్ణచంద్రకళలువోరె పురి వెలింగె గా.

—అబలాశి అలసి నావు.

మూలసంస్కృతము—

*శ్లో. తస్మాత్కృతోఽమరూపాయాం
భార్యాయాం గృహమేధినః,
గుణా న్నదృశో పుత్రో
దేస్వామి త్యజాయత.
తద్వ చ్ఛానస్య సామాన్య
రూపకావ్యా విశ్రుతా,
కన్యా సోమప్రభానామ
త ప్యాన్య స్థోపపద్యతే.

దీనికి తెలుగువచనము—ఆయనను తగిన భార్య యందు నుణవంతుడు దేస్వామి యని పుత్రుడు పుట్టెను. అట్లే సాటి లేని లాభ్యము గలది సోమప్రభ యని యన్యర్థనామ మాతం రొకతే పుట్టెను.

* మూలశ్లోకము కచ్చిన తెలుగు కి. శ్రీ. ఆంధ్రకథాప్రపూర్ణలు వేంకటరాయ శాస్త్రిలువారిది. ఇట్లే ముమ్మందును కెలియవలయును.

ఇచ్చట మూలసంస్కృతములో నున్న కొమరుని కేరుగాని, మాతంరి కేరుగాని ఈపాటలో కేర్కొనలేదు. ఆయనను, మందుపరణములలో ఈపట్ల కలకలనమృతం బు దింద కాంతి వేళ్ళగా—అని యున్నది. దానినిబట్టి సోమప్రభ యనో, లేక చంద్రకళ అనియో ఈమెకు పాటలో వేకం దేడిదరియు, ఆపరణములు ఎట్లో తారీపోయి ననియు నూహింపవచ్చును. 'కానినో' కలకలనమృతంబు చింద—అనుకూట నిర్దర్శకము కావలసివచ్చునుకదా!

మఱొక్క చిత్రము : మూలసంస్కృతములో లేని బ్రహ్మనుగూర్చి తపస్సు చేయుట, ఆయనయింద్రాదులతో నచ్చి శ్రశ్యక్షమై వరముకోరుకొమ్మనుటయు, ఆపెమ్మట నరిని వశప్రసాదమున కొడుకును, మాతంరు గల్గినట్లుగ మాన్యుపాటలో నన్నది. ఇది ఆంధ్రభాషి దైవభక్తిని చేయునది యని, దేవతాపూజ లేకార్య పుట్టిదియు లేదని చాటును, వారి ఆర్యత్వము వేనోళ్ల వెల్లడించుచున్నది. సంతానాధిపతులవారు మున్నందు సృష్టికర్త యగు బ్రహ్మను పూజింతురనుట ఆర్య సంప్రదాయము. కావుననే కాలిదాసు రఘువంశములో దిలీపుడు సంతానార్థియై విసిష్టాశ్రమమునకుఁ బోవునప్పుడు విధానిను పూజించినట్లుగా—

శ్లో. అథాధ్యగ్య విధాతారం
ప్రయయా పుత్రీకామ్యమా—

అశ్లోకమునఁ బేర్కొన్నాడు. దానిని 'సఖలు పుత్రార్థి కి యపస్తంబ ఇతి మాన్వీకాః'—అని మల్లి నాథమూల సమర్థించియున్నాడు. మూలములో లేనివిషయమైనను మనవారి ఆర్యత్వము ఎంతకానున్నమైనవో నూచించుట కింత ప్రాయశాసన వచ్చినది.

ఇక పాటలో నీరణములలో 'లేకలేక లేకలేక' అని యిత్యోగులను వాక్యములు విడిగా నున్నప్పు డెట్టి అర్థస్ఫూర్తిని గావించఁజాలకున్నను, ఇచ్చట ఆదంపతులు ఎన్నియొందినములు, సంతాన మదిగో కలుగు నిదిగో కలుగునని ఎరరుమాచిచూచి విడివిడి—అన్న ఆర్థమును,

స్వామ్యములు తన్నయము లగునట్లు రసమూర్తిని గావించుచున్నవి. ఇంటికి వచ్చి చేరక—అనుటకు ఇంటి కొచ్చి చేరకు—అను నిత్యములు పాపముగాని మితియపు తిరుగులొంటివి; గనుక అవి అంతగా పాటించ నవసరము లేదనుకొందురు. ఇక నీరువయమును ఇల్లుంది పాటలోని మఱి కొన్ని చరణములు వివరించెను. వానము ఇల్లుకైని కథలో తార్కారున గల్గెట్లుకై, కథావర్తిత్వగ్రహము ననుసరించియే, అనంపతులను, ఆపుత్రికా పుత్తులను పారి స్వామి, పారి స్వామి బాంధ్య, సోమప్రభ, వేనస్వామి—అను శేర్లతోనే వ్యవహరింపము గాక. ఈక్రింద రాబోవువని సోమప్రభ బాల్యవశకు వర్ణించు పంక్తులు, వీనికి మూలము అట్లు సంస్కృతమునందే లేదు. కనుక ఇవి పాటల రచించినవారి ప్రతిభను చాటు ననుకొందును.

౪. అల్లారుమద్యుగాను అల్లిబిల్లి యాటలాడు
కళ్ళ గంతలాటలాడు కాంత చక్కగా;
మాకటు ద్వైరగాను గడుగు నుంచులులాడు
ప్రాకటముగ గంట్లుచుముకు బాల నీకుచు;
చెమ్మచెక్క సిరిసిరులా చిట్టికోరింకలూను
తెమ్మకేవుడి పల్లె మనడి కమ్మనాటలూ,—
కమ్మనై నచెట్టపట్ట ఘనామైనా దొడ్డియాట
అమ్మలక్క లొర యనగ నతివ యాడునూ.

చిన్నికిష్టమ్మరార చెన్నతెట్టే వనడిపాల
చిన్నదాని నమ్మయనే జిలుగపాటలూ,—
జిలివిలిగా నాడ నేర్చి చొల విముగా పాడ నేర్చి
కలముల జవరాలికన్న ఘనత యొప్పగా;
తిళ్ళంశీనుని తినువు మెఱయ దగదగసొమ్ములును మ్రోయ
కళ్ళకళ్ళ నవృత్తులు చింద కాంత నేర్చుగా.

—అటలాడి యలసినావు.

సోమప్రభ ఆకినఅటలును, పాడినపాటలును ఆమె పరుగులపు మెఱుంగులు తిరుగుచుకు మునుటలును ఇందు మనోహరముగా గూర్చుంబడినవి. ఈపాటలు పాటలును బహుశః ప్రాచీనకాలమునందీ వచ్చుచున్నవై యొంద వచ్చును. ఇందులోగల అల్లిబిల్లియా, కళ్ళ గంతలాట, గుడుగునుగంచాలాట, గుంట్లుదుముకు పాట, చెమ్మ

చెక్క, సిరిసిరులు, చిట్టికోరింకలు, తెమ్మ చేవుడి పల్లెలాటలు (నూ దేవుడిగిన్నే మాకూ శే, నూ దేవుడి పల్లెం మాకూ శే—అని యిప్పటికిని నెల్లూరిచైత్రున చిన్న సిల్లలగు బాలికలు పాడుచు, అనుచుండగా చూచితిని. అదియేనా?), దొడ్డి ఆటలు—వీనివివరములను పూర్తిగా తెలిసినవారు కల్గడించి, ఇవి అడుపిల్లలాడెడివో, మగ పిల్లలాడెడివో సాధారముగా నిర్ణయించినవో మిక్కిలి మేళ. ఇట్లే ఇందులో ఉన్న చిన్నికిష్టమ్మపాట, చిన్ని దానినమ్మ అనేపాటలు (అమ్మకేమ చిన్నదాన్ని, అల్లుడొస్తే అంపబోకు—ఇత్యాదిగా నిప్పు డున్న పాటయే యగునా?) కూడా విమర్శించుట యుక్తమము.

ఇక మఱు పాట మఱి కొంత వినండి: ఇదియు నసలు మూలములో లేదు—

౫. పెరిగి పెరిగి పెద్దగును కరగి పోయినకనకముట్లు
మెఱుగు లీను మేనుకాంతి మెఱయుచుండగా,—
అమ్మతంపు తేటనిగ్గు యచ్చరలందంపు జగ్గు
నిమిరిచేసినట్లు కాంత నెమ్మి నుజ్జుమా,—
పడుచుప్రాయంబు కొంత, భామవాలకంబు కొంత
బాలభావంబు కొంత పైకొనంగనూ,
రత్నాల చిలకరారాజు చేరినిమ్మపండు,
రాసినినయందాల రమణి యంచును
దేశదేశాలవారు దివ్యపంపదలవారు,
కాశిరామేశ్రాలనడుచు గల్గుచారలూ,—
అందగాళ్లు, చదువుల మేలందచేసికొన్నవాళ్లు
పాండవోరి కన్యక నింపొంద వచ్చిరి.

— అటలాడి యలసినావు.

అసలుకథలోనున్న పసకొంచెమైనను, ఆయాఘట్టముల ననుసరించి, కొండలుకొండచీకాలపు కితావధానులుగాని, సహస్రానామములుగానికూడ గమనింపని, మంచి అంద చందములు పూర్వకాలపు వదువునామముల రాని ఆడ వారికిగూడ నుండెడి వని యారచనలు తెల్పుచున్నవి. చూడుడు ఇందులోని నలుకబట్టి! కరగిపోసినకనకం, అమ్మతంజే, భామవాలకము, రత్నాలచిలక, రారాజుల చేరినిమ్మపండు, రాసిపోసినయందం—ఇత్యాదులు, వీనికి

మూలములేను. పాట రచించినవారి సాంతకల్పము అని చెప్పకయే చెప్పయన్నది. కాని రచనలోఁగల రీతి సహృదయ జ్ఞానము.

ఇప్పుడు ఇంక కొంచెముపాటను నిలిపి సోమదేవ మూరిరచించిన యసలు సంస్కృతమాన, దానికి కథాప్ర పూర్ణల యాంధ్రానువాదమును ఇంతవఱకుఁ గలదని నొక్కమాటు చూచుకొందము. దీనివలన పాటలోఁగల రచనయందలి మొలుగులు అవగతము లగును. ఈ క్రిందిది సోమదేవమూరి సంస్కృతశ్లోకములు:—

శ్లో. సా ప్రదేయా సతీ కన్యా యాపాక్యన్వాభిమానీ,
మాతుర్మృతేన పితరం భ్రాతరం చ జగదతం,
శూరస్య జ్ఞానినోవాఽహం దేయా విజ్ఞానినోఽపి వా,
ఆస్యన్యై నాఽకిన్యాతన్యా కార్యం మజ్జీని కేనచేత్;
తన్మృత్యా తాదృశం తస్యా చిన్త్య స్మేకతమంవరం,
తత్ప్రీతా స హరిప్యామి యావచ్చింతాం నహత్యలం;
తావద్వ్యస్తీ రాజ్ఞా స పుణ్యసేనేన దూత్యయా,
సంధ్యర్థం విగ్రహాయాతదాక్షిణ్యశృపాంతకమ్.

ఆంధ్రకథాసరిత్సాగరములోఁ బైశ్లోకముల క్రిందిది యాంధ్రానువాదము:—

“ఆకన్య యావనవతి యైనంతట సొందర్యాతికే యాభిమానము గలది యై తన్ను శూరునకుఁగాని, జ్ఞారికిఁ గాని, విజ్ఞానికిఁగాని యీవలసినదిగాని అన్న న నీగూడ దని తల్లితోచెప్పి, తండ్రిని అన్న కుమ ఆపేచేఁ జెప్పించెను. అది మొదలు తండ్రి ఆచెప్పిన మాండ్రుకలలో నొకని నామెకై వెదకుదుండెను. ఇంతలో నతనిని పుణ్యసేనుఁడు తనరాష్ట్రముపై నెత్తినచ్చిన దీక్షిణరాజు కడకు సంధికిఁజూపి రాయబార మంపెను.”

కథా సరిత్సాగరమున సంస్కృతాంధ్రములలో, సోమవ్రత యనురూపయావన కాఁగానే, తనంతఁ దాను తల్లి ద్వారా తండ్రికిని, సోదరునకును శూరజ్ఞాని విజ్ఞానులలో నేయొక్కవికైనఁ గాని తన్నొ సగవలసినదనియు, తన కీవతియు నీపాటియైన సప్రయోజనము కావలయునను కాంక్ష వారి కున్న నో తన్ని తరులకొనఁగలదనియు చెప్పి వట్టు లున్నది. అందుపైని తండ్రియైన హరిప్యామి అట్టి

వరు నశ్వేషించు యత్నమున నున్నట్లును, అంతలోనే రాజుగారగు పుణ్యసేనుఁడు దాక్షిణ్యాత్మ ప్రభువునొద్దకు సంధికిఁ (ఆనఁగా రాయబారమునకై) హరిప్యామిని పంపుట సంధించెననియుఁ గలదు. ఇందు గల దాక్షిణ్యాత్మ ప్రభువునొద్దకు రాయబారమాపుట యనుమాట ఈ కథ దక్షిణాపథమునకు సంబంధించదనియు, తత్తాపి కొంచె మెక్కుతక్కుగానది యొక ఆంధ్రదేశేతరురానుఁగూర్చినదై యుండవచ్చుననియు మన మాహాగర్భించుచున్నది. ఆంధ్ర దేశేతరురాజులలో ఉజ్జయినీరపాఁతుఁడు సంధిచేసికొనఁ బ్రతిబింపఁదగినంతిక్రితాభవము ఆంధ్రభృత్య వంశీయులగు శాతవాహన వామంతి ప్రతిభులకు శాలివాహనుల పరిపాలన కాలమునఁ గల్గియుండునని యూహింప వలె గలదు. చరిత్రకారులు దీనిని అంగీరించుచో ఈకథ శాలివాహనపరిపాలనపు తూర్వభాగమునకు సంబంధించి యుండవచ్చుననియు, అందునను భావ్యకటకసామ్రాజ్య మునకు చెందియుండవచ్చుననియు, మన మొక యభిప్రాయము నేర్పఱచుకొనవచ్చును. ఈ శంకము సత్యయారము కానిచో, ఈకథయొక్క ప్రాచీనత వెల్లడియగునే కాని పాటయొక్క రచనముం గూర్చి ప్రాచీనతను స్థాపించుట కనువు పడదు. కాని మొత్తమునఁ జూచితినేని రచనము మాడ కొంతకాకున్నఁ గొంతయైన ప్రాచీనకాలమునకుఁ జెందియుండవచ్చునటు కెట్టియభ్యంతరము నుండదు.

కాఖానాంక్రమణము కలిగినది. ఇంక పాటను మఱి కొంత చదివి పైనిచ్చిన సంస్కృతాంధ్రమాలములతోఁ దోలనము చేయుదము. రంతు; ఇట్లు దేశదేశాలకుండి వరు లాకుండరిని వరింప రాఁగా;—

- ౬. తల్లిఁండు లన్నలూను-యల్లము రంజిల్లుచుండ
మెల్లఁగాను కాంతిఁబోయి మెఁత నెడుగఁగా;—
తల్లిదండ్రులార మీరు తల్లిదొడ్లివలదు, వినుఁడు,
కొల్లులుగా వరులు గలరు కొరికందలు;
జూని విజూని శూర ఘనులలో నొకరిఁ గాని
పెండ్లి యాడ నవగ నా పెద్దలందఱూ—
కొంతవేపు చి-తింపి కొంతవేపు హాళిఁకొండి,
కొంతవేపు జాలిఁకొండి వింతవితగా.

—ఆటలాడి

కథ యీరితిగాఁ దిరిగినది. మూలములోఁగల కథా భాగమున కీరదనలో వింతటివ్యత్యాసము ఎట్లుగలిగినదో తోపపడుట లేదు. బహుశః కరచవచేయువారు వ్యతంతరించి మార్చియైన నుండవచ్చును; లేదా ఆభాగము ఆడువారు పాదుకొనుటలో వఃఖిపోయియైన నుండవచ్చును. ఆ దాక్షిణ్యప్రభుని రాయబారము, కన్యకాశపాజనుగు మునుదరనమునఁ దనకోర్కీని తల్లి ద్వారా తండ్రికి, సోదరు నకు తెలియఁజేయు వాచిత్యము, మనకు పాటలోఁ గాన రాదు. కాని యంశమాత్రమున కథయందము కొఱవడ లేను. నుటియొకయందము వచ్చినది. దేశకేకాలనందీ వరులు తమంతఁ బాము పొందర్లొంబులై రాసానుటయు; వారియొత్తిడి హెచ్చుటయు, తమసంతురు ప్రాప్త యావనయొయుంటుచే గృహస్థజనసామాన్య మగు వివాహ కార్యదింత దరికొనుటయు, నందుపైని కన్యకయభిప్రాయమును వా రెఱుంగఁగోరుటయును, అప్పుడు ఆమె కన్యకాశపసామాన్యమగుచితితో నెవరినో యొకరిని ఎన్ను కొని తృప్తినొందక విష్టవశని కోరుటయు, నట్టి కోరిక మన యీకాలమునందు వలెనే ఆకాలమునందుఁ గూడ ప్రజలకు—కలిదండ్రులు మున్నగువారికి—ఆత్యాగ్య ర్యమును కలిగించెననియు, నందుపైని వారు, కొంతసేపు చింతించుటయు, మఱిగొంతసేపు హాసించుటయు, విడిగొంతసేపు ఆకన్యకయొక్క అపార్థజ్ఞతకుఁ జాలిగానుటయు చాల నిత్యముగా, జీత్రింపఁబడినవి. దీనివలన చదువుపాఠములరానివారైనను ఈవిధముగు జనసామాన్యము నకు నవిశిష్య పాటలు మున్నగువానిని రచించు ఆకాలపు ప్రాకృతికపులు సైతము కవిత్వ ముఖ్యమగువాయువున ట్టనందగిన యాచిత్యమును పోషించుట కంత శ్రద్ధ వహించికో వెల్లడికాకపోదు. వీరి యాశ్రయలో నూరవ వందైనను మన యీకాలపు కవులలో నున్నచో నేటి వాద్యయస్థితి అన్యదృశముగా నుండియుండెడిదేకాదా? అయ్య. ప్రకృత మనుసరము.

ఆకన్యక యిట్లు లోకవిలక్షణముగు కోరికిని వెల్లడింపఁగనే; ఆకలిదండ్రులు మున్నగువారిపేరికిని కొంతగా పైవరణములును నూచించినవి గదా! దానిని పూర్తి

చేయుటకు ఈశ్రీంది వరణములను శేషపూరణముగా గ్రహించి చిత్రగింపుఁడు. వినుఁడు.

౭. ఏమిపిల్లా? ఏమికోర్కీ? ఏర్పరింప ననువుగాదు ఏది వెజవు ఏమటందు కలులుఁ దోచనకా;— ఉమ్మలింపు చిత్రములను నుమరసురై పోవుచుండ అమ్మగిన్నెవు తెనరపోకు మట్లై చేసెదా; దైవయోగ నట్లు అన్నఁ దప్పి నడువఁగలమె యనుచు రవరవ లేవండఁ దండ్రి రంజనచే సెమా.—ఆటలాడి.

ఆహరిస్వామి ఈకాలపుతండ్రియైనచో నాఅమ్మ యిరి ముఖమువాఁచునట్లు చీవాట్లు పెట్టియుండెడివాఁ డినుకొందును కాని వట్టి ఆడంగిరేకులగా కనిపించుచున్నాఁడు. “వీ కేల యాయపరటుద్ది!” స్త్రీ స్వాతంత్ర్య మున్నతా—దాని ధర్మకాస్త్రాని చెప్పుచున్నవి. నీకు నోర త్రవీలులేదు. అంచ్చక్కఁగా ఇతరకన్యకలవలెనే నీవును మేము సెలెట్టుచేసే కూర్మయ్యలకు పెండ్లాడి, ముఖంగా, కాలమిఁద కాలు నోటిమిఁద చేయి, వైచుకొని కూర్చుండు—అరి చెప్పలేకపోవుటయే గాక, “అమ్మా! భయపడకుము. దైవయోగము నీకోర్కీ కనుమాలముగా నన్న నేను ఆధ్వంసమనా? అట్లే యత్నము చేసెదను” అని ఆమెను సమాధానపెట్టుచున్నాఁడు. ఎంత పిటికి!! (రంజన అనునది రంజు కుబదులుగ నేను వేసినపదము.)

ముఱుల కొంచెముగా పాట వినుఁడు. ఆపైని సంస్కృతంత్రముల మూలముల వినిపించెద. సావధానతతోఁ బఠింపింపుఁడు—

౮. అంత వాతల్లిదండ్రు లభిలలోకాలలోన చింత వీడి వరులకు సాటింపఁ బండిరి; కుందరాంగి నాడుపట్టి సోగగుల క్తుపైక దాని సాంతుమిరఁ తెండ్డిఁజేయ జూచుచుంటిమి.

జూని విజ్ఞాని శూర ఘనమాలై నవారిలోన నెవ్వరేని బాలికఁ దా రెనయ వచ్చునూ అనుచు సాటింపఁ బంప నభిలలోకాలవారు మనకులందు విడిదితి నెనయఁజొచ్చిరి.

ఎంతవంతి? ఎట్టికోర్కీ? యిట్టివారి నెందు సెవుడు ఇంత కే మెఱుంగుమనుచు వింత నొందుచూ,—

పెక్కుమంది పెక్కుగతుల పెక్కుసక్కాలు పక్కి-
కక్కూర్తి మనకు యాకాంతి వలదనీ,
దిక్కుదిక్కు వరూలెల్ల చక్కగాను నిక్కి యిట్లు
ఎక్కుడివారక్కడే చెడలిపోయిరి — అట్టలాడి.

వివరణము అక్కటలేకయే మనకు కథ తెలియు
యన్నది. కన్యకలంద్రీ మొగమెఱచిని, మాఁభూపై నభి
మానిమను ఎదలి ధర్మరక్షణము చేయఁజాలక పోయి
ననూ, ఆకాలపువరులు మన యాకాలపు వలసలెనే
స్వధర్మవిర్యహానురంధరలు కాబట్టి మర్యాదకు
నిలువఁబెట్టివారు. భేష్. మంచిపని జరిగినది. వారిస్వా
మి! తగినకాస్తీ యొసడి. కాకున్నను ఆ పెంకతన
మేమిటి? ఆహాటిం మేమిటి? ఆమరకు లేమిటి? ఇంక
మనము పలుల మూలముకు చిక్కమాటు చూడము. అం
దేసుని యున్నదో?

రాజవాఙ్మయే వారిస్వామి రాయబారిగా పోయి
యున్నాఁడుకదా! ఆపైని ఆతనికథ సోమదేవసూరి
చెప్పుచున్నాఁడు; వివరించి, ఇది పాటలో లేదు, చూడుఁడు:

శ్లో. కృతకార్య కృతత్రాఽసా
ఏకే వాఽభ్యేత్య తాం సుతాం,
యాచితోఽభూర్ద్వితీయాః
ప్రకరప్రావసంతదా.

విజ్ఞానినో జ్ఞానినో వా
శూరా ద్వా వాఽపరం పరిః,
మర్పు శ్రీఘ్ని త త్రేపం
మధ్యాత్మికం కో భవాత్?

ఇత్యుక్త స్తేవ భార్యాశ్రీ
స వారిస్వామివా ద్విజా,
అహం వా నామి విజ్ఞాన
మితి తం ప్రత్యభావత.

తర్హి త ద్వర్షయ స్వేతి
పున రుక్త కృతేన మ,
విజ్ఞానీ కల్పయామాన
స్వకేత్యైర్ద్యుతరం రథం.

మాయాయంతరభే ర్మత
తం వారిస్వామినం క్షణాత్,
అశోష్య నీత్యా స్వగ్ధాదీ
జ్ఞోకాం ప్రస్థాయచర్యంత.

ఆరివాయ చ కున్దం తం
తత్రైవ కటకం పునః,
దాక్షిణాత్యస్య వృషదే
ర్య త్రాఽఽయాతః స కార్యకః.

తత స్సోస్తై వారిస్వామి
ప్రతికుక్రావ తాం సుతాం,
విజ్ఞానినే వివాహం చ
నిర్వికాయాఽగ్ని సప్తమే.

ఈశ్లోకముల కిది యాంధ్రానువాదము.

“పోయిరికార్య మయినతర్వాత ఆయనను సోమ
ప్రభాయాపమును విన్న బ్రాహ్మణమహారుఁ డొకఁడు
వచ్చి సోమప్రభును తన కిమ్మని యడిగెను ‘వామాతం
కు శూరజానివిజ్ఞానులలో నొక్కనిఁ గాని యత్యుని
వరియింపను. నీ కం దెవ్వండవు?’ అని యాతనిని వారి
స్వామి యడిగెను. తాను విజ్ఞానియని ఆచిన్నవాఁడు
పలికెను. అంత వారిస్వామి యతనిని విజ్ఞానముం బ్రద
ర్శింపు మనెను. అంత వాకుమాదుఁడు రంకెత్తిచేత
వ్యోమగామి యగు మాయలేలొకటి నిర్మించి, అందు
వారిస్వామి పెక్కిండుకొని కొనిపోయి, స్వగ్ధాదిలోకము
లను కానుసించి కుదకు ఆవక్కినంపురాజావిడిదిలో విడిది
పెట్టెను. వారిస్వామి సంతోషించి యతనికి సోమప్రభ
ను భాగ్దానముచేసి ఏడవదినము వివాహమునకు నిశ్చ
యించెను.”

ఇంక దీని నింతట నుంచి, ఈభాగములను పాట
లోఁ గూర్చివరికిని పఠింపఁగలము. ఈక్రిందిపంక్తు లాభా
గముఁ బలుపును —

౧. విజ్ఞానమును దొకండు నేమకలర పెండ్లి యాడ,
వెలదితండ్రివరికి యతఁడు వేగఁజోవఁగా
కుండరాంగి నాదుపట్టి శోభనవిజ్ఞానిఁ గాని
పొంద నడుచు వేతయు దెల్ప బుద్ధిమంతుఁడనా.

విజ్ఞానమహిమచేత వేదేక కవుడె మంచి
 (వి) జ్ఞానరథము నొకటి వెలయఁజేసెను;
 చిత్రమైన కీలు గల్గి తెలఁగి మిన్న దరియఁచునా
 మించుల తల దన్నీ మించు మందిరధముఁకా
 గూర్చికొనుచు గొనుయఁ జోయె గూర్మివాకిఁడూ,
 —ఆటలాడి.

సంస్కృతములోని శ్రుతిపదమును అకనుకరింప
 కన్నను, పాటలో సమవాయన భావాతిక్రమము
 నొనర్చుట లేదు. పైఁగా రథమనకు వాడిని మించులతలఁ
 దన్నీ మించు మందిరధ మని యనినవి శేషము రచనో
 త్కర్షణమును చాటుచున్నది.

పిమ్మట మఱువ కథ నుట్టగించి పాటలోఁగల
 పర్ల నాచిత్యమువంకకు దృష్టి మఱువఁ బడచున్నది.
 చూడుఁడు, ఆదిర్పించినరథము గగనవీధియొ దెట్లు వాపు
 చున్నదో?

౧౦. ఇండ్లు వాకిండ్లు గండ్లు చాకిరికి నలుగులుగా
 కొండలన్ని చిన్న చిన్న గుట్ట లనఁగనూ,-
 పారువాలత్రోవ దాటి పరఁగఁ తైత్రోవఁ జొచ్చి
 జోరుకొనచు వగోరున తా పారుకొనుచునూ,-
 జుట్టుజుట్టు మనేగాలి మిట్టుపల్లాల దాటి
 బాట్టున వారధము దేవభూమిఁ జేరెనూ,
 —ఆటలాడి.

దీనివలన రచయిత ఆకాశమున రథగమనమును : దూపిం
 చుటలో నతిసులుపును మార్గమున కట్టి నైపుణ్యమును
 ప్రదర్శించినాఁడో కన్నెట్టివనో, సహృదయులు ఆపంద
 రసాంబుధి నోలలాడక పొరని నానిమృతము. ఆంధ్ర
 కవులలోఁ బ్రబంధయుగ మునందుఁబ్రథమాధిక్యాంశతియు
 గమునందుఁ బట్టివర్ణనలు గానినిన కవులు నాయెఱింగి
 నంతదనుక నవ్వారైదుగు రున్నార. కాని సంస్కృతము
 నందు కవి కులగురువునకు (కాళిదాసునకు) నిట్టివర్ణన
 ములు చేయుట మిక్కిలియు నిష్ఫలమైనది. ఆయన తన
 నాటకములందు మిక్కిలి ప్రఖ్యాతములని నేఁ డెన్నిక

చేయుకట్టి కాకంఠవిక్రమార్కశీయములలో రథగమన
 మను-అందునను ఆకాశము యగు రథగమనమును
 వర్ణించి యున్నాఁడు. చూడుఁడు: విక్రమార్కశీయమన
 * క్షో. అగ్రే యాంతి రథస్థ క్షణవ సమీ
 యార్జితనంతో ఘనాః,
 చక్రశ్రాంతి రథాంతరేషు జనంతం
 త్యిన్యా మివాఽరావంతి,
 చక్రస్థైర మివా చలం పాతంతర
 ప్యాయామన చ్చాచురం,
 యద్వ్యగ్రే చ సమం స్థితో ధ్వజపటః
 ప్రాంతే చ వేగానిలాత్.

ఇది పురూరవుఁడు రాక్షసుని బారినుండి తొలగిని
 విశిషించి కొనితెచ్చుటకయి ఆకసమునఁ బోవుచు తనరథ
 వేగమును ప్రశంసించికును సంభగ్గములోనిది. కాఁగా
 దీనియర్థము ఇట్లులు:—చక్రముల సంఘట్టనముచే పిండి
 పిండిగా అయిపోవుచున్న మేఘములు రథవేగముచే
 గల్గినగాలిచే ముత్తందుకుఁ గొట్టికొనిపోవును, (అరివేగము
 గా పరుగిడుచున్న బండియొక్క ముందురేఁస) కేణుల
 ఎలె-అవగా దుమ్మువోలి న్యాపించుచున్నవి (ఎంతవేగ
 మను, ఎంతబలమును కలిగియున్నవో నిట్లు వినువీధిని
 దుమ్ములు రేఁగుట కలఁగో గదా!) ఆవేగమునందైనను,
 గాలిచేతనే రథచక్రపు ఆకులనదును కలుగుచున్న చక్ర
 ధ్రువమువేలొక ఆరావలని ప్రోదినేయుఁట్టు లున్నది.
 అనగా మితిమీరిన వేగముచే నట్లు చిలస్కిలుచున్నదనట.
 నుట్టుముల కలంకారముగా తలపైని కట్టియున్న విక్కిరి
 పాడవైన చామరము చిత్తరువున : ల్పినట్లు కదఁక మెద
 లక అనించలముగా నున్నది. ఇదియును రథవేగబలితమే
 యగును. మఱియు నత్యేకపుగాలిచేత రథమనకుఁ
 గూర్చిన జఃదాగుడ్డయును చందాగ్రమునను, తత్రాంత
 మునను రెండువైపులను సమరేఖతో విలకిల్లుచునున్నది-
 అని భావము.

* నాల్గవచరితమునకు 'యన్యధ్యై చ సమం స్థితో ధ్వజపటః ప్రాంతే చల చ్చానిలాత్' అని, 'సమస్థితి
 ధ్వజపటప్రాంతే శ్చ'—అనియు పాతభేదము లున్నవి. కాళిగారి ముద్రామునఁ గలదు.

ఇంకను ఇట్లునే పెక్కును విధించియున్నారు. ఎన్నోటితో నెవల నీకువైతిని, కాకుంతులునును నిట్టే ముత్యపు రత్నము నిరాయిత పూర్వకాయా' ఇత్యాది శ్లోకమునందును కవికులగువులు విధించి యున్నారు. కాన దానిని కూడ విట చిత్తగింపుడు.

ఇక సంస్కృతమునందలి సందర్భము నింతతో వదిలి తెలుగుగ్రంథకర్తలలో ఇట్టివర్ణనచేసిన కవులనుండి యొక్కయుదాహరణముఁ జూపఁ గోరుదును. ఈక్రింది పద్యము కనుచరిత్రనుండి యుద్ధరించుచున్నాము. ఇది వామద్రక్షిణవమున చేసినను చేయవచ్చును, వాకాగమనమును విధించుచున్నట్లును పొడకట్టింది.

సీ. బకివాయ కిల నగ ప్రతితో తిత్వన
వెలివ పై తోయ మనులూక!
పైపై సమీరణార్కటి నింక తోరున
వజ్రవివ పై తోయ వతిలూక!
నిఖిలధూమలు జవనిక వావ దాయన
వజ్రవివ పై తోయ నింకులూక!
చవఁజన వజ్రద యై కళిమేను గ్రక్కవఁ
తెరిగిన పై తోయఁ దరుణులూక!
కొండ లప్పుకండ్లయి నింకు చెలువు
తల్ల వద్దంపులిల్ల లై యేర్లు ముత్తి
యంపునగు లై యరణ్యంపు గుంపు లెల్ల
నాగు లై తోయఁ బొడవుక నాగులూక!

పరి! ఎత్తైన నేమి, యాత్రాహృగవృత్తువాడు పారి
యోయె ఆకాశమాగ్ధమునకుఁ గొనిపోయి యంతతో
మారపండలేదు. మూలములోఁ జెప్పినట్లే యిందును
వతనికి దివ్యలోకసంవర్కము చేయించిన విధము నీక్రింది
బంతులు చెప్పవచ్చును:

గా. ఇంద్ర చంద్ర లోకములకు, నిసాప్త వప్పులో
లోకాల మార్పాది లోకములనుమా,-
స్వర్గలోక విధివాల భర్తలోక మహిమల వప
చరవాని విష్ణులోక వైభవములూ,-

ఏర్పరించి చెప్పి మాని, యెలమి నవనిఁ గొనీ భూమిఁ
జేప్ప మునము గల్గించి, తెలుగు యొప్పుగా,-
తండ్రివాని నేర్పుకలది, తనయ కతఁడె తను నటించు
మహిళఁ పెండ్లిఁ జేసెనంచు మాట యిచ్చెను.

—ఆటలాడి.

ఈమాటలు కాశీఖండములోని శివశర్మను దివ్యయాన
మునఁగొనిపోవుచు నతనికిఁ జూపిచెప్పినదివర్ణనాకన్యత్తాం
తములను నాకుఁ జ్ఞప్తికిఁ దెచ్చినది. రచయిత ఆఘట్టము
పెట్టియున్నచో మన కిహుటలో నింకను చిత్రముల
నింతకన్న విప్పగాఁ బ్రదర్శించుచుండును. కాని అట్లు
కాలేదు. ఇచ్చట నాకొక్కసందియము కల్గినది. సాధా
రణముగా నిట్టిపాటలను రచించువారు చాలివంతసంస్కృ
తవిజ్ఞానము కల్గియుండిరు. అయినను నిందు 'స్వర్గలోక
విధివాల, భర్తలోకమహిమల, అపవర్గదాయి విష్ణులోక
వైభవములూ'—యన్నది ఇట్టివినివారి కల్పనయేమో
యని సందియము కల్గించుచున్నది. ఇందుకు తోడుగా
సహజమును, సరళము నైన ప్రాకృతజరదన ఇచ్చట
కుంటువని భేదము నశకుచోలే చక్కఁగా విప్పి చెప్పఁ
జాలియున్నది.

మఱియొక సంగతి. మూలములో పారిస్వామి
వీరవదినను ముహూర్తమని చెప్పినట్లున్నది. కాని
పాటలో ఆదివయము నెందునల నో యెత్తుకొననే లేదు.
అదికూడ నున్నచో మఱిం! యందముగ నుండెడిది.
పరి; వైని రచవురముగాక.

శ్లో. కర్కాల ముజ్జయినాగ్ర మప్యనేగ్రై వైవ ద్విజన్మవా,
శ్రీకృష్ణ! కృష్ణ! పృథ్వీః పృథ్వీః తామయాదతి;
జ్ఞానివిజ్ఞానికూరేభ్యో నాఽభ్య మిచ్చతి సా పతిం,
ఇతిలేనాఽనిహోఽభ్య క్తక్కురహత్యానమధ్యహరే;
తతో దర్శికిస్తాస్త్రప్రయో ఇత్యై ద్వికోఽనువాం,
దీపకవ్యా స కూరాయ దాతుం తాం ప్రత్యుపద్యతి;
సప్తమేఽగ్ని చ తత్రైవ వివాహం గగనోక్తితా,
తస్మాఽనిహోఽభ్యవా వ్యామఃపశోతుంకృతవిక్రయః.

కళాప్రపూర్ణుల యాంధ్రానువాద మిఁగింది:- "ఆకాల
ముననే ఉజ్జయినిలో ఇంకొక బ్రాహ్మణుడును

దేవస్వామికడకు వచ్చి చెల్లెలి నిమ్మని యడిగెను, 'వా చెల్లెలు జ్ఞానివిజ్ఞానికూరులలో నొకనిదక్క- తిక్కరుని వరియింపదు. అందు నీవెండ్రుతి?—అని దేవస్వామి యడుగఁగా, నితఁడు తాను కూరఁడనని చెప్పకొని తన కస్త్రీప్రతిద్యోప్రభావముం గనపఱచెను. అంతట దేవ స్వామి యతనికి చెల్లెలిని వాగ్దానముచేసి జోమ్యల వడిగి ఏడవదికము వివాహమునకు నిశ్చయించి ఆశ్వత్థాంకమును తల్లికిం దెలియఁజేసెను. "

ఇక నీవిషయము మన పాటలో మార్పిడితో జాలము.

గృ. మందరాంగి సోదరుండు చూడ సాంపైనవాడు

అందమైనను ముల సాంపాందువాఁడునూ,

రాజాగారిపథకం బోవ రచ్చలలో మూలఁడొకఁడు

మందరాంగి యన్న వంకఁ జూడవచ్చి యూ

చెల్లినిమ్మటంచు వరినిఁ జెనవమెప్పుఁ బ్రార్థింప

మెల్ల వరిఁడు కూరుఁజూచి మెలఁకు వొప్పుఁగా

మధగ! వారుచెల్లి వినుచు కూరవిజ్ఞానిభువుల

పొందునంచు వారిఁడవును పొవఁగఁ దెల్పఁగ,

కూరుఁ డెట్లుయక రెప్ప! చూడు వారు కౌర్యముంచు

పరసముగా దనరు కూరతనము మెలఁకుఁగా,

కస్త్రీప్రతిద్యులనూ చొవప్తి కేర్పులనూ

పరగ వ్యాధామములను పటుతరఁబుగా

కత్తిసాము కత్తిసాము భువామైనసాము లన్ని

పాత్రించి లోపలి మోగువలఁ జూపుచు

గరుడిపట్టు దేగపట్టు భువామైన సాల్వపట్టు

పరుడిపట్టు మొదలయిన ప్రజ్ఞ లెల్ల నూ

చిత్రచిత్రంబుగాన కౌర్యంపువరుసఁజూపి

అక్రిముతో మాతెయించు నతని పనుగఁగా,

మొదటి 'మంచితెలివిగలరు చూడ సాంపైనవాడు

చెల్లెలికిని బెండ్లిఁజేయఁ బెండు ముఖమునా'

కూరుఁ డెట్లు రొరకెనన్న కోరిక యుక్తాంకుయంద

తారుమారు చెప్పకుండ దరిసి యతనిని

తనవఁడనోయి కూర! దయ్యల మింకేల నీక

మగువఁ బెండ్లి వేకు నంచు మాట నిచ్చెనూ

—అటలాది.

అపలు మూలశ్లోకములు ఈపాటలో నెట్లు అందముగా పెంబుఁగుచున్న వో చూచుటకు ఈపాటి! గమనించియే యందురు, మూలములో 'కౌర్యకస్త్రీప్రతిద్యు'—అని యున్న యొక్కమాట దురుశపరసముగ నర్థముగ జాతీయ సంప్రదాయముపాఠముగా రచనలోఁ బోషింపఁబడినదో యాడుఁడు. కస్త్రీప్రతిద్యుల సంతయించుతో నిందు వివరించికో కనుఁడు. కాని ఇచ్చట ఒక్కయఁకేము విచారింపఁ దగును. అది యిది—కస్త్రీకవియుసామక్క కలి తొంద్రులది. పోదరునకు, వారు తనప్పుడు గాని లేక యుపేక్ష చేసినప్పుడు గాని మాత్రమే సంక్రమింపవలసి యున్నది. అట్లయ్యును దేవస్వామి తనసోదరిని వాగ్దాన మొనర్చ సాహసించినాడు. దీని కాకర మేమో?

దేవస్వామియును మంచికూడఁడే యెయ్యుండును. లేకున్నచో, కూరుని కౌర్యమును మెచ్చుకొనఁగల ప్రజ్ఞ దుర్లభము కదా! ఇక నిందుగల తెలుగు జాతీయసంప్ర దాయమునకుఁ జెందినపట్టులు పాములు అందరి విశేష ములు ఆరిషయమునఁ బ్రజ్ఞగల పెద్దలు పరీక్షింపఁదగినవే కాని యలఁకుట కాఁబోవుకదా! ఎట్లుయిన నేమి? కథ రక్షిగలపట్టునకు వచ్చిరది, పాథారణముగా మనవాఁ— శ్లో. కస్త్రీవరయతే రూపం మాతా చిత్రం పితా శ్రుతం, భాంధవాః కుల మిచ్ఛంతి మృష్టాన్మ మిరే జనాః.

ఆరి యందురు. కాని ఈపాటలలో ఆంతయును తార్కా రుగనే యున్నది. నేలము అందమునకు ముత్యమువలసిన కస్త్రీక సోమప్రభి నుజాకాంక్షిణియైనది. నేలశ్రుతివిష యమును విచారగచేకొనవలసిన తండ్రి పాఠస్వామి విజ్ఞానమోహమునఁ బడినాఁడు. మృష్టాన్మమును కోర వలసిన యితరబంధంబునకులోఁ జేసిన సోదరుఁడు దేవ స్వామి కూరననాధిమాని యగుట ఖచ్చింపింపఁగి. ఇది చిత్రము కాదా? ఇక అట్లని యొక్కకస్త్రీకనకు పొంగ వలసిన ఆముక్తు-సోమప్రభియొక్క తల్లి, ఏసితిలో మన్నదో కొంచెము మనము చూడవలదా? కనుక చిత్ర గింపుఁడు.

గృ. ఇట్లుబండ నొక్కజ్ఞాని యంతరి చూడంగ గోరి
రట్టున నాకాంతిరెల్లి సరనిఁ బాడఁగా

పొచ్చెముగా నామె మాఁతు మెచ్చులన్ని విచ్చిచెప్పి
తెచ్చెరఁ దనమాఁతుఁ గూర్చి చెప్పఁ జూపెను
జ్ఞాని యపుడు కాంతఁడొది మానముతోఁ గాంతగడిసి
వినయము తొలుకాడ నా బలఁది కిట్లకా
జ్ఞాని విజ్ఞాని కూర ఘనులను పరియించుచేసి
జ్ఞానిని నే, నాదుమహిమఁ గాంచు మందసి
ముందుపెరుక జన్మాలు పొందినట్టి సంగతులను
అందఁడందల నిరత కందువులమనా

యద్భుతాల వింతగాను అందునిందు విచయాల
పొందికగా నందముగా పొసఁగునట్లుగా
కల్లముందు గాంచినట్లు, కాంచి మించి యెఁగునట్లు
పల్ల విచ్చి పెట్టినట్లు పఱఁగఁ జెప్పఁగా
జ్ఞాని పో దమరునామె ఘనామూగా నతని మిగుల
పూనికతో మెచ్చికొంచు పొంగి వేగనూ
మానవతికి మాంచి కుజ్ఞానిదొరక మేలయ్యె
మహిళ పెండ్లి చేతుననీ మాట యిచ్చెను.

—అటలాడి అలసివావు.

మనవలు మెలఁతును చిత్తగించిరి. కాబట్టి యీ
క్రింది సంస్కృతాంధ్రములతోఁ బోల్చి యాభాగముల
లోఁగల సారస్యమును రచనాతిశయమును స్వయముగా
గ్రహింపఁగల రని విశ్వసించుచున్నాను. సోమదేవమూరి
రచించిన యీశ్వోకములును దానిక్రింది ఆంధ్రవివరణ
మును పైభాగమును పోల్చుటలో మిగులఁ దోడ్పడును.

శ్లో. తస్మాత్తానీ హరస్వామి

భార్యా తత్కాలమేవ సా,

కేనాఽశ్వత్థే ధృతీయేన

సుతాం తాం యాచితా పృథక్.

జ్ఞానీ కూశోఽఽ విజ్ఞానీ

భర్తాఽశ్వత్థుహితు ర్మతా,

ఇత్యుక్త శ్చ తయా మాః

రహం జ్ఞానీతి సోఽశ్వధావ్.

పృష్ట్యా భూతం భరిష్యే చ

తస్యై తాం జ్ఞానీ సుతాం

ప్రతిజ్ఞే ప్రదాతుం సా

ఽశ్వక్ష్మి తత్రైవ సప్తమే.

పై శ్లోకముల యా గ్రామవాద మిట్లున్నది:—
“అసమయముందే తల్లిని ఒకచిత్రముమాఁతుఁడు ఎచ్చి కొను
రిత వడుగ, ఆమె నామాఁతునకు జ్ఞానివిజ్ఞానికూరులలో
నొకఁడుగాని యవ్వఁడు పరికిరాఁడు. నీ చెప్పఁదలం
యడుగఁగా తాను జ్ఞాని యని చెప్పి యతఁడు వర్తమాన
భూతభవిష్యత్తులు చెప్పఁగా, ఆమె యాతనికి కన్యకు
వాగ్దానము చేసి, ఆయెడవదివనుచే వివాహమునకు నేర్ప
అని యుండెను.”

ఈరీతిగా తండ్రి, సోదరుఁడు, తల్లి, సోమప్రభము
ఎవరికిఁ దోచినట్లు వారు వాగ్దానము చేసివారు.
(మూలములో చెప్పిరిరీతిగా నేడఁదగు) వివాహాదినము ఇక
వచ్చుటయే తరవాయి. కిరు మూపురు నిట్లు వాగ్దానము
నొచ్చినను ఎప్పురిమిట్లునకు నాది సోమప్రభముభివృత్తియు
ననుసరించియే తాము వర్తించి:ట్లు విశ్వసించియున్నట్లు
విదితము. కాని యందఱు నొక్కచోటఁ జేరినచే గదా
ఆదింతె బయలుపడుట! ఇరిగో ఆసుట్టమును వినిపించుచు
న్నాను. చిత్తగింపుఁడు.

గిర. ఇట్లు లొక్క రొకరిమాట వెలుంగ నేయెఱుంగమంద
గట్టిగాను మాటయిచ్చి కదలివచ్చిరి
ఎచ్చి యొకరిమాట నొకరు చెచ్చినయాత్రావదిమను
ఎచ్చి చిట్కు, దీని పోలున్న పెట్లనీ
తడఁబడి దరిదోచు కాటై తమతమ మాగ్ధాలుపట్టి
చేతుకలరఁ తెండి పనుజమాడఁ జేయఁగా
పెండ్లిరోజు దాపయ్యె పెద్దలు చుట్టాలు హితులు
గొండి నేయ ముగురు బతులు కోరి ఎచ్చిరి
జ్ఞాని విజ్ఞాని కూర ఘనులు మువ్వె రిల్లునేరి
తమ నేకు మేమియందు నెరులు నొందిరి.

—అటలాడి అలసివావు.

ఏషము గట్టిచిక్కే తటస్థించినది. ఒకరుచేసిన
వాగ్దానము మఱొకరికిఁ దెలియదు. అందఱునకు సోమప్రభ
కు శ్రేయమును మార్పుటయందే తాత్పర్యము. కాని అది
యే ఒక్కమాఁటుగా నీవిచిత్రసర్వి చేయున చిట్కుఁ దెచ్చి
పెట్టినదికదా! కానిండు. మనము ఈ సందర్భమునఁగల
సంస్కృతాంధ్రముల నొకపరిచదిరి పైకివాదము, అవిఇది.

శ్లో. అశ్వేయ్య త్వాగత స్సోత్ర
 పారిస్వామి యథాకృతం,
 పత్నైశ్చ పుత్రాణు చాచభ్యో
 తం కన్యాదాపిశ్యయం,
 తో వ తం స్వకృతం తస్మై
 భీష్మంశ్చ మహాదతాం,
 సోఽపి తేనాఽఽఽఽఽ జన్మ
 ఐరత్రనునిమంబ్రజాత్,
 అగోద్యాపాదితే తస్మి
 స్మరిస్వామిగృహే వరాః,
 ఆనుయూ రానివిజ్ఞాని
 కూరా ప్రతి క్రియోఽపి తే.

ఆంధ్రవివరణము వీని కీ క్రిందిది:—యలువారు
 పారిస్వామి వచ్చి భార్యకును కుమారునికిని తాను చేసిన
 వాగ్దానమును తేలియఁజేసెను. వారు తాము ఒకరి
 యెఱుక లేక యొకరు చేసిన యాయా కన్యాదాన
 నిశ్చయముల వాయవతోఁ జెప్పి, ఇట్లు మువ్వకు
 ఐదులు దాపరింపఁగా పారిస్వామి చిక్కినంబడి చేయు
 నది లేక చింతిల్ల సాగెను. వివాహాదనయు రాఁగానే
 ఐదులు మువ్వకును జ్ఞాని విజ్ఞాని కూరలు పారిస్వామి
 యింటికి వచ్చిరి:—ఆది.

యాలమనందు ఒక్కపారిస్వామియే కిక్కి
 తోచక విచారమున ముఁగె నని యుండఁగా, పాటలో
 వాచిచారమున నందఱకు పాలు ఈయఁబడినది. ఇది
 యెంతయు సరపముగనే యన్నదని భాంకును. ఆంధ్ర
 వివరణములో ఈపట్టున క రా ప్ర త్నా గ్ధు లు చేసిన
 'దాపరింపఁగా'—అన్న యనువాదము ఎంతో యుది
 తస్మై అశ్చుక మొలుకుచున్నది. పాటలో ఈపదము
 పడలేదు. అయినను రసరిచ్చితి కలుగలేదు. కాని
 సోమప్రభస్థితి సెవ్యయను రలంపనేలేదు.

ఈరీతిగా తడఁబడి దరితోచక కొట్టుకొనుచున్న
 న పెండ్లిపనులు విడవాడక వారు చేయుచునే యున్నా
 రట. అంతలో పెండ్లిలోఁ దాపించి పెండ్లికొనుచులు

ను నచ్చి చేరిరట! ఇది మూలమును మించిన మించులు.
 ఇంక విమ్మటిప్పైత్రాంతముఁ జాతము. తర్వాత కథాసరి
 త్సార విట్లు కథ వస్తువునున్నది చూడఁడు:—

శ్లో. తత్కాలం చాత్ర సా చిత్రం
 కన్యా సోమప్రభా వధూః,
 అశంకితం గతా క్వాఽపి
 న విదిత్యాఽప్యలభ్యత.
 తోఽపి ధరిస్వామి
 జ్ఞానినం తం ససంధ్రయః,
 జ్ఞాని నివాసం బ్రూహ్యమ
 దురీతా మే క్వ సా గతా?

తచ్చుత్వా సోఽపదర్శ జ్ఞానీ
 రాక్షసేనాఽపహృష్టి సా,
 నీతా వింధ్యాటకిం భూమ—
 క్షేప వనతిం నిజం.

ఇత్యక్త జ్ఞానివా భీరో
 పారిస్వామి జగద సః,
 హా ధి క్క-కం సా ప్రాప్యేక
 వివాహ క్వాఽపి హా కథం.

శుత్రై కత్యానా విజ్ఞానీ
 భీరో భం నయామిః,

త త్రాథు వైవ యత్రైవ
 విజ్ఞానీ వవతి తాం స్థితాం.

ఇ త్యక్తై రత్తక్షణం కృత్యా
 రథం సర్వాస్త్రసంయుతం,

త త్తాలోప్య పారిస్వామి
 జ్ఞానికూరా స్వస్తిగామిని.

త త స సంప్రాపయామాస
 క్షణా ద్వింధ్యాటకిభువి,

జ్ఞానివా తాం సమాఖ్యాతాం
 వనతిం తత్ర రాక్షసః.

ఆంధ్రానువాదము:—ఆసనుయమున నొకవీరిత
 జరిగెను. ఏమన సోమప్రభ పారిస్వామి కూతురు
 ఎటును పాయెనో ఏమాదెనో ఎంతచెడఁగవకు అగడడ

దాడు. అంతట హరిస్వామి దిగ్గజానికి జ్ఞానిని—
జ్ఞానీ! నాకొనూరిత యిప్పు డెచ్చట నన్నతో నీవు
చెప్పుము? అని యడిగెను. 'నూతుకీలుడను రక్కసుడు
కొనిపోయి వింధ్యారణ్యములో తనయింట మందుకొని
యున్నాడు' అని జ్ఞాని చెప్పెను. 'అయ్యో నామత
నాకెట్లు దొరకును? వివాహ మెట్లు జరుగును?' అని
హరిస్వామి మెంగవెట్టసాగెను. అంతట విజ్ఞాని 'అయ్యో!
భయపడవలదు. మీకొనూరిత యెటు నన్న దని యిజ్ఞాని
పలికివాడో, అటకు మీ మెల్ల నే నిప్పుడే కొనిపోయి
చేర్చి'—అని యొదార్చి, తత్క్షణమే నానాకస్తాస్త్ర
సంయుత మైరథము నొకదానిని నిర్మించి, అందు వారి
నెల్ల నెక్కించుకొని కొనిపోయి, వింధ్యారణ్యములో
భూమకీలుని యిక్కడ నిలిపెను.

ఈభాగముక క్రిందిబుకలు పాటలోఁగలవు:—

15. అనుచు మందునంతలోన నతిరి యాసుండరాని
కానరాక మాయ మయ్యె కాంత వింతగా.

తల్లితండ్రి యన్నయనా దగ్గఱ చుట్టాలు తేరి
తలిరుతోడి బాడెమనకఁ దరలిపోయిరి.

చెల్లువెడికి చేమ వెదకి గల్గెన్చి కలయ వెడికి
పుట్టవెడికి భూమి వెదకి పాలఁదిబాడలూ
అత్రానఁ జనలేక యెదురుమరై యుని రాగ
చిత్రమంచు తత్తరమునఁ జేరియేడ్చుచూ,
యూరకున్న జ్ఞానిఁజూచి యువిదఁబాడ కేర్పరించి
మీరు చెప్పుఁ డమచు తండ్రి మెల్ల నడుగఁగా.

కల్లడపా పేల వినుడు తనివ్వి వింధ్యయడవిఁగలదు
మెల్లఁ జొక్కరక్కవీ తాఁ కొల్ల గోవియనూ
—అటలాడి.

అని చెప్పినాఁడట. పాటలో ఆకన్యక మాయము
కాఁగానే తల్లియఁ దండ్రియు మున్నగువా రెల్లరు
నివ్వెటపోవుటయు చుట్టావ్రహ్మకాంతుననా చెరుకఁ
బోవుటయు అనుగును రగుటయు నిందెంత విచిత్రవార
రీతిని మార్పొంటివనో సహృదయులే స్వయముగా
గుర్తింపఁగలరు. ఒక్కశ్లోకమున కింత స్వతంత్రముగా

రసవత్తరముగా రచనచేయుట కెంత లోకానభవాదు
అందఁడనినో యూహింపుడు.

చింతకు ఎట్లయిక నేమి? సోమప్రభవాడను
జ్ఞాని బలబు పెట్టఁగల్గినాడు. ఇతను చేయవలసిన
దేమన్ననో, చేయవలసిన స్వభావముగ పోయి విడిచిపెట్ట
కొని రావలసి యున్నది. వింధ్యపర వెట్లు గానీ,
అచ్చట బ్రహ్మాండ మను నా కికారణ్య బ్రహ్మరణ్య
ములో ఆరాక్షసుని గుర్తించుట కానీ, గుర్తించినను
ఆతనితో యుద్ధముచేసి కన్యకను కొని రాఁగల్గుట గానీ
మిక్కిలియు దుస్సాధ్యములు. మఱి యిక్కఁ గర్తవ్య
మేమి? దుఃఖింపినదేనా? అక్కఱలేను. తర్వాతి
యత్నిములకు పాటయే నిరూపించుచున్నది:—

16. అనుచు జ్ఞాని చెప్పఁగానె ఆతరయన విజ్ఞాని
చిత్రకట మొకటిచేసె (వి) చిత్ర మెప్పుగా
అంద అందుఁ గూర్చిరి అతయ వింధ్యగిరికి తేరి
పొందుగాను కాంతియున్న సదు గనునా,
—అటలాడి.

ఇత నేమి? జ్ఞానియన్నందునకును విజ్ఞాని
యన్నందునకును తగినభలము చెప్పినే కన్పించినది.
కన్యకు రాక్షసుడు దాఁదఁబెట్టినపదుకొండలను మాడె
కని పెట్టఁగలిగినాడు. కాని యంతమాత్రముచే లాభము
న్నదా? సోమప్రభ యిప్పుడు ప్రబలుడను రాక్షసుని
విశేషముననున్నది. ఆరాక్షసుడును సామాన్యుడుకాఁడు.
అంతవాడును నిన్నియు క్షులు ఎన్నోక్షులు కలవాడును
కాకున్నచో, పాపము చేపు పెండ్లి—అని కిద్దఱుమ
కొనియన్న పెండ్లింటినుండి, అంతిమింది బంధువులు
చుట్టాలు చూచుచుండిననీ, మటుమాయగా నెత్తికొని
పోగల్గువా? ఇంత యుక్తిగా తీసికొనిపోయినవాడ,
ఒకచో నా అమ్మాయిపల బంధులు వచ్చినచో నేమి
చేయవలయునో ఆలోచించితిమి క యందునా? అం
దులో గూరుచు గదా! మఱి అట్లెన నేమిజరిగిన దని
చిదివరులు ఆత్రపడవెచ్చునదా! క్షణక వినుడు.

ఈక్రింది సోమదేవిమారియు వివరణ తరయు
వాక్యములు.

శ్లో. తత్ర తే రాక్షసం క్రుద్ధం జ్ఞాతృభృతౌ తనిగ్ధరే,
 కూర్మోఽగ యోధయామాస పారిస్వామిపురస్కృతః.
 త దాశ్చ్యో నుధూ ద్యుద్ధంతయోర్మామవరక్షసోః,
 చిత్రాస్త్రియోధిసోఃస్త్రియర్థం రామరామియో రివ.
 త్తజేన చ ప సంగ్రామదుర్మద స్యాఽపి రక్షసః,
 అగ్ధం ద్రేణ బాణేన కూర స్తస్యాఽచ్చిన చ్చిరః.
 పాతే రక్షసితాం సోమప్రభామాప్రాంతివాప్సిదాత్,
 ఆదాయ విజ్ఞానిరథేఽవాఽజన్మ స్తే తోఽభిలీః.

అంధ ని వ ర ణ ము:—వారిరాక యెఱింగి
 శోపముతో వెలువడిన ధూమశిఖునితో కూడుచుపోయెను.
 చిత్రాస్త్రిశస్త్రములతో వారు స్త్రీకై పోరినయాపారు
 రామరావణులపోరినది లోకభయంకరముగా నుండెను.
 ఇట్లు పోరుచు తూములో నాకూరుడు పోరి యుండగి
 డైన యారక్కఁడుని తలమ అగ్ధచంద్రబాణమునఁ ద్రుం
 చెను. రక్కసుఁడు మడిసినంతట రక్కఁడుని యింటి
 నుండి సోమద్రుం గొనితెచ్చి వార లందఱును అవిజ్ఞాని
 యరదమున పోరిపావయిల్లు నేరిరి.

ఇఁగ నీభాగములు పాటలో నేరిరి పొందింపఁ
 బడినవో చరికింపుడు.

౧౭. తనదుబాడ తెలిసెనయ దద్దరిల్లి యసుర యపుడు
 తేనెలు దండుతోడ చెడలి వేగయూ
 కొండరాళ్ల దంకిగాను కొట్టి దొర్లించి వారిఁ
 బిండి గొట్టె దానని తా గండు మీరుమా
 ఘోరయుద్ధ మపుడు చేయ గొల్పున వేతేరఁజూచి
 కూరుఁ డపుడు కత్తివట్టి వీరుఁ డనుచుమా
 కంకుకంకు మనుచు కత్తి చెంకుచెంకునాను దుముక
 రంకుగాను అసవిసేసి రాపాడెమా

కూరుఁ డైనరాక్షసుండు శోపయాన దూక నరని
 ధీరుఁడను నెదిరి వేగ దీక్షితుఁడనూ,
 గుద్దిపట్టి రక్కఁమాని కొడమసింగంబువలెను
 చచ్చునటులఁగొట్టి యా పకియఁ దెచ్చెను.

అంత వా రందఱును వింత లెల్లఁ దెప్పి కొంచు
 మంతనంబు లాడికొంచు మఱి వేగమే

స్వప్తివాచనాల ప్రజలు సంక్రమింపఁ జక్కఁగాను
 నుందరానితోడ యిల్లు సొచ్చి రంతటా,
 —అబలాడి.

మూలములోఁగల రామరావణులతోఁగి చిత్రా
 స్త్రియోధులకు పారికి జరిగిన యుద్ధము, రాక్షసుని
 సంగ్రామదుర్మదత్వము మొదలయిన సారస్వతులు పాట
 లోని కెక్కనిమాట వివరమే. అయ్యును, అసుర దద్దరిల్లి
 యుద్ధమునకు సిద్ధపడుట, కొండరాళ్ల దంకిగా కొట్టి
 దొర్లించుట, గండుమీరుట, కంకుకంకుమని కత్తితో
 చెంకుచెంకున దుముకి నురుమాడుట—ఇత్యాదులు ఆ
 లోపమును తీర్చుటయే గాక, రచనలో నెక్కడు
 స్వకంత్రితమ, రసస్ఫురణము, యుద్ధరంగపుతీవ్రతము ప్రత్య
 త్తము చేయఁజాలియే యున్న నని నావిశ్వాసము. చివ
 రకు చచ్చునటులఁ గొట్టుటనూడ చాల పరపముగా
 నున్నది. ఈపదము చచ్చేట్లుగొట్టియని యున్నచో
 నింకను కంఠ మిచ్చుననుకొంచును.

౨౭. ఎట్లయిన నేమి? సోమప్రభను మఱులఁ దే
 గల్గినారుకదా. ఇంక వివాహము జరుగవలయును. ఇది
 యోను ఇప్పటికైనను నిర్విఘ్నముగా జరిగినచో మన
 ము నానందింపవచ్చును. కాని అట్లుకాక మఱుల వొక
 గొప్పవిఘ్న కలుగుచున్నది. అది ఇదివఱలోవలె జూచి
 విజ్ఞాని కూరులవలన నెట్లెట్లో గట్టెక్కువదిగా తోచ
 లేదు. ఇంకను మున్న రాక్షసాపహృత యైన సోమ
 ప్రభను తిరిగి తెచ్చుటలో జ్ఞానబలము కాని, విజ్ఞానబలము
 గాని, కౌర్యబలము గాని పరస్పరపరాకారము నొందినవే
 కాని పరస్పరము విరోధింపలేదు. ఇప్పుడట్టి నూచనలు
 ఆరంభమైనవి. చిత్తేకింపుడు—ఇదియే ఆ నూచనలు :

౧౮. పిల్ల పెండ్లి వేళ వచ్చె పెద్ద లపుడు వచ్చి పక్షల
 యల్లములం దొక్క కంక యెదిక నప్పుడూ;

జ్ఞానివిజ్ఞానకూర ఘనల కంఠవాచు గల్గె
 తాన పెండ్లి కొడుకుగాను దవరవలె ననీ!

జ్ఞాని యపుడు ముందుఁజూచి తాన యర్హుండనయ
 తినదు ఘనత నిట్లులనీ తడవఁ జూచెను :

కుందరాని యున్న బాడ పొందుగ నేఁ బెట్టుటన్న
అందముగా పెండ్లి యెట్లు యలగు నం దనెన్.
నిజము చెప్పె యాజ్ఞాని నెలఁతెతావు నెఱుంగకున్న
బాల యెట్లు దొరకునందు ప్రజలు పల్కిరి.

—ఆటలాడి.

కుంది రసవత్తర మైనపట్టు. ఇప్పుడు జ్ఞాని విజ్ఞాని
భూతులకు కల్గినది సంఘర్షణ. ఎవ్వరిమట్టుకు వారికి
స్వాత్మార్థ పరీక్షాకాండగా విజృంభించుచున్నది.
అందు వందలకన్న ముందుగా స్వాధికారమును రూపించు
టకు జ్ఞాని దొరకొన్నాడు. అరనివాదమును విన్న
యత్పటిప్రజలే ఆవాదమును నిజమే వన్నారు. ఇంక
దక్కినవారి ప్రసక్తికోఁ బని యేమి? పాపము జ్ఞానికి
కొంతదైర్యము వచ్చియుండవచ్చును. మఱి ఆట్లయిన
దక్కిన యిరువ్వురవిషయ మేమి? వారు మాత్ర మారక
యుండురా? దీఁహూ! ఉండలేదు. విజ్ఞాని లేచినాఁ
డు. ఎందుకూ? తన కెక్కుడు పాక్కు గలది నిరూపించు
టకు. అరనివాద మిది:—

౧౯. అంతః దనా యాశలన్ని యిహియాస లయ్యె వని
చింత పోవు మనసున కిట్టింత యెత్తగా,—
విజ్ఞాని లేచి తనదు ప్రజ్ఞ చూపకున్నయెడల
ప్రాజ్ఞ రీతిల నెట్లు పడయువారలో?
కాన వాకు గాంత యగుట ఘనా మైన భర్త మగుట
పూనికతో నరని మీరు పోల్చి చెల్లఁ దనెన్
ఇదియొనిజ మెయింకికన్న ముదలినితెఱచుచూచియున్న
రథము కల్లఁబట్టిగా రమణి దొర కనూ;
కనుక నితఁడె వరుడుగాను కన్యక కేర్పడు
జరులు పల్కె విజ్ఞాని చాటె విజయమా.

—ఆటలాడి.

ధర్మపురివాలులోఁ బడినది కథ. ఈ వధ్యరర్థులు
తొలుత జ్ఞానిదే న్యాయ మనివారు. మఱల విజ్ఞాని
మాటకు అంతఁకంటెను పరి యన్నారు. పాపము జ్ఞానికి
పొటికి ఒడలు చల్లఁబడినది. కాని విజ్ఞానికి కొంతెము
యొగము పచ్చఁబడినది. ఇదిమాత్ర మేమి? నిలుచునో
లేదో యెవరికిఁ తెలియును? ఏమందురా? తీర్చులా! అసలే నుండెలు తీసినబంటు. అపైని నిజముగా జూడను

ప్రజ్ఞావిధులఁ గలవదన్నచున్నాడు. వారి విచక్షణత
యన్ననో యెత్తువారివిద్ద!

మఱి కొంచెము దీని నిదల నిలిపి సంస్కృతాం
ధ్రముల రచననఁ జదివూతము.

ఇదిగో సోమవ్రతసూరి రచనము, పరిశీలించుడు:

శ్లో. హరిస్వామిగృహం ప్రాప్య
లేమం లగ్నై ప్త్యపథితే,
జ్ఞాని విజ్ఞాని భూరాణాం
వివాద ఉదఘా వ్యరూఢా;
జ్ఞానీ జగన్ నాఽహం చే
జ్ఞానీ మాం త దియం కథం,
ప్రాశ్నోత? కన్యా గూడస్థా
చేయా మహ్య మసావితి.
విజ్ఞానీ త్వవ వన్నాహం
కుర్యాం చే ద్యోకగం రథం,
గమాగమా కథం స్వాతాం
చేవావా మివ ఇఁ తుజాత్,
కథం స్వా చ్చారథం యుద్ధం
రథినా రక్షసా సహ,
తస్మా వృహ్య మియం చేయా
లగ్నో హ్యేవ మయాద్దితి.

నేకటరామకృష్ణులువారి తెలుగు ఇది పైల్లోకము
లకు:—అంతనచ్చల లగ్న వేరే కాఁగా, జ్ఞాని విజ్ఞాని భూతు
లకు మువ్వరకు నిట్లు జగడయు కలిగినది. జ్ఞాని చెప్పెను:—
'చే నెఱుంగకుంటివా, ఎలకో దాఁపటికంటెను నున్న
యీకన్య మీ కెట్లు దొరకును? కాన నీకన్యకను నాకు
ఈయవలినది.' విజ్ఞాని చెప్పెను:—'నేను వింగిం
జరించు మాయయరదమును చేయనేని, మీకు తుగాములో
దేవరేలకుఁజోలె రాకపోక చెల్లవనుచు? రథము కలవాఁ
డైన రక్కసునితో రథములేక యుద్ధ మెట్లు జరుగును?
కావున నీకన్నియను నా తీయవలినది. ఈ లగ్నమును
నేను గడించితిని'—అని.

ఇంక గూరుఁడేవా అంత తీసిపోవునది? ఇతఁడు
అసలే నుండెలు తీసినబంటు. అపైని నిజముగా జూడను

శూరుఁ డెన్నమాటను సార్థకము చేసినవాఁడు. రాక్షసుని
మాఁడు నిమిషాలలో ముక్కచెక్కలు చేసినవాఁడు.
ఇతఁ డేమనుచున్నాఁడో విందమా? సరియే.

శ్లో. శూరోఽప్రత్యువాచ హవ్యాం చే
న్నాఽహం తం రాక్షసం రణే,
తద్యువాభ్యాం కృతే యత్నేఽశ్రేతాం
కవ్యాం క ఆనయేత్?

తస్మాత్మ మేమ రాత స్త్యే
శ్రేయః తేషు వివాదిషు,
పారిస్వామీ త్వణం తూష్ణీ
మాసీ దుద్రాభిరమానసః.

పై శ్లోకమునకు కళాప్రపూర్ణుల యాంధ్రరచన
మిది:—శూరుఁడు పలికెను:—“నేను రక్షసునిఁ
లోరఁ బరిమార్చుచేసి మీ రిరువురు ఏమి యత్నములు
చేసినను ఏమి ప్రయోజనము? కన్యను ఇటు కేవలము
తెచ్చును? కావున నీకన్యఁడు నా కేలసినది—”
ఇట్లు వారు జగడకు లాడుచుండఁగా పారిస్వామి
యేమియుఁ దోచక యూరభుండెన—అని

ఇంక నీసందర్భమున నుకయు పాటను పరికింతుము
గాక. రెండు:—

౨౦. ఇంత కష్టపడినాకు ఇంతి చేజాణునేమొ
నుంతి యెద్దునడుదు నంచు చింత గూరఁగా,—
శూరుఁ డెప్పుడు వైర్యమునను సొంపునింపు గల్గునట్లు
వారిఁ జూచి పలుకసాగె నరుప నిట్లని:—
అనును నింతమాత్రాన యతివ యెట్లు లభ్య మగును?
పగల యున్నవిధముఁ తెప్ప బాలుఁ డీతిడూ,
అచటఁ జేర రథముఁ జేసె యల్ల విజ్ఞాని, విజను,
అచల మగును నాచు హక్కు ఆరసి చూచినా:
ఆమరజాడ తెప్ప నేమి? యరదము పృష్టింప నేమి?
కసిమసంగి యతినిఁ బంప భునుఁడు లేనిచో?
మాన మొక్కతెక్కఁగొనక ప్రాణముపై నాసపిడి
శేను పొలి తెచ్చితి నీ నలఁగి నిజ మిది:

కాన కాంతి వాడుసాక్షు కాసంతి ధర్మపథము
పూని యొంది చిత్తుఁడు బుద్ధిశుభితులూ.
—అటలాడి అలసినావు.

శూరునివాదము అందఱకు నచ్చినదో లేదో?
కాని మూలమునందు వీరివివాదమునకు బదులు నెప్పటిక
విశ్రాంతిఁ దెనట్లు జన్మిది. తెలుగుపాటయందన్నదో,
ఒక్కపారిస్వామి మాత్రమే గాక యింతవఱకును ధర్మ
పన్నాలఁ జదిరి తీర్పులుసాఱించిన మధ్యవర్తులుమాడ,
ఊరకున్నాడు. గాలివాన వచ్చినది కథ కట్టిం దనునట్లు
మనకథమాత్రమే గాక పాటమాడ ఇంతిలో కట్టువదు
చున్నది. చివర ఎట్లు ముగియుచున్నదో చెప్పు చుండురా?
ఇదిగో వినుండు:—

కాంత ధర్మపథముమండి కాసంత దొలఁగ నుండ
నింతఁజేసి యెవరి దనునో? చెప్పు వేగమే;
జ్ఞాని విజ్ఞాని శూర భునులు ముపురిలోన న్నోయ
దాయంతి మఁగఁ దానో యన్న చెప్పమి!

అటలాడి అలసినావు
పాట పాడి బదిలినావు
యుక్తిపాటలోని ప్ర
త్యుక్తి నెప్పటి?

సింహావలోకము:— ఈ పాటకు సంబంధించి
సంతనజనసంస్కృతికథామూలమును, కళాప్రపూర్ణులవారి
ఆంధ్రావవాదమును నిచ్చితిని. వీనివలన చదువరులు
చదువుపాములరాని పాప రుల వాఙ్మయమునందు నైతికము
ఎట్టి రత్నములు గలవో పోల్చుకొందురుగాక. రత్న
ములును, జాబును ఆరోగ్యములే యైనను ప్రయత్ని
విశేషమునఁ గాని శోభింపఁజాలవు రత్నములు కనుక
విద్యద్వియర్థులు ఈ వాఙ్మయమునెడ వివాదము వీడి
విమర్శించి ప్రకాశక వోసంగుట వారికి ధర్మము. తక్కి
నవి వారియిచ్ఛాధీనములు. వివరణమునన, విమర్శననుఁ
గల యనౌచిత్యాసంభవములు నావిగనే భావింపఁదగును.
రచయితవి ఎంతమాత్రమూ కావు.

౧

సిరులక మిందనవాడటంచు బహుదాసీదాసవగ్గంబులక
గకలక గల్గినవాడటంచు బహుభోగాధ్యం డటంచుక మహా
పారులక గల్గినవాడటంచు నధికారారూఢుడంచుక సదా
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౨

సిరులక జేతురజేతురో విభవముల్ సిద్ధింపగా జేతురో
పరమారోగ్యము సంఘటెంతురో జరావ్యాధుల్ నివారెంతురో
పరిపూర్ణాయువు గల్గజేయుదురో దంభప్రజ్ఞలే గాని యీ
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౩

సిరిమంతుల్ సిరులిచ్చినక నిలుచునే శ్రీమంతు లొక్కఱ్ఱుదు
రభరదార్పిద్ర్యదశావశాత్ము లగుచుక రారాని దుఃఖంబులక
దురపాయంబుల జిక్కి స్రుక్కుటలు నెందుకాడమే మూఢులక
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౪

సిరు లేలేశమొ యివ్వనేర్పు నవి రక్షింపంగ దానేర్పునే
సిరులక నిల్వగనేర్చుగాక నరు డ్రాణేయంబు లీనేర్పునే
స్మరణీయుంజీలేరుంకు లేదు హరియే సర్వార్థసంధాత యీ
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౫

కరుణాసాగరు డార్తబంధుడు జగత్కల్యాణసంధాత సం
సరణాంభోనిధి నొక సాధుజనహృత్సర్పదృ సంవాసి దు

ర్భర సంసారహరుండు భక్తసుమనోవాంఛాప్రదుండుండగా
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౬

దురహంకారులు గర్వచిత్తులు సదా దోషైకదృక్కుల్ మహా
దురితాచారపరాయణుల్ చపలచిత్తుల్ మత్తులుక ధూర్తులుక
పరమార్థప్రతికూలవర్తనులు లోభగ్రస్తు లాశాపకుల్
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౭

కరుణాదూరులు వంచనాపరులు శుష్కాశ్రిప్తిమూలాపకుల్
పరవిద్యుబల విత్తవృద్ధులు సహింసక లేని నీచాత్మకుల్
పరదాక్షిణ్యపరోపకారరహితుల్ స్వార్థప్రియుల్ మత్సరుల్
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౮

నరు లెవ్వరును సర్వసంపదలతో నానాధికారాలతో
సరస శ్రేష్ఠలతో మహామహిమతో బానొందిరేనిక పరా
శ్వునిక గూరిచి వారుచేసిన సుపూజాలబ్ధముల్ సర్వముక
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

౯

దొరలక దిట్టి సమర్థుడుక సరసుడుక దూరార్థసందర్శియుక
పరదాక్షిణ్యుడు స్వాశ్రితావసమహాప్రావీణ్యుడుక పుణ్యుడుక
దొరకంజాలడు సుము ముజ్జగములందుక నమ్ము నామాట నీ
నరులక నమ్మెదవేల పెరిమనసా! నారాయణుక నమ్ముమా!

మయూరుడు గీర్వాణసారస్వతాకాశమున
గాలిదాన భవభూత్యాదిమహాకవినకుత్ర
గణంబున స్వీయప్రభతో విరాజిల్లుచున్నాడు.
ఈతని సంస్కృతకవిత్వము మృదుమధుర
మైనది. భక్తజనాహ్లాదకరమైనది.

ఇతఁడు క్రీస్తు చనిపోయిన తరువాత,
యేషవతతాబ్దిపూర్వార్థముననున్నట్లు చారిత్ర
పరిశోధకులు నిర్ణయించుచున్నారు. ఈతని
జన్మస్థలమునుగూర్చిగాని, బాల్యమునుగూర్చి
గాని తెలిసికొనుటకు చారిత్రాధారములు
కాన్పింపవు. కాని యితఁడు 'జాంగలికుఁ' డని
పేర్కొనబడియున్నాడు. జాంగలికుఁ డనగా
విషవైద్యుడు. ఇతఁడు సర్పదఘ్నులగువారిని
మంత్రములచేతను టపఘ్నులచేతను, ప్రాణ
హానిరాకుండ యెట్టి సర్పవిషములవైన నాశ
మొనర్పఁగల భిషగ్వరుడై ప్రసిద్ధిపడసెను.

ఇతఁడు, నాగానందము, ప్రియదర్శిక,
రత్నానలి యను ప్రసిద్ధము లగు సంస్కృత
నాటకములకు రచించిన శ్రీహర్షుని యాస్థాన
మందుండెను. ఇట్ట బాణుడును పార్శ్వని యాస్థా
నమందే యుండెను.

ఈతని సంస్కృతకవితాప్రాగల్భ్య మొక
ప్పు డీతఁడు వారణాసీపురమున నొక విద్య

త్సభలో, దారచించిన శ్లోకములను జదువ
సభికుల సమ్మోదమును బడసి మెప్పు గనెను.
క్రమముగ నీతని గీర్వాణకవితాభోరణిని
గూర్చియు, నిరర్గళపాండిత్యమును గూర్చియు
శ్రీహర్షస్వపాలునకు కల్లాకర్ణిగా తెలియ
రాగా, నాతఁడు మయూరునిఁ దన యాస్థాన
మునకు రావించి, యాతనిని గారవించి తన
యాస్థానవిద్వాంసునిగా నిలిపెను. అంతకుఁ
పూర్వము హర్షుని యాస్థానమున బాణుడు
గీర్వాణకవిత్వమున ఎన్నె యు వాసియుఁ గాంచి
యుండెను. కాని మయూరుడు సంస్కృతకవి
త్వమున బాణుని ప్రతిస్పర్ధి యయ్యెను. శ్రీ
హర్షుఁ డోసఁగిన సమస్యాశ్లోకముల నోడిని
మించునట్లుకరు సముచితముగ పూరించి
రాజును మెప్పించుచుండిరి. కొంతకాలమైన
తరువాత నీకవితల్లజలకు బాంధవ్యమేర్పడెను.
మయూరుని పోదరియో, కుమారైయో
బాణుని కీయబడి వివాహము గావించబడెను.
ఇట్టి బాంధవ్య ముండినను కవిత్వరచనమునం
దొందారులు ప్రతిస్పర్ధ లగుట మనస్సెర్పలు
పెచ్చెను. కవిపోషకుడగు శ్రీహర్షుడు రస
గ్రహణపారీణు డగుట నీ కవిద్వయమున
సామరస్యమును గల్గించుచు వచ్చెడివాడు.

మయూరుని కుటుంబజీవనమును గూర్చి చార్ిత్ర కాధారము లేమియు లభింపకపోయినను శంకుకుండను కుమారుఁ డొక డుండినట్లు తెలియుచున్నది.

ఒకానొకప్పుడు కాశీలో జరిగిన విద్యద్విషయక వివాదమునందు మయూరుఁడు తీవ్ర చర్చనలిపి యందు జయముగాంచి యుచుండితిమి అచే మిగుల బహూకరింపఁబడెను.

బాగుఁడు రచించిన చండీశతకమునందలి కవితాశైలియు, ధారయు, మయూరుఁడు రచించిన సూర్యశతకమునందలి కవితావైభవము నొకదాని కొకటి తీసిపోకయుండును.

మయూరుని తరువాత సంస్కృతకవులు తమకావ్యములందు మయూరుని మహాకవిగాఁ జేర్కొని శ్లాఘించియుండిరి. ఇతని సమకాలికుడైన బాగుఁడు తన 'హర్ష చరిత్ర'మున హర్షుని బాల్యస్నేహితులను కొందఱినిఁజేర్కొనుచు, వారిలో జాంగలికమయూరకు డను నొకడున్నట్లు తెలుపుచున్నాడు.

కల్పఁగుఁడు తన "సూక్తి ముక్తావళి"లో మయూరునిగూర్చి యిట్లు వ్రాసెను:

శ్లో. దర్శం కవిభుజంగానామ్,
గతశ్రవణ గోచరమ్,
విషవిద్యేప మాయూరీ,
మాయూరీవా, నికృంతతి.

మయూరుని సూర్యశతకముపై వ్యాఖ్యను రచించిన జయమంగళు డనునతఁడు మయూరుని గుఱించి యిట్లు వ్రాసెను:

శ్లో. భక్తా మయూరవక్త్రాబ్జ
పదవిన్యాసకాలినీ ।
సర్తకీవ పరీవర్తి
సభామధ్యే సరస్వతీ.

హర్షుని రాజ్యకాలమునాటికి వృద్ధమతము క్షీణింపవారంభించినను, హర్షుని రాజ్యమున సధికముగ వ్యాప్తి నొందియే యుండెను.

మయూరుఁడు జైనమతస్థుఁడు కాఁడు. ఇతఁడు సూర్యోపాసకుఁడు, సూర్యభక్తుఁడు. హర్షునికాలమున జను లనేకులు సూర్యునిఁ బ్రత్యక్షదైవముగ నమ్మి సూర్యభగవానుని విగ్రహరూపమును ప్రతిష్ఠించి పూజించుచుండిరి. శ్రీహర్షుని రాజ్యకాలమున చైనాదేశము నుండి వచ్చిన "హ్యుయాన్-తస్సాన్" హర్షుని ప్రధాననగరమునకు వచ్చి యచ్చట తాను చూచిన విషయముల నొక గ్రంథమున వ్రాసెను.

శ్రీహర్షుఁడు ప్రయాగలో నొక మత సంబంధమైన యుత్సవమును జేయించెను. యా యుత్సవకాలమునందు బుద్ధుని ప్రతిమ యొకదినమునను, సూర్యవిగ్రహ మొకదినము నను, శివునివిగ్రహ మొకదినమునను ప్రాధాన్యముగఁ బూజింపఁబడెను. ఇందువలన సూర్యోపాసకు లనువా రొకమతమువారుగ హర్షుని కాలమున నుండిరని తెలియుచున్నది. అట్టి సూర్యోపాసకులలో మయూరుఁ డొక భక్త గ్రంథుఁడని చెప్పవలసియున్నది.

మయూరుడు ధారానగరమును గాజ ధానిగాఁ జేసికొని రాజ్యమేలిన భోజుని యాస్థానముం దుండెనని తైనచరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు ఇది సత్యము గాదు. ఏలయన, భోజుడు షడునొకండవశతాబ్దివాఁడు, హర్షుఁ డన్ననో యేడవశతాబ్ది పూర్వభాగమందలి వాడు, మయూరుడును ఏడవశతాబ్దిపూర్వభాగమునందున్నట్లు చరిత్రాధారములు కాన్పించుచున్నవి. తైనచరిత్రకారులు హర్షునికి బడులు భోజుడని మార్చి కథలు వ్రాసియున్నారు.

మయూరుడు వ్రాసిన గ్రంథములలో సూర్యశతక మొక్కటిదక్క మరొండు గ్రంథమేదియు చారిత్రకపరిశోధకులు లేదనుచున్నారు. శ్రీ మల్లాది సూర్యనారాయణ శాస్త్రిగారు తమ “సంస్కృతకవిజీవితముల”ను గ్రంథములో మయూరుడు సూర్యశతక మొక్కటియేగాని మరి యేయితర గ్రంథములును రచించియున్నట్లు పేర్కొనియుండలేదు. కొలంబియా యూనివర్సిటీవారు ప్రకటించిన మయూరుని సంస్కృత గ్రంథములను గ్రంథమున మయూరునివని నిర్ధరించుటకు తగిన యనేకములగు చాటుశ్లోకములు సేకరింపఁబడి యున్నవి. అట్టివానిలో “మయూరాష్టకము” అనునది యొకటి.

మయూరునికి శ్వేతకుష్ఠరోగము కలుగుటకు కారణముగా నొక గాథ చెప్పబడినది. ఆ రోగనివృత్తికై మయూరుడు శ్లో. హుతాశనా ద్యూతి మిచ్ఛేత్
జ్ఞానమిచ్ఛేత్ మహేశ్వరాత్

ఆరోగ్యం భాస్కరా దిచ్ఛేత్
మోక్షమిచ్ఛే జ్ఞానార్దినాత్.

అనునట్లు తన కారోగ్యము భాస్కరనివలననే కలుగగలదను పూర్ణవిశ్వాసము కలవాడగుటచే సూర్యుని సూరుశ్లోకములలో నిభివర్ణించెననియు, నానూరుశ్లోకములే సూర్యశతక మనియు ప్రతీతి.

బాణునిభార్య మయూరుని కుమార్తెయో, సోదరియో, యైయున్నది. మయూరుడు కొంపొకతటి పరదేశ మేగి కొన్ని సంవత్సరములు గడచినపిమ్మట స్వదేశమునకు వచ్చెను. బాణునిభార్య యీతనికంట బడెను. కాని యీతఁ డామెను తన సోదరిగ (కుమార్తె మగాగాని) గుర్తింపనేరక యామె నొక పర విలాసవతిగాఁ దలచి యామె నొకకాముకునిఁ బోలె వర్ణింప మొదలిడెను.

శ్లో. వేణీదృశః పాణిపుట నిరుద్ధ
వేణీ విరేణీ శయనోత్థితాయాః,
సరోజకోశాదివ నిస్సరంతీ
శ్రేణీ ఘనీభూయ మధువ్రతానాం.

మయూరుడు తనకు తండ్రియయ్యు, లేక సోదరుడయ్యు తన్నిట్లు వర్ణించినందల కామె కడు కిసిసి మయూరుని “శ్వేతకుష్ఠరోగపీడితుడవు కమ్మ”ని శపించెను. తదనుగుణంబుగ నతనిపూర్వజన్మకృతమగు కిర్మగూడఁ ననుభవించదగుకాల మానన్నమాయెను. శాపవంబున నతఁడు శ్వేతకుష్ఠరోగపీడితుడై కడు బధపడుచు బాగుగయోచించి శతవల్లీనిర్మిత

మును, తాళవృక్షశిరమనుండి వేలునట్టియు
జోలికయం దుఁచిప్పుడై సూర్యభగవానునిఁ
గూర్చి మారుశ్లోకములతో స్తుతించెను. ఒక్కొక్క
శ్లోకమును చదువుచు నొక్కొక్కతీగను
చేదించుచుండెను. ఇట్లు మాటుతీగలను చేదించునప్పటి కతనివ్యాధి నిర్మూలమయ్యెను.

మమూరుఁడు రచించిన “మమూరాష్టక”
శ్లోకము లొకభూర్జపత్రముపై నాగరిలిపిలో
వ్రాయబడెను. ఈభూర్జపత్రపు వ్రాతప్రతిని
గూర వ సంవత్సరమున మార్కు ఆరెల్
స్టీన్ (Marc Aurel Stein) అనుదొర కాశ్మీర
దేశములో శ్రీనగరమున, కొన్ని భూర్జపత్ర
పు వ్రాతప్రతులతో కూడ కొనెను. అదిది
గలదు. ఈభూర్జపత్రపు వ్రాతప్రతి సప్తర్షిక
ము, తొలిక సంవత్సరము ౧౭ జూలియన్
కాలెండరు ప్రకారము ఆగస్టు ౧౩ వ తేది,
౧౭౧౧ సం. నాటిదని తెలియుచున్నది.

ఈభూర్జపత్రము అమెరికాలో టుబింగెన్
జూనివర్సిటీలైబ్రరీ (Tubingen University Library)
లో నున్నది. ఈ భూర్జపత్రము
లోని శ్లోకములను యింగ్లీషులిపిలో తనగ్రంథ
మున జాబ్బిపెయ్యి క్యూకెబుస్ దొరగారు
సంస్కృతసారస్వతప్రియులకు నమర్పించిరి.

“మమూరాష్టక” శ్లోకములు

౧. యాసాకా ప్రస్తుతాంగీ

ప్రచలితసయనా హంసలీలా ప్రజంతీ

ద్వాపాస్త్రా కుంకుమాద్వై

కనకవిరచితా.....

.....కేగతాసా

బహుకుసుమయుతా బద్ధవిగా హంసంతీ
తాంబూలం వామహస్తే

మదనవళగతా గుహ్యశాలాం ప్రవిష్టా.

౨. యాసాకాభుక్తముక్తా

ప్రచలితసయనా స్వేద లగ్నాంగవస్త్రా
ప్రత్యూషే యాతీ బాలా

మృగజవచకితా సర్వత శృంకయంతీ.

కేనేదం వక్త్రీపద్మం

స్ఫురదధరరసం, పట్నదేవైవవీతం

సర్గా కేనాఽద్యభక్తో

హరసయనహతో మన్మథఃకన్యకుప్తః.

౩. యాసాకాస్తనసీనభారకతినా,

మధ్యే దర్శిదాపతీ

విభ్రాంతా హరిణీ విలోలనయనా

నల్లతస్తయాఘోర్గతా

అంతఃస్వేదగజేంద్రగండగళితా

సంలీలయా గచ్ఛతీ

ద్వస్తా రూప మిదం ప్రియాంగగహనం

వృద్ధోఽపి కామాయతే.

౪. వామేనాఽఽవిప్లయంతీ

ప్రవిరళకుసుమం కేశభారం కరేణ

ప్రభ్రష్టం వోత్తరీయం

రతిపతితగుణా మేఖలాం దక్షిణేన

తాంబూలం చోద్వహంతీ

వికసితవదనా ముక్తకేశానరాగా

నిష్కాంతా గుహ్యదేశాత్

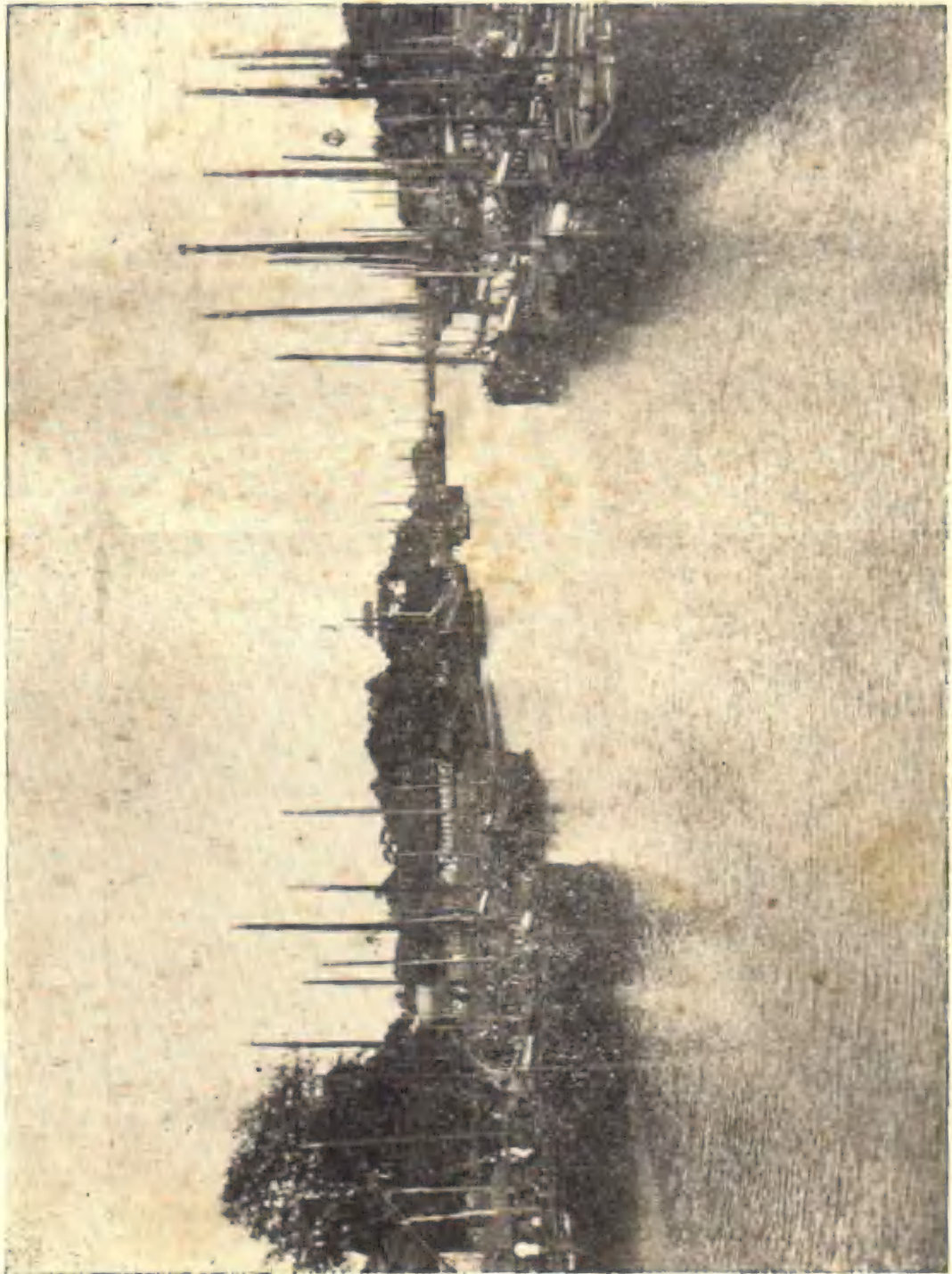
మదనవళగతా మారుతం ప్రార్థయంతీ.

ఆ క స్మి క ఛా యా చిత్ర ము లు (SNAP SHOTS)

కాగితాద కాలువ-పడవల రేవు

౧. యాసాకా నవయావనా శశిముఖ
కాంతాఽఽవతీగచ్ఛతి
నిద్రావ్యాకులితా, విఘ్నార్థ నయనా
సంపక్వబింబాధరా
కేతైర్వ్యాకులితా నఖై ర్విదళితా
దగ్ధైశ్చ ఖండికృతా
కేనేదం రతిరాక్షసేన రమితా
శాస్త్రాలన్నితీడితా.

౩. యాసాకా పరిపూర్ణచంద్రవదనా
గౌరీమృగాక్షోభినీ
లీలామత్తగతేంద్ర హంసగమనా
... ..
నిశ్వాసాధరగంధశీతలముఖ
నాచామృదూల్లాసినీ
నశ్వామృతః పురుషః నజీవతివరో
యాస్యాత్ప్రియా హిద్యతీ.

౨. యాసాకాజఘనస్థలీ సులలితా
ప్రొన్మత్తకామాధికా
భూభంగం కుటిలం త్వనంగధనుమః
ప్రఖ్యం ప్రభాచంద్రవత్
రాకాచంద్రకపోలపంకజముఖ
హృషీకారీ సుందరీ
వీణాదండమిదం విభాతి తులితం
వేల్లద్భుజం గచ్ఛతి.

౪. యాసాకా రతిహావభావ విలస
చ్ఛందాననం బిభ్రతి
గ్రాతం చంపకదామ గౌరనద్యశం
పీనస్తనా లంబితా
ఽద్యాప్యం సంచరతి ప్రగల్భ హరిణీ
సంలీలయా స్వేచ్ఛయా
కించైషా గగనాంగనా భువిరలే
సంపాదితా బ్రాహ్మణా.

నా ప్రభూ!

పురిసండా అప్పలస్వామి గారు

నా ప్రభూ! నీవధాన సంధ్యా ప్రమాన
మై పారలు నాశిరాన త్వ దంధ్రుకార
జోలవామూల్య భాగ్యమ్మే సోకజేమొ!
ఇట రజనిగాద్యులపుడే క్రమించెనోయి!
శ్రీచరణనూపు రారవా శ్లేషమునకు
దాచుకొనిన చివరికూర్పు తలగునేమొ
చాచుకొనిన చిరుదళాలు నడలు నేమొ,

ఆపలేనోయి ఈవవనాతిరేక
మీరజనిలోహపద దళనైకభరము.
ఘాతినై పొగనై తూలితూలి ఈమ
లీమనపు దారులందె జీర్ణింతు నేను
ఈవు నాస్వామి ఏచిహ్న మేని కనక
కడచిపోదువు వెలుగుమార్గాల నడచి.

సంస్కృతవర్ణ సమామ్నాయము

శ్రీపరవస్తు వేంకట రామానుజస్వామి గారు, యం. ప.

(2 సంపుటము ౧ సంచిక తరువాయి)

౧౬. పాల్లులకు వ్యంజనము లని పేరు. 'వ్యంజ యంతి (ప్రకటాన్ కుర్వంతి) అథానితి వ్యంజనాని' అని ప్రాతికాఖ్యలో తెప్పబడి యున్నది. పాల్లులచేతనే మనుజుడు దుచ్చరించు ధ్వనులు వ్యక్తమవుచున్నవిగా నున్నవి. పాల్లులే మనుజుల కపాధారణధ్వనులుగా నున్నవి. పాల్లులచేతనే పదము లర్థవిస్తూ లగుచున్నవి. పుర్రులనియు, అంకస్థలనియు, ఊమ్మలనియు నివి మూడు విధములుగా విభజింపబడి యున్నవి. పుర్రుల యుచ్చారణమున ఇగ్గోత్పాదకావయనముల కేదో యొక స్థలమున బూర్తియగు పుర్రయందును. ఇట్టి పుర్ర లేక పోవుటచే బ్రతిబంధకము లేక బహుమతో నిఃక్వాసము పైకి పోవునప్పుడు జన్మించిన వర్ణము లూమ్మలని స్థాన హరింపబడుచున్నవి. నిఃక్వాసమునకును ఇగ్గోత్పాదకా వయనమునకును సంభవించిన సంఘటముచే నిఃస్వము జన్మించుచున్నవి. ఈవత్సర్పకలిగి, యందుచే పృథ్ పుర్రుగల పుర్రులకును వివృతిమలగు వచ్చులకుగాని యూమ్మలకుగాని యుచ్చారణమున మగ్ధముగా నుండు వర్ణము లంతిస్థములని వ్యవహరింపబడుచున్నవి.

మఱియు పాల్లులను పుర్రులను పూని భేదములచే గంజ్యములనియు, చాలవ్యములనియు, మార్గవ్యములనియు, చంత్యము లనియు నోవ్యము లనియు, వైదువిధములుగా విభాగము చేయవచ్చును. పుర్రులిట్లయిదు వర్ణలుగా విభజింపబడియున్నవి. ప్రతివర్ణయందును రెండఘోష ములును, రెండుఘోషవత్తులును, నొక యక్షవాసికము (ఘోషవత్తును)ను నుండును. అఘోషముల నుచ్చరించు నప్పుడు కంఠము వివృతముగాను, ఘోషవత్తుల నుచ్చ రించునప్పుడు సంవృతముగాను నుండునని యిదివరలోనే తెప్పబడినది. వర్ణప్రభుత్వవిధియవర్ణములు లల్పప్రాణ

ములుగాను, ద్వితీయవత్తుములు మహాప్రాణములుగాను నుచ్చరింపబడుచున్నవి. ప్రాతికాఖ్యలలో వర్ణద్వితీయ చతుర్థవర్ణములు పోమ్మలని చెప్పబడియున్నది. అనగా నల్పప్రాణముల కవ్యవహితముగా హకారమును తేర్చి యుచ్చరించినచో మహాప్రాణవర్ణము లేర్పడునని తాత్ప ర్యము కావచ్చును.

(చూ పేరా ౨౩). ఘోషవత్తు లగు నల్పప్రాణ ములకే హకారము తేర్చి యుచ్చరించుటయు, ఘోష ములకు దత్తిత్థానీయము లగు నూమ్మలను తేర్చి యుచ్చ రించుటయు పోమ్మలను పదమునకు చాత్వర్యమని కొందఱి యభిప్రాయము. అట్లయినచో నఘోషము లగు మహా ప్రాణములకును, ఘోషవత్తు లగు మహాప్రాణములను స్వరూపభేద మేర్పడును మఱియు ఛకార కకార ధకార ములు చ్చకార ట్టకార త్థకారములకు సమానము లగును. ఘోషవత్తు లగు మహాప్రాణవర్ణములు ప్రాచీనము లైన వనియు, అఘోషము లగు నిహాప్రాణములు క్రొత్తగా సంస్కృతమున ప్రారంభమైన వనియు భాషాశాస్త్ర జ్ఞుల యభిప్రాయము. అక్షవాసికములు ముఖవాసికలు రెండింటివల్లను బుట్టుచున్నవి. పుర్రుల నుచ్చరించునప్పు డుండురీతిని మఖావయనములనుండి వాదయుక్త మగు నిక్వాసమును వాసామార్గమున విదలినచో తిత్తిత్థానీ యము లగు ననువాసికవర్ణము లేర్పడును. కావుననే 'ముఖవాసికావయనోఽనువాసికః' అని మనవారు చెప్పి యున్నారు.

౧౭. కవర్ణము. — కిహ్వయాలమునకును, పుచ్చు తాలువునకును గలిగిన పుర్రును క్వాసము భేదించునపు డీవర్ణములు జన్మించుచున్నవి. కావుననే ప్రాతికాఖ్య లలో నిది కిహ్వయాలీయము లని చెప్పబడియున్నది.

వాక్యకరణమున వీనికి కంఠము స్థానమని చెప్పబడియున్నది. సంస్కృతములోని కంఠ్యములు 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలలోని కంఠ్యములలో 'నేకదేశములని చెప్పవచ్చును. మాతృభాషలోని కంఠ్యములు సంస్కృతమున వర్ణాంతరములలోనికిగూడ మారినట్లును. (మా. పేరాలు గూ, గా, ఆర).

'ఇం.-యూ.' k: సం. కఠర: 'ఎకరు,' గ్రీ. poteros, koteros, గా. hwathar.—సం. యకృత్ (అయాకృత్) 'పిత్తాశయము,' గ్రీ. epar, లా. jecur.—సం. కర్కః, కర్కటః, 'ఎండ్రకాయ,' గ్రీ. karkinos, లా. cancer.

ఖకారమునకు నిశ్చయమైన యదాహరణములు లేవు. ఈక్రింది యదాహరణములలోని ఖకారము ప్రాచీనమునలే గనబడుచున్నది. సం. కఙ్ఘ: 'కంఘము,' గ్రీ. kogchos, లా. congius.—సం. స్థలమి, 'బారిపడుచున్నాడు,' గ్రీ. sphallo. ఈక్రింది సంస్కృత పదముల 'విలేనియన్' భాషాయాపములలో గూడ ఖకార మగనబడుచున్నది. సం. ఖర: 'గాడిద,' అ. khara. —సం. ఖా: 'నూయి,' అ. khāo.—సం. సఖా 'న్నీహితిండు,' అ. hakha. సంస్కృతకంఠశబ్దపు అవేస్తా భాషాయాపము (khumba)న ఖకారముండుటను సంస్కృతమున ఖకారము కకారములోనికి మారినదని యంగీకరింపవలసియున్నది. ఉచ్చారణసౌకర్యార్థ మి మార్పు కలిగియుండవచ్చును.

'ఇం.-యూ.' g: సం. గా: 'ఆవు,' గ్రీ. bous, లా. bos, ప్రా. 'చూ. జ.' chuo.—సం. గఠి: 'చెల్లిన,' గ్రీ. batos, లా.—ventus.—సం. యుగమ్ 'కాడి, యుగము,' గ్రీ. zugon, లా. jugum, గా. juk.—సం. సురు: 'బరుచైన,' గ్రీ. barus, లా. gravis, గా. kaurus.

'ఇం.-యూ.' gh: సం. ఘన: 'దట్టమైన,' గ్రీ. phonos, ప్రా. 'చూ. జ.' gundea.—సం. దీర్ఘ: 'పొడవైన,' గ్రీ. dolichos.—సం. స్తిఘ్నతే, 'ఎక్కుచున్నాడు,' గ్రీ. steicho, గా. steiga.

గృధ్రాదులు అను సంస్కృతపదమున దీని భాషాంతరీయ రూపములను (గా gredus) బట్టిచూడగా బ్రథమాక్షర ముచ్చారణ సౌకర్యార్థ ముచ్చారణముగా మారినట్లుగనబడుచున్నది.

'ఇం.-యూ.' g: ఈవర్ణము 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలో సామాన్యముగా గంఠ్యవర్ణము: కు పూర్వమే నలుచుచుండెను. ఉ. సం. అంగు: 'ఒడి,' గ్రీ. ogkos, లా. uncus, గా. hals-agga.—సం. భణ్ణ: 'కరటము,' లి. banga.

గా. వై యదాహరణములందు సంస్కృతపదములలోని కంఠ్యాక్షరస్థానమున భాషాంతరీయపదములలో గొన్నిటిలో గంఠ్యములును, మఱిగొన్నిటిలో దంత్యములును నోవ్యములును గనబడుచున్నవి. ఈభేదమునకు భాషాకాన్త్రస్థానీక్రిందివిధముగా నుపపత్తిని తెప్పియున్నారు. 'ఇండో-యూరపియన్' మాతృభాషలో గంఠ్యవర్ణ మేగాక కంఠ్యోవ్యవర్ణము మఱియుకటి యుండెను. కంఠ్యవర్ణ మన్ని భాషలలోను గంఠ్యముగానే నిలిచియున్నది. కంఠ్యోవ్యవర్ణము 'ఆర్యన్', 'అమీనియన్', 'అల్పేనియన్', 'బాల్టో-స్లావోనిక్' కాళాభాషలలో శుద్ధముగ కంఠ్యములలోనికి మారెను. మిగిలినకాళిలో కొన్ని సందర్భములలో దంత్యములుగాను, మఱి కొన్ని సందర్భములలో నోవ్యములుగాను బరిగమించినది. సంస్కృతమున మాతృభాషలోని కంఠ్యకంఠ్యోవ్యవర్ణములు రెండును కంఠ్యములుగానే యుండుటచే వారెండువర్ణములకును భేదమును వైని చూపియుండలేదు. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణమునూడి కంఠ్యోవ్యవర్ణము మార్పు వహనరించి ద్వీరిధముగా విభజితామమును బొందినది. మాతృభాషలోని కంఠ్యోవ్యవర్ణము శుద్ధకంఠ్యములలోనికి మార్పున జెందిన కాళులలో మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణ మూమ్మలలోనికి మారినది. కంఠ్యోవ్యవర్ణము దంత్యములలోనికిని, ఓవ్యములలోనికిని మార్పున జెందిన కాళులలో తాలవ్యవర్ణము కంఠ్యములలోనికి మారినది. ఉదాహరణములు:

‘ఇం.-యూ.’ k (తాలవ్యము): సం. కేతిక్ ‘నూరు’
గ్రీ. ekaton, లా. centum, గా. hund, లి.
szimtas.—సం. క్వా ‘కువకము,’ గ్రీ. kuon, గా.
hunds. లి. szu.—సం. క్వేకుర: ‘మామగా,’ గ్రీ.
ekuros, లా. socer, గా. swaihra, లి. szeszuras;
సం. క్వక్రూ: (క్రీ. లిం.), లా. socrus, గ్రీ. ekura
ప్రా. వై. svekry.—సం. అక్ర ‘కన్నీరు,’ గ్రీ.
dakru, లా. lacruma, గా. tagr, లి. aszara.

‘ఇం.-యూ.’ g (తాలవ్యము): ఈ వర్గము
‘ఆర్గన్’ మూలభావలో వాదయుక్తమగు శబ్దము
లోనికి మారినది. సంస్కృతమున వీవర్ణము జకారముగా
పరిణమించినది. సం. జాను ‘మోకాలు’ గ్రీ. gonu,
లా. genu, ఆ. zanva.—సం. జ్ఞాతి: ‘తెలిసి’ గ్రీ.
gnōtos, లా. notus (లి. zinoti, ప్రా. వై.
znaui).—వై. జరి: ‘కులము,’ గ్రీ. genos, లా.
genus (ఆ. zan).—సం. మృజామి ‘తుడుచు
చున్నాను,’ గ్రీ. amelgo, లా. mulgeo,
ప్రా. వై. జ. milchu, లి. mulzu ప్రా. వై.
mluza.

‘ఇం.-యూ.’ gh (తాలవ్యము): ఈ వర్గము
‘ఆర్గన్’ మూలభావలో ఘోషవంతమగునట్టియు,
మహాప్రాణమగునట్టియు మామ్యులోనికి మారినది. సంస్కృ
తమున వీవర్ణము ఝకారద్వారమున పకారముగా పరి
మించినది. ఝకారావస్థ ఉచ్ఛ్రిత (= ఉచ్ఛ్రిత + ఝిత,
చూ. జహ్మి) శబ్దమున నగపడుచున్నది. ఉచ్ఛ్రిత అను
రూప విశిష్టము ననుసరించియే యేర్పడినది. వై. హేమ
‘శితకాలము,’ గ్రీ. cheima, cheimon లి. zēma,
ప్రా. వై. zima.—సం. హంస: ‘హంసము,’
గ్రీ. chen, లా. anser, ప్రా. వై. జ. gans,
లి. zasis.—సం. లేహ్మి ‘నాచుచున్నాను,’ గ్రీ.
leichō, లా. lingō, లి. leziu (ప్రా. వై. liza).—
సం. బాహు: ‘బాహువు,’ గ్రీ. pēchus, ప్రా. వై.
జ. buog; ఆ. bazu.—సం. నహ్మి ‘మోయుచున్నా
ను,’ లా. veho, గా. wiga, లి. vezu, ప్రా. వై.
veza.

‘ఇం.-యూ.’ n (తాలవ్యము): ఈ వర్గము
మాతృభావలో చాలవ్యవర్గాక్షరములకు బూర్వమే
నిలచుచుండెను. మాతృభావలోని తాలవ్యవర్గ మామ్యు
లోనికి మారవచ్చు దీనివర్గ హనుస్వారములోనికి మారుచుం
డెడిది లేనినొక వర్గము నిలచియుండెడిది. స. ఆనంక
‘హందిలిన,’ అంక: ‘భాగము,’ గ్రీ. enegkon;
enenocha, లా. nanciscor.—వై. అంహ: ‘కేళము,’
లా. angustus, గ్రీ. agchō.

ఇట్లు ‘ఇం.-యూ.’ రహితములలో కుటుంబములో
మాతృభావలోని తాలవ్యము లామ్యులలోనికి మారిన
భావలకు ‘సతం’ భావలనియు, కంఠ్యములలోనికి
మారిన భావలకు ‘కంటం’ భావలనియు వ్యవహారము
కలదు.

గా. చవర్గము.-జిహ్వయన్యభాగమునకును గలిసె
తాలవునకును గలిసిన పుర్యను క్వాసము భేదించునపు
దీనివర్గము లంశించుచున్నది. కావున నిది తాలవ్యము
లగుచున్నది. ఇది ప్రాచీనములైన వర్ణముల కావు.
మాతృభావలోని కంఠ్యములనుండి యిది సంస్కృతమున
నూతనముగా జన్మించినది. ‘ఇం.-యూ.’ రహితముల
మాతృభావలో గంఠ్యములకు చాలవ్యాచులు (ఇ, ఈ,
ఎ, ఏ, ఐ) కాని యకారముకాని పరముగా నున్ననో,
నాకంఠ్యములు సంస్కృతమున చాలవ్యములలోనికి
మారుచున్నవి.

‘ఇం.-యూ.’ k (తాలవ్యాచు) కాని యకా
రముకాని పరమందు గలది: సం. చిద్, గ్రీ. ti, లా.
quid.—సం. అపదితి: ‘బహుమానము,’ గ్రీ. apo-tis-
is.—సం. కుచి: ‘కుభ్రమైన’ కాని కుక్ర:—సం. చ
గ్రీ. te, లా. que.—సం. పంపు ‘అయిదు,’ గ్రీ.
pente, లా. quinque, గా. fimf.—సం. రోచితే
‘రుచించుచున్నది,’ గ్రీ. leukos, లా. tūcet.—
సం. చత్వర: ‘నాలుగు,’ గ్రీ. tettāres, గా. fidwor
లా. quatuor.—సం. చ్యవతే ‘కనలుచున్నాడు.’

‘ఇక.-యూ.’ kh. మాతృభావలోని ఖకార
కకారములు సకారపూర్వకములగునట్లుండే సంస్కృత

మున భకారములోనికి మారచుండును. మాతృభాష లోని యాభికారకకారములు కంఠ్యముల లేక తాలవ్య ముల యనువిషయమున భాషాప్రజ్ఞులలో నభి ప్రాయభేదము కలదు. సం. ఛిఃస్థి 'శోయుచున్నాను,' గ్రీ. schizo, లా. scindo,—సం. గచ్ఛామి 'జక్కు చున్నాను.' గ్రీ. baskō—సం. ఛాయా 'నీడ,' గ్రీ. skia, ప్రా. స్కె. * skeni.

'ఇం.-యూ.' g (తాలవ్యాన్యుకాని య) ర ముకాని పరమందు గలది; సం. ఓజః 'బుఱు,' లా. augeo, గా. aukān, కాని ఉగ్రః 'భయంకర మైన,'—వై. జరలే 'ప్రార్థించుచున్నాను, ప్రా. వై. జ. quirit.

సంస్కృతమున జకారము రెండువిధములుగా ముద్భవించినది. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణత్వతీయ వర్ణమును, తాలవ్యాన్యుకాని, యకారముకాని పర ముండుండు మాతృభాషలోని కంఠ్యవర్ణత్వతీయవర్ణ మును సంస్కృతమున జకారరూపమును బొందినవి. ఈరెండు విధములగు జకారములకు మనము భాషాంతరముల సహాయములన వేరుచేయవచ్చును. సంస్కృతమున పదాంతమునను దంత్యాదిప్రత్యయములకు బూర్వమునను నీరెండు జకారములకును భేదము కనబడును. మాతృ భాషాతాలవ్యజన్యముగు జకారమట్టి సంపద్యములలో మూర్ధన్యములోనికిని, గంఠ్యజన్యముగు జకారము కంఠ్య ములోనికిని మారును. ఉ. యజ్; అయాజ్, యప్తే, ఇప్తే—యజ్; అయోజ్, యోక్త, యక్త, యగ్యజ్ సంస్కృతియు వంపరి ప్రతిజకారమునకును విట్టిస్థితులు సంభవింపకపోవచ్చును. కావున భాషాంతరసహాయము లేక సంస్కృత జకారముల నన్నిటిని నిట్లు విభజన చేయజాలము. ఈ క్రింది మొదటి కక్ష్యలో కేరిన ధాతు వులలోని జకారము మాతృభాషలోని తాలవ్యజన్య మునియు రెండొకక్ష్యలో కేరిన ధాతువులలోని జకారము కంఠ్యజన్యమునియు నాయాధాతుప్రయోక్తములగు రూపములకు బట్టి చెప్పగలము.

౧ వ కక్ష్య.—యజ్, భ్రజ్, వ్రజ్, రాజ్, భ్రాజ్, మృజ్, సృజ్.

౨ వ కక్ష్య.—భజ్, సజ్, త్యజ్, రజ్, వ్యజ్, మజ్జ్, నిజ్, రిజ్, విజ్, భజ్, యజ్, రుజ్, వృజ్, అజ్జ్, భజ్జ్, రిజ్జ్, ఊజ్జ్, సజ్, భివజ్, అస్పజ్, ఈ క్రింది ప్రాచీనాదికలు కూడ నీకక్ష్యలోనే చేరును. తృప్తజ్, ధ్వజ్, సవజ్, భివజ్, ఉభిజ్, నసిజ్, భుజిజ్, నిసిజ్, అస్పజ్, ఋత్విజ్.

'ఇం.-యూ.' gh: ఈ వర్ణము తాలవ్యాన్యు కాని యకారముకాని పరమగునపు డార్థ్యం మూల భాషలో యకారములోనికి మారి, యది తిరుగు సంస్కృతమున హకారములోనికి మారినది. సం. హస్మి, 'చంపుచున్నాను' గ్రీ. theino—వై. హరః 'వేడి,' గ్రీ. theros,—వై. ద్రహః 'హానికలిగించువారు,' ద్రుహ్యమి 'హానిచేయుచున్నాను,' జహూన యను పదము మహాప్రాణవర్ణ మగు ఘకారము పరమగుటచే పదాది నుండివలసిన యకార మల్పప్రాణవర్ణమగు జకారములోనికి మారినది.

'ఇం.-యూ.' n: ఈవర్ణమునకు బరమందుండు కంఠ్యము తాలవ్యములోనికి మారియొడల నిదికూడ తాలవ్యములోనికి మారిపోవుచుండెను. సం. పంఞ్చ 'అయిదు,' గ్రీ. pente, లా. quinque గా. fimf.

ఇట్లు 'ఇండో-యూరపీయన్' మాతృభాషలోని కొన్ని కంఠ్యములు సంస్కృతమున దాలవ్యములుగా బరిణ మించినవి. మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణము వర్ణాంతర ములలోనికి మారినది (హా. పేరా ౧౦). పైని వర్ణింప బడిన కంఠ్యముల తాలవ్యవిపరిణామమునకు సంబంధించిన నియమ మేకకాలమున వసేతులగు భాషాప్రజ్ఞులచే గనిపెట్టబడినది. ఎకారము సంస్కృతమున లేకపోయి నను మాతృభాషలో నుండినదను విషయము నీనియమము నిరూపించినది. తాలవ్యములగు ఇకార ఈకారములును, యకారమును బరమందుండు మాతృభాషలోని కంఠ్య ములు సంస్కృతమున దాలవ్యములుగా నకపదమున్నవి. తాలవ్యవర్ణములు పరమగా నుండుటచే నిట్టివార్పు జరుగుట వ్యాయముగా నేయున్నది. కాని కొన్నిపద

ములలో సంస్కృతియు తాత్పర్యమునకు అకారము పరముగా నున్నది. పై నియమము ననుసరించి యట్టి పఃములలో కంఠ్యము తాలవ్యముగా మారుటకు కారణములేదు. వీనిభాషాంతరీకు యాపములను అరికిలింపగా నందు గంఠ్యమును దశ్యమున ఎకారమును కనబడెను. ఎకారము తాలవ్యముగాన సంస్కృతియున నగపడు అకారముకంటె భాషాంతరములలో నగపడు ఎకారము ప్రాచీనమైనచో కంఠ్యము తాలవ్యమునకనగాకము కలదు. తాలవ్యవ్యంజనము సంస్కృతియున నగపడుటచే దత్తరముగానుండు సంస్కృతియులోని అకారము ప్రాచీనము కాదనియు, తత్తాననీయమగు భాషాంతరములలోని ఎకారమే ప్రాచీనమైనదనియు నిర్ణయింపబడినది. మాతృభాషలో ఎకారము కలదనియు నది సంస్కృతమున అకారములోనికి మారినదియు, అట్లు మారుటకు పూర్వము తత్పూర్వముగ గంఠ్యవర్ణముండినచో నది దానిని తాలవ్యములోనికి మార్చుననియు నిష్పత్తిభాషా శాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము. మాతృభాషలోని ఎకారము సంస్కృతియున అకారములోనికి మారుపందర్బమున తత్పూర్వముందు కంఠ్యవర్ణముండిన యెడల నది తనతాల వ్యత నాకంఠ్యవర్ణమునకు సంక్రమింపజేయునని చెప్పవచ్చును. ఇట్లు సంస్కృతియున కనపడని ఎకారము మాతృభాషలో నుండినదని య. గీకరింపవలసిరాగా, మాతృభాషలోని యచ్చులు సంస్కృతిలోన సరిగా నిలిచి యుండలేదనియు, నక్కారమున సంస్కృతియున కనబడక పోయినను భాషాంతరములలో నెల్ల నగపడుటచే ఎకారము గూడ మాతృభాషలో కలదనియు, ఎకారమునలె నది గూడ సంస్కృతియున అకారములోనికి మారినచోయు భాషాశాస్త్రజ్ఞు లభిగ్రాయపడి యున్నాడు. పైరీతిని మాతృభాషలోని కంఠ్యముల సంస్కృతియున తాలవ్యవిపరిణామమునకు సంబంధించిన యానియవము మాతృభాషలోని యచ్చుల సంఖ్యను నిర్ణయించుటకు గూడ మఖ్యముల సాధనమగుచున్నది.

౨౦. టవర్ణము. వీని యచ్చార్థమున జిహ్వ గ్రము డెనుకకు తిరిగి కఠింతాలవును స్పృశించును. తాలవ్యముల యచ్చార్థమున జిహ్వమధ్యభాగ మేతాలు

హగవను స్పృశించునో ఆభాగమునే టవర్ణచ్చార్థమున జిహ్వగ్రము స్పృశించును. ఆస్పర్శను నిఃక్వాప నాయువు భేదించునపు డీవర్ణములు జరిగించును. వీనికి మూర్ధవ్యములని పేరు. మూర్ధవ్యములు సంస్కృతిభాష యందు మాత్రమే యగపడుచున్నవి. 'బరేనియనా' భాషలలో కాని తదితరమును నీ 'ఇంకో-మూరవి యన్' భాషలలో గాని యిది కనబడుటలేదు. కావున నిది హిందూజీతములో యథాదికుండియు వ్యవహరింప బడుచున్నట్టియు, సహజముగా మూర్ధవ్యములను కలిగి యున్నట్టియు ద్రావిడభాషలకుండి గాని సంపర్కము వలన సంస్కృతిభాషను ప్రవేశించినవలె భాషాశాస్త్రజ్ఞు లభిప్రాయపడియున్నారు. "ద్రావిడభాషల కిది సహజములనుట కీవ్యనునకములను సంస్కృతిజన్యములుకాని దేశ్యవపములలోను, భాషువులలోను గూడ గనబడుచు నర్థభేదములకమలై యుండుటయే తార్కాణము.

కొట్టు=బాదులు	కొత్తు=తెవ్వలు
ఒడి=బ్రద్దుల చేయుట	ఒడి=కత్తులు
కడి=కోయుట	కడి=కోంగలింపట
కుడి=తాగుట	కుడి=ఎరుగుట
ఓడు=పరుగెత్తుట	ఓడు=కరువులు
కాడు=అరణ్యము	కాడు=పంధివింపడు
పుడై=ఎరుట	పుడై=దాగుట
ఎకో=లెక్కింపుట	ఎకో=అనుట
మనై=ఒకటిన్న బల్ల	మనై=ఇల్లు
కొలో=నుట	కొలో=కంపులు
కల్లు=కద్యము	కల్లు=రాయి

(పై యుదాహరణములు శ్రీ విజయనగర మహారాజావారి కళాశాలపత్రికయందు నుబ్బరాయభట్టు రామకృష్ణయ్యగార్ల చే వ్రాయబడిన 'నాణ్యత్తిక్రమ' మను వ్యాసమునుండి గ్రహింపబడినది. వాని సౌర్యాపర్యము మాత్రము మార్పుచేయబడినది). ద్రావిడభాషలనుండి కొన్ని మూర్ధవ్యములు సంస్కృతియున ప్రవేశించినట్లులు వాని సాహిత్యమున గొన్నిదంత్యములు మూర్ధవ్యములుగా మారినవి. ఈ మార్పునకు దంత్యములకు బూర్వము

గుండు లకారము కొంతవరకు సహకారి యాయెను. ఇట్లు క్రమముగా సంస్కృతమున మూర్ధస్యమలసంఖ్య యధిక మాయెను. ఈక్రింది సందర్భములలో సంస్కృతమున దంత్యములు మూర్ధస్యము లాయెను: ౧. అకారాకార భిన్నముల నచ్చులుకాని, కకారరేఖలుకాని, పూర్వ మందున్నచో సకారము మకారములోనికి మారును. ౨. మకారమునకు బరమగు దంత్యము మూర్ధస్యమగును. ౩. ఋకారరేఖ మకారములు పూర్వమం దున్నచో సకారము గకార మగును. ౪. మకార హకారములకు బరమగు దంత్యస్థావమున ధకారము వచ్చుట కలదు. ఇంకను మాతృభాషలోని తాలస్యజన్యము లగు శివర్ణ జకార హకారములు కొన్ని సందర్భములలో మూర్ధస్య ములలోనికి మారుచుండును. (మా. పేరాలు ౧౩, ౩౪). పైని విధింపబడిన కారణములచేని ఫలములలో మూర్ధస్యము సంస్కృతమున కవబడినచో యది ద్రావిడభాషల నుండి వచ్చినవని మనము చెప్పవచ్చును.

‘ఇండో - యూరసియన్’ మాతృభాషలోని దంత్యము లొకనియమము ననుసరించి సంస్కృతమున మూర్ధస్యములలోనికి మారునని ‘ఫార్మనేటిక్’ అను పాశ్చాత్యపండితుడు చెప్పియున్నాడు. ఆ నియమ మిట్టి ది:—మాతృభాషలోని రేఖపూర్వక మగు దంత్యము సంస్కృతమున మారకయుండెనుగాని లకారపూర్వక మగు దంత్యము మూర్ధస్య మగుచుండెను; తత్పూర్వ ముండును లకారము లోపించుచుండెను.

రేఖపూర్వకమగు దంత్యముల కుదాహరణములు:— సం. కర్తామి (అర్థము), కృత్తామి ‘నరకుచున్నాను,’ లి. kertu.—సం. ఎర్తామి, వర్తే ‘తిరుగుచున్నాను,’ లా. Nerto.—సం. మర్తామి ‘నలుపుచున్నాను,’ మర్త యామి, లా. mordeo.—సం. పర్తతే ‘అపానవాయు వును వదలుచున్నాడు,’ గ్రీ. perdetai —సం. అర్ధ, ‘సగము,’ లి. ardyti.—సం. గర్ధ: ‘కోరిక,’ గా. gredus.—సం. కర్ధ: ‘చెవి,’—సం. ఋర్ధ: ‘వర్ణము,’—సం. ధర్నామి, ధృష్ణామి ‘సాహసించుచున్నాను,’ గ్రీ. tharseo, గా. gadars.—సం. వర్తా ‘వర్ణము,’ గ్రీ. erse.

లకారపూర్వకమగు దంత్యముల కుదాహరణ ములు:—సం. పట: ‘వస్త్రము,’ గ్రీ. pelte, ఎన్. Feldr.—సం. పటు: ‘వాడియగు,’ గ్రీ. platus.—సం. ప్పటామి ‘దిడుచుచున్నాను,’ ప్రా. హై. జ. spaltan.—సం. పటు: ‘వలకు,’ వట్ ‘వల,’ లి. valtis.—సం. హేటకమ్ ‘బంగారము,’ ప్రా. నే. zlato.—సం. జురథమ్ ‘కడుపు,’ గా. kilthei.—సం. కుతార: ‘కొడ్డలి,’ లా. culter.—సం. కిణ: ‘శీరమునందలి మచ్చ లేక కాలు,’ లా. callus, callum.—సం. కుణి: ‘బాహువులేనివాడు,’ గ్రీ. kullos.—సం. అణి:, అణి: ‘శిల,’ గ్రీ. olene, లా. ulna.—సం. పాణి: ‘చేయి,’ గ్రీ. palame, లా. palma —సం. పణ: ‘పిడ్డ,’ లి. pelnas.—వై. వాణి: ‘రెల్లు,’ గా. walus.—సం. భాషతే ‘మాట లాడుచున్నాడు,’ లి. balsas.—సం. లహమి ‘కోరు చున్నాను,’ లాలప: ‘కోరికగల,’ గ్రీ. lilaiomai.—సం. పాహణ: ‘శిల,’ గ్రీ. pellalithos.

‘ఫార్మనేటిక్’ పండితుని నియమమునకు విరుద్ధ ముగా మూర్ధస్యములు గల పదములు సంస్కృతభాషను బ్రవేశించిన ప్రాకృతరూపములని యతని యభిప్రాయము. భట: ‘భటుడు’ (సం. భృత:); కట: ‘చాప’ (సం. కర్తవమ్); కట: ‘వాడియగు’ (లి. kartus); నట: ‘నటుడు’ (సం. నర్తక:, నృత్యామి). ఈ నియ మమునకతివ్యాప్తి దోషము నాపాదించు పై యుదాహరణములే కాక యవ్యాప్తిదోషమున సంపాదించు మరి కొన్ని యుదాహరణములు కూడ గలవు. సం. గర్దభ: ‘గాడిద,’ ఇం. colt.—సం. మృదు: ‘మెత్తైనది’ లా. mollis.—సం. పృగు: ‘నిశాలమైన’ గ్రీ. platus —వై. గర్ధ:, గర్ధా ‘వాక్కు,’ మొ. మరియు రేఖలకార సంపర్కము లేని ఫలములలో కూడ సంస్కృతమున మూర్ధస్యమగుపడు చున్నది. వై. అలామి, సం. అటామి ‘అటునిటుతిరుగుచున్నాను:—వై. భవామి, సం. భణామి ‘పలుకుచున్నాను.’ ఇట్టి ఫలములలో భాషాంతరసంపర్కమును కారణముగా సంగీకరింపక

తప్పదు. కావున ద్రావిడాదిభాషాంతర సంపర్కము వలన సంస్కృతభాషలోని కొన్ని పదములలో మూర్ధవ్యములు ప్రభువున బ్రవేశించి తరువాత వని పదాంతరములకు గూడ వ్యాపించినవని చెప్పుట సమంజసముగా నున్నట్లు తోచుచున్నది. మూర్ధవ్యవ్యాప్తికి లకారము కొంతవరకు సహకారియైనట్లు కనబడుచున్నది. 'ఘర్చు' 'పేట' వీనియందు సంగీకరించినప్పుడు కూడ కొన్ని మూర్ధవ్యములకు భాషాంతర సంపర్కము కారణముగా సంగీకరింపక తప్పదు.

౨౧. తనర్గము. — జిహ్వగ్రమునకును, దంతములకును కలిగిన పుర్వపు నిర్వాసము వేరుచేయగా నీ పర్గము లుత్పన్నము లగుచున్నవి. జిహ్వగ్రము దంతములకు గాని దంతములమునుగాని పృథ్వింపవచ్చును. ఇవి దంత్యము లనబడుచున్నవి. సంస్కృతదంత్యము 'న్ని' యును మాతృభాషలో దంత్యములుగానే యుండినవి.

'ఇం.-యూ.' t: సం. తెనోమి 'లాగుచున్నాను,' గ్రీ. teino, లా. tendo; సం. తను: 'సన్ననైన,' గ్రీ. tanu, లా. tenuis—సం. తుదామి 'త్రోయుచున్నాను,' లై. తున్దే, లా. tundo.—సం. త్రయ: 'మాడు,' గ్రీ. treis, లా. tres, గా. threis—సం. పతామి 'పడుచున్నాను,' లా. peto, గ్రీ. petomai.—సం. వర్తతే 'తిరుగుచున్నాడు,' లా. verito, గా. wairtha.—సం. పత్నీ 'భార్య,' గ్రీ. potnia.

'ఇం.-యూ.' th: సం. తేథ్ 'తెలియును,' గ్రీ. oistha, గా. waist. ఈ పర్గము మాతృభాషలో గూడ బహువిధముగా బ్రయోగింపబడుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. ఈక్రింది సంస్కృతపదముల 'అచెస్తా' యావములలో గూడ భకార మిగవడుచున్నది. సం. రథ: 'రథము,' అ. ratha—సం. పృథు: 'వికాలమైన,' అ. perethu. సంస్కృతమున భకారఘటితము లగు పదములు చాలవర కమఃరణిజ్ఞములుగా నున్నవి.

'ఇం.-యూ.' d: సం. దదామి (*దిదామి) 'ఇచ్చుచున్నాను,' గ్రీ. didomi, లా. do.—సం. దశ

'పది,' గ్రీ. deka, లా. decem, గా. taihun.—సం. ద్యౌ 'ఁడు,' లై. ద్యా, గ్రీ. duo, లా. duo—సం. సద: 'ఆసనము,' గ్రీ. edos, లా. sedeo.—సం. ధిష్ఠి 'సరకుచున్నాను,' గ్రీ. schindalmos, లా. scindo.

'ఇం.-యూ.' dh: సం. ధూను: 'పొగ,' గ్రీ. thūmos, లా. fumus—సం. ధర్మామి 'పాపాసించుచున్నాను,' గ్రీ. thrasus, tharreō, గా. gadars.—సం. ధర్మామి 'త్రాసుచున్నాను,' గా. daddja, గ్రీ. thesthai, thesato; లై. ధారు: 'త్రాగుట,' గ్రీ. thelus.—సం. దధామి (*దిధామి) 'తీంచుచున్నాను,' గ్రీ. titthemī.—సం. మధు: 'తేనె,' గ్రీ. methu, ప్రా. మై. జ. meto.—సం. మధ్య: 'వడుము,' గ్రీ. mesos, లా. medius, గా. midjis—సం. బుద్ధు: 'అడుగు,' గ్రీ. puthmen, pundax, లా. fundus. దధామి యను సంస్కృతపదమున ఎవరో ప్రాణార్థమున ధకారము పరమందుండుటచే బదాయించి భకార ముప్రప్రామగు దకారములోనికి మార్చినది.

సంస్కృతమున గొన్ని యెడల ధకార ముండవలసిన స్థలములలో హకార మునవడుచున్నది. లై. ధి, హి, సం. హి, (లోఁబుగ్గరుపురుషైకవచనప్రత్యయము), గ్రీ. thi.—సం. మహి, మహి (అత్తిపదమున మత్రిమపురుషబహువచనప్రత్యయము), అ. maide, గ్రీ. metha. ఇవి సంస్కృతమున బ్రవేశించిన ప్రాకృతరూపములు కావచ్చును.

'ఇం.-యూ.' n: సం. నా: 'నీడ,' గ్రీ. naus, లా. navis.—సం. నభ: 'ఆకాశము,' గ్రీ. nephos, లా. nebula, ప్రా. మై. జ. nebul.—సం. నామ 'పేరు,' లా. nomen, గ్రీ. onoma, గా. namo—లై. సన: 'ప్రాచీనమైన,' గ్రీ. ene, లా. senev, గా. sineigs. లై. విద్యునే 'తెలిసికొనుటకు,' గ్రీ. idmemai.—సం. స్వప్ను: 'నిద్ర,' లా. somnus. ఐస్. svefn, గ్రీ. upnos.—సం. బంధవమ్ 'కట్టుట'

గా. bindan; సం. బంధుః 'చుట్టము,' గ్రీ. penthe-
ros, లా. offendix.—సా. తక్షక్ 'వక్షసి.' గ్రీ.
tekon.

౨౨. పత్తము.—పిష్టద్రవ్యమునకు గలిగిన
పుక్కును నిఃశ్వాసము పోగొట్టునపు డీతల్లములు జన్మిం
చుచున్నవి. ఇది పిష్టజములనబడుచున్నవి. ఇవి 'ఇందో-
యూరటియోక్' పిష్టజజన్యములు. బహురము మాతృభా
షలో నతిరికముగా ప్రయోగింపబడుచుండెను.

'ఇం.-యూ.' p: సం. పితా 'తండ్రీ,' గ్రీ.
pater, లా. pater, గా. fader.—సం. పురః
'ముందు,' గ్రీ. paros, గా. faura —సం. పరశుః
'గొడ్డలి,' గ్రీ. pelekus, గా. filigri.—సం. పృక్ష్మః
'చుక్కలుగల,' గ్రీ. perkno. —సం. పరుక్ 'గత
పత్తరము,' గ్రీ. perusi, peruti —సం. ప్ర. 'ముం
దుకు,' గ్రీ. pro, లా. pro, గా. fra —సం.
ప్లవామి 'తేలుచున్నాను,' గ్రీ. pleo, లా. pluit.—
సం. స్వప్నః 'నిద్ర,' లా. somnus, గ్రీ. upnos —
సం. సర్పామి 'ప్రాశుచున్నాను,' గ్రీ. erpo, లా.
serpo.—వై. నపాత్ 'పనుచుడు,' లా. nepos —
వై. స్పర్క్ (కప్పిక; ప్రాతిపదికప్పిక), లా.—spex;
సం. పశ్యామి (పురామి) 'చూచుచున్నాను,' లా.
specio, ప్రా. హై. జ. spehon.

'ఇం.-యూ.' ph: ఈవర్ణమునకు బ్రయోగ మతి
విశళము—సం. ఫేవః 'నురగ,' ప్రా. స్టే. pena,
ప్రా. హై. జ. feim.—సం. ఫల్గుః, 'దుర్బలమైన,
విలువలేని' గ్రీ. phelgumei.—సం. కఫః, 'దెక్క,'
అ. safa.—సం. కఫః 'కఫము,' అ. kafa.—సం.
స్ఫారణ్తి, 'కోరుచున్నాడు' గ్రీ. spharageomai.—
సం. స్ఫ్యః 'మేక,' గ్రీ. sphen.—సం. ఫలకమ్,
'బల్ల,' గ్రీ. sphelas.

'ఇం.-యూ.' b: సం. బలమ్ 'బలము,' ప్రా.
స్టే. bolij, లా. de-bilis.—సం. బర్బరః 'నల్లి,'
బల్బరః, గ్రీ. barbaros, లా. balbus.—సం.
బుక్కారః 'గడ్డన' గ్రీ. buktes, bukane, లా.

bucina —సం. లంబతే 'త్రేలాడుచున్నాడు,' లా.
labitur —వై. ఉపబ్జః 'పట్టుచు,' గ్రీ. epibdai.—
సం. బిబామి 'త్రాగుచున్నాను,' లా. bibo.

సంస్కృతిమున బహురవకారములకు వినిమయము
కలుగుచుండును. ఇట్లు బాధ, వధ; బృహ, వహ
మొదలగు ద్వైయాపక మేర్పడినది. పంX (బంX) దేశ
మున వకారమునకు బహురమును వాడెదరు.

'ఇం.-యూ.' bh: సం. భరామి 'మోయు
చున్నాను,' గ్రీ. phero, లా. fero; గా. baira.—
సం. భవామి 'అనుచున్నాను,' గ్రీ. phuo, లా. fui,
ప్రా. హై. జ. buam.—సం. భ్రూః 'కనుబొమ్మ,'
గ్రీ. ophrus, ప్రా. హై. జ. brawa.—సం. నభః
'అకాశము,' గ్రీ. nephos, లా. nebula. ప్రా. హై.
జ. nebul.—సం. జమ్భః 'పమ్మ,' గ్రీ. gomphos.
ప్రా. హై. జ. chamb.

మహాప్రాణవర్ణము పరమైనచో భకార మల్ప
ప్రాణమును బహురములోనికి మారుచుండును. సం. భో
ధామి 'తేలికికొనుచున్నాను,' గ్రీ. punthanomai,
peuthomai, గా. biuda —సం. బధ్నామి 'కట్టు
చున్నాను,' బంధనమ్ 'కట్టుట,' గా. bindan; సం-
బంధుః 'చుట్టము,' గ్రీ. pentheros, లా. offendi.
mentum, offendix.

సంస్కృతిమున గొన్నియెడల భకార ముండవల
సిన స్థలమున హకార మగపడుచున్నది ఇది ప్రాకృత
భాషాసంపర్కమువలన సంభవించిన దని చెప్పవచ్చును.
వై. గృల్దామి, సం. గృష్ణామి 'పట్టుకొనుచున్నాను';
సం. భరామి, పారామి, 'మోయుచున్నాను.'

'ఇం.-యూ.' m: సం. మాతా 'తల్లి,' గ్రీ.
meter, లా. mater, ప్రా. హై. జ. muoter.—
సం. మతః 'తలంపు,' గ్రీ. matos, లా. mentus,
గా. munds.—సం. మృతిః 'మరణము,' లా. mors.—
సం. మ్మృతిః 'చెప్పబడిన,' గ్రీ. mimnesko.—సం.
మ్లయామి 'పట్టించుచున్నాను,' గ్రీ. blax.—సం.
పమామి, పమిమి 'పనునము చేయుచున్నాను,' గ్రీ.

emeo, లా. vomo.—సం. ప్పయితే 'వత్తుచున్నాడు,' గ్రీ. philommeides, meidiao, లా. mirus.—సం. ఘర్మ, 'తేలి,' లా. formus, గ్రీ. thermos, గా. warms.—వై. ఓట్ట 'బలము,' లా. augmen, augmentum.—సం. తిమ్ 'అతినిని,' గ్రీ. ton, లా. istum.—వై. జమ్మ 'పన్ను,' గ్రీ. gomphos, ప్రా. వై. జ. chamb.

౩౩. అంతస్థములు.—ఉచ్చారణమున వచ్చులకును స్పర్శలకును వదులు నుండుటచేగాని వర్ణసమూహములకాపాతమున స్పర్శలకును మామ్యలకును వదులునుండుటచేగాని అంతస్థముల కావామము కలిగి యుండును. ఇది యావత్స్పృష్టములనియు దుఃస్పృష్టములనియు జెప్పబడుచున్నది. ఉచ్చారణస్థానమున బట్టి యా అంతస్థములు స్పర్శవర్ణలతో సంబంధించియున్నవి. యకారము తాలవ్యము. రేఫ మార్ధవ్యము. లకారము దంత్యము. వకారము దంత్యోన్మ్యము.

యకారము.—దీని యుచ్చారణమున జిహ్వ మధ్యభాగము తాలువునకు సహితముగా నుండును. ఈ రెండింటికి మధ్యనేర్పడిన పన్నుని మార్గముద్వారా నాద యుక్తమగు నిశ్శ్వాసము పోవును. అప్పుడు నిశ్శ్వాస మునకును జిహ్వతాళవులకును గలిగిన సంఘట్టుములన జేర్చును పుట్టును. అదియే యకారమగుచున్నది. స్థాన ప్రయత్నములనుబట్టి యకారమునకును ఇకారమునకును సన్నిహితసంబంధము కలదు. కావుననే యారెండు వర్ణములకును దరుచుగా వినియము సంభవించుచుండును. వేదమున సంస్కృతసంధినియముల వనువరించి యేర్పడిన యకారస్థానమున దరుచుగా ఇకార ముచ్చరింపవలసి యుండును. మరియు గొన్ని వేదకాళులలో హల్వరమున యకారమునకు పూర్వ మికారమును చేర్చి యుచ్చరించుట కలదు.

'ఇండి-యూరసియన్' మాతృభాషలో వంతస్థముగు యకార మొకటియును మామ్యయగు యకార మొకటియును నిట్లు రెండువిధము లగు యకారములుండినవిని చెప్పుటకు నిదర్శనము కలదు. అశేకభాషలలో వంతస్థయకారము మాత్రమే నిలిచియున్నది

'గ్రీకు' భాషలోమాత్ర ముమ్యయకారము నూడ గనబడుచున్నది. ఈభాషలో బదాదియందుమాత్ర మీ రెండువర్ణములకును భేద మగపడుచున్నది. అంతస్థయకారము లోపించున; దోమ్యయకారము z అను వర్ణముగా గనబడును. సంస్కృతమున గొన్నిచోటులందలి యకారమునకు సంప్రసారణము వచ్చుటయు మరి కొన్నిచోటులందలి యకారమున కట్టది రాకుండుటయు ననునిది మాతృభాషలోని యకార భేదమునకు సంబంధించిన విషయములే కావచ్చును.

'ఇండి-యూ.' y (అంతస్థయకారము) సం. య, గ్రీ. os.—సం. యకృత్ (శియాకృత్) 'నిత్రాశయము,' గ్రీ. epar, లా. jecur.—సం. యజ్ఞ, 'యాగము,' గ్రీ. agnos.—సం. యమ్మర్ 'నీవు,' గ్రీ. ummes, లా. jus.—సం. ఆయస్ 'వెల్లితిని,' గ్రీ. ea.—సం. త్రియః 'మూడు,' గ్రీ. treis, లా. tres, గా. threia.—సం. మధ్యః 'వడుము,' గ్రీ. messos, లా. medius, గా. midjis.—సం. జిజ్ఞ 'వారి,' లి. gija, గ్రీ. bios.

'ఇండి-యూ.' J (దోమ్యయకారము): సం. యగస్ 'కాడి,' గ్రీ. zugon, లా. jugum, గా. juk.—సం. యసామి, యసామి 'వడుచున్నాడు.' గ్రీ. zeo, ప్రా. వై. జ. jesan.—సం. యవ 'ధాన్యరిశేషము,' గ్రీ. zeiai, లి. javai.—సం. యూమః, యూమస్ 'పులుసు,' గ్రీ. zume, లా. jus' ప్రా. వై. jucha.

కేతే 'పదంకొనుచున్నాడు' (ధా. కేయ), త్యకామి 'విడుచుచున్నాను,' త్యక్త (ధా. త్యక్తే) అను పదములలోని యకారముకూడ మామ్యయకారము కావచ్చును. వీనితో సంబంధించిన మాహంతరములలో నెండును యకారస్థానమునను శేకారస్థానమునను ఇకార మగపడకపోవుటచే నిట్లుసాించుట కనకాశము కలుగుచున్నది.

రేఫము.—ఇది మార్ధవ్యముని పాణినీయవ్యాకరణమున జెప్పబడియున్నది. సన్నిహితవర్ణములకు మార్ధవ్య

తాపాదక మగుటచే నిది పూర్వము మూర్ధన్యముగా నుచ్చరింపబడుచుండవచ్చును. ఇప్పు డిది దంతమాలమున నాలుకకొనననుచి యుచ్చరింపబడుచున్నది. ప్రాతికాఖ్యి లలో దీనికి దంతమాలము స్థానమని చెప్పబడియున్నది. తివర్ణముకంటే స్వల్పముగా చాలపు వెనుకభాగమున నుచ్చరింపబడుటచే నిది మూర్ధన్యముగా బరిగణింపబడి యుండవచ్చును. రేఫోచ్చారణమున జిహ్వగ్రము కంప మును జొందువట్లు మనగ్రంథములలో నెందును జెప్పబడి యుండలేదు. దీనికి మాతృభాషలోని రేఫలకారములు రెండును మూలములు.

‘ఇం.-యూ.’ r: సం. రజ్యామి ‘రాగము కలి గినవాడ నగుచున్నాను,’ గ్రీ. rezo—సం. రా: ‘గనము,’ లా. res.—సం రాట్ (శరాత్) ‘రాజు,’ లా. rex.—సం. రోడిమి ‘ఏక్కుచున్నాను,’ లా. rudo—సం. భరామి ‘మాయుచున్నాను,’ గ్రీ. phero; లా. fero; గా. baira.—సం. పరి ‘మట్టు,’ గ్రీ. peri, లా. per.—సం. స్మరామి ‘జ్ఞప్తికి తెచ్చు కొనుచున్నాను,’ లా. memor.—సం. దదర్శ ‘మాది తినట,’ గ్రీ. dedorka.—సం. జాఁర్మి ‘మేలుకొను చున్నాను,’ గ్రీ. egeiro, egregora.—సం. గ్రసామి ‘తినుచున్నాను,’ గ్రీ. grao—సం. గ్రేణామి ‘కొను చున్నాను,’ గ్రీ. epriamen.—సం. మాతా (ర) ‘ధర్మి,’ గ్రీ. metē; లా. māter

‘ఇం.-యూ.’ l: సం. రత్నామి ‘రక్షించు చున్నాను,’ గ్రీ. alexo.—సం. రిశేచ ‘నదలితినట,’ గ్రీ. leloipa, గా. laihw; సా. రించామి, గ్రీ. leipo; గా. leihwa.—సం. రోహామి (వై.రోధామి), ‘పెరుగుచున్నాను,’ గా. liuda, గ్రీ. eleusomai, eileloutha.—సం. పివర్మి ‘నింపుచున్నాను,’ గ్రీ. pimplemi; plēres; లా. impleo; plenus

లకారము.—ఇది దంత్యవర్ణమని మనగ్రంథము లన్నిటిలోను జెప్పబడియున్నది. దీని యుచ్చారణమున జిహ్వగ్రము దంతమాలములను స్పృశింపగా నిక్కావస వాయువు నాలుక కిరుప్రక్కలనుండియు బైకిపోవునట్లు

మనగ్రంథములలో నెచ్చటను జెప్పబడియుండలేదు. కాని యిది యనుభవశీధము. రేఫలకారములకు తరచుగా విని మయము సంభవించుచుండును. లకారఘటికధాతువులకు రేఫయుక్తరూపములు తరచుగా నుండును. ఒకగ్రంథమున రేఫయుక్తముగాగాని లకారయుక్తముగా గాని యున్న పదము గ్రంథాంతరమున లకారయుక్తముగా గాని రేఫ యుక్తముగాగాని ప్రయోగింపబడియుండును. రానురాను సంస్కృతమున రేఫలకారములకు వినిమయము తొట్టబడే కాక లకారమునకు ప్రయోగ మెచ్చినది. రేఫలకారము లకు మాతృభాషలోనే వినిమయము సంభవించుచుండిన దనుట కీక్రింది యుదాహరణము నిదర్శనము. సం. లుంచామి ‘తీసివేయుచున్నాను,’ బలుచుచున్నాను’, గ్రీ. orusso; లా. runcare.—సం. లుంపామి ‘విర చుచున్నాను,’ లా. rumpo; ప్రా. ఇం. reofan.

ఋగ్వేదమున నతిస్వల్పసంఖ్యాకములగు పదముల లోనే లకార మగపడుచున్నది. పారసీకభాషలో లకార ము లేనేలేదు. సంస్కృతమున రేఫలకారములు రెండును సమానముగా వాడబడుచున్నవి. మాగధీప్రాకృతమున రేఫము లేనేలేదు. కావున మనహిందూదేశమున పాశ్చా త్యభాషలలో మాతృభాషలోని లకారము రేఫము లోనికి మారినట్లును, ప్రాచ్యభాషలలో మాతృభాష లోని రేఫము లకారములోనికి మారినట్లును తెలియు చున్నది. అట్లయినచో మధ్యదేశపుభాషలో మాతృభా షలోని రేఫలకారవ్యాప్తి సరిగా నిలచియుండ వల యును. ఈయూహ కనుగూడుగా మధ్యదేశపుభాష యగు సంస్కృతమున మాతృభాషలోని లకారము స్వల్పసంఖ్యాకములగు పదములలోనే రేఫములోనికి మారియున్నది. అట్టిపదములు పాశ్చాత్యభాషనుండి గ్రహింపబడియుండవచ్చును. ఋగ్వేదమునందలి లకార యుక్తపదములు ప్రాచ్యభాషనుండి గ్రహింపబడియుండ వచ్చును. పై యంశములనుబట్టి సంస్కృతభాష ఋగ్వేద భాషాజన్యము కాదని భాషాకత్త్యకేత్రులు తిలచు చున్నారు.

ఋగ్వేదభాషలో లకారము బహువిధముగా ప్రయోగింపబడి యుండుటచేతను పారసీకభాషలలో

లకారము బాదుగా లేకపోవుటచేతను భాషాశాస్త్రజ్ఞులు ప్రప్రథమమున లకారము నవీకరించుచు నిలుచుచుండిరి. 'ఫార్మ' లేకుండా నియమము కనిపెట్టబడినప్పటినుండియు వారు లకారముకూడ ప్రాచీనమైన వర్ణమే యని నిశ్చయించిరి. సంస్కృతలకారమునకు మాతృభాషలోని లకారమే మూలము.

'ఇం. యూ.' l: సం. లబ్ధులే 'లేలాడుచున్నది,' వై. రంబలే, లా. labor.—సం. లేహ్మి 'వాచుచున్నాను,' వై. లేహ్మి, గ్రీ. leicho, లా. lingō, గా. laigon.—సం. లింపామి 'పూయుచున్నాను,' వై. లా. రిఫ్, గ్రీ. lipos, లా. lippus, గా. leiban.—సం. లుభ్యామి 'కోరుచున్నాను,' లా. lubet, గా. liufs.—సం. తులా 'త్రాడు,' గ్రీ. talanton, లా. tollo, గా. thulan.—సం. అల్పి 'దిన్న,' లి. alpti, alpmas.

కొన్ని పదములలో మాతృభాషలోని లకారము సంస్కృతమున లేకుములోనికి మారుటకూడ గలదు. సం. రక్షామి 'రక్షించుచున్నాను,' గ్రీ. alexō.—సం. రిరేచ 'విడిచిపెట్టితివట,' గ్రీ. leloipa, గా. laihw.—సం. లోహామి 'పెరుగుచున్నాను,' వై. లోహామి, గా. liuda. గ్రీ. eleusomai.—సం. పిపర్మి 'నింపుచున్నాను,' గ్రీ. pimblemi, లా. im-pleō, plenus, గా. fulls.—సం. ప్రథలే 'వికాలమగుచున్నది,' గ్రీ. platus. మాతృభాషలోని దంత్యపూర్వమును లకారము సంస్కృతమున లోపించి యా దంత్యము మూర్ధవ్యమున నను విషయమును గురించి యిదివరలో జర్పింపబడినది. (చూ. పేరా ౨౦).

వేదమున మూర్ధవ్యలకార మొకటి కలదు. ఇది యచ్చులమధ్యకు డకారస్థానమున గలిచిచ్చాభాషాతములలో కనబడుచుండును. ఉ. ఈడే లేక ఈళే కాని ఈడ్యః; మీథుషే లేక మీథ్యే కాని మీథ్యాక్ (చూ. పేరా. ౧౬.)

వకారము.—ఇది దంత్యవ్యతిమిది పాణినీయ వ్యాకరణమునను ప్రాతికాఖ్యలలోను గూడ జెప్పబడియున్నది. ఇకారయకారములకువలె ఉకారవకార

ములకు తరచుగా వినియము కలుగుటచే నిది పూర్వము శుద్ధోష్ఠ్యముగా మచ్చరింపబడుచుండెద్యును. ఇప్పుడును దరచుగా వట్లే యచ్చరింపబడుచున్నది. దంత్యవ్యతిమిది వకారమును అంతస్థమనుటకంటె నూమ్మయనిన మిగుల సమంజసముగా నుండును. కొన్ని వేదకాఖ్యలలో హల్వరమును వకారమునకు పూర్వ ముకారమును జేర్చి యచ్చరించుట కలదు.

యకారములెనే వకారము కూడ మాతృభాషలో రెండువిధములుగా స్ఫురింపబడుచుండెనని భాషాశాస్త్రజ్ఞు లాహించియున్నారు. సంస్కృతమున కొన్ని యెడల వకారమునకు సుప్రసారణము చెప్పుట చేతను కొన్ని యెడల రాకపోవుటచేతను, మాతృభాషలో యంతస్థోష్ఠ్యభేదమున వకారము రెండువిధములుగా నుండెననుచున్నారు. ఏభాష గలదును నీరెండు విధములగు వకారములకును భేదము కనబడుటలేదు.

'ఇం. యూ.' w (అంతస్థము): సం. వక్ 'మాట,' గ్రీ. epos.—సం. వాక్ 'వాక్కు,' లా. vox, గ్రీ. op.—సం. వేద 'తిరిసికొనుచున్నాను,' గ్రీ. oida, గా. wait.—సం. వేళ 'వృథాము,' గ్రీ. oikos, లా. vicus, గా. weih's.—సం. వని 'నూతనమైన,' గ్రీ. neos, లా. novus.—సం. శ్వేషిమి 'క్షోరితయిచున్నాను,' లా. queror.—సం. స్వాదు 'తీయని,' గ్రీ. edusa, లా. suavis.—సం. సర్వ 'అంతయును,' గ్రీ. olos, oulos.

'ఇం. యూ.' v (దీప్యము): సంప్రసారణమును గొందని వకార మూమ్మలకారముని నిశ్చయముగా చెప్పవచ్చును. సం. వస్త్రే 'ధరియిచున్నాడు,' వసనస్, వస్త్రైస్ 'బట్ట,' గ్రీ. ennumi, eanos, eima, esthes, లా. vestis, vestio, గా. wasjan, wasti.

వకారవకారములకు వినియము కలుగుచుండునని యిదివరలో చెప్పబడినది. (చూ. పేరా ౨౦). వకారమకారములకుకూడ వినియము సభేదించుచుండును. ఇది మాతృభాషలోనే ప్రారంభయినట్లగుపడుచున్నది. వై. ఆమ: 'ఇది,' ఆ. ava,

ప్రా. స్థ. ovu.—సం. క్యామ: 'సల్లని,' క్యాహ,
ప్రా. స్థ. sivu.—చై. దామశి, దామశి, గ్రీ.
domenai, dofenai.—సం. ద్రమామి 'పరుగెత్తు
చున్నాను,' ద్రమామి, గ్రీ. edramon, dedroma,
dromos.

అర. దోమ్యములు.—దీని యుచ్చారణమున
ముఖము వివృతముగా గాని యావద్వివృతముగా గాని
యొందును. ఇట్లోత్పన్నకావయవములకును నిశ్శ్వాస
చాయువునకును సంభవించు సంఘట్టమువలన నీవర్ణము
లేర్పడుచున్నది. ఇది యన్నియును శ్వాసార్థ
ములు లేక ఆహారములు—పాచినియవ్యాకర
ణమున శిష్యసహజమాత్రమే యావద్ములని వ్యవహరింప
బడియున్నది. కొన్ని గ్రంథములలో నివియును వివర్ణ
జిహ్వమూలీయోపధ్వానీయములును గూడ నావ్వులని
వ్యవహరింపబడియున్నది. ఇరికొన్ని గ్రంథములలో నవి
స్వారము గూడ నావ్వుక్రిందనే పరిగణింపబడియున్నది.
శీవర్ణము తాలవ్యముగను, మకారము మూర్ధన్యముగను,
సకారము చంద్ర్యముగను నున్నది.

శీవర్ణము:—దీని యుచ్చారణమున జిహ్వవ్యవయవ
ములు ఇకారవర్ణము వుద్భవించునట్లు యొందురీతితో యుం
డును. జిహ్వవ్యవయవము తాలువునకు సమీపముగా
నందును. కావుననే యిది తాలవ్యమగుచున్నది. ఇది
మాతృభాషలోని తాలవ్యవర్ణప్రళమాక్షరజ్యోతిసు. దీని
కుదాహరణము లిదియలో కొన్ని యీయబడినవి (మా.
పేరా. ౧౮). మరికొన్ని యిచ్చట చూపబడినవి. సం.
శబ్దము: 'కొయ్యమేళు,' ప్రా. స్థ. sanku, సం. కాఖా
'కొమ్మ,' లి. szaka.—సం. శంసామి 'ప్రతింతు
చున్నాను,' లా. censeo.—సం. కుర: 'సాహస
ముకల,' గ్రీ. kuros.—సం. నేక: 'ఇల్లు,' గ్రీ. oikos
లా. vicus.—సం. దకామి 'కొరుకుచున్నాను,' గ్రీ.
dakno.—చై. అక్మా 'రాయి,' గ్రీ. akmon, లి.
aszmens.—సం. దదర్క 'చూచితివట,' గ్రీ.
dedorka.

మకారము.—దీని యుచ్చారణమున టవర్ణయు
చ్చారణమున నుండునట్లే జిహ్వవ్యవయవము లందును.

కావుననే యిది మూర్ధన్యమని మన గ్రంథములలో
చెప్పబడియున్నది. ఇది ప్రాచీనమైన వర్ణము కాదు.
సకారమునుండి యుద్భవమైనది. ఇకాశోకారముకా
రములకునా, లేఫకవర్ణములకును బరమగు (మాతృభాషలోని)
సకారము సంస్కృతమున మకారములోనికి మారినది.

'ఇరి.-యూ.' ౩: సం. తిస్థామి 'నిలచుచున్నా
ను,' గ్రీ. istemi; లా. sisto.—సం. ఉచ్చ: 'ఘన
బడిన' లా.ustus.—చై. తోష్ట 'క్రేమించుచున్న,'
గ్రీ. geusterion.—సం. భృష్టామి, భర్తామి 'సాహ
సించుచున్నాను,' గ్రీ. tharreo.—సం. క్షీర్ణమ్,
క్షీర్ణక్ 'తెలు,' గ్రీ. korsei లా. cerebrum.—సం.
వర్షా 'వాన,' గ్రీ. erse.

కొన్ని ప్రళేములలో మకారము ఖకారమువలె
నుచ్చరింపబడుచున్నది. తదనుగుణముగా గ్రంథములలో
మకారస్థానమున ఖకారమును, ఖకారస్థానమున మకార
మును వ్రాయబడుచుండును.

సంస్కృత వట్ శబ్దప్రారంభమున మకార మెట్లు
ప్రాప్తించినదో చెప్పబాలము. 'అవెస్తా' భాషలోని
రూపము (ksvas) ననుసరించి సంస్కృతమేదిరూప
ప్రారంభమునగూడ పూర్వము కకారముండినట్లుపాంప
లనియున్నది.

మకారము కకారమకారసంయోగమువలన లేర్ప
డుచున్నది. మాతృభాషలోని కకారసకారసంయోగ
వర్ణములు, ఇ, ఈ, ఉ, ఊ, య, వ అను
వర్ణములకు పరమగు ద్విత్వసకారమును సంస్కృతమున
నీవర్ణముగా బరిమించినది. సం. ధక్ష్యామి 'దక్షిం:గల
ను,' లి. deksiu.—సం. ధక్ష్యామి 'చెప్పగలను,'
(వచ్చి), వాక్.—సం. దక్షి 'చెప్పగలచున్నావు,'
(వచ్చి), గ్రీ. ekon.—సం. ఉక్షామి 'పెరుగుచున్నా
ను,' గ్రీ. aexo, లి. auksztas.—సం. అక్ష: 'ఇరు
ను,' గ్రీ. axon లా. axis.—సం. దక్షిణ: గ్రీ.
dexios, లా. dexter.—సం. ద్వైక్షి (* dvaissi),
'అపహ్నింకొనుచున్నావు,' ద్వైక్షి.—సం. శో
క్ష్యామి 'పొరింపగలను,' (* saussyami), గ్రీ. auso.

అకారాకారములకు పరమగు ద్విత్వసకారము సంస్కృతమున తకారప్రార్యసకారములోనిది మారినది. సం. వత్సానిని ధరించెదక, నివసించెదకు; విద్యర్థుని (విద్యర్థ-లిబుమువేర) సప్రమీబహువచనరూపము).

సామాన్యముగా సంస్కృత క్షకారఘటితపదముల
'గ్రీకు' భాషారూపములలో క్షకారస్థానమున క్కకార
పూర్వకక్షకార (x) ముగపడుచుండును. కాని యీ క్రిం
సంస్కృతపదముల 'గ్రీకు' భాషారూపములలో వర్ణాంత
రము లగవహుచున్నవి. వై. క్షయామి 'కలిగియున్నా
ను,' గ్రీ. ktaomai, ktēma.—సం. క్షణోమి 'హిం
సించుచున్నాను,' గ్రీ. kteino. —సం. ఋక్షః
'విలుపు,' గ్రీ. arktos.—సం. క్షేప 'వదంసి,' గ్రీ.
tekton.—సం. క్షణామి, క్షణోమి, (క్షయామి)
'వ్యంసము చేయుచున్నాను,' క్షితిః 'నాశము,' గ్రీ.
phthino, phthisis.—వై. క్షః 'నివాసస్థానము'
భూమి,' క్షమః (బహువచనము), గ్రీ. chthon—
సం. క్షరామి 'ప్రవహించుచున్నాను,' వసించుచున్నా
ను,' గ్రీ. phtheiro.

సకారము.....దీని యుద్ధార్థమున జిహ్వగ్రము
దంఠిమాలకు గాని, దంఠిమాలమునకు గాని దగ్గరగా
నుండును. అప్పుడు నిశ్వాసము వైఠేహాగ నీర్ణయము
జన్మించును. ఇది పుష్టమగు దంత్యము. ఇది మార్మభావ
లోని సకారజన్మము.

‘ఇం..యూ.’—సం. సప్త ‘ఏడు’, గ్రీ. *ep̄ta*,
 లా. *septem*, గా. *sibun*.—పై. పద: ‘ప్రాచీన మైన’,
 గ్రీ. *ene*, లా. *senex*.—సం. ప్రవాహి ‘ప్రవాహము
 చున్నాను’, గ్రీ. *reo* (ప్రా. *στρῶ*, జ. *strom*).—
 సం. దాహ్యమి ‘ఇవ్వఁబడు’, గ్రీ. *doso*.—పై. జన:
 ‘వంశము’, గ్రీ. *genos*, లా. *genus*.—సం. అశ్వ:
 ‘నల్లము’, గ్రీ. *ippos*, లా. *equus*.

‘ఇంజీ-యూరపియో’ మాతృభాషలో ఫోన్
వర్ణమాలకు బూర్వమున వుండు సకారము ఫోన్వంత
మగుచుండెను. ఇది (x) సంస్కృతమున లోపించెను. ఆ
సందర్భమున దీని లో పమును నూచించుటకేమో యనునట్లు

తెన్నూరవసుండుండు నేన్ను గాని, పరమం దుండు పాల్లు
గాని, రెండును గాని యేదోయొక విపరిణామమును బొందు
యందెను. ఆకారము మాత్రము మారక యుండెను. వై.
సేద్యాత్ (sa-sd-yāt), అ. hazdyāth.—సం. ఏధి
(as-dhi), అ. zdi, గ్రీ. isthi.—సం. ఆధ్వే
(as-dhve), గ్రీ. ēstai.—సం. కాధి (sas-dhi).—
సం. నీదః (ni-sd-as), లా. nidus, ప్రా. మో. జ.
nest.—వై. దూడాక్ (dus-das) వై. అస్తోధ్వమ్
(a-stu-s-dhvam).—సం. వివ్వత్కి (vidvas-bhis).
—వై. మాద్భిః (mās-bhis).—సం. ద్విశ్భిః (dviś-
bhis).—సం. విప్రశ్భిః (viprūś-bhis).—సం.
వగ్గుః (mas-gru).—సం. మజ్జతి (mas-jati).—వై.
అముగ్ధ్వమ్ (a-muc-s-dhvam).

పాకారము. — విశ్వకేతుని కంఠము ద్వారముగ నిశ్వాసవాయువు తీవ్రముగా పోవుటచే గంఠమునకును వాయువునకును గలిగిన సంఘట్యముచే నీవర్ణ మేర్పడుచున్నది. కాబట్టి అకారమువలె నీవర్ణమున కేస్థానముతోడను సుబంధ మున్నట్లు దోవదు. కావుననే కానిలయును దైత్తియప్రాణిశాఖ్యలో పాకారమునకు పరమువలయును నచ్చేస్థానముతో సుబంధించునో యీ వర్ణము కూడ దత్ స్థానికమే యగుచుండునని కొంద రభిప్రాయపడియున్నట్లు చెప్పబడియున్నది. పాణినీయవ్యాకరణమున అకారముతోపా టీవర్ణముకూడ గంఠ్యమని చెప్పబడి యున్నది. ఇది భూషవర్ణమని మనవారి యభిప్రాయము. సహితలో నీది వాదవర్ణమునకు రాదగిన విపరిణామములచే పొందుచుండును. నగ్నవర్ణముల మహాప్రాణ్యము పాకారమే యని కొంద రభిప్రాయపడియున్నాఁ. వర్ణత్వతీయవర్ణమునకు పాకారమును కేర్పి యుండునందులచే జఙ్గవర్ణ మేర్పడువని వీరి యాశయము.

పాకారము ప్రాచీనమైన పర్వము కాదు. తాల
వ్యాప్తులు గాని, యకారము గాని పరమందుండు మాతృ
భావ. లోని కంఠ్యచ్చరమృచ్ఛమున, తాలవ్యచ్చర మృచ్ఛ
పర్వమును సంస్కృతమున పాకారములోనికి మారినది.
ఉదాహరణము లిదివరకే తెలుపబడినవి. (చూ. పేరాలు

త్వము కలదనియు, వర్గపంచమవర్గములలోని నాద స్వరూప మనియు ఋగ్వేదప్రాతిశాఖ్యలో చెప్పబడి యున్నది. ఇది వాసికామూర్తిజన్మమని వాజసనేయి ప్రాతిశాఖ్యలోగూడ చెప్పబడియున్నది. తైత్తిరియ ప్రాతిశాఖ్యలో వర్గపంచమములవలె నిదిగూడ సమనాసిక వర్గమనిమాత్రము చెప్పబడి యున్నది. ఈ ప్రాతిశాఖ్య లలోగూడ గొన్ని పదములలో పూర్వాచ్చువాసిక ముగా నుచ్చరింపబడి యందువని యంగీకరింపబడి యున్నది. పాణినీయవ్యాకరణమున ననుసార మొక స్వతంత్రవర్గముగా సంగీరింపబడియున్నది. ఈ వ్యాకరణమున కనుసారమునం దధికపక్షపాత మగపడుచున్నది. ప్రాతిశాఖ్యలలో వర్గపంచమవర్గమును విధించిన స్థలములగూడ బాణినీ యనుసారము సంగీకరించి యున్నాడు. అంశస్థలకు బూర్వ మనువాసికాంశస్థలును, మరియు సందర్భములలో ననువాసికాచ్చును గూడ బాణినీయవ్యాకరణమున సంగీకరింపబడి యున్నది. వైయాకరణులలో నిట్టియధిప్రాయభేద ముచ్చారణ భేదమును బురస్కరించుకొని వచ్చియుండవచ్చును. అనుసారస్వరూప మెట్టిదై నను నది పూర్వవర్గమనకు గౌరవాపాదక మగుచున్నది.

విసర్గము.—ప్రాతిశాఖ్యలలో నిది విసర్జనీయ మని వ్యవహరింపబడుచున్నది. విడిచిపెట్టవలసిన వర్గ మగుటచే దీని కీనామము వచ్చియుండవచ్చును. ఇది కేవలక్యాసాత్మకవర్గము. పూర్వాయ్యుష్టాసేమున నుచ్చారణాద్యవయవములకుంచి ప్రతిబంధకము లేక నిశ్శ్వాస మును వదలుటచే నీవర్గ మేగ్వదనని తైత్తిరియప్రాతి శాఖ్యలో చెప్పిన విషయ ముఖ్యవిషయముగా నున్నది. కావున దీనికి కంఠము స్థానమని చెప్పుట సరికాదు. అకార పాకారములవలె దీని కేసానముతోడను సంబంధము లేదు. ఇది మాతృభాషలోని వర్గము కాదు. సంస్కృతమున పదాంశపకారకేఫల కాదేళియగా వచ్చుచుండును. పదాంతరేఫపకారములు కకారఖకారము లకు పూర్వము విసర్గలోనికి కాక జహ్వమాలీయము లోనికిని, పకాంశకారములకు పూర్వ ముపధ్యా నీయములోనికిని మారునని కొందరును, మారవచ్చునని

కొందరును వైయాకరణులు చెప్పియున్నారు. ఈ భేదము వైయాకరణులు కల్పించినది కాని నిజముగా నాలోచింప విసర్గకును పినికిని భేదమున్నట్లగపడదు. గ్రంథములలో నిది పాధారణముగా వేరువేరు గుర్తులతో నూరింపబడుట లేదు.

౨౬. సంస్కృతీవర్గముకు మనవారు పరిమాణ మును గూడ నిరూపించియున్నారు. అచ్చులు ప్రాప్యములు, దీర్ఘములు, పులితములునని మూడువిధములుగా నున్నవి. సంస్కృతమున ఏటొక ప్రాప్యములను, అకారమునకు దీర్ఘమును లేదని మనవైయాకరణులు చెప్పి యున్నారు. అకారమునకు పులితముమాత్రము కలదట. ప్రాప్య మేకమాత్రము, దీర్ఘము ద్విమాత్రము, పులితము త్రిమాత్రమునని చెప్పబడియున్నది. వ్యంజన మర్కణాత్రికము. పులితము ప్రశ్నించునపుడును, చారముమండి లీలచు నప్పుడును, వికల్పకథనమును ప్రయోగింపబడును. పదాంతీవర్గము మాత్రమే పులితముగా నుచ్చరింపబడును. అది యాదాత మగుచుండును. అనువాసికముగా నుచ్చరింపబడుట కూడ గలదు. సంస్కృతీవాఙ్మయమున పులిక ప్రయోగము క్రమముగా వచ్చినది. ఋగ్వేదమున మూడుపర్యాయములు మాత్రమే ప్రయోగింపబడియుండగా నథ్వజేదమున పదునైదు పర్యాయము లగపడుచున్నది. ఏచ్చులపులితమున వానిలోని అకారమే పులితముగా నుచ్చరింపబడును.

ఛందిస్సుకొరకు వర్గములు గురువులనియు, లఘువులనియు రెండువిధములుగా విభాగము చేయబడినవి. దీర్ఘములును, సంయోగపూర్వములగు ప్రాప్యములును, అనుస్వారవిసర్గలతో నూడిన ప్రాప్యములును గురువులనబడును. మిగిలిన వర్గములు లఘువులగును. మూడేని యక్షరములు చేరి యొకగణ మేర్పడును. దీనికి అక్షరగణము లని పేరు. మూడక్షరములలోను జొక్కొకటి గురువు గాని, లఘువు గాని యగుచుండుటచే నెనిమిదిగణము లేర్పడును. మూడుగురువులు గలది మగణము; ఒకలఘువు రెండుగురువులు గలది యగణము; గరువు లఘువు గరువు గలది రగణము; రెండులఘువులు

ప్రాచీన కాలపు నేత పరిశ్రమ

ఉత్తర హిందూస్థానము

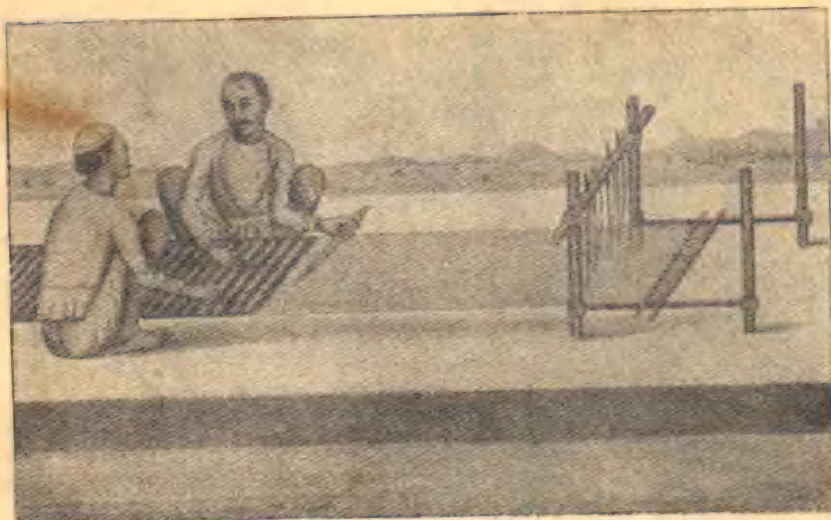

మగ్గమువద్ద

దూదియేకుట

జముకాణముల నేత

నవారుపట్టలను తయారు చేయుట

నొకనుగువును గలది ఏగణము; రెండుగురువులు, నొక
లఘువును గలది ద్విగణము; లఘువు, గరువు, లఘువు గలది
త్రిగణము; ఒకనుగువు రెండులఘువులు గలది ఛగణము;
యూదులఘువులు గలది వగణము. మాత్రాగణము లక్షర
ములసంఖ్య ననుసరింపక మాత్రలసంఖ్య ననుసరించి యుం
డును. వాల్మీకిమాత్రులుగల అర్థపముదాయమున కొకగణ
మని పేరు. ఈ ఛందోమత్రాగణములు వేరు వేరు
విధములుగా మార్పబడుటచే గ్రమముగా వృత్తిములును

జాతులును నేర్పడును. వృత్తిములు సమము లనియు,
అర్థపము లనియు, విమమము లనియు మూడు విధము
లగుచున్నవి. సమవృత్తిముల వాలును పాదములలోను
గణములు సమానముగా నుండును. అర్థపమవృత్తిములలో
యుగ్మపాదము లొకవిధముగాను, వయ్యగ్మపాదములు
మరియొకవిధముగాను నుండును. విమమవృత్తిములలో
వాల్మీకిపాదములును భిన్న భిన్నములుగా నుండును.

నిద్రాదేవి

(WORDS WORTH'S "TO SLEEP")

నేటి లక్ష్మీనరసింహము గారు

ఒకటి వెనుక నొక్కటిగాఁగ నుండి, మంద
మందముగఁ జను గొట్టెల మంద; వాన
భస్మి; యభులమోత; నదులరావంబు; గాలి
హోయ; కడలిఘోష; మొలక పైరులు; జల
జలమును నరోవరములు; నిర్మల గగనము:
వరుసగా పీనినెల్ల భావంబునందుఁ
దలచి, యెన్నిభంగులఁ బ్రయత్నం బొనర్చి
నను, నిదుర రాదు నాడుకన్దనకుఁ దెలివి
తోడనే పొన్నుమీఁద నేదొరలినాడ:
ఇంకనో యింకనో యింటి యెదటితోటఁ
గలుగుచెట్లపైఁ బట్టల కలకలములు
వినఁబడును; గోకిలమ్మటు వెనుకఁగాక

లీనవంబునం బాడు జాలిం గొలుపుచు;
రేయి నాలుగుజాము లీరితిగానె
నీకటాక్షంబుఁ బడయఁగాలేక, పడితి
నమ్మ, బాధ నిద్రాదేవి! యకట! నీవు
దారితప్పియు రావు నా తావునకును:
నేటి రాత్రికేనియుఁ గరుణింపుమమ్మ!
నీకరుణ లేకయున్నచో, వేకువసిరి
యెంత యున్న, దానక లాభమేమి తల్లి?
దినదినంబులనడిమి మేల్ తెరవు, క్రొత్త
తలఁపులకుఁ బంట భూమివి, తనువునఁ గల
నకలరుజలఁ బాపి సుఖమొసంగెడి ప్రియ
జననివీవమ్మ, రావమ్మ, కనికరమున.

బదలాయింపు

కవికొండల వేంకటరావుగారు, టి.ఎ.,వి.యల్.

బాగబండిలో ఉండవలసిన జనంకంటే ఎక్కువమందివుంటే గొలుసు లాగి బండిని ఆపేసని ధైర్యంగలవాళ్లు చేస్తూంటే ధైర్యంలేనివాళ్లు గొలుసులాగకుండా ఊరికే ఉన్న జనాన్ని లెక్కేస్తూవుండడం, ఎదురు గుండా కనబడే కనీససంఖ్య గమనిస్తూవుండడం చేస్తూవుంటారు ఆలాంటి ధైర్యంలేనివాళ్లలో ఒకడు మధుసూదనరావు.

అతడందఱికంటే ఆఖరున బండిఎక్కేడు. అది మధ్యమతరగతిబండి. సమయం మంచి వేసంగిమిట్టమధ్యాహ్నము. బండి నిలిచినతావు “గోదావరి.” ఉం - ఉక్కపోసేస్తూంది. వెనక్కితిరిగి చూడ్డానికన్నా వీలులేకుండా క్రిక్కిరిసి పోయియుంది ఆ బండి—

అతనిభార్య జానికమ్మ, ఇద్దఱుపిల్లలు నేలనే నిలుచుకొనివున్నారు. ‘మోలిమేను’ పెట్టినుండి ఆలిమగల ఛాయాపటంవలకు ఆ బండిలోనే సరదాలి.

శుకటరక్షకు డీలేస్తున్నాడు. నేవకుడు గంటకొట్టబోతున్నాడు. బండిలాగేయంత్రము బుస్సుమని ఆవిరి వదిలేసిందప్పడే.

భర్త సామానంమకుంటున్నాడు. భార్య అందిస్తూవుంది. పిల్ల లిటు అటూ చూపుడు స్తంభాలకేసి క్రొత్తచూపులు చూస్తూవు

న్నారు. కూలివార్లొకా సామానుమీద సామాను, సామానుమీద సామాను తెచ్చి వడేస్తున్నారు. అంతా వారిసామానే, అంతా వారిసామానే. అంతవారిసామానే యని యెల్లా నెలుసునంటే ప్రతివొక్కచెంబుమీద ప్రతి వొక్కపల్లెంమీద కూడ “మధుసూదనరావు, కె. విజయవాడ” అని చిరునామా కాగితం అంటించివుంది. ఆ—సామానంలా ఆబండి లోకక్కెయ్యాలి. ఆబండిలో కుక్కెయ్యాలి. జానికమ్మ వొక్కర్తుక యివరల పాపం! మొగాన్ని చెమట్లు పోస్తున్నాయి. మధ్యమధ్య కోపాన్నైతే విసుగుచేస్తేనే కనుబొమ్మలు ముడివడిపోతున్నాయి. “అమ్మా! నానంగీ తప్పెట్టి జాగ్రత్తే!” అంటూ ఆడపిల్ల, “అమ్మా నాబుతివడిపోయేనే” అని మగపిల్లవాడు అంటూంటే ఊరికే మెల్లో గడియారపు గొలుసు సారెసారెకు సవరించుకుంటూ కిటికీలంట కొంతసామాను గుమ్మంఅంట కొంతసామాను గిరవాటేస్తోందా అన్నట్టు అందించి వేస్తూవుంది. మగడండుకుంటూ మధ్యమధ్యబండినే వ్రాసియున్న “కనీససంఖ్య ౮” అనేదిచూస్తూవుంటాడు. బండిలో అంతక్రితమే ఎక్కివున్న జనం ౭ గురు అని లెక్కేడుతూంటాడు.

పిల్లల్ని భార్యాను ఆ బండిలోకే ఎక్క మంటాడా? మఱోబండిలోకి పొమ్మంటాడా?

పిల్లల్ని ఏలాగో అందుకున్నాడు. అందుకొని పైని పడకకమరిచిన పరువులమీద కూర్చుండ బెట్టినాడు. భార్యను “ఎక్కవే. ఎక్కు. ఎక్కవే” అని చెయిపట్టి లాగుతున్నాడు. “నే నీ బండిలో నెక్క”నన్నట్టు కొంతనే పిటూ అటూ ఆయిల్లాలు చూచింది. శకటరక్షకుడు ఈలేసినాడు. కుటిలకుంతల బండిలో కెక్కి బండిగుమ్మ ముయొక్క కమ్ములుపట్టుకుని “ఇందులో కూరు కుండవలసిందేనా? గొప్పకి పోతాము. ఏదీ? పినరైనా యెడంలేదు” అని ధాము ధాము చేసింది. ధామశకట మంతకన్నా తాను ధాము ధాము చేయగలనన్నట్లు గుప్పగుప్పమని పొగ వదిలింది. ఇనపదండ కదిలించింది. వెనక్కి ఒకడొప్పుడొపి ముందుకుబాడినంతా లాక్కుంది “టకుటక్ టకుటక్ టకుటక్ టకుటక్”మని వంతెనమీదకంటా నడచి వంతెనమీద కొంచెంత్రిగి, అపైని ఆగేకా దాగి సాగేకాడ సాగి అతివేగంగా పట్టాలమ్మట పోతూవుంది.

తక్కిన ఏడుగురు గోదావరిలో ఎక్కి కొవ్వూరులో దిగేవాళ్లవడంచేత తరువాతి నిలుకడనే బండి ఖాళీ చేసినారు. బండిలో దంపతులు పిల్లలు ఉన్నారని మరెవ్వరూ అబండిలో ఎక్కలేదు.

“ఈ ఆలస్యమంతా నీ” దన్నాడు మధు సూదనరావు మఱెవ్వరూ తొంగిచూడని నమయం చూచి—“ఈ ఆలస్యమంతా మీ” దంది జానికమ్మ. “నీవు మధురచీర కట్టుకొని, కంచీరయిక తొడుక్కని, సెనగపప్పు

లాగు పీతీచెక్క పటపటామనిపిస్తూ గుప్పెడు కవటాకు లెట్టెట్ట నమిలివచ్చేసరి కివేళైంది. ఇంతక్రమ అయింది” అన్నాడు. “ఎవరైనా నవ్వుకుపోతారు - పిల్లలూ నేనూ వస్తూవున్నాము అంటే ప్రయాణానికి ముందుగా ఒక ప్రత్యేకపుబండి ఏర్పాటుగా అట్టేవుంచుకోరూ—అయినా బండిలో ఇంతమందికంటే ఎక్కువ ఎక్కకూడదని వ్రాసియుండదూ— అబ్బా! ఎంత యిరకాటకం అయిపోయింది” అంది.

అంటూ తన మడతద్దంబల్ల చెక్కఎత్తి ఒకమాటు మొగంచూచుకొని చెంపలోత్తుకొని “యీబండిలో నీళ్లుంటాయా? నబ్బెట్ రుద్దుకోవాలి” అని అడిగింది జానకమ్మ మధు సూదనరావుని—“ఎందు” కన్నాడు మధు సూదనరావు. “చెబుతాగా” అంది జానికమ్మ. “అయితే ఫరంగీనీల్లెందుకు; మన కూజాలో నీళ్లుపెట్టి మొగం రుద్దుకో”మని కూజాలోని చల్లటినీళ్లు ఆమెచేతిలో పోసినాడు. జానికమ్మ పరిశుభ్రంగా తన మొగము చందనసబ్బుతో రుద్దుకొని దూదిమెత్త తువాలుతో తుడుచుకొని చేర్చుక్కపెట్టుకొని కోక కుచ్చెళ్లు కాలి గోళ్లమీదికంటా తీసికొని తనయొడిలో పిల్లవాణ్ణి కూర్చుండబెట్టుకొని అమ్మాయిని నంగీతప్పెట్టి ఊదుకోమంటూపోగ్గాడింది. మధుసూదనరావు ధైర్యం చిక్కబట్టలేక “చెబుతాగా” అన్నావు. ఏమీ” అని యడిగినాడు.

“చింపిరితలతోటి చెఱిగిన తిలకంతోటి విజయవాడలో నే దిగితిని నే నొక మూట

మనిషివనుకొని యితరులుకూడా తమసామాను నానెత్తిని పెడతాళేమోననే భయంచేత టస్సగా ముస్తాబు అయినా" నని టకీమని జవాబు చెప్పింది. దాంతో మధుసూదనరావు పెళ్లాంచేత తా నొక టోకు తిన్నా ననుకున్నాడు.

“గోదావరి”కడ తానే క్రిందవుండి జానకమ్మనే లోపలి కెక్కించి సామానందించిడింటే బాగుండిపోయేదేమో నని యొకమాటు, అసలు కుదిర్చేటప్పుడే మణినలుగురికూలీల్ని కుదిర్చి తానూ జానకమ్మకూడా తమసామానంతా కూలీలెక్కించే వాటకు, గొడుగులువేసి కొని, జోళ్లుతొడుక్కొని పరిశీలిస్తూ వుండి యుండియుంటే బాగుండిపోయేదేమోనని యొకమాటు, అక్కడకూ సామాను చాల వాటకు సామానుపెట్టి కొప్పగించి వేసాను. అంతకాలమేలాపట్టిందా యీకొద్దిపాటిసామానుకూ అని యొకమాటు, గుక్కతిరగని పద్ధతిని, గుటకపడని రుద్ధతను ఆలోచించేడు. ఆలోచించి ఆలోచించి చివరకన్నాడు. “అబ్బండిలో మసకముం దప్పుడే యేడుగు రెక్కియున్నారని యెరుగవా”అన్నాడు. “ఎఱిగంటే”అంది. “ఎన మండుగురుకంటే బండిలో ఒక్కడకూర్చోడానికి వీలులేదని తెలియదా” అన్నాడు. “తెలిస్తేనో”అంది. “నిన్నుముందెక్కిస్తే నేను తొమ్మిదవవాణ్ణిఅయిపోనా” అన్నాను. “అయిపోతే” అంది. “గొలుసులాగితే నేను దిగిపోవద్దా” అన్నాడు. “దిగిపోతే” అంది. “నాకు బదలాయింపు అయిందికదా! రేపు విజయవాడచేరి

చనిపోవుగించుకోవడం నువ్వా? నేనా?” అన్నాడు. ఇద్దఱుం వొక్కసారే ఎక్కిపోయి గొలుసులాగితే డిండే నదుపాయం మీకేంకట్టలేదా” అని అడిగింది. “ఏమి” అన్నాడు. “మిమ్మల్ని నన్ను విడదియ్యడంచేతకాక ఇకటరక్షకుడు తక్కినవారిలో ఇద్దఱిం దింపివేసియుండదా? ఆ ఇద్దఱిని మఱియొకపెట్టిలోకి పంపేసియుండదా?” అంది. “అంతధైర్య ముండవద్దూ నాకు?” “అంతధైర్యముండవద్దూ నాకు?” అన్నాడు మధుసూదన రావుచిరునవ్వునవ్వుతూ. ఆ చిరునవ్వు కొట్టకొన కిచకిచ ‘విజయవాడ’ ‘విజయవాడ’ అన్నట్లైంది. విజయవాడే అది.

తా బేదాల్లుక్రిందియువోగిస్థులు, నేవకులు, బండిదుయ్యమూగి ఒకరుతోలుపెట్టి పుచ్చుకుంటే ఒకరుచేతిబెత్త మందకొని అరిచిమి పంలో అంతసామాను కంపి, పంతులుగారూ! గుట్టుపుబగ్గీ ఆవలవుండి. దయచేయండి పిల్లలు మీరూ” అని వేతే మధుసూదనరావుగాని జానకమ్మగాని సామానుకేసితిరిగిచూడనక్కఱ లేనంత విషయవిధేయతలతో నమ్మకముగా నారికి తమతమ చేతుల దారిచూపిస్తూ తోడ్కొని వెళ్లినారు.

ఆ స్వాగతసమయమప్పుడు మధుసూదన రావు జానకమ్మ కేసి చూచిచూడనట్టు నటిస్తూ ఆ మంచేతిలో ఒకపటముంటే అది అందిపుచ్చుకొని తానుచూసిపెడుతాననే మోస్తరుగా ‘ఏదీ’ అన్నాడు. “అక్కఱలేదులేండి నే తెచ్చుకొంటానులేండి” అన్నట్టు బామ్మవైపు తన

జఘనభాగమునకంటెటట్టు దాపరికంగా వ్రేలు చేతనూచుచు మోచికొని జానికమ్మ తెచ్చినది.

మధుసూదనరావు తొంగి తొంగి కని పెట్టి 'అపటంమఱొకరుపట్టుకువస్తే?' అన్నాడు. "మీపేరు నాపేరు కలిపి వ్రాసాను నాచేత్తో దానిమీద"నని తన ముసిముసిసిగ్గు చిక్కులు బుగ్గలంటి పుణికిపుచ్చుకొనుటకు వీలుగా ఆ పోడిమివ్రాతనాథునికిచూపిస్తూనడిచిందిజానికమ్మ.

"ఈపట మెంతనేపు మోచినా మోటు తనంగాని మూటతనంగాని లేదు. తక్కినవన్నీ

మోస్తే మోటుతనం మూటతనమూనా?" అని అన్నాడు మధుసూదనరావు. "తక్కినవాటి మీద మీపేరొక్కటే 'మధుసూదనరావు, కె. విజయవాడ' అని వ్రాసికొన్నారు. దీని మీద నాపేరు, మీపేరు కలిపి వ్రాసికొన్నాను. అదీలేదా" అంది జానికమ్మ.

నందెలడింది. దిగినజనం వారికి పాయ యిచ్చి యొత్తిగిల్లేరు. దిగనిజనం చన్నపట్టాని కంటా ఆ ప్రేమవాక్యం స్మరించుకుంటూ పెళ్లేరు.

తొల్లిటి మానాడు

(స్వచ్ఛాగావలహరి).

వ. రామారావు గారు

ఆనాటి సాధాగ్యమేదీ!—మనమాత
యానాడె యిట్లున్నదేమీ!

౧

చివురుజొంపములచే, నవనవలాడింది
కవుల గానములచే కమరన మొలికింది

ఆనాటి.

౨

చిత్రకళలన్నేని సృష్టించి వేసింది
భాత్రినేలగజాలు తనయుల గాంచింది

ఆనాటి.

౩

జయదేవ కాళిదాసాది పుణ్యుల గాంచి
నయకవిత్వపుపెంపు ననుజూడుమనియంది

ఆనాటి.

౪

జగమంతటకుచూప జాలింది తనశక్తి
మగటిమికి నేనపో మాత నన్నది యుక్తి

ఆనాటి.

౫

పరుల గూల్చగ జాలు పడఁతులనె గాంచింది
యొరుల తనవారివలె యొప్పు చూపింది

ఆనాటి.

౬

పట్టుసెల్లాలకే పట్టుగొమ్మయినాది
పట్టణములకు నెల్ల ప్రభి తా నయినాది

ఆనాటి.

ఆ వేళ సోమవారం. రేవటిపాలెంలో సంత.

అక్కడ విస్తారమైన బయలు ఉంది. చెట్లు కొంచెము దూరముదూరముగా ఉండడంచేత జనానికి యెండతగలకుండా నీడగా ఉండెను. ఆ సంతలో అన్నిరకముల పండ్లదినుసులూ, పప్పునరుకులూ, కూర కాయలూ, మనకుటుంబ కాలక్షేపమునకు యేమివస్తువులు కావలెనో అన్నియూ దొరకును. వెంకట్రాజు అక్కడ ఒకస్థలంచూచుకొని గోనెలుపరచి, ముషిగి గింజలున్నూ, కేరున్నూ, దగ్గరపెట్టుకొని వ్యాపారముకొంతై యెదురుచూస్తూవున్నాడు. కొందరువచ్చి రూపాయకు నాలుగుకేర్లా, అయిదుకేర్లా అని అడిగినారు. వెంకట్రాజు మూడుకేర్లకుపైన ఇవ్వనని చెప్పినాడు పాపము అతనికి ఈ ధరలు యేమీ తెలియవు. తండ్రికి జబ్బుగావున్నందువల్ల బేరమునకు బయలు దేరినాడుకాని లేకపోతే ఏచ్చేవాడుకలేదు. వెంకట్రాజుకి సుమారు ౨౦ లేక ౩౦ సంవత్సరములే ఉండును. అంతకు ఎక్కువ వుండదు. ఇతనుపుట్టి ఇన్నిదినములవరకూ సంత అంటే యేలాగు ఉంటుందో కూడా యెరగనే యెరగడు. సాయంతకాలం కావస్తూంది. ఏమో న్యల్సంగానే బేరమయినది. చూసినాడు. లాభంలేక పోయింది. ఆఖరుకు యెవ్వరికో వెయ్యిరూపాయలకు గుత్తెక్కిచ్చివేసి రూపాయలు తీసుకొని, సంచిలోవేసుకొని, బొడ్డులో

దోపుకొన్నాడు. వెంకట్రాజు చూపుకు చాలా అందమైనవాడు. ముక్కు మొఖమూ తీరు గానే ఉన్నాయి. పొడగరిమనిషే. ఆ బిళ్ల గోచీ పంచకట్టూ, వాణ్ణిచూస్తే పెద్దకులంలో పుట్టినవాడిలాగనూ, మర్యాదస్థుడుగానూ కను పించుతాడు. ముషిగిగింజలు అమ్మి గోనెలూ, ఇంకావాడి సామానులూ అన్నీ సర్దుకొనే టప్పటికి అయిదు గంటలు అయినది. ఇంకా ఇక్కడనే ఉంటే ప్రొద్దుపోవును అని వాడి నివాసస్థలానికి బయలుదేరినాడు. సంతవిడిచి ఓ పది అడుగులు వెళ్లేసరికి, నిర్ణాంతపడి నిలిచి పోయినాడు. వానికి ఘుండు అడుగుపడలేదు. ఇదియేమని ఆలోచిస్తూవున్నాడు.

అక్కడ పెద్ద చింతచెట్టు. దానికొమ్మలు నాలుగువైపులనూ విజ్జిమ్ముకొని ఉన్నవి. ఆ చెట్టుకింద ఒకస్త్రీ సుమారు ౧౨ సంవత్సరముల వయస్సుగలది నిలిచివుండెను. చారడేసికండ్లూ, విశాలమైననుదురూ, బారెడు తెడా, ఈ కాలపు నాగరికమైన నగలు వేసుకొన్నది. గనుక చూపరులకు చాలా ఆకర్షణముగా కనుపించెను.

వెంకట్రాజు ఆలోచించి “రేవటిపాలెంలో ఇటువంటి స్త్రీలుకూడా వున్నారా? ఇది యేకారణముచేత నిలిచి ఉన్నది? నేను పోయి దానిని అడుగుదునా? ఛీ! ఎద్దు నేను అడిగినట్లయితే చూసినవాళ్లు యేమి అను

కుండును." అని పందేహిస్తూ అక్కడ పనస పండ్ల దుకాణము దగ్గరకు వెళ్లి బేరముచేస్తూ నిలువబడినాడు.

ఇంతలోపల సుమారు ౫౦ సంవత్సరముల లోపువాడు విరువిరున నడుస్తూ ఆ పిల్లదగ్గరకువచ్చి యేమోచెప్పి పండ్లుకొరుకు తూంటే, ఆపిల్ల వంచినతలయెత్తకుండా నిలువ బడియుండినది.

వెంకట్రాజు తన ముసస్సులో యేమని ఆలోచిస్తూఉన్నాడంటే, "వాళ్లది యేమూరై యుండువచ్చును? ఆయన యెవరు? తండ్రి, కూతురుని అత్తవారి యింటికి తీసుకొనివెళ్లు తున్నాడా? లేక, సంతకు వచ్చివున్నారా? నేనే బుద్ధిపారిపడుతున్నాను. తండ్రి అయితే అట్లా కోపించుకుంటాడా? ఆ ముసలివాడు తండ్రికాదు. భర్త అయివుంటాడు. లేకపోతే యింతకోపించుకోడు. ఒకవేళ రెండోపెండ్లి అయివుండును. నేను వాళ్లతోటి కలసిమాటలాడితేనేకాని విషయము తెలియదు." అని అనుకుంటూవుంటే వాళ్లు ఇద్దరూ కూడా ఈ పనసపండ్ల అంగడిదగ్గరకు వచ్చి బేరము చేసినారు. వాడు పెల సరిగా చెప్పనందువల్ల, వెంకట్రాజునుచూచి, "మీరు యేలాగు కొన్నారండి?" అని ఆ ముసలివాడు అడిగినాడు. అప్పుడు వెంకట్రాజు వాళ్ల విషయం కనుక్కొనలేనని చాలా ఆతురతగా ఉండెను. అలా వున్న సంగతి బయటికి తెలుపక, "నేను అణాకు అయిదుతొనలచొప్పన కొన్నాను." అనిచెప్పినాడు. "ఆవిధముగానే, నేనూ తీసుకుంటాను"

అని చెప్పి, అతనుకూడా తొనలుకొని కొంచెం ఆపిల్లకు ఇచ్చి, తనుకొంచెం తీసుకొని, తింటూ వెంకట్రాజునిచూచి "మీది యేమూరండి?" అని అడిగినాడు.

"మాది వడ్లపూడి" అని బదులుచెప్పెను.

"అయితే మీరు ఇప్పుడు అక్కడికే వెళ్లు తున్నారా?"

"అవును ఆపూరే వెళ్లుతున్నాను."

"మీ నాయనగారిపేరేమిండీ? మిమ్మల్ని యెక్కడనో చూచినట్లు వున్నదే?"

"యేమో నాకు జ్ఞాపకం లేదండీ, మా నాయనగారిపేరు వీర్రాజుగారు"

"ఓహో! మీరా, వీర్రాజుగారి కుమారుడుగారా? అయితే, యేమిపనిమీద వచ్చేరండి? ఆయన పూర్వార్జితం చాలా ఉండేది కాదండీ? అదంతా ఇప్పుడు వుందా? అయితే మీ కేమి తెలుసునూ? అప్పుడు మీకు చాలా చిన్నతనం. నాలుగో, అయిదో యేళ్లు వుంటవి. వీర్రాజుగారికి నాకూ చాలన్నేహం. మే మిద్దరం మునుపు ఒకేపూళ్ళో ఉండేవాళ్లం. ఒకేచోట తిరిగేవాళ్లం. మాకిద్దరికీ ఇప్పుడిప్పుడు వచ్చినన్నేహంకాదు. పిల్లలుగా ఉండి బడిలో చదువుకుంటూన్నప్పటినుంచీ కలదు. అవునుగానీ, మీ నాయనగారూ అందరూ ఊమమేనా?"

"చిత్తం. ఊమంగా వున్నారండీ."

"అయితే, మీరు యేదైనా వ్యాపారం మీద వచ్చేరా?"

“అవును, వ్యాపారమే. మానాయనగా రికి మొన్ననే కొంచెం వంట్లో సుస్తీగా వున్నందువల్ల నేనే వచ్చినాను.”

“యేమిసరుకు వేసుకొచ్చేరండి? యే మైనా లాభం దొరికిందా?”

“అధరలన్నీ నాకు తెలియవు. కాని, పెయ్యూరూపాయలకు గుత్త కిచ్చివేసినాను. యేమిలాభమోలెండి, ఇప్పుడే ఇంటికి బయలు దేరినాను. అయితే, తెలియక అడుగు తున్నాను. మనది యేవర్ణమండి? ఏపూరికి వెళ్లదామని బయలుదేరినాను.”

“మేమా, కోమట్లం. నాపేరు మీకు తెలియదేమోకాని, నాగన్న శెట్టి అంటారు. మేము కూడా ఆపూరికే బయలుదేరినాము. ఆపూరికి నేనువచ్చి చాలా రోజులయినది. అందుచేత చూచినత్రామని బయలుదేరితే, ఈ అడవాళ్ల తోటి చాలాకష్టంగావుంది. ఇప్పుడు రాత్రి అయిపోయింది. నాకు పూరిలో యెవ్వరినీ తెలియదు. ఇక్కడ యెక్కడనైనా బసచూసి ఉండేదా? లేక, రాత్రి అయితేనేయి ఫరవాలేదని వెళ్లేదా, అని ఆలోచిస్తూవున్నాను.” అన్నాడు నాగన్న శెట్టి.

“ఈపక్కనే హోటలు ఉంది. అక్కడకు వెళ్లి మనమంతా అక్కడనే భోంచేసి ఒకగది పుచ్చుకొని రాత్రి అక్కడనే పడుక్కుని తెల్లవారు జాముననే బయలుదేరి అంతాకలసి వెళ్లదాము.” అన్నాడు వెంకట్రాజు. సెట్టికి చాలా సంతోషమయినది.

“మీ ఇష్టం మీరేలాచేస్తారో నాకూ అదే ఇష్టం. మా కీపూర్లో యెవరినీ తెలియదు కదా? అయితే మీకు చాలా శ్రమకలుగజేసే వాడిని అవుతాను.” అన్నాడు నాగన్న శెట్టి.

“మరియేమీ ఫరవాలేదు లెండి” అని వాళ్ల నిద్దరినీ హోటలుకు తీసుకుని వెళ్లి భోజనం చెయ్యమని, తను ఒకగది అద్దెకు మాట్లాడి, వచ్చి భోంచేరి అందగుకలసి గదిలోపలకు వెళ్లినారు.

ఆపిల్ల అప్పటినుంచీ సిగ్గుపడేటట్టు నటిస్తూ వెంకట్రాజు చూచినప్పుడు తలవంచుకొని, లేచినమయంలో వోరచూపులు చూస్తూండేది. ఆవెద్దగదిలో ఒకవార ఆపిల్లాను, ఇక నొకవార వెంకట్రాజున్నా, నాగన్న శెట్టియు న్నూ పడుక్కున్నారు. వెంకట్రాజు చాలా అలసినందువల్ల, తత్క్షణమే నిద్దరపోయెను. వెంకట్రాజు నిద్దరపోయిన తోడనే, నాగన్న శెట్టి యెక్కడకో లేచి వెళ్లిపోయెను. అప్పటికి సుమారు ౧౨ గంటలు అయ్యుండును. ఈలాగు ఉంటూండగా శెట్టి లేచి వెళ్లినతోడనే, ఆపిల్ల మెల్లగా లేచి వెంకట్రాజు దగ్గరికు వెళ్లినది. నాలుగు ప్రక్కలా చూచి వాడి మొగమువంక నే రెప్పవాల్చుకుండాచూస్తూవున్నది. గుభాలు మని తలుపుచప్పుడు వినబడ్డది. ఆశెబ్దం వినిన తోడనే, వెంకట్రాజుకు మెలకువ వచ్చినది. అంతలోపల ఆపిల్ల యేమో భయపడినట్లు వణుకుతూ వెళ్లి, “నన్ను కాపాడవలసినది. నాకు బంధుసంపర్కమైనవాళ్లు యెవ్వరూ లేరు. ఆ

నర్వేశ్యకుడే దిక్కు" అని, భయకంపములతో వెంకట్రాజును తలుపుతియ్యసీయకుండా, ఇంకా యేమో చెప్పతోవున్న సమయంలో, బయటి నుంచి తలుపు విరిగేటట్లు తట్టినలాగు విన బడెను. ఈపిల్ల వీడిని తీయసీయడం లేదు.

"నీకేమీ భయములేదు. నిన్ను కాపాడ వలసిన పూచీ నాది" అని ధైర్యముచెప్పి మెల్ల గా తలుపుదగ్గరకువచ్చి తలుపుతీసెను. తీసిన తోడనే, నాగన్న తెట్టి గబగబలాడుతూ వచ్చి, ఆపిల్లను తీసుకొనిపోయినాడు.

"ఏమిదీ, దానిని ఈ అర్థరాత్రివేళ తీసు కొనివెళ్తున్నాడు. అయితే ముసలివాడు కాదా? దానిపై సందేహపడి హింస చేయ దానికి తీసుకొని వెళ్తున్నాడేమో, దానిని నేను రక్షించక తప్పదు" అని ఆలోచించుకొని లోపలనుంచి బయటికివచ్చి మెట్లు దిగుతూన్న సమయంలో, పెడేలుమని ఒక్కదెబ్బ తల మీదపడెను. ఆదెబ్బ పడినతోడనే క్రిందపడి మూర్ఛపోయినాడు. అరగంటసేపటికి వెంకట్రాజుకు కొంచెం తెలివి వచ్చినది.

కండ్లు విప్పిచూచునరికి వీడిచుట్టూ దీ పాలు పెట్టుకొని పోలీసువాళ్లు కూచుని ఉన్నారు. వెంకట్రాజు వాళ్లనిచూచి, "ఆ

ముసలివాడు యెక్కడ? వాడిభార్యయెక్కడ? యెక్కడకు పోయినారు? కనపడడం లేదే, పాపం ఆపిల్లను యేమికష్టపెట్టుతున్నాడో!" అని మెల్లగ లేవపోతుంటే, వాడిని, వాడి మాటలనూచూచి, పోలీసువాళ్లు ఘక్కున నవ్వి, "ముసలివాడే? ఆ ముసలివాణ్ణి పట్టు కుందుకే, ౧౦ సంవత్సరములుగా మాచేత కాకపోయింది. ఈరోజున వాడు సంతకు వచ్చి నాడని తెలిసి, మేము యెంతనో ప్రయత్నపడి తేకూడా, మాచేత చిక్కక మేము వచ్చేమని తెలసే మిమ్మల్నికొట్టి, వాడు పారిపోయినది. మరి యేమడుకున్నారు, బాబూ? వాడు యెవరని అనుకున్నారేమిటి? మనజిల్లాఅంతా పేరుపొందిన మొదటిదొంగైన పూతిక నారాయణుడు కాదా?

ఆపిల్ల వాడికి దొంగతనానికి టక్కు చేసేదికాదా! మీరేమీ పుణ్యంచేసుకున్నారు. లేకపోతే, వాడిచేత దెబ్బతిన్నా, రూపాయలు దక్కించుకున్నారు, మీ అదృష్టమే అదృష్టము. లేకపోతే? ఒక్కదెబ్బతినేసరికి అట్లనే ప్రాణాలుపోవా! మీరు యెంత బల శాలులండి." అని పోలీసులు చెప్పేసరికి, వెంకట్రాజు ఆలాగే చూస్తూ నిర్భాంతపోయినాడు.

శ్రీ యుత రాజరాజ కులశేఖరుడధిజన ప్రపాపనా
త్యాయుత దానశాలి బహుశౌంధ్రజన నైవసీయ సద్యతః
కాయుడు విష్ణువర్ధనుడుగాదె ఘటించె సమోఘమైన దే
వాయతనంబు జీర్ణమగునంచు దలంచెనె యెన్నఁడనియున్.

అల్లదె శౌనసంపుశిల యాలయభిన్న శిలాతటంబులన్
మెల్లన నిల్చి చూపెడు సమేయమునై తగుపూర్వ శోభ మీ
యుల్లములం దలంప మహిమొన్నతి గుండెల నీరుచేయదే
కల్లయె కాలదేవత యకారణశత్రువుగాదె యేరికి.

అరరే! ఊహకతీత మెంతటి మహార్హంబైన కల్యాణ మం
దిరమో యిద్ది ప్రతిష్ఠ వేళ నృపనిర్దిష్టాధికంబైన వా
ద్యరమానాదము మంత్ర రావము భటాద్యశాంత సల్లాపమున్
బరమోత్సాహజనాభివాదము కటా, వమ్మయ్యె నిప్పట్టునన్!

శతములు వర్షముల్ గడచె జాల్పదీప్రముగ్ధ విచిత్రశిల్పముల్
కతలయిపోయె సీప్రతిభ గర్జిత కూరతురుష్కహస్త ము
ర్దితమయి నాశమందె సముదీర్ణ శిలామయవిగ్రహంబు లీ
వితమును గాంచి కుండెదను వేంగిప్రభుత్వమహత్వ మెంచుయున్.

ప్రాకారమా యిద్ది పరమాణుతుల్యమై పొడిపొడియై రాలిపోయె నయ్యె
మంటపస్థలములా మంటిదిబ్బల బోలి కుప్పలుకుప్పలై కూలిపోయె
శిఖరంబులా యివి శీర్ణమై రూపమే లేకుండ పుడమిలో లీనమయ్యె
మూర్తియా యిది విరాణ్మూర్తియయ్యెనునామమాత్రావశేషతా పాత్రమయ్యె
ప్రకృతిపురుష సమ్మేళన ప్రకటమైన-జగ మనంతము నందిట్లు విగతినందు
నంచుఁజూపుటకా యిది యహహయిట్లు-లయముచెందెనుబృథివీలలామయందు.

అఖిలభారత వంద్యమైయలరునట్టి-వేంగిచాళుక్య శిల్పవిభిన్న గతికి
వేడిరక్తాశ్రుకణముల విడువనట్టి-యాంధ్రసోదరు డుండునే యవనియందు.

సిసింద్రీపత్రిక

(ఇది 15-2-1980 లేదని, రాజమండ్రి ఆర్ట్స్ కాలేజీలో నివసించే జలదర్శ ప్రసాదరాయడుగారి ఆధిపత్యముక్రింద జరిగిన ఆర్ట్స్ కాలేజీ ప్రాత విద్యార్థిసంఘముయొక్క వార్షికోత్సవ సందర్భమున నందివాడ చిదంబరముచే వదులుబడినది.)

1. ప్రకటనలు

(1) మీ భార్యారత్నము, మిమ్ములను వెనకాటల ఆశ్రేపించుచున్న సంగతి మీకు తెలియవా? తెలిసి నచో మీరింకనూ చిరిగి న దుస్తుల శీల ధరించెదరు? షేవనచాలో కోట్లు, మర్దులా, లాగులా, పంచలా, తలపాగానుడ్డలా మాచేత ఏల కుట్టించుకొనరు? మేము ప్రతీ నిరక్షరకుషీనీ, దిప్పకాయనీ, రాలుగాయనీ, చీమిడిమక్కునీ, అశాశకునీ గూడా, కేవలమీ అందముగా మాచేత కుట్టబడిన దుస్తులతోనే, బహు ఘనానా మనిషిగానూ, అందగానిగానూ, చేయుచు వ్వాము. వేరేల, మేము కుట్టిన దుస్తులను ధరించి యింటికి పోయినచో మీ భార్యారత్నము సహితమూ మిమ్ములను ఎక్కువగా love చేయును. అట్టి సందర్భములలో నామెయొక్క ప్రసన్నతకు కారణమూ, మిమ్ములను అందమైన క్రొత్తదుస్తులలో నుండుటవల్ల ఆమె నుర్తించుకుంటుంటే అని దృఢముగా చెప్పగలము.

అనేకమంది మంత్రులూ, జడ్జీలు, లాయర్లు, డాక్టర్లు, టీచర్లు, కుట్టుపనియందు మా నేర్పరితనమును నురించి, విలువగల పట్టికేట్లనున్నూ, అనేకయోగ్యతా పత్రములునూ, కోరినచే మాకు ప్రసాదించి యున్నారు. కొంతమంది “వైరాలు” గూడా మమ్ములకు పొగడి యున్నారు.

వాహాబ్ అందు కంపెనీ,

విశాఖపట్నం.

(2) జమీందారీ కాఫీ హోటల్-వలూరు

వసినరుదులు!!

కొనవలె!!

వలభిమపాకం!!

తినవలె!!

వంటశ్రావ్యములు:—

1. అడవి నకుడు. B. A., B. L.

2. పురం భీమడు. B. A., B. L.

మ.రా:—1. B. A.—Bachelor of అవడలు

2. B. L.—Bachelor of లడ్డూలు

ధనము మాకు శ్రధానం గాదు. పదార్థములకు మాత్రమే గురించి తెప్పించుటయే మా పరమావధి. విద్యాభివృద్ధి న ప్తీడిల్లు సహితమూ, పరగడుపువనే మా కాఫీహోటలు నకు దయచేయుటయే, మా పదార్థములకు దిక్కి తార్కాణము, అంతమాత్రాన, పదరు ప్తీడిల్లు కైంటలొరకు వెదకులాదుచూ యిక్కడకు వెచ్చెదరని అనుకోనుట తమ తోంటుకు పొడిగాదు. ఇహ, పదార్థముల ఆరోగ్య విషయం చెప్పనక్కరయే లేదు. హెల్తాఫీసరుగారు మమారు ఉదయమునుండి సాయంత్రమువరకూ యిక్కడనే కాలక్షేపము చేయుదురు. అంతమాత్రాన, పదరు ఆఫీసరుగారు దిద్దివ్యక్తయే సాయంత్రమువరకూ మా పదార్థములనే ఆరగిస్తూ ఉండురని ఉహించుట కేవలమూ అవ్యాయము.

మ.రా:—గానయనందు అభిలాషగిలవారికొరకు యిక్కడ కాన్స్ట్రీగారి ప్లేటు ఉంచబడ్డది. గ్రామఫోను మాత్రము కించిల్లు చెడి యూలబడియుండిన కేమయే, ప్లేటు కొత్తది. పిమ్మలలోగూడ కొన్ని కొత్తపిమ్మలు

కనబడకపోవు. క్రాపింగు, మీసములు వగైరాచూచి దువ్వకొనుటకునీలుగా పెద్దనిలువుటద్దములు, మాత్రము మాత్రలోనే ఉంచబడియున్నవి. పదార్థములను చూచుటకు మాత్రమే, టెక్నెట్టు, 0-1-0.

(3) కాలికి జోడెందుకో! కళ్లకి జోడెందుకే!!

కళ్ల జబ్బు లేనివారుమాత్రమే ఉపయోగించుటకు అన్నిరకములైన అందమైన కళ్లద్దములనూ మాదగ్గర దొరకును. మాదగ్గర కళ్లద్దములను వాడవలసినవారికి మా అద్దములను వాడినది మొదలుకొని మూడువారముల లోపుగా వీరిద్దమైన శ్రేష్ఠాధిపతీయూ క్రాంతిగా వీర్యదనని పూచీయిచ్చుచున్నాము. మా అద్దములను వాడినది మొదలుకొని 3 నెలలులోపుగా, మా అద్దములను వాడు వారు వారిబంధువులనూ, స్నేహితులనూ, జోడు లేని సమయమునకూడా ఆవరాలు కట్టలరని ఘంటాపథముగా చెప్పగలము. మేము అద్దములతోపంపెడి కోల్డు ఫ్రేమ్స్ (Frame) మిక్కిలి గట్టిది. కళ్లజోడు క్రింద బడినప్పుడు అద్దములమాట ఎటువైనా, చిత్రం మాత్రము నిరుగదని భంకరామిద బిచ్చకొట్టి చెప్పగలము.

భృతరాష్ట్ర ఆప్టికల్ కంపెనీ,
15, P. T. ఉద్రావ్.

(4) వదులైన కత్తి యిదిగో!!

రాష్ట్రాన్ని తోసిరాజున్నది!!

ఇది నోటితో కోతలు కోయువారికి మాత్రము ఉండదగిన ఆయుధము. పెల్లికోతలూ, ప్లీడింగ్ కోతలూ, పట్టువాసపుకోతలూ, పొలిటిషియను కోతలూ—అన్నిటికీ పనికివచ్చును. ఇది యుద్ధముచేయువారికి పనికి రాక పోయిననూ, దొంగవానిని బెదిరించుటకు గాంధీర్వముగా నుండుదగినదే. ఉమాపతి వైద్యులుగాని, ఆయుర్వేదవైద్యులుగాని, దీనితో కస్తూరికొత్తిచేయుటకు సాహసించిననూ, రోగికి ప్రాణాధిపతి లేదని పూచీయిచ్చుచున్నాము!! ఈ కత్తితో నకివీధిలో ఒకమనిషిని కోయుటకు ప్రయత్నించిననూ ఒక్కర కత్తుబొట్టయిననూ క్రిందబడకపోవుటవల్ల యిది మేజిక్ చేయువారికి ముఖ్యమైన పరికరము అనిచెప్పకతప్పదు. దీనికి Arms Act

కర్తించదు!!! మీరు కూడాను నమ్మనియెడల తక్షణమే మా కత్తిని కొని మాజాబాను ప్రపంచమునకు తెలియజేయవచ్చు.

కోతల కత్తుల కంపెనీ,
రెజిస్టర్.

(5) ఇన్నురెన్ను!
ఇన్నురెన్ను!!

పెంటనే పేలకువేలు లాభము పొందవలసినదో, మా కంపెనీలోనే ఇన్నురు చేయండి. మా కంపెనీ యొక్క ప్రత్యేకసదుపాయము వీరునగా, మా కంపెనీలో ఇన్నురు చేయించినవారు ఎప్పుడు రెండు నూడు ప్రీమియములకన్న ఎక్కువ చెల్లించి యాంపకయే పరలోకగతు లగునూ వచ్చి వారి వీడకుంటుంటున్నవారి చాలధనమును సమూహ్యులందరివారూ. ఇది మాకంపెనీ యొక్క చలనైన రివాజు. అందుచే, మీ భార్యబిడ్డల పేలుగోరించో మీకు పెంటనే మా కంపెనీలో ఎక్కువ మొత్తమునకు భీమాచేయండి. ఈ తరుణము పోయిననూ తిరువాత విచారించుక. మీరు మాకంపెనీలో భీమాచేయించిన కొద్దికాలములోనే మీకుంటుంటున్నవకు సర్వవిధముల లాభము గలుగునని మీకు మేము వైర్యము నిచ్చుచున్నాము.

అర్జంటు ఇన్నురెన్ను కంపెనీ,
మద్రాసు.

2, కావలెను

(1) రాబోవు పెద్దెంబరు 1వ తారీఖునండి నవలా పురమందలి స్త్రీల కళాశాలలో ఉపాధ్యాయునిగానున్న మిస్, కే. రావమ్మ. బి. యె. గారికి పెంట చేయుటకు ఒకరు కావలెను. స్త్రీ యొననో,—మంచి చేసిలే మంచిది—రాత్రులయందు వారి యింట్లో కరుండుటకు వీలులేదు. నెల 1కి జీతము 15-0-0 భోజనము, జీతముగాక, చివాట్లు కోజా వేరే యివ్వబడును.

మిస్, కే. రావమ్మ, బి. యె.
నవలాపురం.

(2) రాబోవు అక్టోబరు 1వ తారీఖునుండి వట్లూరు స్త్రీల బ్రయనింగు స్కూలునకు నైపుసాతము గరపుటకు ఒక నైపు డి. యె. కావలెను. పురుషులైతే బ్రహ్మచారులుగాని, క్రాపింగు కలవారుగాని, కళ్ల జోడు కలవారుకాని పనికిరాదు. అనిగాక, పురుషులైతే గడ్డిము సెరికి రెండుపర్యాయములకన్న ఎక్కువ గీకించకుండుటకు ఒప్పుకొవలెను. ప్రైవేటు ట్యూషన్లు చెప్పటకు వీలులేదు. పురుషులైతే "Light" లోని పీకటి గది Experiments ను చేయకయే విద్యార్థినుకు పంపకలను జోధచేయవలెను.

హెడ్ మిస్ట్రీస్సు, స్త్రీల బ్రయనింగు స్కూలు, కుకార్ ఎగరం.

3. వేలములు

సెల గికి, వెయ్యి రూపాయలుపైన శీతిముపుచ్చి కొను ఒక ఉన్నతోద్యోగస్తుని గౌరవార్థము వారికి నీకుయందు ఉంచబడిన కర్పూరదండలు ౧౨ న్నూ, సడరు ఉద్యోగస్తుని కర్పవముచేయుటకై వెల్లిన క్రింది ఉద్యోగస్తులు, ఆశ్రమలు, కయీతులు వగైరాలు సందర్శింప సందర్భమున కానుకగా పమర్పించిన ౨౫ చక్కెరీ గలజమ్మ, బత్తెయి పళ్లు ౨౦౦ న్నూ, పదు ఉద్యోగస్తుడు Camp లో నున్నప్పుడు రెండు మాడు పూటలకు వారికి భోజనముపామగ్ని సప్లయచేయబడినసందర్భంలో మిగిలిన ౬ మణుసుల నెయ్యిన్ని, ౬ బస్తాల బియ్యమున్నూ, వీలూరు కాలం ఒడ్డున రాబోవు అక్టోబరు ౫ న తేది వేలము చేయబడును గాన విజయవారు అక్కడకు రాగోరెదను.

అ. రత్నం,

వేలము చేయవారు.

4. వివాహ విషయములు

ఒక బోధివపండితుడు, అనవశ్యుడైన నాకు ౧౨ సెలలలోపుగా నొక ముగళిపు కలుగునని దైవ్యము యిచ్చి యుండుటచే, నేను యిందుమూలముగా అందరికి తెలియచేయునది ఏమనగా:—

“నాకు, మా ఆవిడమా పుట్టబోయే కుమారునికి త్రోగ్రియకుటుంబములో ౧౨ సెలల తికవారిత పుట్టబోయే, అవకరములు లేని ఆడపిల్లను యివ్వదలచినవారు తక్షణం నన్ను కలవించి, కట్న కానుకలూ, రానూ పోనూ రైలుఖర్చులూ, కలక పానుపుమీద కట్నము, వగైరాలు స్థిరపరచుకొన వచ్చును. రాబోవు 1వ ఏప్రిల్ లోపుగా వివాహం జరగవలెను గాబట్టిన్ని, జన్మించని వధూవరులకు బదులు ఎవరో ఉండాలి కాబట్టిన్ని, కందు కండ్లియే కథలు రల్లికి ఒక Transferable యంగరమాత్రం కట్టుటకు ఏర్పాటు. వధూవరులు జన్మించిన మాకు సరి ములలోపున, కాల కోషము చిక్కులేకుండా సక్రమ మైన మార్గమున ఆ యంగరమాత్రమును వికనీచే వధువు యొక్క కంక పీకుయందు ఉంచబడును. Factum valet ఉన్నంత వరకు ఈ వివాహం కాస్త్రీయమే అని స్పష్టము సలహా యిచ్చుచున్నాను. ఇవి అన్నియు అంగీకరించినవారు నన్ను కలవించి వెంటనే మాట్లాడవచ్చును.”

మరా:—పిల్లకి అస్త్రీ సంక్రమించేయెడల, మాకు పాంప్రదాయముల పట్టింపూ, అందముల పట్టింపూ లేదు. శారదాభయ దీక్షితులు,

ఆలకాపురం.

(2) గంటూరుకండి, ౧౬నంబి నిండినింపి మిస్, క దినుతుంతీదేవి గారా—("దేవి" అని పేరు చివర ఉండటవలన, సమయంతిగారికి వివాహం వగైరాలు అయిననని అనుకొనుట పొరబాటు)—యిట్లు ప్రకటించమని మాకు వ్రాయుచున్నారు:—

“నాకు శారదా బిల్లు అమలులోకివచ్చిన తరువాత గాని వివాహం చేసికొనుట యిష్టములేదు. కావున, నాయందు అభిప్రాయమున్న యువకులను, నాకొరకై తొందరపడి యిప్పటినుండియు తాము వీధులో బడి నన్ను వీధులో పెట్టకదని విషయపూర్వముగా ప్రార్థిస్తున్నాను. శారదాబిల్లు కమలులోకి వచ్చిన తరువాత నాయందు అభిప్రాయమున్నవారు విద్యా విహీనుడనూ అవాగరికిడునూ అగు మానాన్న గారితో

సంప్రతింపక తిన్నగా నాతోనే ఉత్తరప్రత్యుత్తరములు జరిపి వ్యవహారములు ప్రేమలు చేసికొన ప్రార్థింతులు.

మ.రా.—నుగర్వరీత్యము ద్వారా వ్యవహారము నీవలుచేయుటకు ప్రయత్నించిన అభ్యర్థి వివాహమునకు అర్హుడు కాదని సిరపరపరబడును.

5. కోర్టులు—తీర్పులు

CASE LAW ON PRESUMPTIONS

(1) పోలీసు ఇన్స్పెక్టరుగాని, సబ్ ఇన్స్పెక్టరుగాని, ఒక డోరుమండి మరియొక డోరునకు బిడ్డుమీద చెల్లు సందర్భమున వాగు బన్ లో నెక్కుటకు టెక్స్టు కొన లేదని Presumption లేదు.

25 నుడివాడ, లాజర్నల్ 261.

(2) విద్యాలయలో నైపుపాఠముచేయు ఉపాధ్యాయుల యిక్కలో నగవరేడి ప్రపుపాయిలున్ను, గాన గిన్నెలన్ను, సదరు విద్యాలయల అస్తియే అని Presumption లేదు.

28, రాజమండ్రి లాబీల్స్, 37.

(3) తండ్రి కొడుకు కూడా, ఒక పూలోనే ప్లీడరి చేయునపుడు, యిద్దరికీ సరికదేబట్టుగా యిద్దరికీ కలిసి యిద్దరిలో వాడుగైనవారి అదికి ఒకటే ద్రెస్సు వుట్టించి నట్టు Presumption లేదు.

34, ఏలూరు లాజర్నల్, 651.

(4) తపాసీల్దారులయింట్లో వాడుకునే నెయ్యి, సూరలు మొదలైన తినుబండారపు సరుకులు వారికి సప్లయల మాలముగా వచ్చినవని Presumption లేదు.

12, తెనాలి లాబీల్స్, 67.

(5) జబ్బులిషయమై గాని, రెబ్బలతారీఖు గాయముల విషయమై గాని, డాక్టర్లు యిచ్చు సర్టిఫికేట్లలో యథార్థము లేదని Presumption లేదు.

44, విశాఖపట్నం, లాబీల్స్, 89.

6. రాక పోకలు

(1) ఫక్తు గ్లానోమల్లు తాములలోనే విశేషలాభమును సమకూర్చు నుద్దేశ్యముతో విచేకం అనందరావు పంతులుగారు భార్యాపమేతులయి గ్లానోమల్లులు ఇవుక గా గోనుటకై తిన్నగా గ్లానోమల్లు నన్నునే పయనమై పోయిరి.

(2) డచ్చీలు కొట్టుట చేర్చుకొనుటకు డచ్చివారి దేశమైన హొండునకు వెల్లి నటులంటి కోతలపాటి నర నరసింహారావుగారు నేడే హొంబాయికి తిరిగివచ్చిరి.

(3) డాక్టరు టి. యస్. రావుగారు, నిన్నరాత్రి 11 గంటలకు తిరువల్లి క్లోజి నుండి స్వంతకారులలో బతులుచేరి గానసరస్వతి విరువాంకితయగు వి. సి. అమ్మత్ గారింటికి వెల్లి తెల్లవాగకమునుపే తిరువల్లి క్లోజికి మరల తిరిగి వచ్చిరి. డాక్టర్ రావుగారు సదరు అమ్మత్ గారింటికి చెద్యరిషయంలోనే వెల్లి నట్టు యింతవరకు యిక్కడే నమ్మయిన్నారు.

(4) శ్రీయంతి డి. యస్. చౌదరి గారు పావట్టు నుండి విధవరాయుచే దెజవాడలో యిటీవల వే ప్రాపించబడిన కులాపా కాఫీహోటలులోని మైసూరు హొంబాలను పుచ్చుకొనుటకై దెజవాడ బిడ్డుమీద నిన్న ఉడియముననే దెజవాడవెల్లిరి.

(5) తెనాలి తాలూకాకు చెందిన శ్రీయంతి సి.టి. నాయుడు గారు అక్కుపర్లు క్రాపింగు చేయించుకొనుటకు నిన్ను, హొంబాయిలో "బార్బరస్" అనే ఓడ వెక్కిరి తిన్నగా అక్కుపర్లునకు పయనమై పోయిరి.

(6) లిబరల్ పార్టీకి చెందినవారిలో ముఖ్యుడనని ముకంద్రాస్సుటునంటిన్న, హొంతవారు గ్రామముయొక్క "అభివన గోఖలే" విరుదాంకితులు అయినటునంటిన్న, శ్రీయంతి స్వార్థపు రామారావుగారు, హిందూదేశమునకు రేపు అధినివేశస్వారంత్రియం యిచ్చిన వెంటనే దగ్గర ఉండి కూడా బట్టించుకు నిద్దామని పెద్ద నూటుకేసు పమేతుడయి నిన్నునే యింగ్లండునకు పయనమై పోయిరి.

7. పానిక వార్తలు

విశాఖపట్నం:— ఈ పురమునందు విజయగా 5 అడుగులమా ఏనుపైడో తక్కువపొడుగుగల పొడుగు పాటి వేంకటచలంగారు వి. యే., వి. యల్., ఈరోజున కోర్టునకు వెళ్లవచ్చును లాంగుకోటు లోడిగొని నప్పటి కిని పంచమనూడ గట్టిగొని కోర్టునకు వెళ్లి నందుకు శ్రీ జిల్లాజడ్జిగారు పదరు వేంకటచలంగారిని అభివేదించిరని యూ, ఆ సందర్భముననే విశాఖపట్నం మహిళాసంఘ మువారు తత్వం సమావేశమై పదరు వేంకటచలంగారికి తమకృతజ్ఞతను నూచించుచూ తీర్మానమును ప్యాసు చేసి పంపిరనియూ, తెలియుచున్నది.

విజయనగరం:— రెండు వందల యిరవై రెండు పాసులు బరువుగల, శ్రీయూర కిలంగరెండు రామరావు గారు, వి. యే., ఈల్. డి. నిన్న బరంపురము నుండి విజయనగరమునకు వచ్చుపంపర్చమున, బరంపురం స్టేషను మాస్టరుగారు రామరావుగారిని మాచిన నోడనే ఆయానను కాటామిదకు ఎక్కించి, తూచి గుండెలమిద చేరిన ఉంది, “అమ్మా! మీకు వేరే సామాను Allowance యిచ్చటకు పిలులేదు” అని అనిరట. దానిమిద, శ్రీరామరావుగారు ఘర్షణ చేయుచుండగా ప్యాసిజరు స్టేటుఫారముమిదకు వచ్చెనియు, లోంద రలో రైలు ఎక్కుటకు ప్రయత్నింకగా, రెండుయూడు పెట్టెలయొక్క దారి శ్రీరావుగారి లావునకు చాలనం దున వారు లోపలికి ప్రవేశింపలేక పొయిరనియు, తిత్స మయమున రైలుగార్డుగారు లోందరగా శ్రీరావుగారిని బ్రాలీలో పడేసి, రైలుచిరనున్న Break van రాకాయాడ్చుకొనితోయి అందులో బల్లకేసి మాస్చిపెట్టి నట్లునూ తెలియవచ్చు చున్నది. పురప్రముఖులందరు రైలుకంపెనీవారు శ్రీరావుగారికి చేసిన అవ్యాయము నకు తమ అసహ్యుతిని తెలియచేయుచూ తీర్మానములు ప్యాసుచేసి కంపెనీవారికి పంపినట్లు తెలియుచున్నది.

ఏలూరు:—రాబోవు నవంబరు మాడన తేదీని ముఖ్యముగా ముస్లరు మంగ్రులూ, ఈపురమునకు దయ చేయుదురని తెలియుచున్నది. మంగ్రుల ఆహ్వానము

నకై చాల ఏర్పాటులు జరుగుచున్నవి. కొందరు నాయకుల శ్రేష్ఠులు శుభ్రతరకై మాడు రోజులనుండి ఏరోజున కారోజు ప్యానము చేయుచున్నారు. కొందరు వైకుంఠ సమ్మలసహాయమున కంపాలుల అవసరము లేకయే తమ కృష్ణవర్ణమునకు మెరుగుపెట్టుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు కొందరు నిలువల కోట్లను తమజుల్లగ్గ దగ్గరనుండి ఎద వుతెచ్చిగాని ఆప్పుడే బాగ్రత్త పడుచున్నట్లు తెలు చ్చూది. కొందరు గవర్న మెంటువారి జ్ఞాతులు సంగ్రు లకు ఎలా సంతోష పెట్టవలెనా అని ఆలోచించి, చిట్ట చివరకు ముగ్గురు మంగ్రులూ మీషములు లేనివారకు టన్లు తాము గూడా చిన్న నాలుకుండి పోషించిన మీసరాజులను నిర్మూలించుటకు నిశ్చయించిరి. అయితే మీసరాజులకు నిర్మూలించుటకు ముమ్మందు మీషములకు ఒక Farewell Address న్నూ, తప్పింద ర్భముననే పురప్రముఖులకు ఒక టీపార్టీయూన్నూ యిచ్చెదరని తెలియుచున్నది. బోర్డులోనూ కాన్సిల్సు లోనూ నామిచ్చేమద్యారా వోడ్డిగుమ్మము ద్వారా దూరదలినవారు ఆప్పుడే వార్ల వార్ల ప్రయత్నాల్లో ఉన్నారు. విటింగులో vote of thanks చెప్పి ఆయన అప్పడే రానున్నదో కంసాలదుతూ అభినయం విషయంలో నిలుపుటద్దం ఎదుట రోజూ Rehearsal చేయుచున్నట్లు తెలియుచున్నది. ఇవ నియు అటుండగా, మంగ్రులొక సందర్భమున ఈ పురమున వసంబరు మాడన తేదీ ఉదయాన్ని 3000 మాసివ గడ్డములు మంగలుల పాలగునని మంగలుల రైర్యసంతోషములతో నున్నారు. మంగలుల సంఘము ఈ సందర్భమున తమకృతజ్ఞతను మంగ్రులకు చెంప వలెనో, లేక మంగ్రులకు ఆహ్వానించినవారికి చెంప వలెనో చెలియక లావిషయం బాగా తెలిసినవారిని చెన్నపట్నంలో సంప్రతించెదరని తెలియవచ్చుచున్నది. మొత్తముమిద మంగ్రులకు ఏలూరునందు మంచిఆహ్వాన ముండునని తలచెదము.

కర్నూలు:—సుప్రసిద్ధవైద్యశిఖాసులేయని పేరు నడిసిన డాక్టరు కె. ఆనందరావు, యం. వి. కె. యన్. గారి దగ్గరకు ఈ సందర్భము మొత్తమిద 22 మను

వ్యూలు శిస్త్రచికిత్సకై వెలియండిరనియూ, సదగు డాక్టరు గారు చాక చక్కయతో 20 గునువ్యూలకుమాత్రము శిస్త్రముచేసి తక్కిన యిరువురిని శిస్త్రము చేయకయే పంపిశికిరనియూ, అందులో శిస్త్రము చేయబడిక పంపి చేయబడిన యిరువురు మాత్రం యిప్పుడు సకీవులైయున్నట్లునూ తెలియవచ్చుచున్నది. ఈ సంవత్సరముం పుర ప్రముఖులు మొన్న ఆదివారమువాడు సయాశీమై, శ్రీ ఆచందరావుగారు మిక్కిలి తెలివిశేటలతోనూ మూర దృష్టితోనూ బరికియున్న ఆ యిరువురకీ శిస్త్రము చేయక పంపిచేసి ప్రాణములు రక్షించిండులకు శ్రీరావు గారిని మిక్కిలి కొనియాడుమా తీర్మానము ఒకదానిని ప్యాకుచేసి చారికి పంపిరని తెలియుచున్నది. డాక్టరు గారు దానిని సంతోషపూర్వకంగా స్వీకరించి, ఆ కాగిత మునకు పటమున కట్టించి, హాల్ లో నుంచుకొనిరనిగూడా తెలియవచ్చుచున్నది.

మని:—మొన్న ఉదయం ను. రా. రా. శ్రీ వి. పి. వేంకట్రావుగారు. బి. యె., యె. టి. తమ భార్యా మణిగారిపై తగినంతకారణముల మిక్కిలినగు ఆగ్రహముపూని, భార్యామణిగారికి కఠినమైన శిక్షను విధించుటలో దీర్ఘాలోచించేసి చేసి, తుట్టుకుదకు తమ పిల్లను గడ్డమును 15 రోజులవరమా తీయించకుండుటకు నిశ్చయించినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ వార్త పొయ్యిలోం అనుసరికి పురమంతయు వ్యాపించినవనియూ, అప్పడే పురస్త్రిలలో గయ్యాకులు సహితమూ పురుషులంలే కొంచెం భయపడుకూన్నట్లునూ తెలియవచ్చుచున్నది.

అవసరి:—అనపర్తి సబ్ జడ్జిగారు శేడు కోర్టు నకు పరియైన లైమునకు వచ్చుటయేగాక కోర్టునుమస్తాల పైనను స్ట్రీడ్లపైననూ మామూలువలె అయినదానికి కాని దానికి రుద్రుపలాపలేదు

8. శుక్ల సంవత్సర ఫలము

శుక్ల సం॥ ఫలమునుకూర్చి ఈ క్రింది విధముగా నుండునని ఏలూరునుండి పీకశ్యాతిపపండితుడు మాకు వ్రాయుచున్నాడు.

౧. ఈ శుక్ల సంవత్సరమునందు చివర భాగములో చాలామంది విద్యార్థులకు పట్టము గలుగును.

౨. ఈ సంవత్సరము బ్రహ్మచారులకు సంతానము గలగదు.

౩. ఈ సంవత్సరము వ్యాధిస్థానములయందుండు జడ్జీలు విచారణసమయమున స్తీడిగ్లు చెప్పు హంకేములకు నిద్రపోకుండా ఉండి శ్రద్ధగా విందురు.

౪. ఈ సంవత్సరం విశేషవృద్ధవాసం చేయుటలో ప్రజలు మళ్లీ గాంధీగారిమాట శిరసావహించడం జల్ల యిదివరకు కన్ను తండుకెట్లు అధికముగా బహిర్యేకపు సిగరెట్లు తగులపెట్టబడును.

౫. ఈ సంవత్సరము పై ఉద్యోగములు విశేషములో చెమటివారిని చివాట్లుపెట్టు.

౬. ఈ సంవత్సరములో మొదటి భాగమునందు యింటి యజమానులు తమ యశ్లలో అద్దకు ఉన్న వారిని అవసరంగా బాధపెట్టరు.

౭. పరియైన మధ్యవర్తులు దొరకక పోవుటచే ఈ సంవత్సరములో చివర భాగమునందు గలర్న మెంటు ఉద్యోగములకు, బహుమానపూర్వకంగా వచ్చేరాబడి వచ్చగా స్వీకరించిపోవును.

౮. ఈ సంవత్సరం చైత్ర చైత్ర శాఖములలో నైశ్యుల తూనికయందు దగా ఏమియునుండదు.

౯. ఈ సంవత్సరము రైతులు కాలువలలో నీటికొరకు భవార్జ ము తురిపించురు.

౧౦. ఈ సం॥రము మార్గశిరపువ్యూహసములలో భర్తలు భార్యామకూలులై యుండురు.

౧౧. ఈ సంవత్సరము విద్యాలయ యొక్క ప్రధానోపాధ్యాయులు కర్రపెత్తినమునందు ప్రావీణ్యమును జాతుటయే గాక విద్యార్థులకు పాఠములుగూడ చెప్పుటకు ప్రయత్నింతురు.

౧౨. ఈ సం॥రము వ్రావణభాద్రపదములందు సదులెట్లు ప్రవహించిననూ మ్యునిసిపల్ కోడ్లవీరుగా మరికాలువలుమాత్రం చక్కగా ప్రవహించును.

౧౩. ఈ సం॥యు అక్షరజ్ఞానము లేనివారికి మాత్రం ఉన్న తగిన అక్షరజ్ఞానములు అభివృద్ధి.

౧౪. ఈ సం॥యు బ్రాహ్మణగ్రహణం చాల కాలము నుండును.

ప్రస్తుత సర్వేషం, సమ ప్రపంచగణాని భవంతు.

9. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయం

ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ పెళ్ళింపండు మొదట అవుదామని ప్రయత్నాలు చేస్తూన్న ఒక ఆయన తాను పెళ్ళింప ఆయన తిరుగు యీ క్రింది తీర్మానమును పెళ్ళింప భవంతు ఉపపాదించుటకు నిశ్చయించిట్లు పెంపపాడు పరిలో అనుసంధానముగాని మాకు తెలిసిన సం॥గరి మేము నమ్ముచున్నాము:—

“విశ్వవిద్యాలయముయొక్క Convocationలో ఒకేసారి భార్యయు భర్తయునూడా. యే క్రిగిగాని, తదితరక్రిగిగాని, పున్రుకొనంపిచ్చివచో ఆదంపతులు ఇరువురూ ఒకే గౌనులోనూ Convocation నకు వచ్చెననూ, విశ్వవిద్యాలయమువారికి ఏ అభ్యంగరమా లేదు.”

10 మోడరన్ రిసర్చ్ ఇన్స్టిట్యూట్, వట్లూరు

౧ క్రిమిలి జి. యన్. మణి, బి. యె., డి. యన్. సి. గారు, యిటీ:లకే కర్నూరు కేరీలో కర్నూరముగాని పోలికర్నూరముగాని లేనట్లు నిర పరచి.

౨. క్రియంత పి. జి. నర్రా. యె. ఏ గారు, మితాయికిల్లిలో మితాయి లేనట్లునూ, కేతి లీరకాయలో నయ్యి లేనట్లునూ కనిపెట్టిరి.

౩. పైపులు ఉన్న ఊళ్లలో పిచ్చుకలు ఎక్కువగా ఉన్నట్లు చెప్పుకుండుటట్లు ఈ మధ్య ఆచార్య పి. యల్. మంగడి, గొంబాయి గారు, కొన్ని Experiments నూలంగా, గాలిలో పిచ్చుకవలె ఎగి రెడి వన్నియు పిచ్చుకలు గానియు వాటిలోని చాల భాగము బలిసిన దోమలసియ్యగా నిపెట్టిరి. దీనిని బట్టి దోమలెరలలో యింక గొప్పగొప్పమార్పులుగలుగవచ్చు. గారు.

11. మరణవార్త

“మాన సియ్య,” “నేతిలోల,” “గాతాంపక,” “అపదానం,” “పులివోరపఖ” “అద్దూసచి,” “భోజన ప్రియ” వగైరా బిరుదములు గొట్టిన క్రియంత అప్పడాల ఆదివారాయణకాస్త్రీగారు మొన్న అమలాపురంలో జరిగిన వనపంతర్వాయందు భోజనముచేరినయినా భోజన వానంతిరమున కప్పీలు అపభరములేకయే మార్పునిన చొటునుండి యిద్దరు వంటబ్రాహ్మణులు సాహాయ్యమా త్రిమున లేనిట్లు త్రవ్వెరినియూ, అట్లు పదిరు కాస్త్రీగారు లేచుపంవర్చమున వారి పొట్టునుడతలలో నెట్టుడో యిరికి నలిగియున్న ఒకపల్ల లేలు వారిపొట్టు నుడతలలో నుంచి క్రింపబడి ఆకస్మికముగ మరణించెనయి, మా ప్యోజుదిలేఖి మాకు వ్రాయుచున్నాడు.

12. సంభాషణలు

(1) రామా—నాకు తిపి సరుకు లిప్టం లేదండి.

బెంక—మరి మీరు తరుచు మితాయి కిల్లి కేస్తా రని చెప్పిందే, వామనరావు భార్య.

(2) బెంక—ఏవండి, రామాపధానిగారూ, మాస్తూ మాస్తూ మా అమ్మయిరి వరసింహారావుకి ఎలా గండి యివ్వడం? అతనికి బాగా వత్తి ఉండట.

రామా—నయమండోయి! ఏమిటి, అలాంటా రూ? వరసింహారావుకి మాట్లాడేటప్పుడేగాని, వ్రాసే టప్పుడు ఏమీ వత్తి ఉండదు. అతడు గజవారిగాడు.

(3) ను—యివ్వకో మంత్రిగారు జిల్లాబోర్డువైసి డెంటు - రికో చాలాసేపు ప్రసంగించారుటగా?

రా—అవును. మంత్రిగారు అధికప్రసంగం చేసా రని నేనూ విన్నా.

(4) కేమ—అయితే కేకట్రాయుడు పొట్టిగా ఉండి చిన్నవాడిలాగున కనబడతాడుటగా?

చిదం—అవును. అతను అట్టే పెద్దమనిషి

13 ప్రెస్టుఫోటో వీరువా

మొదటి పటం:—మొన్నపాఠశాలలో కాకివాడ లో మంత్రుల గౌరవార్థం యిచ్చిన పోస్టర్. ఆచార్యులకు లేకయే దయచేసిన అతిథులు.

రెండవ పటం:—ఈ సంవత్సరము వేసినచింతల లో మొత్తమహిద రెండువేల రూపాయలు కన్న ఎక్కువ ఎగగొట్టిన లక్షాధికారులు మొన్న మద్రాసులో సమావేశమయిన సందర్భమున దీయబడిన గ్రూపుఫోటో.

మూడవ పటం:—మీసమును క్రిందిపటలో కేరళ సమయ సందహించుటకై ప్రాప్తమైన కేసిన క్రియంతి. ఆర్. నాయుడుగారు పగం వి. యే, కేడే ప్రాప్తమండి మద్రాసునకు తిరిగినప్పటికి.

14 విచిత్ర ప్రభుత్వ గెజెటు

యన్ కంట్రీస్ కాఫ్:—పెంటుపాడు జిల్లా యన్ కంట్రీస్ అధీపతుగారైన పి. మల్లారావుగారికి వారి భార్యనుడిగారియొక్క జైపోసవిషయమున మెడి కల్ ఫర్మి నీకేటువీడ మాన్య 3 వ తారీఖునండి 3 కోటలు “సిక్కురీవు” యివ్వడమైనది.

ఆబ్జర్వేషన్:—అంబరకేటజిల్లాలో స్కూలు యిష్టాప్తరుగారయిన ఆర్. జి. మొదలియాగుగారి భార్యారమ్మను కల్లు పానాన్ని స్వయముగా త్రాగుట మొనరిడి గవర్న మెంటు గారికి ఆబ్జర్వేషన్ ఎక్కువ చేయుటకు స్వయముగా ప్రయత్నించుట చేయుచున్నందున, ఆమెకు ప్రాప్తమైన జైట్టుటకు గవర్న మెంటువారు ఆమెధర్మగారిని కమీషనరుగా నియమించడమైనది.

15. లోకల్ సెల్సు గవర్న మెంటు

(1) పొట్టూరు గ్రామమునందు పోర్టీలు లేక దానివల్ల అల్లర్లు లేక ఉండుటనుబట్టి గవర్న మెంటు వారు ఆగ్రామమునందు ప్రజలు ఆనాగరికులుగానున్నారని తెలిసికొని అక్కడ ఒకయూనియన్ బోర్డును పెట్టుటకు నిశ్చయించినారు.

(2) పి.టి. మల్లపాల్లెంవాయుడుగారు మొదలగు తాలూకా బోర్డు మెంబరు బోర్డుమిటింగులకు హాజరవ

నలసిన సమయములయందు కారణాంతరములవల్ల తమ భార్యారమ్మంగారిని ఒంటరిగా గృహమునందు వదలి చెట్లటకు యివ్వమనేనట్లు తెలిపియున్నందున సదరు మెంబరుగారి భార్యారమ్మంగారిని రైవ తులకమ్మగారిని కూడ మొదలగు తాలూకాబోర్డు మెంబరుగా నియమించడమైనది.

(3) వైద్యకాఫ్:—దెందులూరు గ్రామములోని సబ్ అసిస్టెంటు పర్షనుగారికిగ్ని వారికింద పనిచేయుచున్న మంత్రపానిగారికిగ్ని రెండు నెలలబట్టి భేదాభిప్రాయములు బయలుదేరి ఆనుపత్రి పరిగా వడచుట లేనందున, గవర్న మెంటువారు సదరు సబ్ అసిస్టెంటుపర్షనుగారిని కల్లుకువకు ప్రాప్తమగుచేస్తూ దెందులూరు ఆనుపత్రి లో కొత్త డాక్టరుగారు వచ్చేరకూ, సదరు ఆనుపత్రి కాంపౌండుగుగారున్న మంత్రపానిగారున్న కలిసి పని చేస్తూండ వలసినదని ఆర్డరుచేయడమైనది.

(4) ఆరోగ్యకాఫ్:—పెన్సిడెన్సీలో నీక్రింద చెప్పబడిన అంటువ్యాధులు దిగున చెప్పబడిన జిల్లాలలో ఎక్కువగా కాలైమానమునందు న్యాసించినట్లు తెలియుచున్నది:—

మద్రాసు:—లెజిస్లేటివు కౌన్సిల్స్ లో “నిద్ర” అనే అంటువ్యాధి.

పర్షియన్ దావరి:—కాఫీ హోటల్ లో గ్రామ ఫోను ఉంచడం అనే వ్యాధి

తూర్పు గోదావరి:— విద్యాధికులలో డబ్బు పెట్టి పేక ఆడుటయందు ఉత్సాహము.

కృష్ణా:— ధనికులే ఓట్లు వ్యవహారములలో జయము కాంచుట.

16. విచిత్ర చట్టనిర్మాణచండ శాసనసభ

(1) ఈసభయొక్క రాబోవుసమావేశమున ఈక్రింది తీర్మానమును గవర్న మెంటువారి సేవార్థమునకు చెందిన గౌరవనీయులగు క్రియంతి జె. పి. నాయుడు గారు ఉపపాదించెదరని ఉద్దేశ్యముకొరకై ఆయనను సమ్మిళించి యున్న ఒక చిన్న పెద్దమనిషి మాకు తెలియజేయగా అది నిజమని సమ్మతించాము:—

“హిందూ దేవాలయాధికారులు దేవాలయముల యొక్క ధనమును, ఆస్తిని, బాధ్యతలేక యిట్టును సారముగా ఆనవసరమైన ఖర్చులనుచెట్టి పాడుచేయుచున్నారు గనుక ఈసభవారు ఆదర్శవ్యయమును ఆపుటకు తేండవ ఏర్పాటుగా (మొదటిది “Endowments Act”), ప్రస్తుతం మనరాజధానిలోని గుళ్లలో మండేడి వెండితగ్గోపములను విక్రయింపజేసి కేసగోపములకు బదులు చవుకధరలో దొరుకు మూర్తీమార్కెట్టులోని ఈవెనింగ్ హేటు (Evening Hat) లకు ఒక్కొక్క గుడికి ఒక్కొక్కటిగా సమైచ్యించవలసిన దని దేవాలయాధికారులకు గవర్నమెంటువారు తెలియజేయ మని గవర్నమెంటువారిని గోరుచున్నారు.”

(2) ఈసమావేశమునందే గవర్నమెంటువారి “జ్ఞాతి వర్గము”నకు చెందిన ఇ. పి. ఫాక్సుగారు, ఈక్రింది తీర్మానమును ఉపపాదించెదరని, మాకు తెలియవచ్చుచున్నది.

“ఈ శాసనంలో కొందరు మనుష్యులకు వారి యాపలానముచేతనై తేజేమి, సహజగుణసంపత్తిచేతనై తేజేమి, వారికిగల మానవబాధియొక్క లక్షణములు క్రమక్రమముగా అదృశ్యమగుచున్నట్లు గనపడుటవల్ల అట్టివారికి దేహశోగ్యము భంగము కలిగివచ్చుదు వారిని పశుపైద్యకాలలోకి రానియ్యుచుండునదనియు, తత్ఫలముననే మనకుగల పశుపైద్యకాలలో ప్రత్యేకముగా నోకమనుష్యులవార్డును పెట్టించవలయుననియు, ఈ సభవారు గవర్నమెంటువారిని గోరుచున్నారు.”

(3) దేవీయమహాజనసభయొక్క ఆజ్ఞాసాసారంగా గవర్నమెంటు విశోధివర్గమునకు చెందిన స్వరాజ్యవాదులు తమ సభ్యత్వములకు రాజీనామాలునిచ్చిన తదనంతరము పార్టీలు కూర్చుండు ఆసనములలో మార్పుల విషయము ఆలోచింపవచ్చినది. ఈసందర్భమున గవర్నమెంటు యొక్క మిత్రాంగమునకు చెందిన జె. పి. నాయుడుగారు, ఈక్రింది తీర్మానమును మొన్నటి సమావేశమునందు, ఉపపాదించిరి:—

“స్వరాజ్యవాదులు ఎన్నికలముల నుండియు తమపూర్వస్వతంత్రత అభిప్రాయములతోనూ, స్వతంత్రత

కరతాశధ్యమలతోనూ, స్వరాజ్యపు మోటుదుస్తులతోనూ, కొన్ని ఆసనములలో గూర్చునీ వాటిని మరి నము చేసినందున ప్రభుత్వమువారిని మన్నించు ఏపార్టీ వారైననుగూడ ఆ ఆసనములలో గూర్చునినవో వారుగూడా స్వతంత్రత అభిప్రాయములూ, స్వరాజ్య కాంక్ష వగైరాలతో పాడైపోవుదురు గావున, అట్టి విపక్ష దేశమునకు గలుగవలసిన ఉండేబందుకు స్వరాజ్య వాదులు గూర్చుని పాడుచేసిన ఆసనములకు ఈ సభవారు “ఫైనల్”తో గడిపించి శుభ్రపరచవలయునని గవర్నమెంటువారిని గోరుచున్నారు.”

ఈ తీర్మానమునకు గవర్నమెంటువారి జ్ఞాతి వర్గమునకు చెందిన గౌ. ఇ. పి. ఫాక్సుగారు, “ఫైనల్” నకు బదులు “రైసాల్”ను వాడుటకు సవరణను ఉపపాదించిరి.

దాని మీదనే యిండిమెంటు వర్గమునకు చెందిన గౌ. పి. రంగాధామరావు గారు రసాయనశాస్త్రపండితు డగుటచే, స్వరాజ్యవాదులు గూర్చునిన ఆసనములలో నొక్క సమావేశమున గవర్నమెంటువారి జ్ఞాతివర్గమునకు చెందిన యూరోపియనులు గూర్చునినవో స్వరాజ్యవాదులయొక్కయూ, యూరోపియనులయొక్క యూ అభిప్రాయములలోని పరస్పర భేదములకు Neutralisation కరిగి ఆసనములకుందలి అభిప్రాయకల్పకము పూర్తిగా నిర్మూలించబడుననియు, తెలుపు ఒక సవరణను ఉపపాదించిరి.

ఈ తీర్మానముమీద నామినేటేడ్ సభ్యుల తరపున ఒకరు యిట్లు మట్టడినట్లు తెలియపర్చినది:— “గవర్నమెంటువారు దయతో ఎన్నాళ్లు మమ్ములను సభ్యులుగానొందనిచ్చెదరా? అన్నాట్లా మేము ఈ ఆసనము బాగులేదనిగాని ఆ ఆసనము బాగులేదని గాని, “ఏచి”పెట్టువారమే గాము ఆమాటకువస్తే మమ్ములనుక్రింద కూర్చోమనినమా మేము సంతోషముగా ఏరో మూల బాగా మానుకుని సద్దుకొని కూర్చుండుటకు సంసిద్ధులై యున్నాము. మమ్ములను సభకుండి చెదలగొట్టకుండా ఉంటే అదే మాకు పదికేలు. ఈ తీర్మానముమీద మేము

ఏహార్థివారికి మావోట్ల నియంత్రణతో మేము యింకా నిశ్చయము చేయలేదు గాని గవర్నమెంటువారు ఎటు తిరిగి లే మేమునూ ఆట్లే తిరిగిదమని సభవారికి మనవి చేయుచున్నాను”

పై సవరణలైనవి విశేషముగా ఉపవాద్యపక్షము అయినతరువాత, ఓటుపకుపెట్టగా రంగభామరావుగారి సవరణ స్వీకరించి.

ఈ విషయము తిరువాత సభ ముగిసింది.

17. ఇంటర్మీడియేటుపరీక్ష: రసాయన శాస్త్రము

రాజోచ్చ ఇంటర్మీడియేటుపరీక్షకు మార్పుండ దలచినవారు రసాయన శాస్త్రములో నీటిగుం నుదహరించిన ప్రశ్నలను కాగ్రత్తగా చూచుకొని జవాబులు తెలుపుచేసికొనినచో లాభ ముండక పోదని ఒక రసాయన శాస్త్రమును చూపుచున్నాడు:—

రసాయన శాస్త్రము

(1) ఏ రసాయనపద్యగులవలన ఈ క్రింది పదార్థములు దిగువచెప్పబడిన Compounds లో నుంచి extract చేయగలవు?

(ఎ) “నంటలక్క” నుండి “లక్క” ను దీయుము.

(బి) “కల్పేరు మామిడికాయ” నుండి ఒక కల్పేరు గారిని గాని, డిప్యూటి కల్పేరును గాని దీయుము.

(సి) “ఆవుకాయ” నుండి “ఆవును” గాని, కనీసం “దూడను” గాని దీయుము.

(డి) “పెరుగు తోటమార” నుండి “పెరుగును” గాని కనీసం “మట్టిగను” గాని దీయుము.

(2) ఈ క్రింది వాటిలో ఏది భౌతికమార్పు (physical change), ఏది రసాయనిక మార్పు (chemical change) కారణముతో కనబడుము:—

(ఎ) “రాజీయవ్యవహారములలో, ఒక మానవుడు చిరకాలమునుండియు కాంగ్రెసుమతానిని పుచ్చెయ్యండి, పోతాత్తుగా రంగు ఫిరాయింది ఏ జడ్డి ముపాస్తీ వాడి గవో చూడటం.”

(బి) “గాంధీమహాత్ముని బ్రతికియుండగనే పాతి పెట్టినతెను” అని తెలిపిచ్చిన ఒక ఉద్యోగమును ఉద్యోగమును విడిచి కాట్లాచేతులూ కడుగుకొని కట్టుకుడును కొని స్వదేశమునకు పోవునపుడు ఆ గాంధీని గురించియు ఒక ప్రతికా విలేఖరితో, “గాంధీమహాత్ముడు మహాపవిత్రమైన ఆత్మనుగలవాడు” అని అనుటలో సదరు ఉద్యోగస్తునియందు కలిగినచూపు.

(సి) “కాఫీహోటల్లో కాఫీకొరకై ఉపయోగించెడిపాలున్నూ, భోజనపు హోటల్లో “వెల్డెన్” అనే పదార్థమున్నూ, రైలుస్టేషన్లలో నుంచుబడ్డభోజనాలలో దొరికెడు చారున్నూ, ఒకే కటుంబములోనివి” ఈ వాక్యమునందలి యదార్థమును జేటబరచుచూ, ప్రమాదు పదార్థములలోనుండి నీరుగచ్చునో, లేక నీటినుండియే ప్రమాదు పదార్థములను వచ్చునో, లేక ఈ మూడు పదార్థములనూ నీటియొక్క Allotropic Forms ఓ, తెలియచేయునది.

(4) (ఎ) గవర్నమెంటు ఉద్యోగమును చూచు ఫాక్చరుచేయు సందర్భమున దేనిని (Catalytic Agent) గా వాడవలెను?

(బి) అల్లుడు మామగారి దగ్గరనుండి భవమును Extract చేయు సందర్భమున దేనిని Catalytic Agent గా వాడవలెను?

(సి) కోర్టులలో యిచ్చెడి “జడ్జీమెంటు” అనే Compound లో (1) “జడ్జీ” (2) అయినయొక్క “మెంటూలిటీ” అనే రెండుపదార్థములేనా, లేక యింకా యితరము లేనైనా గలవా? యితరనమ్రపు లేనైననూ ఉన్నయెడల, వాటిని ఎట్లు కని పెట్టగలవు?

18 ప్రకటన

— వాణిజ్యరంగా నన్ను “విజ్ఞోవ హోమ్” అనే విశిష్టమికిరణాలయమునకు పురుషు లో భార్యలను గోల్పోయినవారునూడా “మమ్మల్ని చేర్చుకొండి, మమ్మల్ని చేర్చుకొండి” అని చాలామంది అర్జీలు పెట్టుచున్నాడు గాబట్టి, యిందుమాలము గా మగవిధివలన మేము తెలియ నీయకది ఏమనగా, సదరు “విజ్ఞోవ హోమ్”

లోనికి తురుష్కలను చేర్చుకొనకూడదని సదరు శరణా
లయనిబంధనలలో నున్నందున తురుష్కలను “ఆ విదోన్
హోమ్” లోనికి చేర్చుకొనరు.

సెక్రటరీ, విదోన్ హోమ్,
అనాథపురం.

19. నిరుద్యోగనయస్య: మద్రాసు కాన్ఫరెన్సు

మొన్న పాఠశాలకాము మద్రాసులో నిరు
ద్యోగశేఖర విరుగాంకిను లను శ్రీ యం. ఆర్. రావు
గారి ఆధిపత్యముక్రింద జరిగిన నిరుద్యోగశిఖాసంఘం
యొక్క సమావేశము జరుగదముగా జరిగినదని చెప్పక
తిప్పదు. సభికులయొక్క సంఖ్యలన నేమి, విషయము
యొక్క ఆధిపత్యవలన నేమి, విక్రమయొక్క వాగ్దాత
వలన నేమి, ఆమోదించబడిన తీర్మానములబట్టియేమి,
నిర్మాణకార్యక్రమముయొక్క బలమువలన నేమి, నిరు
ద్యోగచూడారుల కన్ఫరెన్సు ఎప్పుడును యంత
బాగుగ జరిగియుండలేదు. యీ దిగువ సాదవారింపి
తీర్మానములు మొన్నటి కాన్ఫరెన్సులో ప్యాసుచేయ
బడిన వాటిలో ముఖ్యములు:—

తీర్మానములు:—

౧. ఈ నిరుద్యోగ సంఘములోనికి శ్రాత్రిక్షేప
గాని, శ్రాత్రిక్షేపకర్తగాని, చేరినవినచో యీ సం
ఘమువారికి ఏ అభ్యంతరము లేదు.

౨. ఈ సంఘములోనికి కోడల్లుగల ‘అత్తగార్లు’
గూడా సభ్యులుగా నుండువచ్చును.

౩. ఉద్యోగస్థులే ఈ సంఘసభ్యులకు ఉద్యోగ
ములు యివ్వక యిన్ని దివములనుండియూ బాధపెట్టు
చున్నందున వివాహాదులలో నిరుద్యోగులు ఉద్యోగ
స్థులతో సంబంధబాంధవ్యములు గలవైతకూడదు.

4. ఉద్యోగస్థులకు పనిచేయు మంగలులను చాకలు
లను గూడ నిరుద్యోగులు బహిష్కరించాలెను.

5. ఉద్యోగస్థుల గౌరవార్థము యివ్వబడే విందు
లనూ, వీరుకొలు పరిలనూ నిరుద్యోగులు వర్జిగూడదు.

6. సంవత్సరాదితోడన అపరాధము తిరుగక
ముందు ఏ నిరుద్యోగియూ ఉద్యోగిని చూడరాదు.

అట్లు ‘అపరాధా’ చూచినయెడల వెంటనే పూనను
చేసి ప్రాయశ్చిత్తము చేయించుకొనవలెను.

7. నిరుద్యోగులకు ప్రత్యేకముగా ఒక నియోజక
వర్గమును (Constituency) యివ్వచున్నది దానినుండి
యిద్దరు ప్రతినిధులు లెజిస్లేటివు కాన్ఫరెన్సుకు వెళ్లునట్లు
చేయవలెననిగ్ని గవర్నమెంటువారిని ఈ సభవారు
గోరుచున్నారు.

౮. లెజిస్లేట్వ ప్రెసిడెంటు, లాలాకా బోర్డు
ప్రెసిడెంటు, వగైరా గౌరవపదవులు ఈ నిరుద్యోగులకే
నామినేషను ద్వారా యివ్వవలెనని యీ సభవారు
గవర్నమెంటువారిని గోరుచున్నారు.

౯. ఈ సంఘసభ్యులు ఉద్యోగానంతరము తమ
అప్లికేషనులను పంపు సంవత్సరమున కవర్లకు అడాల్మిన్
అంటించుటలో Exemption యివ్వవలెనని పోస్టల్
డిపార్టుమెంటువారిని యీసభవారు గోరుచున్నారు.

౧౦. ఈ నిరుద్యోగులకు గవర్నమెంటు వారు
ఉద్యోగము నివ్వదలచినచో సదరు నిరుద్యోగులు మీస
ములనిషయములో గవర్నమెంటువారు ఎలాచెప్పినా
చేయుటకు—అనగా, మీసము ఉంచునని ఉంచుటకు,
తీసివేయవలెనని తీసివేయుటకు—సంసిద్ధులయియున్నారు.

౧౧. ఈ నిరుద్యోగులకు, “Depressed Class-
es”లో చేర్చునని యీ సంఘమువారు గవర్నమెంటు
వారిని గోరుచున్నారు.

యిట్టి నిరుద్యోగులయొక్క దీనస్థితి యీ సంఘ
మువారు తీర్మానించిన తీర్మానములబట్టియే చెప్పక
చెప్పచున్నది. గవర్నమెంటువారునూ, వారి జ్ఞానులునూ,
కాస్త కవివెట్టకవోయిననా, ఈ నిరుద్యోగులు ఏమగు
దుకో తీసివేయుట కష్టముగాదు. నిరుద్యోగసమస్యకు
పారదోలుటకు ముందుగా ప్రయత్నిములు చేయవలసి
యున్ననూ, దానికన్న ముందు సదరు సంఘమువారు
గవర్నమెంటుకు కోరిన విషయములలో గవర్నమెంటు
సామర్థాతి చూపుట ముఖ్యంపరమై యున్నది. నిరు
ద్యోగులకు తీవ్రమైన మేలుగలగు గాక యని మేము
ఆశిస్కరించుచూ యింతటితో విరమించెదము.

హోలు గుట్టల గట్టులక జడజనవ్రాతంబునున్ బ్రోవ నా
కాలంబెల్ల గతించె; వార లెఱుంగంగలేరు నారీతి; వా
రాలు విడ్డల స్వార్థచింతనల నాయాసంబులక స్రుక్కంగ
బోలుక; నాకు జనంగయున్ మెట పెంపుంబొందు విజ్ఞానమో.

స్థిరతక ద్రిమ్మరువాడ జీవితదశాశేషంబు సార్థంబుగా
ధరనెల్లక; సుఖదుఃఖసంతతులు నాదాయాదులై పోర నొం
టరినైనక, ధరణీజలంబులను పూర్ణప్రజ్ఞ జాటించుటక
విరుదుల్, కాన్కలు, పేరుకీర్తులను నేవిస్తారమార్జించితిక.

జనభూయిష్ట వికాలదేశములు; సంసర్గాదినైసర్గముల్
మనరాజ్యంబుల పాలనావిధులు; సమ్మానక్రియాచారముల్
దనరక గాంచి గ్రహింపగలిగిని తత్తద్వస్తు తత్వంబు; నా
య్యన రారాజులగౌరవంబుగొన నాహ్లాదంబు రెట్టించె జా!.

సోదరయోధవీరసమరోత్సవ సంజనితాభిలాషచే,
మేదురసంగరావని సమేయభుజాబల మొప్ప, మిత్రు లా
మోదముఁ బొంద నే విజయముక గని; భారతయుద్ధమందు స
మ్మాదము మీర నిల్చి కుదుముఖ్యులదాడి నెదిర్చి పోరితిక.

మణులహారమునందు న మణులచాయ-సరసులందున పద్మసంచయము సరణి
నకలవిధభోగ్యవస్తు సంస్థానమందు భాగవంస్పృతిగల్గి నే బరగుచుంటి.

ఇచటనే యని చేరగానేగ సంత-కంఠకుక దూరమరుగు దిగంత మటులు
నెఱిగినకొలంది తరుగక పెరుగుచుండు-సంత మొందదుజ్ఞాన మనంత మరయ.

సావ-బెట్టిన మెరయు వ్రజంబుభాతి-చికిలిచేసిన ఖడ్గ పుత్రికవిధాన
వాడుకను వన్నెమీరెడి వస్తువట్లు-దేహపతనంబు దనుకను ధృతిదలిర్చ.

ఫలముగోరిక తపవిధుల్ నలువలయు-గాని కార్యకర్మంబుల గట్టిపెట్టి
మానమూనుట వీరులమార్గమగునో-రిత్త బ్రదుకుట పండలితి గాచె?

కనవశమె జ్ఞానమూలము?-కనుగొనగా జన్మలెన్నిగావలయు నోకో!
చనె నాజీవితకాలం-బని చింతల నేల నున్న దల్పంబైనా.

గడియగడచిన మరిదాని బడయఁదర మె? సరమగంభీరకాల గర్భంబుఁ జొచ్చు
గడియగడియయు చరితాత్మకంబుగాగ-గడపఁదలచితి కాలంబు గణుతిగాంచు.

వృద్ధతనువున తారుణ్యహృదయ మొప్పు-మనుజ బుద్ధి కఠితసన్మార్గపథము
నస్తమించు నక్షత్రంబు ననుకరించి-విపులవిశ్వంబునందు నే వెదుకబోదా.

చంద్రసేనుఁ డితండు సౌజన్యశీలుండు కూరిమిసుతుడు నా కులము ఫలము
ప్రజలబిడ్డలవోలె పాలించి లాలించి విద్యావిధానంబు పెంపుజేయు
తోటిరాజ్యంబుల గ్రోసిరా జనురీతి దేశసౌభాగ్యంబు దేజరిల్ల
కార్యధుర్యతనాత్మగౌరవప్రతిపత్తి సుగుణనంపదలను సాంపానర్పు
నట్టివానికి పట్టంబుగట్టి నేను-నాదు ధర్మంబు నెరవేర్పఁబోదు నితఁడు
వంశకీర్తి స్వధర్మ సంవర్ధనముగ-కులము పెద్దలవేల్పుల గొల్పుచుండు.

అల్లిదె రేపు; సిద్ధముగ నచ్చటగవ్వడు నావ; చాపయ్య
పెల్లుగ గాలి నింపుకొని పెంపుదలిచ్చు; మహాంబుధిఁ జలం
బెల్లెడ నీలమేఘుఁడు లింపుగఁ బూసిన చాయఁదోప నా
యుల్లము పల్లవించును; మహాదధిరూపము చిత్ర మారయ్య.

సరిసాటిఁ గనరాని కష్టసుఖ సంసర్గంబులఁ దాటుచుఁ;
సరసాలాప వినోదముల్ నలుపుచుఁ; శ్రావ్యంబులౌ వర్ణనల్
పరిగఁ జేయుచు, గ్రీష్మవాతముల కుంభద్రోణవర్షంబులఁ
భరియింపఁ జరియించు నావికులు నాభ్రాత ల్గదా సర్వదా.

పొడమిన వార్ధకంబు విడిపోదా; శుభాశుభకర్మశూన్యతఁ
తొడరి క్రియాకలాపములు తోఁచినమాత్రము చేయఁగఁదగుఁ;

వడిగొని మృత్యుయోగమది వచ్చెడిలోపల చిత్తశుద్ధితోఁ
దడయక నెద్దియే నలిపి ధన్యతముండనకీర్తి గాంచనో.

గ్రక్కుక భానుమండలము కాంతిదొరంగి తొలంగె నింగిపై
చుక్కలు మిక్కుమిక్కునును సొంపుజనింప నభిష్ఠలంబునం
గక్కుజ మొప్ప ఘూర్ణిలు మహాంబుధి జన్యతరంగ సంఘముల్
రిక్కులరేడు తూర్పున వెలింగెడి బంగరురంగు లీనుచున్.

వెలికుచు నభివవభువనము. లతిరయమునబోవ నిష్ఠు డద నటు గాన్
చతురతికోలల నొడ్డుచు-కుతుకంబున నడపుదుదిధి ఘోషిలనావన్.

ఁరమపదసుఖంబుపై లత్యము న్నిల్చి-తాంకాళిగుంకు స్థలము గడచి
భానుఁ డస్తమించు పదమును దాటియు-జీవుడుండు దనుకఁజేర నెంతు.

చేకురె నెంతోకొంత; మఱిచేకురయత్న మొనర్చగాఁ దగున్;
ప్రాకటకక్తి మింటికిని మంటికిరెంటికి నొక్క తాళమున్
జేకొని గూర్చుగాదగిన చేవ గతించిన లోప మున్నదే?
మాకును మీకు జుకు నలుమూత్ర మెఱుంగని శౌర్యముండగా.

కాలము కర్మమున్ గలసి కాయబలమును వమ్మునర్పినన్
జాలును చిత్తవిశ్వలత; సాధనసంతతి నేడి సాటిరాఁ
బోలును దీనికిన్; నలువఁబూనిన శార్యము పట్టుపీడకే
లీలనో చేయయత్నము ఫలించును దైవకృపావశంబునన్.

[నా మిత్రులగు శ్రీమతి జేకర్త కొండ వెంకటప్పయ్యగారు, పెన్నినను కవికృతిమగు యూలిససుసు
(Ulysses), కొంతకాలముక్రిందల ఆంధ్రీకరించిరి. దెజవాడవాస్తవ్యులును, నాన్న హితవును నగు శ్రీ యస్. వి.
రాఘవయ్యగారు, ఆపద్యములకు గొంతిసరించిరిమీఁద, నాని నిందుఁ బొందుపరచితిని. రాయసం వెంకటశివుడు.]

రామకృష్ణాద్వైత విమలవర్మ

చిత్రకారుడు : శ్రీ కె. ఇంద్ర. మాస్కోవిక్.

౧

‘సులతానీ!’

ఈపిలుపు ముగియక ముకుపే సులతానీ పెదవులమీఁద చిఱుకవ్వు పంచదార వలెను, లలాటమున భామముడి అలచందపూవువలెను కానిపించెను. తనను ఇటులు పిలిచిన శాంత య్య కడకు వచ్చి అది ‘నీగ్రాంథను; నీ కాల్ మొక్త*, అసలు పేరున పిలవండి బాబయ్యా!’ అన్నది.

అది యిటులు వేడుకొనఁగా శాంతయ్య శాంత శాంతస్వరముతో ‘నీ అసలు పేరు లోకు లందఱూ మఱచిపోయారు నరేకాని, ఇవ్వేళ అదోమోస్తరుగా ఉన్నావు, చంకలో ఆరైక ఏమిటి? బుజంమీఁద ఆ చీరేమిటి? ఏదో జరిగినటు లుంది’ అని తేజీ పాఱజూచెను.

దాని చేతిమీఁద కపోలముల మీఁద ఎరని కడుములు, లలాటము మీఁద మంకెన పూవు అతికించినటులు నెత్తురు, చూచిన శాంతయ్య కనులనిండ నీరు.

ఇంటిలోనుండి శాంత వచ్చి చూచి ‘ఏమిటో రగడ జరిగింది. చెప్పవే’ అనెను.

సులతానీ గిరుక్కున వెనుదిరిగి ‘అమ్మా! నేను మీయింటిలో ఉండిపోతా’ అనిఅన్నది.

ఆ గే ఉండు మంచిది అని శాంత అన్నది.

ఈ సమాధానము వినిపించుకొనకయే సులతానీ తాను అంట్లుతోము మావిమొక్క కిందికి వెళ్లి చంకలోని రైకయు బుజముమీఁది కోకయు మావిపంగటిలోఁ బెట్టి కూర్చుండి అంట్లు తోమ మొదలిడెను.

శాంత లోలోపలనే నవ్వుకొనుచు ‘మాటుమనుములో మాయ కామోసు’ నను కొనుచు లోనికి వెళ్లిపోయెను. శాంతయ్యయు మామిళ్లక్రింద అల్లపు మళ్లలో కలుపు తీసి కొనుచుఁ గూరుచుండెను.

సులతానీ అంట్లుతోమి ఇల్లలి! తుడిచి శుభము చేసెను. ఇతరల పనిగూడఁ గొంత చేసెను. ముంగిటికి వచ్చి కూర్చుండెను.

ఏమియు తోఁచనినాఁడు ఊరక కూరు చుండినను తోఁచదు.

సెలవు పుచ్చికొనవచ్చిన పాలేరు పోతఁడు ఊరక కూరుచున్న సులతానీని చూచి ‘నీవు ఇక్కడే ఉండిపోతావా ఏమిటి? ఇంటికి వెళ్లవూ?’ అన్నాఁడు.

సులతానీ మాటాడలేదు. పోతఁడు ఎదు టికి వచ్చి సులతానీని చూచెను. ప్రతిదినము కౌతుకముతోఁ జూడఁబడు ముఖము కాదు ఆనాటి ముఖము. సులతానీ చూపునెడట

* ‘నీ బానిసను; నీకాలు మొక్కుతా.’

వాడు అంగచాలకపోయెను. వెనుకకు మరలెను. కొంచెము దాపున నిలిచి 'ఇవ్వేళ సులతానును వదిలిపెట్టెస్తావా ఏమిటి?' అనెను.

సులతానీ మాటాడలేదు.

మామిళ్ళక్రింద చప్పుడాయెను. పోతడు ఉలికిపడి చూచుచుండగా శాంతయ్య ముంగిటికి వచ్చెను.

పసుల పాకలోనుండి వీరడు మెల్లగా వచ్చెను.

'నరే మీరు అన్నాలకు పోయిరండి' అని శాంతయ్య అనగా పాలేల్లిరువుగారు ఇండ్లకు వెళ్లెను.

శాంతయ్య లోని కేంగెగనే శాంత 'నీనిని మీరు మన ఇంట్లో ఉండనియ్యద్దు' అనెను. మొగము చిట్టించుకొని శాంతయ్య 'నన్ను ఉండనియ్యద్దని నీవు ఉండనియ్యడానికా?' అనెను. శాంత 'అదేమి? నేనూ ఉండనియ్యను' అని అనెను.

లోపలి పలుకులు ఆలకించుటకు చెవులు దోయిలించుకొని కూరుచున్నది సులతానీ.

వెనుకనుండి పిల్లులు పట్టువానివలె సులతాను వచ్చెను. ఇలు వాకిండ్లు పరికించి చూచెను. సులతానీ ముందు వాలెను.

సులతానీ రెండడుగులు వెనుకకు జరిగి కూరుచుండెను.

'నాదిబుద్ధితక్కువలయింది; నన్ను కూడా రెండుకొట్టు' అని సులతాను మేనువంచెను.

సులతానీ మెడవాల్చి కూరుచుండెను.

'నాకు చిన్నతనం తేకు. బాబుగారితో చెప్పకు. ఆలోచించి వెంటనే నా మాట పాటించు. లే ఇక లే. బాబుగారు చూస్తే బాగుండదు.' అని సులతాను అనెను.

సులతానీ మెడ ఓరబెట్టెను. నల్లకలు వలకు మెల్లకనులు పెట్టు సులతాను కాటుక కనులు సులతానీ కనులలోబడెను. సులతానీ కనులు మెలమెల్లగా ముకుళించుకొనిపోయెను. ఒక రెప్పపాటులో సులతానీ కనులు తెరిచెను. సులతాను లేచి దాని ముందు విచిత్రముగా నాట్యము చేసెను. గవాక్షమునుండి శాంతకును శాంతయ్యకును అనాట్యము కానిపించుచుండెను.

సులతానీ లేచెను.

సులతాను మామిడి మొక్కక్రిందికిపోయి వీరను రైకను తీసికొనివచ్చెను. 'రా పోదాం' అనెను.

'పది! నీవు ముందర పది! ఇక నోరెత్తకు!' అని సులతానీ దారికేసి చేయి చూపెను.

కిక్కురుమనక సులతాను పోయి వెండిము కడ నిలువబడి చూచుచుండెను.

లోపలినుండి శాంత వచ్చెను. 'అమ్మా! ఇంటికి పోతాను సెలవియ్యండి' అని సులతానీ అనెను.

'అదేమే మేకల జగడ వుయింది?' అని శాంత యనెను.

‘అమ్మా, ఏమీ లేదు. ఇంటికి పోతాను’ అని ప్రతుత్తరము అపేక్షింపక సులతానీ వెళ్లిపోయెను.

౨

చుట్టును ఎఱుకల గుడిసెలు, దొమ్మర గుడిసెలు; చాకలిపేట, మంగల గూడెము, నడుమ పెద్ద గంగానమ్మ — వేపచెట్టు. దాని క్రిందనే సులతానీ గుడిసె.

సూర్యుడు అస్తమింపజోవ నున్నాడు. ఎఱుకతలు పిల్లలకు పోదె పాఠములు చెప్పచుండిరి. దొమ్మర పానులు పదములు పాడుచుండిరి. శుద్ధిదేవతలు చాకితలు మడతలు పుచ్చుకొని గ్రామములోనికి జనుచుండిరి. నరాహావతారములు, వీరభద్రవాహనములు రాకపోకలు చేయుచుండెను.

సులతాను వేపచెట్టుక్రింద ప్రేపచువ్వలతో బుట్టలెల్లచు గూరుచుండెను. దాపుననే కూరుచుండి గురువు చింతయ్య సిద్ధపర్వదలు పాడుచు తన్మయత్వము చెందుచుండగా సులతానీ ఆలకించుచుండెను. శివల మల్లయ్య, సాలె శ్రీరాములు, మంగల మంగి, చాకల పుల్లి, ఎఱుకల మస్తాను, వీరందఱును శ్రోతలు. రాత్రివేళ ముబ్బలమీఁది నగలు నక్షత్రముల నన్నిటిని తన పురిమీఁదనే మోచి ఒకనెమలి సులతానీముందు నాట్యము చేయుచుండెను.

సులతాను సులతానీతో రాజీపడిన తరువాతి కల్లు త్రాగి పండువుచేసి కొనెను. ఆ

పండుగులోనే బుట్టలెల్లచు కూరుచుండగా చాకల సుబ్బుడు వచ్చి “రాత్రి పొద్దుపోయి దాఁకా యిరిరేవులో బట్టలుఉతుకుతూండిట” అనియు, మంగల శోభనాచలము శ్రీరాములు ఈఁజరునుంచి లేచిపోతాట్ట; వాఁడికి శాస్త్రి చేయకుండా వెళ్లనియ్యగూడ’దనియు-ఇటులే పలువురు హుతగవులు చెప్పకొనిరి. సులతాను రాజీలు డిక్రీలు ఇచ్చి అందఱను పంపివైచెను.

గురువు చింతయ్య మాధుకరమునకు లేచెను. ఎవరిదారిని నాగు వెడలిపోయిరి.

సులతానుచూపులు పిఱుఁదులకు తాఁకుచుండగా బుజముమీఁద కడవతో సులతానీ చెఱువునకుఁ బోయెను.

చీపురుకట్టతో శుభ్రముగా ఊడ్చినటులు ఉన్న ఒకపండునుండి వచ్చి మొగలో పలిచి సులతానులక్క తొంగి తొంగి చూచుచుండెను. సులతాను దానిని చూచి ‘బోగీ! రా!’ అనెను. బోగి గుడిసెలోనికి పోయి నాలుగు మూలలు చూచి వెలికి వచ్చెను. సులతాను కూర్చుండు మని పేపచదరు వైచెను. బోగి కూర్చుండెను.

‘నీ డబ్బంతా సులతానీ మాయం చేస్తూంది. నీకు తెలియడం లేదు.’

‘చీ చీ! అబద్ధం. ఎవడు చెప్పాడో నీకు?’

‘శాంతయ్యగారిదగ్గఱ పదికాసులు దాఁచిందిట. ఆసంగతి శాంతయ్యగారు మునసబు గారితో చెప్పితిరిటే మీ బావ విన్నాడు.’

‘నిజం?’

‘నిజం;’

‘అలా అయితే సంకురుమయ్యపండుగు నాడు బావతో జూదం ఆడవన్న మాట. నీ కోకాను ఇచ్చా వన్నమాట.’

‘ఆ అన్నీ యిచ్చావు. నిన్నటి అయిదు రూపాయలలో నాకేమయినా అంద నిచ్చిందీ?’

‘ఈతేప అల్లాకాదు. నీకు కాసియ్యకపోతే నేను నీరమ్ముణ్ణి కాదు.’

‘చేతిలో చెయ్యి వెయ్!’

సులతాను బోగిచేతిలో చెయి వేయఁ బోయి కొంచెము తూలిపడెను. పిదప లేచి ‘ఇదిగో ఇదిగో ఇది చెఱువునుంచి వచ్చేవేళ అయింది. నీవు మెల్లగా వెళ్లు! పోనీ కూచో! పోనీ వెళ్లు! పోనీ ఈ!’ అనెను.

బోగి లేవఁబోవుచుండఁగా సులతానీ అడుగుబెట్టెను. రుసరుస లాడుచు దాపునకు వచ్చి ‘రా వద్దంటే నీ విక్కడికి ఎందుకు వచ్చావ్?’ అనెను.

‘పోనీ రానులే’ అని బోగి పోఁబోయెను. సులతాను కొంచెము గుక్క తిప్పుకొని ‘వస్తే యేం? రాకూడదా?’ అనెను.

‘రాకూడదు ముమ్మాటికి రాకూడదు.’

‘వస్తుంది ముమ్మాటికి వస్తుంది.’

‘వస్తే నీ గుడిసెకు నిప్పెట్టి లేచిపోతా. బాబయ్యగారు నాకు కూడా గుడ్డా ఇస్తా మన్నారు తెలిసిందా? అది ఇక్కడికి వస్తుందా? మానుతుందా? చెప్ప. వస్తే ఈకుండ ఇక్కడే

పగలేనీ ఈదారివే బాబగారింటికి పోతా. ఏ మాటా చెప్ప.’

సులతాను ముఖము తేగురుగడ్డ.

‘మహా వారింట్లోనే ఉంటావంటావు. ఏ మాత్రం తిండి పెడతారో చూదాం. పో లేచి పో!’

‘నా వెళ్టంటూట అటుంచు! బోగి ఇక్కడికి రాకతప్పదా? నాడబ్బంతా నాకుఁ గాకుండా నీకుఁ గాకుండా తప్పదా?’

‘మన ఇద్దఱికిగాదు, బోగికి గాదు. శాంత య్యగారికి కాక తప్పదు. నీవు ఆయనకుఁ గాక తప్పదు.’

‘చీచీ. బాబయ్యగారివద్ద డబ్బు ఉంచు కుంటే కడుపులో ఉంచుకున్నట్లే.’

‘అయితే ఎంత ఉంచావు.’

‘ఎంతో కొంత. నేను లేచి వచ్చేటప్పుడు నాపాఠమగఁడు ఇచ్చాడు నా కాడబ్బు. దాన్ని గుఱించి నీవు అడుగవలసినపనిలేదు.’

‘వాడు వట్టి పెద్దవ. వాడిపేరు నాదగ్గిఱ చెప్పకు. నీవు నాదగ్గిఱకు ఎప్పుడు వచ్చావో ఆప్పుడే అది నాడబ్బు. నాడబ్బు నాకు తెచ్చి పెట్టు, ఇయ్యి!’

‘ఇయ్యను ఇయ్యను ఇయ్యను.’

సులతాను అల్లుచున్న బుట్ట నావలఁ బాటవైచి ఒక నిమిషమవ్వతో సులతానీని వేసెను. చువ్వ పొడుగునను తోలు లేచెను. మూపుమీఁది కడవ లక్ష చిల్ల వెంకులై నేల నావరించెను. సులతానీ నేలవాలెను.

3

‘దొంగవేనం’ అని బోగి మెల్లగా ననెను.

‘వేసాటూ గీసాలూ నాదగ్గితా?’ అని సులతాను సులతానీని ఎడపెడఁ గొట్టెను. రాలి కేని దెలియుఁగాని సులతానీకి తెలియదు.

బోగి మెల్లగా జాతెను. సులతాను సులతానీని కదిలించి తెల్లఁబోయెను.

నలుగురును చేరిరి. తలాయొక మాట అనిరి. సులతాను గబగబ గుడిసెలోనికిఁ బరు గెత్తి మంచముక్రింద దాఁగుకొనెను.

పదిమంది చూచుచుండిరిగాని వారి కేమి చేయను తోచలేదు.

సులతానీ మొదటి మగఁడు పరమానందాయు ఆగుంపులో నుండెను. ఒక ముంత తో నీరుతెచ్చి దానినోటఁ బోసెను. చెమట తుడిచి బట్టతో విసరుచు కూరుచుండెను. ‘వెల్లి పొండవి అందఱను అనుశాసించెను.

క్రమక్రమముగా ఒకరొకరే వెల్లిపోయిరి. లోపల దాఁగియున్న సులతాను గీత కత్తితో తొంగి తొంగి చూచుచుండెను.

కొంత నేపటికి సులతానీ మో మెత్తెను. ఎదుట వాతమగఁడు పరమానందాయు.

‘చీచీ, లేచిపో! ఊ! వెంటనే లేచి పో! చస్తావు పో’ అని సులతానీ అనెను. అని వెనుకకు విజుచుకొని పడిపోయెను.

ముససబుకరణములు వచ్చిరి. సులతానును పట్టుకొనిపోయి బండకొయ్యవైచిరి.

శాంతయ్య మోసాలముందు సులతానీ తనను తాను మొదట తెలిసికొనెను. తన మీఁదనున్న మర్రికొమ్మలు విసరుకర చేయు పనిని చేయుచుండెను. ఏటిరింతలు బాలసూ ర్యవకు బాకా లూచుచుండెను. వడంగి పిట్టలు ఎర్రతలపాగలు పెట్టుకొనిన పోలీసుల వలె చెట్టు పైకొమ్మలనుండి చూచుచుండెను.

సులతానీ మర్రిమూడ పట్టుకొని లేచి కూరుచుండెను. శాంతయ్య ఎదురుగా వచ్చెను.

‘బాబయ్యా! మీకు దణ్ణం. మీరే నాకు తండ్రీ మీరే నాకు తల్లి’ అని సులతానీ లేచి శాంతయ్యకు జేజీ పెట్టెను. శాంతయ్య మోమును అటుతిప్పకొనెను. సులతానీ గుమ్మము కడకు వచ్చి ‘అమ్మా! అంట్లు వెయ్యండి! తొలిచి మఱి పోతాను’ అనెను.

శాంత లోపలినుండి వచ్చి నివ్వెఱపోయి ‘ఈ రాత్రల్లా స్మారకం లేదు, ఒకంతా కదుములు కట్టిపోయింది. అప్పుడే పని చేయడానికి నీకు సత్తువ ఎక్కడినుండి ఊరిందే?’ అనెను.

‘చేయకపోతే ఎల్లాగమ్మా!’
‘ఇవ్వేళ్ల నేనే చేసుకుంటాను గాని పాలేరును తీసుకొనినీవు ఇంటికి వెళ్లు!’
‘నేనే పాలేళ్లను ఇంటికి పంపగలను, కాని అంట్లు వెయ్యండి తొలుస్తాను.’

శాంత ఏమనుకొనెనో ముఖము ముఱకటించుకొని అంట్లు పడవైచి లోనికి వెళ్లి

పోయెను. సులతానీ అట్లన్నియు తీసికొని
మామిడిమొక్కక్రిందికి వెళ్లి కూరుచుండెను.
లోగడ కుండలో బ్రగత్తపెట్టుకొనిన నీటిలో
గిన్నెలు తొలుచుచు దొలుచుచు 'అబ్బ'
అనుకొనెను. చేతినుండి గిన్నె జాతెను. తల
గిరున తిరిగెను. మావి మోక కానుకొనెను.

శాంత నేపటికి ఒకలెల్ల పరికించి చూచు
కొనెను. కనులవెంట నీ రోడ్దదొడగెను. అతి
ప్రయత్నమున వెక్కు లాఁపుకొనెను. శాం
తయ్య ముంగిటికి రాంగనే గిన్నెలు చేతఁ
బుచ్చికొని సులతానీ ఎదురుగా వచ్చెను. దాని
పచ్చిశరీరముమీఁద చలుకు దెబ్బలు శాంత
య్యకు కానిపించెను. శాంతయ్య కనుల నీరు
గ్రమ్మెను. సులతానీ కనులును నీటదోగెను.
ఒక రొకరు మాటాడకుండ కొంచెము నేపు
అటులు నిలువఁబడియుండిరి.

'సులతానీ! నిన్ను మా అమ్మలాగా
పోషిస్తా. మాయింట్లో ఉండిపో! కూడూ గుడ్డ
ఇస్తాను. భగవంతుణ్ణి తలఁచుకుంటూ కాలం
గడుపు!' అని శాంతయ్య అనెను.

'అయ్యా! దేముఁ డింకా నా తలలోకి
దిగలేదు. నాకు సులతానీ చేవుడు. కాని
తమరిని ఒకటి వేడతాను' అని సులతానీ
అనెను.

శాంతయ్య ఈమాటలతో కొంత విరక్తి
కొంతరక్తి చెంది 'ఏమిటావేడుకోవడం?'
అని అన్నాడు.

'మీవద్ద నేను దాచికొన్న సొమ్ము నేను
చచ్చివానరే సులతానుకు ఇవ్వద్దు; ఇది ఒకటే
నాకోరిక' అని సులతానీ అనెను.

శాంతయ్య మాటాడకుండెను. శాంత
వచ్చి 'మీదగ్గిట ఆకాసులు ఉంచద్దు; దానికే
ఇచ్చివేయండి! సులతానీ దీనికిచేవుడైనపుడు
ఈకాసులు ఆచేవుడికే నివేదన చెయ్యాలిని
వుంటుంది. మీదగ్గిట ఉంటే, ఆ డబ్బుకోసం
కూనీలు అయిపోతవి. మీకూ మాట వస్తుంది'
అనెను.

సులతానీ శాంతను ఆచి చూచెను. పిదప
శాంతయ్యకేసి తిరిగి 'అయ్యా! ఆలాగైతే ఆ
బాధ నేనే వదలి; నాకే ఇచ్చి వెయ్యండి'
అనెను.

'సరే, ఆలోచించి మళ్లీ చెప్ప! ఇచ్చి
వేస్తాను.' అన్నాడు శాంతయ్య.

సులతానీ గిన్నె లన్నియు వాసివాసి
తావులలో బెట్టి ఇంటిపని యెల్లయు మెల్లగాఁ
జేసి శాంతయ్యకడకు వచ్చి 'బాబూ! నే నిక
మీసాదాలకడనే ఉండిపోతాను' అని అనెను.

'సులతానును వదిలేస్తావా?'

'వదిలేస్తా.'

'భేష్. ఆలాగే ఉండిపో! ఇంక నీకు
శ్రీరామరక్ష' అని శాంతయ్య అనుచుండగా
శాంత వచ్చి నీచేవుణ్ణి రాత్రిచూచి కొందువు
గాని ఈపుంట ఇక్కడే అన్నంతిని పొద్దుకిం
దాకా ఉండు!' అన్నది. సులతానీ శేతే పెట్టి
'సరే నవ్వు!' అన్నది.

ప్రాద్దు గ్రుంకుచుండఁగా ముననలు కడ నుండి తలారి శాంతయ్యకడకు వచ్చెను.

వచ్చుచు వచ్చుచునే తలారి — ‘ధార గారూ! సులతానుగారు చంక కింద కత్తి దాచుకున్నాడు. రాత్రికి ఎవరికి కనబడలే ప్రాద్దున్నే కనబడింది. మీకు కాస్త ఈకబుగు చెప్పి తీసుకో రమ్మన్నా’.

ఈమాటలు వినుచు శాంతయ్య సులతానీ మోమును జూచెను. ఆముఖమునఁగాని ఆకనులఁగాని ఇసుమంతేని భేదము కానుపించ లేదు.

‘వరే వస్తున్నాను పద’ అని శాంతయ్య అనెను. ఇటులు అని వెంటనే కర్ర దీసికొని తలారి ముందు నడుచుచుండఁగా శాంతయ్య కచేరిచావడిలోనికి జనెను ఎదురుగా బండ కొయ్యలో సులతానీ. వానిని జూచుచు వాని ప్రక్కనే పరమానందాయి. వాని ప్రక్కనే మునికోల పుచ్చికొని గ్రుడ్డిగురవాయి.

౪

గ్రామమున నేచేని విశేషము జరుగుఁ గాక అది అందఱకును వలయును — “అనా పూతోఁడ ధ్వరం గచ్చేత్.”

ముందర ఒక ఎల్లయ్యయు పిదప నొక పుల్లయ్యయు వచ్చి దూరమాగా నిలువబడి చూచిరి. పిదప నొక ఎల్లమ్మ పిమ్మట నొక పుల్లమ్మ. తరువాత తట్టాయ బట్టాయ కట్టాయ కంపాయ. పిమ్మట మేకలు గొర్రెలు ఆవులు బట్టెలు — ఇది యెల్లయు నొక మహానభ.

రమ్మనువాడు లేడు; పొమ్మనువాడును లేడు — స్వరాజ్యము. అచటి స్థలము సార్వ జనికము, కాలము సార్వజనికము. కొంతగుండా రాజ్యము — ఒకడు ‘కొట్టు’ అనుచో రెండవ వాడు ఆ ‘కొట్టు’తో ఆగక ‘పాడు’ అనియు చేర్చును. దానితో లేనపెర కదిలినటులు అందఱును ‘కొట్టుకొట్టు, పాడుపాడు!’, ‘పాపం’ అని ఒకడనుచో రెండవ వాడును ‘అయ్యో పాపం! వదిలెయ్యండి, వదిలెయ్యండి’. అందఱును కలిసి ‘వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి వదిలెయ్యండి.’

సూర్యుఁ డీ మహానభ నుండి ఎవరికిని దెలియకుండి తప్పకొనెను. అది పిఠికితనమో మంచితనమో యెవరికి దెలియును? చీకటి జడవలె అల్లుకొనియెను.

ముననలుగారు లేచి అందఱును చూచి వీడు సులతానీని కొట్టాడు కాబట్టి, వీడి కిన్నీ అదే ఇత. ‘ఒరే గుడ్డిగురవా! వీణ్ణి గది లోకి తీసకపోయి తడిక మూసి ఇరవై దెబ్బలు కొట్టు! కళ్లు కనబడక నోడలను కొట్టేవు సుమీ’ అని అన్నారు.

గురవాయిలేచి గ్రుడ్లుత్రిప్పచు మునికోల నవరించుచు — ‘ధారగారూ! అంధటికి మొహం మీఁద కళ్లుంటే గురవాయికి చేతులమీఁద ఉన్నాయి’ అని అనెను.

పరమానందాయియు బ్రహ్మానందాయి యు సులతానును బండకొయ్యనుండి తీసి గది లోనికి తీసికొనివెళ్లిరి.

చూడవచ్చిన మహాజను లందఱు 'సరియైన శాస్త్రీ అయిన'దనిరి. కొందఱు పెళ్లి పోదొడంగిరి. జంతుజాలము కొంత అటు కొంత ఇటు, ఓహరిసాహరి ఆయెను పిల్లలు నలిగిపోవుచుండగా పెద్దలు రెక్కలు పట్టుకొని అవలికి ఈడ్చుచుండిరి. గలభ ఎక్కువ ఆయెను.

ఆ గందరగోళములో ఎవరికిని చెలియ కుండ దూతీవచ్చి తడికె మెల్లగా తోలగించి సులతానీ గదిలో ప్రవేశించెను. సులతానీని చూచి సులతాను ఆపురు మనెను.

'కొట్టినప్పు డిల్లా తేదే?' అని గురవాయి అనెను.

సులతానీ తన కుడి అటచేయి పైకెత్తి ఎడమచేతి చూపుడువేలు పెదవులమీద నిలుపుగా వేసికొనెను. గ్రుడ్లుతీమెను.

సులతాను తెలిసికొని కిక్కురు మనకుండెను. 'చేయి చాపు!' అని గురవాయి గద్దరించెను.

సులతానును ఒకమూలకు త్రోసి సులతానీ కుడిచేయి చాచి ఎడమచేతి వేలితో సులతానును పొడిచెను. తెలిసికొని 'చావాను' అని సులతాను అనెను.

'ఏదీ?' అని గురవాయి పట్టుకొని వచ్చెను. వెంటనే సులతానీ సులతాను చేయి అందిచ్చెను. గురవాయి తడవి చూచుకొనెను. నరిగా వెనుకకు నడచెను. చేయెత్తి దైవమునకు మొక్కుకొనెను.

వెంటనే సులతానును మూలకు త్రోసి పైచి సులతానీ తనచేయి చాచెను.

సులతానీ చేతిమీద దెబ్బలు పశుపక్షమోగెను. ఆ చేతినుండి రక్తమే జాతెనో, రాగిమే జాతెనో అచీకటిలో ఎరుచూదిరి? దాపులనున్న సులతాను చూచెనా?

గురవాయి తన పని ముగించుకొని తడికె తెరిచెను. సులతానీ సులతానును ముందులకు త్రోసెను. గురవాయి ముందు నడవగా సులతాను వెనుక వెళ్లెను.

'ఎవళ్ల యింటికి వాళ్లు వెళ్లి పొండి!' అని ముసనలుగా రినిరి.

తుమ్మెదలవలె సంగీతములు తీసికొనుచు ఎక్కడివా రక్కడికి పోదొడంగిరి. సులతాను తడికెకేసి చూచును ముందు ముందులకు నడచెను వాని వెనుకనే శాంతయ్య.

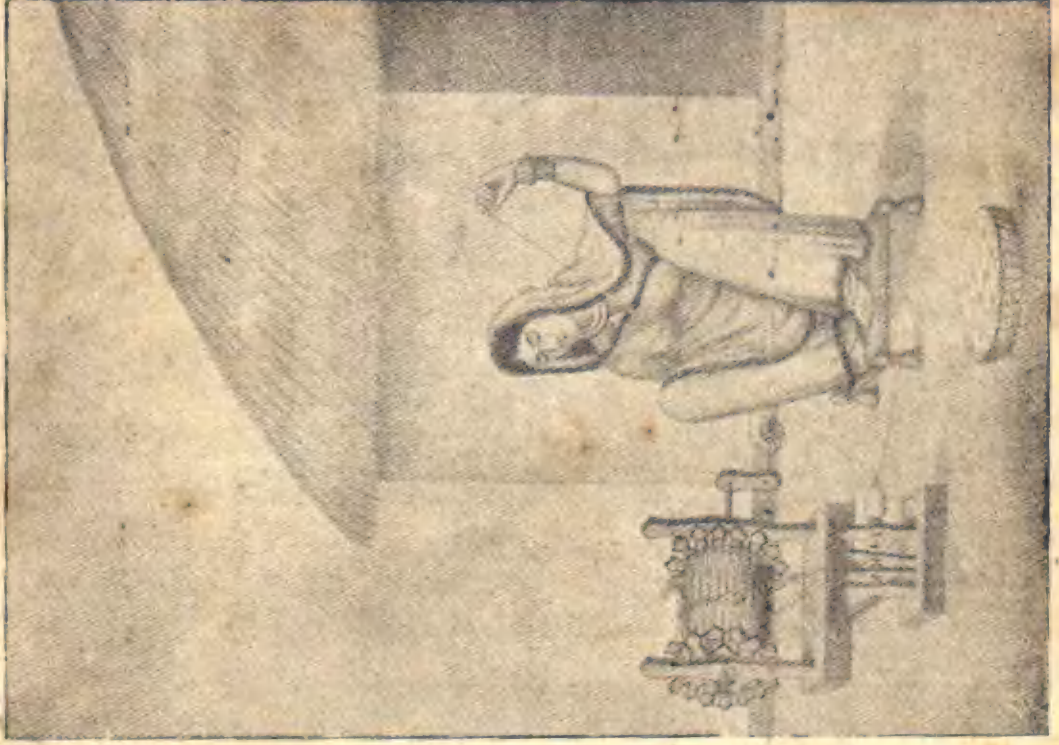
సులతాను వెనుక వెనుక చూచుచునే నడచుచుండెను. 'మతెవరూ కాదు నేనేరా' అని శాంతయ్య అనెను. సులతాను ఏడుపు నాపుకొన లేకపోయెను. వెక్క వెక్క మొదలిడెను.

'హాం! దెబ్బలు బాగా తగిలినవి కాబోలు' అని శాంతయ్య అనెను.

'కాదండి బాబూ! ఆ దెబ్బలు తిన్నది సులతానీ' అని సులతాను వెక్కిరియ్యెదొడంగెను.

శాంతయ్య నిష్ఠాంత పోయెను. జరిగిన సంగతి యంతయు సులతాను చెప్పెను. శాం

రాట్నముపై నూల వడకుట

తివానీలను నేయుట

ప్రత్తినుండి విత్తులను విడదీయుట

పెండ్రుకల కుంచెయందలి పెండ్రుకలను ఒకపలకపై నలికించి చీలించబడిన చిత్రము

తయ్య నుక్కుమీద వేలువైచికొని నిలువబడెను.

శాంతయ్య కొంత సేపటికి 'వెంటనే సులతానీని ఇక్కడికి తీసుకో గా!' అనెను.

సులతాను వెనుకకు కాలు పెట్టుటకు కొంత తచ్ఛాడెను. శాంతయ్యకు విరక్తి కలిగెను. 'నేనేవెల్లి తీసుకవస్తాను' అని శాంతయ్య అనెను.

మొగసాలనుండి ఈ ప్రసంగము వంతయు వినుచున్న శాంత ఎలుగైత్తి--'సులతానీ ఇక్కడికి వచ్చింది, రండి' అన్నది. శాంతయ్య గబగబ లోనికేగెను. వెనుకనే సులతాను. వాని వెనుకనే మెలమెల్లగా పరమానందాయి.

గ

వాకిట వ్రేలాడుచున్న దీపముముందు సులతానీ నిలువబడి యుండెను. దీపములో నున్న జడ తేజస్సును ఒకతూరి, సులతానీముఖములోనున్న చేతన తేజస్సును ఒకతూరి, శాంతయ్య రెండుమూడుసార్లు చూచెను.

సులతానీ తనచేతిని వస్త్రములో దాచి కొనెను.

ముందుకు మెలమెల్లగా అడుగులు వేసి కొనుచువచ్చి సులతాను నిలువబడెను. వాని వెనుక పరమానందాయి.

'చూచితివా నేటి తమాషా? చెప్పిందా నీకు సులతానీ?' అని శాంతయ్య శాంతతో అనెను.

'అ, దానిదేవుణ్ణి సులతానును తన్నించి దని మీరు కూడా సంతోషించాలి' అని శాంత యనెను.

'పనికిమాలినదానా! నీకెప్పుడూ తొందర! ఇవ్వేళ వాడికి బదులుగా ఈ దెబ్బలు తిన్నదికూడా సులతానీయే' అని శాంతయ్య అనెను.

శాంత కనులు రెండును ఏకాగ్రము లాయెను.

సులతానీ వెనుదిరిగి చూచెను--మూరముగా నిలువబడి యున్నారు సులతానును పరమానందాయియు. సులతానీ ముఖమును మరల ముందుకు త్రిప్పుకొనెను. దాని ముఖమున మార్చేమియు లేదు.

ఇంతలో ప్రకృతికి వచ్చి 'శాంత అది యేమిటి?' అనెను.

'సులతానీ! ముసుగునుండి నీచేయి తీసి చూపు' అని శాంతయ్య అనెను.

సులతానీ చూపలేదు.

'సులతానీ! నీలో ఒకతేజస్సు ఉన్నదని నాకు మొదటినుంచీ తెలుసు. కర్మ చాలక ఇక్కడ పడ్డావు. నీవిక మా ఇంటివద్ద ఉండిపో. నిన్ను మా అమ్మలాగా చూచుకొంటాను. భగవంతుణ్ణి తలచుకుంటూ కాలం గడుపు!' అని శాంతయ్య అనెను.

శాంత చేరువకువచ్చి 'సులతానీ! చేయేది చూపు, చూపు!' అనెను.

సులతానీ ఏమియోచించుకొనుచుండెనో శాంత మాటలుగాని శాంతయ్యమాటలుగాని వివలేదు. అప్పుడు తలయెత్తి చూడగా తన యెదుట శాంతయు శాంతయ్యయు నుండిరి. అది మెటనే వారి యిరువురికి సాష్టాంగనమ స్కారము చేసెను. దాని చేతినుండి రక్తము ప్రవించుచుండెను.

సులతానీ సొమ్మ దోగెను.

శాంతయ్య నీరుతెచ్చి మొగము మీద కొట్టి చేతికి కట్టుకట్టెను. శాంత విసరుచు నిలువబడెను.

సులతాను దగ్గఱకు వచ్చి—‘అమ్మా, మీరు విసరగూడదు, నేను విసురుతాను’ అని అడ్డము వచ్చెను.

‘అంటవెధవా! మల్లా దెబ్బలు కొట్టించ దానికి నడుము చేరావా?’ అని పరమానందా యి దగ్గఱకు వచ్చెను.

సులతాను గ్రుడ్లుతీమెను. పరమానందా యి వండ్లు పటపట గొట్టికెను

సులతానీ లేచెను. చూపుడువేలితో వారిరువురిని బెదిరించెను. ఇరువురూను ఎడముగా నిలువబడిరి.

సులతానీ శాంతయ్యనుజూచి ‘అయ్యా! నా దోమనవి’ అనెను.

‘ఏమిటి?’

‘తమ వద్ద నా కాసు లిప్పుడు సిద్ధంగా ఉన్నవా?’

‘ఉన్నవి.’

‘పరమానందయ్యవద్ద నేనుడగా కూర్చి నాళి చేసి సంపాదించాను. అవి ఆయనవి. ఆయనకు ఇయ్యండి బాబూ!’

‘మంచిది.’

‘నేను తమ యింట్లో ఉంటే తమకూ బరువే అవుతుంది, నాకూ బరువే అవుతుంది. ఈమాట వత్తెం.’

‘కాదు’ అని శాంతి అన్నది.

సులతానీ శాంతమాట వినిపించికొన లేదు. శాంతయ్యను చూచుచు, ‘అయ్యా, దేవుఁ డింకా వాతలలోకి దిగలేదని పొద్దున తమతో అన్నాను. ఇందాఁక దెబ్బలకుముందు నాతలలోకి దిగాఁడు.’

శాంతయ్య పెదవులపై చిఱునవ్వు కాని పించెను. శాంతి తెల్లపోయి చూచుచుండెను. సులతానును పరమానందాయయుఁ జిచ్చపడిరి.

‘ప్రాణాలయినా ఇచ్చేనేస్తం నాది. మల్లా నాకు మల్లే ప్రాణాలిచ్చే నేస్తం నాకు దొరక లేదు. ఇక అట్టిదేదు.’

సులతానును పరమానందాయయు తలలు వంచుకొని నిలువబడిరి

‘బాబూ! నేస్తంలో చేదు విడిచి తీసి సంపాదించాలి. నేను తమకూ బరువు మోపను. నేనూ బరువు మోయను. బిచ్చ మెత్తుకొనే బికారినయి పోతా. తిరుపతి వేంకటేశ్వర్ల దాసరి నవుతా. నా కింక డెయ్యి నామ ములవాడితోనే నేస్తం. నాకు మీరందఱూ సెల విప్పించండి.’

మ బ్బు

ఏమో పొంగెదు నాకు సాటి గలఁడే యీవిం జగంబందు నం
చో మేఘుండ! నమస్తతేవనము స్వాదూదంబునం బొంది యు
ద్దామస్వర్చనగాథఘాతములఁ గాదా దాతవై తీవు? నీ
కే మాత్రంబును దోడఁ బుట్టినవి గా వీత్యాగవైదగ్ధ్యముల్.

చీరికిం గొనక నిక, తే సాచకున్న శుక్తికిఁ బొట్టనిండ ముతైములు వోసి
ముట్టకు మమ్మంచు మోము వాల్చిన పద్మినులకుఁ జిత్రపురత్నములఁ దగిల్చి
వీర్యాశ్రితులమె సుమీ యన్న ద్విజులమొగాన నెంగిలిచేయిఁ గనరివిసరి
లేనివారల మండ లేనివారల మాదుకొమ్మన్న హంసలఁ గోపగించి
సిక్యపారన మెంతయే లేకయున్న-నయ్య! మాఁడిపోదురు బిడ్డ లన్న యుర్వ
రాలతొంగి పొట్టఁ బగిల్చి బాలి లేక-యుజీమెదవు మేఘుఁడ! యిదియును ఘనంబె!

నెఱఁదాతవు గావర్యూ!-మెఱమెచ్చుల దాతవే సుమీ నీ వీవి
బరమార్థంబుగఁ జేయక-పరు లెఱుంగ భాగడఁ జేయువాడవు గానక.

సప్తసాగరమ్ములు నిండఁ జాలునట్టి-నీ వొనంగు జలమ్మును ద్రోవలోని
చిన్ని చెలమ యొనంగు దోసెఁడుజలమ్ము-తుల్యమయివీ నఖండ! పాథోధరుండ!

చెఱువులఁ గుంటల గుడిగో-పురముల నిర్మింపకున్నఁ బోసి వగవ
జెఱిచెద వారు లొనరింపఁగ-హరియశ్వోరనమ! యేమనందును నిన్నుక.

ఇంకొకమారు సాలుఁడనీ యెత్తినఁ బండుఁ గదయ్య స్వామి! నా
వంకఁ గటాక్ష ముంచుమని పల్కు కృషీవలు పొట్టఁగొట్టితే
జంకక గాలివాన విరనంబుగఁ జోప నమస్తనస్య మి
ట్టింకఁగఁజేసి ద్వీపవతి, నేటికి మ్రొక్కిన చేయిఁ గోయఁగాక.

ఎట్టికుమ! పిడుగునకు ముక-దొట్టు నుఱుము దానికి మును గొడరు న్మెఱుముక
గొట్టక మును దిట్టు బుధుఁడు-తిట్టక మును గంటి కెఱుపుఁ దెచ్చు ననునటుల్.
తిప్పలకూఁతులౌ నదులఁ దిన్నఁగ నిల్ వెడలించి యెల్లెడల్
ద్రిష్టచు భంగపెట్టి పయి బ్రేలెదు కూడదు 'ఘోష'యంచు నీ

వెప్పుడు విద్యుదంగనను నిల్ వెడలించక ఘోషపెట్టు దీ
చెప్పట లేమి యన్యులకు, కేయుట లేమి? పరప్రతారకా!
నీలనిచోళసంవరణనిష్ఠ గృహంబున నెంత దాచినా
లోల కటాక్షపక్షిఁగఁ ద్రుటిలోనఁ గనుంగొనిపోయె నుమ్మ నీ
యాలి క్షణప్రభాతకుణి; యుంబుద! కృష్ణను గంకిఁగల, ము
త్యాలనరాలశుక్తిమతిఁ దన్ని రహస్యము లాడు నీవగల్.

ఉన్నమ్మకె యున్నమ్మయు-ఉన్నమ్మకె లేనియమ్మయుం బెట్టునటుల్
మున్నీటికె మిగుల న్ని-పున్నదులుంగూడ జలము వోయుట ఘనుఁడ!
ఇచ్చె జలముమాత్రమ్ము-న్వచ్చె జగత్ప్రభుత మేఘునకును, నవితయుఁ
నిచ్చలు కరములు పాంచుచు-నచ్చుటఁ గద చూడరానివాఁ డయ్యె భువిఁ.
జలదా! నీదానంబున-పలలితకిసలయయుతములు నర్వదుమముల్
భలి భలి! నాజిల్లేళ్లకుఁ-దొలుతటి యాకులకె బెడఁద దొడరెం గదరా!

భాసురసత్యధ్రువముఁ బాడొనరించియు, రాజహంస ప
ద్యావన సంస్థితిం జెఱచి యంతటఁ బంకతులంబుఁ జోపి వి
శ్వాసవిహీన! మిత్రవసుసంతతి గుప్తమునెసి నాకు నే
నే సరి, నే ఘనుండ నని యేటికిఁ బొంగడు మిన్ను ముట్టఁగాఁ.

ఏకడఁగన్న భేకముల యేడుపు లబ్బకరోదనాలె నూ
ర్యాకృతి గానరాదు, జగమంతయుఁ బంకమయంబు, రాజహం
సాకులత న్వదించుటకె యంతము లే, దిది యేటి పొంగుపా
టో కడె? మింట నాడెడిఁ గడు న్మదిరుం డిఁక నెంతకాలమే?
నవలఁ మ్రాఁకులఁ గూర్చితో పారితపర్ణచ్చన్నలంకేసి యం
త నదీకాంతల నల్లన న్మెలపితో నవ్యాంబరాడంబరం
బున సింధ్వీశునిఁ జేరఁ దారలను సంపూర్ణేందు వాక్రువ్య నే
ల? నట తృద్వినిధి రవిం గలుప వేలా? గర్జ లంబు ప్రదా!

మబ్బా! మబ్బా నీకును? -గొబ్బున నడికడలినుండి కొనితెచ్చి జలం
బిబ్బడిగఁ జవిటి నేలల-ద్రొబ్బెడు కల్పకుజ మానతోఁ గనుచుండఁ.

—(అడవిపువ్వులు.)

చిట్టకథలు

నల్లదొర

ఉప్పలూరు వెంట ను బ్రహ్మణ్యము గారు

ఒకప్పుడు ఒకయోగి విక్రమాదిత్యుని భవనమున కెరుగుగా నున్న నదియొడ్డున కూర్చుండియుండెను. అతడు ఒక మాంత్రికుడు. విక్రమాదిత్యు డాయోగి నిద్రాహారములు లేకయే బ్రతుకగలడని విని యతనిజూడ గలయునని తలచి భిక్షుకునివేషమున అతనిని చూడబోయెను. యోగి భిక్షుకుని వేషమున నున్న రాజును జూచి కొన్నిమంత్రముల నుచ్చరించెను. వెంటనే రాజు నల్లకుక్కగా మారి యచ్చటనుండి కదలలేకపోయెను.

మఱుగాడు రాజు ఇంటికి తిరిగిరాకుండుటచే నగళ్లలోవారు, మంత్రులు, అందరు భీతి నొందిరి. అంతఃపురమున ఏమపులు పుట్టినవి. మంత్రులు రాజును వెరుక నేవకులను బంపిరి. రాజుపోయిన జాడను వారు కనుగొనలేకపోయిరి. రాజమాంత్రికులు మంత్రశక్తిచే రాజు యోగిదగ్గర నల్లకుక్క రూపమున నున్నాడని తెలిసికొనితే కాని వారికి అతనిని విడిపించుకొను ఉపాయము తెలియకపోయెను. అప్పుడు వారిలో నొక బుద్ధిమంతుడు

“అయ్యా, మనము రాజు కడఁటి కొడుకును బంగరురంగు తలవెండ్రుకలు గలవానిని దుప్పి గాజేసి యోగికుటీరము వద్దకు బంపుదమా. అప్పుడు కుక్కయై అక్కడ నున్నరాజు ఈ దుప్పివెంటబడివచ్చును. మన మప్పుడు మన మంత్రశక్తిచే రాజు తొల్లిటిరూపమునుపొందు నటులు చేయుదము” అనిచెప్పెను. ఈ ఉపాయమున కందరు సంతసించిరి. అంతట వారు రాజు కొడుకును సమీపించి కొన్ని మంత్రముల నుచ్చరించిరి. రాజపుత్రు డంతలో ఒక తెల్లని దుప్పియయ్యెను. రాజకుమారుడని తెలియుట కాదుప్పి నాలుగుకన్నులను, బంగరువన్నెగల కొమ్ములను, వెండ్రుకలను గలిగియుండెను.

తరువాత ఈ దుప్పి యోగి పద్మశాలదగ్గరకు పోయెను. నల్లకుక్క దీనినిచూచి తరుముకొని వచ్చెను. బుద్ధిశాలియైన దుప్పి మాంత్రికుల యాజ్ఞానుసారము నదీజలంబులం బడి యావలిగట్టుచేర నీడుచుండెను. ఆచలియొడ్డున రాజమాంత్రికులు దానికయి వేచియుండిరి. యోగి యీ తంత్రమును తెలిసికొని వారు

తన్ను మోసగించినందులకు మండిపడుచు తా
నొక గద్దరూ. మును బూని నీటిలోనిదుచున్న
దుప్పిగన్నును రెంటిని పొడిచెను. కాని, దుప్పి
యొప్పుకొని, యెట్టులో గట్టు తేరి, దట్టమైన
యడలలోదూరి, గంతులు వేయుచు పరువెత్తి
పోయెను గ్రద్దయైనయోగి దానిని వెంబడించ
లేక ఆయడవిసంతము కాన్పివైచెను. రాజ

మాంత్రికు లామంటలలోబడి మృతి తేందరి
దుప్పిమాత్ర మొక నీటిగుంటలో బరుండి చావు
రిప్పించుకొనెను. కాని నీటిలో మునుగనిపిచిలి
వైభాగము కొంతకాలిపోయెను. ఇట్లు బదికిన
ఈదుప్పియే మొదటి నల్లదుప్పి. దీని సంతతివే
ఇప్పుడున్న దుప్పలు.*

బసవన్న

గో. వెంకయ్యగారు

ఈశ్వరుడు మానవలోకాన్ని సృజించా
డు మానవులకు వ్యయప్రయాసలు లేకుండా,
సుఖంగా—హాయిగా జీవనోపాధి గడిచేవిధం,
కల్పించా ననుకున్నాడు. ఆలోచించాడు—
అలోచించాడు.—యేమార్గమూ కనుపించక
పోయింది. పోనీ, పూర్తిగా సుఖము లేక
పోయినా కొంతవరకైన, నదుపాయాలు చేద్దా
మని తిరిగి యోచించగా యోచించగా ఆఖ
రుకు ఒకమార్గము మనస్సుకు తట్టిందికాబోలు;
చివుక్కున లేచి “బానా” నని పెద్దపెట్టున
యొక మార్గనాదము చేసి సంతోషంతో
ఉప్పొంగిపోతూ బసవదేవుణ్ణి పిలిచి “నీవు
మనుజులోకానికి పోయి వారానికి రెండు
మార్లు భోజనమూ, దినానికి ముమ్మారు

అభ్యంగనము చేసుకోవడని వారితో చెప్పిరా”
అన్నాడు. బసవన్న వెళ్లుతూ మార్గంలో
ఒకచోట కూర్చుని ఆలోచించాడు. “ఈశ్వ
రుని ఉద్దేశ్యము యేమీ బాగుండలేదు.
దాంట్లో కొంత మార్పుచేస్తే బాగుంటుంది”
అనుకొని దీర్ఘంగా యోచించి “ఏమైనా సరే
ఈశ్వరుడు చెప్పినదానికి తలక్రిందుగా వారా
నికి రెండుమార్లు అభ్యంగనమూ—దినానికి
ముమ్మారు భోజనము—” అని చెపుతామని
స్థిరపరుచుకున్నాడు.

అంత బసవన్న అనుకున్నట్లు తనవని
నరవేర్చుకుని చక్కా ఈశ్వరుడు దగ్గిరకు
వెళ్లి నిలుచున్నాడు. ఈశ్వరుడు “ఏం చెప్పా
వు?” అని అడిగాడు బసవన్నను. బసవన్న

* విక్రమాదిత్యు డేవుయ్యోనో, మతే యతం డెట్లు మనుష్యరూపమును పొందెనో తెలియదు. కాని వల్ల
దుప్పియొక్క ఘట్టుక తెల్లమాయెను. ఇప్పటికిని, కాలిపోవుటవలన వల్లనైన దేహభాగమున, నీటియందు ముని
గియుండి దాని తొల్లిజియించమును తెచ్చి బంగారురంగును తెల్లనిరంగును కల క్రిందిభాగమును దుప్పియందు
మతము చూడవచ్చును. అన్ని జ్వాలలకు గ్రాసులచేతనే దుప్పికొమ్మలు వల్లనై మెలితిరిగి యున్నవి. దుప్పికనుల
క్రింద, కనుగుడ్డులేని రెండు తోలుపంచులు కానవగును. అవి యోగి గృహరూపమున బొడిచిన రెండుకన్నులు.

అశ్వయజమానము]

తాను చెప్పివచ్చిన విధం చెప్పాడు. బసవన్న తన ఆజ్ఞమీరినందుకు మితిమీరిన కోపం వచ్చింది ఈశ్వరుడికి. పాదరక్ష తీసుకుని బసవన్న మూతిపై విసిరికొట్టాడు. ఆ చెచ్చకు బసవన్న మెడల్లిన్నీన్ని గవ్వల్లాగా రాలి పడ్డాయి. భయముతో గడగడ లాడుతూ నిలుచున్నాడు బసవన్న.

ఈశ్వరుడు మహాకోపంతో చూస్తూ “పో. వాళ్లకు పెద్దకుమారుడవై పాటుబడి వాళ్లను పోషించుకో. నీవు చేసుకుంది నీకే వచ్చింది” అన్నాడు. నాటినుండి బసవన్న సంతతి అయిన ఎద్దులు పాటుబడుతూన్నాయి మనకోసం. మఱిన్నీ వాటికి వైపండ్లును లేవు.

పూరిడిపిట్ట కథ

అనగా అనగా వొకపూరు. అపూర్ణ వొక అమ్మి వుంది. ఆ అమ్మి కొక కూతురు. ఆ అమ్మి వొకరోజున అడివి కెల్లి యేడుగంపల విప్పపువ్వు తెచ్చింది. ఆ యేడుగంపల విప్పపువ్వు యెండలో పోసింది. పోసి, కూతుర్ని కాపలా పెట్టింది. తర్వాత ఆ అమ్మి యేదో జనిమీద పూర్ణోకి వెళ్లిపోయింది. సాయంత్రం మళ్లా యింటికి వచ్చింది. ఎండిన విప్పపువ్వు తా గంపల్లోకి యెత్తడం మొదలెట్టింది. అంత పువ్వు వొక్క గంపకే సరిపోయింది, దాని కనుమానం కలిగింది. కూతురితో “యేమే రాత్రి, ఆడుగంపల విప్పపువ్వు యే మొగుడి కిచ్చేసేనే” అంది. “అదేమోనే అమ్మా, నే నేమి యెరగను, పువ్వుంతా అంతే” అని కూతు రంది. అమ్మికి కోపం తగ్గలేదు. “ఇదిగో! యివాళ కెందుకని పూరుకున్నా. మళ్లా యిలాగే మరోమాటు చేసేవంటే చూడు నిన్నేంచేస్తావో” అంది.

మర్నాటి పొద్దున్నే ఆ అమ్మి అడివి కెల్లింది. మళ్లా యేడుగంపల విప్పపువ్వు తెచ్చింది. ఎండలో పోసింది. కూతుర్ని కాపలా పెట్టి “ఇవాళ యెవరికేనా యిచ్చేసేవంటే చూసుకో” అని కూతుర్ని భయపెట్టి తన జనిమీద వెళ్లిపోయింది. సాయంత్రం యథా ప్రకారం యింటికి వచ్చింది ఆ అమ్మి. విప్పపువ్వు గంపల్లోకి యెత్తడం మొదలెట్టింది. ఒక్కగంపెడే అయింది. కూతురివైపు వురిమి చూసింది. కళ్లెఱ్ఱపడ్డాయి. మాటలు తడ బడ్డాయి. కోపం పట్టలేక పోయింది. దగ్గర వున్న వొక యిటికబొంతను తీసి కూతురి మీద విసిరికొట్టింది. కెవ్వన కేకవేసి ఆపిల్ల కింద పడింది. గిలగిల తన్నుకొని కళ్లు మూసే సింది.

మర్నాడు ఆ అమ్మి మళ్లా అడివి కెల్లిం ది. ఏడుగంపల విప్పపువ్వు తెచ్చింది. ఎండలో పోసింది. తనే కాపలా చూచుంది. అతి జాగ్ర

త్తతో చూస్తూంది. ఎవ్వరూ యెత్తుకు పోకుండా కాస్తూంది. సాయంత్రం పడింది. ఎడిన పువ్వంతా గంపల్లోకి యెత్తుదా మనుకుంది. ఎత్తిదం మొదలెట్టింది. ఒక్క గంపెడే అయింది. అమ్మి కంగారు పడింది. నిశ్చేష్టురాలై పోయింది. మూర్ఛపడింది. కొంచెం నేపటికి తెలివి వచ్చింది. “అయ్యో నా కూతురా” అంటూ కేక వేసింది. దుఃఖం పట్టలేకపోయింది. కిందపడ్డాది. పూరిడిపిట్టగా మారిపోయింది.

విప్ప పువ్వ
నా కూతురు
భూకాంత!

(అర్థం: ఓభూదేవీ, విప్పపువ్వకోసం నే చంపేసిన నాకూతురేదీ అని)

అని పాడుతూ యెగిరిపోయింది. ఆపాట యిప్పటికి పూరిడిపిట్టలు పాడుతూ వుంటాయి. కావాలంటే యెవరైనా వినిచూడొచ్చు.
టే. కా.

పిల్లలపాటలు

(యం. వి. పాపన్న గుప్తగారు సరిపాదించినవి.)

౧

పసిబిడ్డలను నిలువబెట్టికొని చక్క-లిగిం
తలు బెట్టుచుండ వారి నవ్వుల మాధుర్యమును
గ్రోలుచు ఆ మందస్మితవదనారవిందమునుండి
చిన్నచిన్నగ తొంగిచూచు పలువరుసను గాం
చి తల్లు లీవిధముగ సహజకవిత్వము తేటపడ
పల్కుదురు.

చింతాకు చిగురాకు ఏడ వున్నాది?
చింతమ్మతోటలో శాన వున్నాది
అబ్బబ్బ! దానిలో బూచి వున్నాది
బూచికి నాచేత మందు వున్నాది
మంచూకు నానోట మంత్ర మున్నాది
మంత్రాన్ని మావిడి పడువున్నాది[యి.
పండ్లన్ని అమ్మాయి నోటిలో నిండివున్నా

అని “సారి గిలగిల! చక్కల గిలగిల” అని
తిరిగి నవ్వింతురు.

౨

బొమ్మల పెండ్లి

బాలబాలికలు బొమ్మలకు పెండ్లిండ్లు
చేయునప్పుడు పెండ్లికూతురివంక బాలిక పెండ్లి
కొమారుని, వేషమును వారిమర్యాదను, పరు
వును పరిహసించుట.

గజ్జక్కాయితే గంటీలు
కుక్కతోలే కుల్లాయి
నక్కతోలే నడికట్టు
పులితోలే పూలహారం
అగిశాకే తోరణము
అలసందులే పూరణము
పైరార! పెండ్లికొడుక
నీమనుసే కారణము.

గీ. మునుపు మన కర్ణ యుగ దేశమును గడువల
రారజేవయ్యట్టి కర్ణాటదేశ
మదియిదిగా పరికింపగదయ్య నయన
యనిని విగులగ నలరించుచున్న దిపుడు.

— తెలుగు విశ్వనాథాచర్యము.

ఉన్నతమై భూమ్యంతరాగ్నిప్రళోహద్భూతలోహ
రసప్రవాహమున వల్ల బాజిన తేలగలదియై కమ్మని
చెట్టుగలదియై కృష్ణానదిని నీలగిరులకు లోగొని దక్షిణో
త్తరములకు గోదావరీకాచేనీవగులనీ మేరలుగా గల
విశాలప్రదేశమే కర్ణాటని పకారణముగా నిర్ణయించితిమి,
పరిపాలనాపాలభ్యమునకై పంచబడిన చుద్రాగు మహ
రాష్ట్ర రాష్ట్రములలోని కర్ణాటఖండములు అల్పములు
గాగానొద్దినక, భావనుబట్టి వానినెల్ల నొక్కటిగా
జేర్చిన వాని అఖండవైశాల్యవైభవము విశదమగుననియు
మందు దెలిపితిమి. పైతేగొన్న యెల్లల నడునమందు
వేలమందు తమ జన్మస్థానము లుండెనని జెప్పికొన్న పంప,
సొన్న, రన్న, జన్న, సోమ వాధ, శ్రీ వాధ, కృష్ణ దేవ
రాయయెదలకు మహాకవులు కర్ణాటకులని పాతి గ్రం
థోక్తవాక్యములను బట్టియే నిరూపించితిమి, నన్నయ
భట్టును, వారాయణభట్టును ముందు దెలిపిన కారణములం
బట్టి కర్ణాటకులే యెయ్యందురనియు కనుగొంటిమి.
కర్ణాడుగులనిచి కొంత తెలిసె. ఇక కన్నడిగలకూర్చి
కొంత దెలిసికొందము.

కర్ణాటకులు పురాతనకాలమునుండి దక్షిణహిందూ
స్థావములో బట్టి, ఇరిగియుండు, ద్రావిడ వర్ణమును
సంభ్రములోనివారు. సంప్రదాయములనుబట్టి హిందూదేశ
నవాసులు గొడులనియు, ద్రావిడులనియు రెండు ప్రత్యేక
మైన తెగలుగా విభాగింపబడివారు, వింధ్యోత్తరవాసులు
గొడులనియు వింధ్యపర్యవసానకు దక్షిణముననుండువారు
ద్రావిడులనియు చెప్పబడివారు. ఇందకృష్ణాస్త్రమునందు

సంస్కృతవృత్తిములు, జాతివృత్తిములు అని భేదమును
కనుపఱచియుండుట, కన్నడిగలు, తెలుగులు, ఆర్యులగు
లని నిర్ధరించుట కొక ప్రబలతార్కాణమని మున్నే మడి
చితిని. ఈ గొడ ద్రావిడ వర్ణవిభాగమును ద్రావిడుల
ఆర్యులరెను బలపఱచు మతొకతార్కాణముగానున్నది.
ద్రావిడులలో ముఖ్యమైనవారు కవిగులు, మలయాళులు,
కన్నడిగలు, తెలుగులు, విద్యాంకులు వైజాతుల పేరుల
కర్ణములను వివిధరీతుల జెప్పివారు. అయ్యది తృప్తికరము
లుగా లేవనియు దేశజాతిప్రధానలక్షణములను దెలుప
వనియు, ఆయాజాతివారే వానికి వివిధార్థములను కల్పిం
చుటవలన వెల్లడిచేయుచున్నారు. ప్రకృతిప్రధానలక్షణ
మును బట్టిమాచిక, కమ్మ లేమియులేక, పైపేరులెల్ల
పంచంజనమైన యర్థములు సిద్ధించుచున్నవి. దాని వింత
పరీక్షింతుము. తమిళక అనగా తమిళదేశమున నుండు
వాడు. తమిళ అనువాక్యమును విడిచిన తమ్ + ఇల్ అని
రెండు పదములగును. తమ్ అనెనది జలసంబంధమును జూపు
పదము. నీలబుట్టు తామరకు 'తమ్మి' యనుచున్నాము.
చలవకు కన్నడమున 'తెంపు' అందురు. వీళ్లకు తమిళ
మున 'తెల్లి' యనుపదమును వాడుదురు. ఉండుచోటునకు
తెలుగున 'ఇల్లు' అందురు. దానికి తమిళమున 'ఇల్' అను
చున్నారు. కన్నడమున వాళ్లము క్రియారూపమున
నున్నది. ద్రావిడభాషలలో నొక భాషయందు నాను
వాచకముగానే యొకళ్లము వాడబడిన, నయ్యది మతొక
భాషయందు క్రియావాచకముగా వాడబడుచుండును.
ఉదాహరణము మనె యనిన కన్నడమున నిల్లని యర్థము,
ఈ నానువాచకము తెలుగున మనుభాతువుగానే విశేష
ముగా ప్రయోగింపబడుచున్నది. దానినుండి మనుగడ
యను వాక్యమయ్యెను. అలలు, కయగుట ద్రావిడభాషా
సంప్రదాయము. కన్నడమునందలి ఇల్ ఇల్ అయినది,
మఱియు తమిళ వందలి కడపటి అక్షరము శోగా మాట
నది. ఇట్లు తమిళ అను పదరూపము సంభవించినది.

దీనినే సంస్కృతమున తమిళ, దమిళ, దమిళ, ద్రవిడ యను మాన్యులుగా గొనివారు. ఇప్పుడు తమిళ అనిన చరిత్రగలతోటని అర్థము జేసితిమి. అట్టిచోటకుండువాడే తమిళకా. ఈ తమిళకా ఉండుచోటు చరిత్రవో పెట్టా యెన్ను తమిళులు చోలుక పశ్చిమదీరవాసులే అయి యుండురు (Castlanders). కిషప వారు సమధూయ లకు విచ్చియుండురు. వారు చేపలబట్టుకృత్రిని (బరికెడు వారు కాబోలు. ఇప్పటికిని వారు చెప్పలుగా నున్నారు. అందుచేతనే వారు ద్రావిడసంఘములోని తిదితరవాతుల వారికంటె సముద్రయానమునందు ఎక్కువ సామర్థ్య సాహసములు గలవారై యున్నారు. మలయాళులు పర్వతప్రదేశముందు జీవిండువారు (Mountaineers). కన్నడిగలు నల్లచేలయందు నివసించువారు. తెలుగులు నల్లచేలగాని తేలుచోటున నుండియుండురు. అదిగాక, తొలుత కర్ణాటకులతో నుండి చీలిపోయిన మందరాంగు లేన నయియుండును.

- ఉ. పోరనుర ప్రవంతులు, కు
- చాచలముల్ మృదుకోమవల్లికా
- నూరతిమాధవల్ ఘనన
- సుప్రకరంబులు, వాళివాషికల్
- మొలుట మర్రిమూర్తులన
- మించెడు వాంధ్రపురంధ్రులకా మహి
- వారులు వా భుజించెదరు
- గమ్య తిలికా పరిపూర్ణ యావనుల్.

—తెలుగు విశ్వగుణాదర్శము.

వీరిని కర్ణాటకులు మూడలివారని పిలుచుచున్నా రు. మూడలివారన్న ప్రాచ్యులని యర్థము. వీరు కర్ణాట కులకు పూర్వదిశలో నుండఁజోయిరి కాబోలు. ప్రథమ మున ద్రావిడులందఱు నొక సంఘముగా జీవించియుం దురు. తిరువారీ, వారు జనసంఖ్య యెక్కువ కాగా జీవ నోపాయనిమి త్రమున తమిళులు, కన్నడిగలకు, చెందు తెగలై చీలిపోయియుండురు. అటుమాద తమిళులను విడిచిపోయినవారు మలయాళులును, కన్నడిగలనుండి తేలుచుపోయినవారు తెలుగులు, నయియుండురు. ఇందుకే అగ్రాధిపతి తెలుగుకవులు తాము కర్ణాటకులనియు,

తాము తెలుగున వ్రాసినను నయ్యది కర్ణాటభాషయనియు నుచివారు దీనిఁజే తెలుగుభాషలో కర్ణాటజాతివద బాలయను, దాని వ్యాకరణమార్గవైఖరియు, భండస్సామ్య మును చూపట్టుచున్నవి. పద్యమయంగమునందు పెట్టి యెంత పెద్దదియోనను తెలుగుపాతురు కన్నడతిల్లి సంబం ధమున తెప్పిగొనకయుండలేదు. ఇట్టి వదళియంగు లొకరి యేమియు లేదు. అందులన తెలుగుభాషయొక్క అందమున కేమియు కుండు రాలేదు. తిల్లిని మించిన కిల్లి యుండరాదా? కన్నడతెలుగుభాషల నకును పరస్పర సంబంధముండుటయు, కన్నడిగల తెలుగులలోనుండు శీల సంప్రదాయములు పోలికగలవై యుండుటయు, ప్రాచ్య చాళుక్యచరిత్రపాలనకాలమునకేమో తెలుగు మమ్మలు స్వతంత్రులై కన్నడిగలనుండి తేలుటయు, తెలుగు నాడి మద్యమయంగమునందు సంస్కరింపబడుటయు, తొలుత కన్నడిగలు తెలుగులు కలసిమెలసియుండిరనుట కును, తెలుగును కన్నడిమనియుండుటకును కారణములు గా పరిగమించుచున్నవి.

- గీ. భూద్రు నూమార నధిపతి; తోడిసురుడు
- కరణమయి వానిచెంత లెక్కలను బలుకు
- మరువునం తెలుఁజ్ఱు లొక్కరుడు చైది
- కుడు గలిగె నేని విస్తరింట్ట బంతు'

—తెలుగు విశ్వగుణాదర్శము.

ఇది యిట్లుండి కన్నడిగలలోనే పలుతెగలవా రున్నారు. అందు తుళువారు, తోడలు, బడగవారు, కొడగలు ముఖ్యులు. తుళుకేబ్బయి తురుకేబ్బయనకు రూపాంతరము, ద్రావిడభాషలలో 'దు' అనుయత్తురము 'తు' అనురూపాంతరము జెందుట ప్రసిద్ధము. తుడువారు అనిన అమ్మల దొడుగువారని యర్థము. 'తుడు' అనిన కన్నడమున, ఎక్కువెట్టు అని యర్థము. తుళువారు కస్తో) పశీవులు. తుళువారిలో చిల్ల వరు (archers) ముఖ్యులైన వారు. ఇది వృత్తినిబట్టి వచ్చినదేను. తోడలు కన్నడి గలతోనుండినవారు కాబోలు. తోడయనుకేబ్బయి తెలుగు తోడయనుమాటకు సమానమైనది. తోడి యను కేబ్బయి కన్నడమున ప్రత్యేకముగా వాడబడకున్నను తోడ= తోళ + మదుగుగ=తోళమదుగుగ యను సమాసోక్తిని

నున్నది. తమిళునందు నయ్యది యాయర్థముననే వాడబడుచున్నది. బడగలు తమిళులకు నుత్తరమున నివసించువారు కాజోలు. కొడగలు కొండమలలయందుండువారు. కొలంగు అను తమిళుమాటయు కొడగమున కన్నడ మాటయు పర్యవసానబంధమునుబట్టియే కోరికి వచ్చియుండవలయును. మక్క-డి మనుపడమును మర-చెట్టు నే కడగాగలది కోరియనియర్థము. వివపర్యక్తప్రాంతముల నివసించు కన్నడిగలు తమపతాకమున కోరినే నులుగుగా మంచికొనిరి కాజోలు. తెలుగువారిని ఆర్యులనిపించుటకు వంగూరి కుబ్జరావు మొదలగువారు పలుప్రయత్నలు బడివారు. అట్టివారి ప్రయత్నలు జూచి ఆంధ్రు లార్యులాయని మామిడిపూడి వెంకటరంగశర్మ, యం. ఎ., గారి వంటివారు అపహాస్యముచేయవలెదురా? (భారతి 7th March 1925) తెలుగు-కు ఆర్యులైన ఏకకలుంబమునకు జేరియుండిన కన్నడిగలుకు ఆర్యులే కాదుయు. కన్నడిగలు ఆర్యులైన భాషయందేమి చరిత్రయందేమి నికలంబంబంధముగల తమిళులుకు ఆర్యులు గావలయును. అట్లు పర్యవసానముజగతో కానుసియుండును. ఆర్యులనించుకొనుటబట్టి గొప్ప యేమియులేదు. ఆర్యోత్తరు లనిపించుకొనుటబట్టి కొంతయేమియు లేదు పత్యోగమునకు గౌరవ మీయవలసియున్నది. ద్రావిడవర్ణమనిపించు కొను తమిళ, మలయాళ, కన్నడీగ, తెలుగు, తెలుగువారు ఆర్యోత్తరులని ఛ-వోధిభాగమునుబట్టియు జవాంగధిభాగమునుబట్టియు నిర్ధరించితిమి. ఇక మఱికొన్ని విషయములకు పరిక్షింతము. ఈ విషయములకు మనము వారి మతభాషావిషయసంప్రదాయములకు జోషలసియున్నది. ఆర్యోత్తరుమనకు అవశువార్థము ఉన్నదుగా లేదు. ఘనతగలవాడు ఆర్యుడని మధువబడియున్నది. Aura యనిన ల్యాటిన్ భాషయందు కాలే యని యర్థము. చక్రము అరలుగలది అరి + యనిపించుకొనుచున్నది. ఇయ్యది కాలచక్రము. కాలచక్రమైన మూర్ధుడు కాంతిమంతుడే. అరవింద మనగా కేసరములు బొందినదియని యర్థములేసి వారు. మూర్ధుకాంతినిబొందునది యని యర్థముచేయవలెనా? సూర్యోపాసకులైన శివమండలనివాసులు శ్వేతవర్ణమువలన కాంతినిబొందిన వారగుటచో మూర్ధుకాంతిచే

ధరింపబడువాచగటచో కాంతినే దెలుపు దివిజాలు చేతులు మొదలగుపదములతో పాటు ఆర్యులని చేరు చెట్టుకొనిరేమో? అట్లున్న నది వారికి తగినచేత. అయిన నిది యుష్ణమండలమున నల్లవన్నెను గలిగియుండు ద్రావిడులకు తగినచేదు గారు. ఆర్యోత్తరు లపభ్యు లపదైగ్యమెవరికై వబాడమునా? వ్యక్తిచరిత్రమునుబట్టి పభ్యాపభ్యోత్తను నిర్ణయింపవచ్చును గాక నేలుగారు. అదిగాక ఉష్ణమండలమున మందు ద్రావిడులకు మూర్ధు డుపాసనాదేవతయైన గారు. శివ మండలమువారైన ఆర్యులు చెలుతుమను వేడిమిని వేడిన, ఉష్ణమండలమువారు నీడను నీరును గోరుమందురు. అందు కే ఆర్యులు మూర్ధుని మిశ్రుపనియు, లోకబాంధవుడనియు, జగద్యక్షుడనియు, కర్మపాక్షియనియు, త్రిమూర్త్యాత్మకుడనియు, పొగడుమందురు. అగ్నిని వారు గృహదేవతగా బూజింతురు. ఆర్యోత్తరులైన ద్రావిడులయందు దీపంప్రదాయము లేదు. పెండ్లి పేర్లంటలు తెప్పయైన ద్రావిడులు పవనివాసులగుటబట్టి నీడనిచ్చినీగోనులుగా నందు నేప చెట్టుచో మట్టిచెట్టుచో దేవతగా బూజింతురు. దప్పిని దప్పించు నీటిని అర్చింతురు. కావున దేవతారాధనమునందును ఆదిమనివాసమునందును ఆర్యులకును ద్రావిడులకును అత్యధిక భేద మగుపడుచున్నది. ఆర్యులు హిమప్రళయమునకును అంధకారమునకును వెలుచిరి. ఎక్కువవేడిమికిని చెలుతుమనకును చెలు ముష్ణమండలపు ద్రావిడులు దవాగ్నికిని పగ్యతాగ్నికిని భయపడిరి. ఆర్యులయొక్క వాగ్నికత హిమప్రళయములవలన నెట్లు వాళిముతెంచెనో అట్లునే ద్రావిడులవాగ్నికత అగ్ని పర్యక్తప్రకోపములవలనను గనదహనమునలనను రూపు మారెను. ఆర్యులు వైదికవిలయమునకు దిగువనుండు షక్షిణప్రదేశములను అభోలోకములనియు, పితృయానమునియు, రాక్షసనివాసములనియు విలిచిరి. వారు తొలుత క్రిందిలోకముల నంతగా నెఱుగరు. మూర్ధు డీ భాగమునందుండుటజేసి యాసూర్యుని బంధనమునకు కారణ మీలోకములేయని, వానినెల్ల రాక్షసమనిరి. ద్రావిడులే ఆర్యులైయున్న తమ్ముతా మట్లు పిలిచి కొందురా? తిరుదేశమున అభోలోకమందురా? ఉష్ణమండలమునందు వేడి, చెలుతురు, నీరు, నలనివంత

యందుంటుంటి వృక్షసంపత్తి విశేషముగా నుండును. అందువలన దక్షిణహిందూస్థానమునందు వనము లనేకము లుండెను.

క. ప్రతివనగరంబు వనములు
ప్రతివనమును బూగతిరలు పాశోన్ముఖముల్
ప్రతిపూగంబు నుమములు
ప్రతినుమమును మధురసంబు, బరగెడు నిచటకా.
— తెలుగు విశ్వకావ్యము.

అట్టివనములనే ఆర్యులు పితృవనములని పిలిచిరి. లయకర్తయగు దుద్రునికి ఆశీశమును నిర్దేశించిరి. ద్రావిడులే ఆర్యసంకీర్తి జేసినవారయిన తమ నివాసస్థానమును శ్వేతావనమునకు బోల్చికొనరుగదా! ద్రావిడులు మరమ్మను = మారమ్మను = చెట్టుతల్లిని భయభక్తులతో బూజించుదురు. తమ్ము కాపాడు కాటప్పకు నోములు జేయుదురు. తమబాతి యాడవాండ్రకు మగవాండ్రకు మారమ్మ, కాడమ్మ, కాలమ్మ, కాడప్ప, కాటప్ప, యను పేరులను జెట్టుదురు. కట్టెపనిజేయు కమ్మరివారి యం దీపేళ్లు చాల కనబడుచున్నవి. వారే మారమ్మ ఆర్యులుగా నున్నారు. ఇట్టి వాచుకరగ మార్యులందు జూపట్టదు. వైవము బహుకాలమునుండి దక్షిణహిందూస్థానమునం దుండినను అత్యుచి వనదేవతాపూజకు వాసల పెచ్చిననుతము. వైవము ఆర్యవీర్యయావాసమ్మిశ్రితము. లేకున్నద్రావిడులు తమ వైవమునువందు విష్ణుపాదోద్భూతయైన గంగను శివుని తలకెక్కించి యుండెను. విష్ణునియాడంబుడుగు అభోలోకమున నుండుటం బట్టి దానినుండి బుట్టిన గంగ వాని యిష్టానుసారముగా శివుని శిరోధూషణము జేయబడియున్నది. మితిమీరిన ప్రతాపముగల ఉన్దమండలపు మూర్ఖున్న లేమి శికితరుడగు చంద్రుడేమి, సమానముగా నస్త్రియులే. వానిని వాహ, లయకర్తగా నియమింపబడిన శివుని మూడుకన్నులుగా జెప్పిరి. శివుని దిగంబరుడనియు, వనవాసియనియు, తర్క వసమడనియు, శివరూపుడనియు బల్కిరి. ఇవి యన్నియు వన్యనిలయముగల యున్దమండలమువారి ప్రీయాప్రియములను తీవ్రవృత్తులనుబట్టి పొందిందినవి ఇవి యార్థ్యకిరలక్షణములని యెప్పికొనకతప్పదు. పగటిని

మూడుభాగములుగా జేసి ఆర్యులు వానికి ముగ్ధ రధిదేవతలని జెప్పిరి. ప్రాతఃకాలమున మూర్ఖుకు బ్రహ్మరూపియనియు, మధ్యాహ్నమున దుద్రురూపియనియు సాయంసమయమున విష్ణురూపియనియు వాత్సర్విరి. ఇందు శృప్తి, జ్ఞితి, లయములు క్రమముగా జెప్పబడలేదు. మధ్యమండుస్థితి కొనకుతోయినది. కొనకుండదగుకర్త మధ్యస్థానమునకు పెచ్చివాడు. మధ్యుండినమూర్ఖుండుడుగా దుద్రుడు జెప్పబడినాడు. ఇయ్యది యోత్యరాని జేడిమిగల మూర్ఖుండు ఉన్దమండలమునకే అన్వయించునుగాని తదితరప్రదేశమునకు గాదు. వైష్ణవులు శివుని విష్ణుమనుమనిగా జేసి యతనికి పితృవాధిపత్యమునిచ్చి యతనిని విష్ణుపాదోదకము ధరింపజేసి వీరవైష్ణవురిగా పెల్లించిరి. వైష్ణవులు శివుడు బ్రహ్మశిరస్సును దునిమెననియు, మన్నఘని దహించెననియు వసింహముతో శిరభుడై పోరాడెననియు ఎనేకకండ్రకథలను ప్రతీకారిలుద్ధినికట్ట ప్రారంభించిరి. మొత్తమున శివవైష్ణవములందుండు వికర్ణోత్తులే ద్రావిడులకును ఆర్యులకు నుండిన విరోధమును జాత్యభిమానములను చూపించుచున్నవి. ఇదియు ద్రావిడు లార్థ్యతను లకుదానిం చెలుపుచున్నది. ఈ రెండు జాతులవారు తమతమ వైవములకు ల. గవామముల నియటలోనే తమ ప్రత్యేకతను భేదభావమును జూపించివారు.

ఇందుకు నిదర్శనము:—

విష్ణువు	శివుడు
చక్రపాణి	ఖండపరకు
విశ్వంధర	విశ్వవాధ
వైకుంఠుడు	గిరిశుడు
వీతాంబరుడు	కృత్తివాసుడు
కాశ్మీ	పినాకి
కనకమాలి	గుండమాలి
బలిధ్వంసి	క్రతుధ్వంసి
గరుడధ్వజ	నృపధ్వజ
పుండరీకాక్ష	విరూపాక్ష
జనార్దన	వార
త్రివిక్రమ	త్రిపురాంక

గంగాజనక

గంగాధర

వాక్మికేక

వాక్మికేక

అచ్యుత

పాదు

శ్రీపతి

శ్రీమాపతి

ఇట్లు పేరులపేరులు గట్టి శివాను విష్ణురూపాయ శివరూపాయ విష్ణురూపాయ పంచమువేసికొని పాటుబడి వారు. వీరిమంది యొక గొప్పభుజు గలిగినది. ఆర్యులు తమదేవుని కిచ్చిన పరివారనామప్రదేశములనుబట్టి వారు ద్వీపవాసులనియు ద్రావిడులు తమదేవుని కిచ్చిన పరివార నామప్రదేశములను బట్టి పర్వతప్రదేశనివాసులనియు చెక్క-గ జరియుచున్నది. మిడియు చేడిమిని పల్ల రాజిన ద్రావిడులను ఆర్యులు రాక్షసులనిరి. వారినిలన దాక్షిణ్య లనుపదము రాక్షసపర్యాయపద మెవోయినది. రాక్షసులకు నలుపుండ్లె నిర్దింపబడినది. ద్రావిడులే ఆర్యులైన తమ్ము తామట్లు గలి చేసికొందురా? వైష్ణవ మతసంభవము ఉత్తరలోకములలోను కైవమతసంబంధము దక్షిణలోకములలోను సంబంధముగలవి యని మూలముగా తెప్పనిచ్చును. ద్వీపవాసులగు ఆర్యులు ఆనందాన నము, శ్వేతిద్వీపము మొదలగువానినే విష్ణునివాసస్థానములుగా జెప్పుటయు, విష్ణువును పాగరముననునిగా నిర్దిం చుటయు, సంపారమును పాగరమునకు తోల్పుటయు ద్వీపవాసులదేశీయవాదప్రాచయములని కాన్పించుచున్నది. (Island dweller's conception of god and life) శివుని వనవాసిగను, వనచరుడంగను, ఖండచరకుగను, భూత పతిగను, చక్రధారిగను, సారంగధరుకుగను, గిరికుమిగను, గిరిహవతిగను, నాగధూమణికుగను, గజాదిగను, నంది ధ్వజాదుగను నిర్దిం చియుండటయు, సంపారమును భో రాటనికి తోల్పుటయు వనప్రదేశీవాసుల దేశీయవాదప్రాచయములను నూచించుచున్నది (Land dweller's conception of god and life). ఒక్కచోటలో ఆర్య ద్రావిడుల మతసంప్రదాయములను తెప్పలయినన్న నయ్యది క్రమముగా ద్వీపవనసంబంధములనిన గలిగినవి అనిన చాలును (Islandish and landish concep- tions). మానవజాతి కత్తిప్రతిగానుండు మతమనందే యిట్టి సునభేదము కన్పట్టిన ద్రావిడులు ఆర్యులు ప్రత్యేకజాతి

వారని జెప్పుట కెట్టి సందేహము నుండదు. సంఘము గారి వానలకు చలికేడుములకు తొరబాలక తొలుత జనులు గలిగిన పర్వతగుహలయందును నుడిగుండార-జాళ్ల చేరికల యందును కప్పులయందును నివసించియుండుట ప్రకృతి ధర్మము. అట్టిసమయములందు సంఘమువారు క్రూర మృగముల తాదమండి కాపాడికొనుటకై సుంపులుగా జీవించియుండు టావశ్యకము. అట్టి సుంపులకు వాయువు దొక దుండును. అతడే గణపతి, విశాయకుడు. వస్త్రవైదిత్యమున పాడమిన యద్యుతాశ్చర్యములనుండి కాత్తేయమతము బుట్టినట్లు, వనాంతరపథ సంపత్తిని సంభవించిన విస్మయమునుండి పాశుపతము బుట్టినట్లు జనవర్ణముల నాయకత్వమునుండి గాతాపత్యము బుట్టియుండును. కైవవైష్ణవకైవమతములు తిరువాత వచ్చినవి. గాతాపత్యము కొడగుదేశమునందు చాలప్రసిద్ధము. కేరుతెట్టుటయందు అందలి జనులు గణపతివదమునే విశేషముగా నుపయోగించుదురు. గణపతి ఆహారవిహారములందు తనసుంపునకు మేటియై ముందు బంటుగానుండు. ఆహారాన్వేషణమునందు వారు పులులతోను సింహములు మొదలగు హింస్రమృగములతోను పోరాడవలసియుండును. అందుకే వారు శస్త్రాస్త్రనిపులుఁకావలసివచ్చెను. కన్నడిగలందు కుసువారు=బల్లవరు అట్టివారు. ఉష్ణమండలములో నగప్రదేశమున నాగములు పెక్కులుండు. కొడచిలువలకును త్రాయ బాములకును జనులు మిగుల భయపడుచుండిరి. ఆకారణమునుబట్టి ద్రావిడులయందు దిప్పటికిని నాగారాధనము భయభీతులతో జేయబడుచున్నది. పామునోము ద్రావిడులకు ప్రధానమైనది. ఆశోముజేసినవారికి కంటికి రాదందురు. దుర్గమనస్యప్రదేశములందు పాములు వారికంట బడవని దానియర్థము. శివదేశములందలి పాములవలెగాక ఉష్ణమండలపు పాములు మారకములు. వీరివిషము అనివార్యము. అందుకే ద్రావిడులు అంతభయపడి పాములకు నోములుజేయసాగిరి. ఈయాచారమునే, ఆర్యులు దక్షిణమునకువచ్చి ద్రావిడులతో సంబంధములు కల్పించుకొన్న తిరువాత దానిని “అవంతిశ్రేయ”గా మార్చిరి. పాముక అచివపుడు విషము దింపుటకై ద్రావిడులు

తను వనదేవతానూపయన, మఱియు చేతుగలిగిన వేపాకుల నుపయోగించిరి ఇప్పటికిని విషమును దిండ్లుటకు విషక్రిములను సంహరించుటకును వ్యాధిభూతవేదనలను నివారించుటకును ద్రావిడులు వేపాకులను వాడుచున్నారు. వనలక్ష్మీవ్రతముతో కురలక్ష్మీవ్రతముతో ఆర్యులు కురలక్ష్మీవ్రతముగా మార్చియుండును. వటసాదిత్రవ్రతము బట్టి మూలముగలదియ యగు. వ్రతము లన్నియు గగపతి పూజతో ప్రారంభ మగుచున్నది. తరువాత పవిత్రజలములు పూజింపబడుచున్నది ఇష్టదేవతావ్రతము వడి తీరములందును ఉపాంగములయందును కాంతయు నను ఆచారము విధింపబడినది. గగపతిపూజ, జలపూజ, వన్య పూజాస్థానము ఇది యన్నియు వార్యేతర లనివాసయత సంప్రదాయములను స్పష్టముగా నిరూపించుచున్నది. అనేకవ్రతములు స్కాంధపురాణమునందే దొరకుచున్నవి. స్కాంధము కైఫపురాణము. ద్రావిడులు కైవసుతానక్తి గలవారు. ఈ కారణములనుబట్టి ద్రావిడులు ఆర్య జాతివారు గాదు. ద్రావిడులకు వేదగ్రంథములు లేవు.

గీ. వేదవైదికకర్మవిద్యేషయాషి
 తులును భస్మవిశేషసభాసరితులు
 లింగసంకతనక్షపలీవిషములు
 చంద్రయాత్రులుగలరు పావండు తిలబు.
 — తెలుగు విశ్వగుణాదర్యము.

ఇది కాశీకాశ్యులకు గుఱించి తెప్పిన ఆర్యుని యభిప్రాయము. ధ్రువమండలనివాసమును వదలినవ్చిన యార్యులు మతాభిమానమును విడువక తమ వేదగ్రంథములను వ్రాసియుంచుకొనిరి. ద్రావిడులు ఆర్యసంతతివారైన వారివేదములను వేదాభిమానమును ఎక్కడ? వారార్య జాతివారుగాని నీరేమను వారీయందు గప్పట్టవు. ఆర్యులందుండు బ్రాహ్మణ, క్షత్రియ, వైశ్య, శూద్రజాతులు ద్రావిడులందు లేవు. వృత్తులనుబట్టి బహుశనివిది కులములున్నది. గోత్రులు ద్రావిడులకు లేరు. మఱియు నుత్తర హిందుస్థానమునందలి యార్యులు సౌరమానమును బట్టి కాలమును లెక్కించుచున్నారు. దక్షిణహిందుస్థాన నివాసులకు ద్రావిడులు చాంద్రమానమును బట్టి కాలమును లెక్కించుచున్నారు. ఇవియుగూడ ద్రావిడులు

ఆర్యేతరులని యుభయమున్నది. ఇవి గాక, భాషాపదములను; వ్యాకరణధంధోలంకారములను ద్రావిడు లార్యేతరులని నిర్ణయించుచున్నది. ఈ విషయము సాహిత్యమును గుఱించి వ్రాయుచోట విస్తరముగా జెప్పబడును. ఇప్పుడందు ఇన్ని ప్రబలకారణములను బట్టి మనము ద్రావిడులను ఆర్యేతరులనియే యందుము. ఆర్యకేటము గౌరవపాదకముగా ప్రయోగింపబడుటండే ద్రావిడులను ఆనాధ్యులను పదముతో పిల్చుట అనుచితముగను అపవ్యయముగను ఉండును. గనుక ద్రావిడులను ఆర్యేతరులందము. కన్నడిగలు ద్రావిడులనిపించుకొనుట గౌరవ హీనముగా జలపరు. ద్రావిడులని తమిళుల కేల యంత పెద్దతన మీయవలయునని తెలుగు భావించినచో కాశీకాశ్యులనియో ఆర్యేతరు లనియో పిలువ నంగీకరింతురు గాక!

ద్రావిడులు ఆర్యేతరులని నిదర్శనములు జూపి నిర్ధరించితిమి. ఇక వార్యేతరులలో నొకరకు కన్నడిగలు చాలకాలమునుండి దక్షిణహిందుస్థానమున నుండినవారని పలికితిమి. ఎంతకాలమునండి యుండినవాకో దానినింత విచారించెము. కర్ణాటపదమే ప్రాచీనమున నరమున వాడబడుచున్నది. ఎంతప్రాచీనము? ఈ ఇరువది నూరేండ్లలో అగ్ని పర్యవప్రకోపము దక్షిణహిందుస్థానమున కలిగినట్లు లేదు. అదివియ్యగ్ల లవృద్ధిప్పుడు కలిగి యుండవచ్చును. భాగవతమున నట్టి దక్షిణదమానము జెప్పబడియున్నది. అది యుండరి. కర్ణాటకులు ఈ రెండువేరేండ్లనుండి కన్నడిగలై యుండుటకు వివాద మేమియు లేదు. దానికిమందు వ్యాపరాంతమున నున్న పొండవులు దక్షిణమున నుండిన వనముల వానముజేయ బద్ధియుండిరిని భారతమువలన దెలియుచున్నది. అక్షాత వానకాలమున పొండవులు కర్ణాటకమండలమున నుండిన విరాటనగరిని వివసించియుండిరిని దెలియనగు. మత్స్య భూపాలుడని విరాటరాజునకు పేరు. మత్స్యమున కన్నడమున మీకా. మీగ్గించె యనునది బల్లారి మండలమున నున్నది. ఆలూరుతాలాకనందు చిన్నచోట పెద్దచోటయను రెండు గ్రామములున్నవి. అవి దీనికి సమీపముననున్నవి. ఈపెద్దచోట చిన్నచోట గ్రామ

మూలండుచోటనే విరాటనగరముండెని స్థలపురాణము నందు వ్రాయబడినది. స్థలపురాణోక్తవాక్యము లంత విశ్వసనీయములుగావు. అయిన సత్యాంశము లేకయుండదు. గొండయన్న కొండ, మీశ్శాండయన్న చేపవలెకన పడుకొండ. అట్టికొండయుండు ప్రదేశము మత్స్యదేశమున బడెనేమో, ఆనెగొండ-ఏనుగుకొండ, ఏనుగువలె నాకారముగలకొండ అని భావము. కేహరలము-పామువలెనుండు కొండ. ఇవి యాకారములబట్టి తెప్పినవాక్యములేగాని వస్తువునబట్టి తెప్పినవిగావు. ఈమీశ్శాండచెంకినుండిన విరాటనగరమే హ్యటయను రూపాంధికము తెండినదని యుండలి జనులు చెప్పుదురు. అంచాయ కర్ణాటమున నట్టి స్థల మొకటి గలదని యుండలివా రందురు. అందుకే స్థలపురాణము లంత నమ్మవలెనని కాకనుట. ఇందు సత్యాంశముండెనేని యది కర్ణాటకుల దయాదాక్యములను, పరంపరాగతమైన ధర్మపక్షపాతమును స్థిరపఱచుచున్నది. ఇది యొట్టున్నను అద్దను డశ్యమేధపామరక్షకుడై దక్షిణ దేశరాజ్యముల నెల్ల దిరిగి, అందు కుంతలదేశమును కొచ్చె. కుంతలాధిపుడైన చంద్రహాసుని సంవర్ధనమును సశ్చియును సంపాదించె. కుంతలాధీశుడు వ్యాయ వర్తియూ, దైత్యభక్తుడును, శూరాగ్రేసరుడును గుండగుడును వగు చంద్రహాసుడు. ఇయ్యది కర్ణాటకుల ప్రాచీనతను చంద్రహాసువివక్షకు గొంపోయినది. పితృవాక్యపరిపాలనమునకై శ్రీరాముడు దండకారణ్యమును బ్రవేశించె. అందు పంపాత్రేత్రమున వారిని గుగ్రీవుని హనుమంతుని జూచె. శ్రీరాముడు వారిని పధించి, గుగ్రీవునకు తేసిన కిష్కింధపట్టాభిషేకమును, గుగ్రీవాంజనేయ ప్రమాఖులు సీతను రామునియొడ తేర్చుటకై చేసిన పాపాశ్చర్యమును శ్రీమద్రామాయణమునందు వాల్మీకి మహర్షియే వ్రాసియున్నాడు. ఆతనికి కర్ణాటకాభిమాన మేమియును నుండియుండదుగదా? వాల్మీకి మహర్షి రామాయణమున ఉన్నంత, విన్నంత, కన్నంత, రామచరిత్రమును వ్రాసినాడు. కర్ణాటకదేశమున కిష్కింధ యున్నది. కిష్కింధాళిండమున పంపాత్రేత్రమున్నది. కర్ణాటలు పిరులకుటకు రావలని పదితెలల పురుగని అంగవనివోదార్థము ఉయ్యెల కాడగట్టిన వారిబల మొక

సాక్షి. అధికారమున కర్ణాటలు దక్షిణ లహటకు గుగ్రీవాజ్ఞ యొక నిదర్శనము. ఆర్దుల కాశ్రయమిచ్చి దుష్టశిక్షణమును శిష్టరక్షణమును చేయుటయందును, దైత్యభక్తిని, పాపభీతిని, ప్రజామరత్తిని గలిగి విశేషవర్తనము చేయుటయందును కర్ణాటకులు అసక్తిగలవారనుటకు దేదీప్యమానమైన మాకులి సచ్చారిత్ర మొకదృష్టాంతము. కర్ణాటకుల ప్రాచీనత త్రేతాయుగమునకు బ్రాకినది. అయిన దాని ప్రాచీనత కృతయుగమునను కన్నట్టకపోలేదు. కర్ణాటపు పశ్చిమభాగము పరశురామత్రేత్ర మని పించుకొనుచున్నది. పృత్యములవలె నున్న కార్తవీర్యార్జునుని కరములను పరశురాముడు తన పరశువుతో దునుమె వను వర్ణన వనభూయిష్ట మైన దక్షిణమునకే అభ్యయించుచున్నది విష్ణువు చక్రమునుమాని పరశువును ధరించె నననదియు అలంకారోక్తి గల ఆర్య వ్రావిడచైరములోని వర్ణనగా నున్నది. మలయాళులు పరశురాముని నిగ్రహశగ్రహములకు పాలైరి. వారికి చేరువనుండువారు కర్ణాటకు లగు గుళువారు. పితృవాక్యపరిపాలనార్థము పరశురామడత తపతలితల గోసిన స్థల మిదియని కర్ణాటకులు హుళిహగనూరులను జూపుదురు. అం దిప్పటికిని రేణుకాదేవి కరీరమునకు పూజ జరుగుచున్నది. ఈ విషయములనుండి జనుదగ్గి యాశ్రమము కర్ణాటమున నుండెని యూహింపవలెను. ఇంత ప్రాచీనత చాలును.

కర్ణాటకులు ప్రాచీనులై పితృశాస్త్రాదాక్య వ్యామనర్తనములు గలవా లొక్కటియొగాక ఎర్తకులై వివిధమూరదేశములకు బోయియుండిరినియు వలసబోయిన స్థలములు తెలిపింంతవఱకు గ్రీకుదేశమునఱకును ఇటలీ దేశమునఱకును వ్యాపించియుండిరినియు దెలియుచున్నది. శ్రీ. పూ. వాలెనన్ మున్ననవారి కాలమందు ప్యాలెస్, బ్యాబిలోనియూ రాష్ట్రములకు వెనుక్లను దంతపునస్తువులను బంగారును సమాద్రయానముం దారి తేరిన తిమిగులు గొంపోవుచుండి రని ఇతిహాసాధారముల దెలియుచున్నది. దక్షిణహిందూస్థానము, కుమారస్వామికి వావానముగా వెన్నబడు వెనుక్లయిండును, శివుని దర్శమునకు పాల్పడిన యేనుగులయందును కర్ణాటమున వలసి

నంత కన్నట్లు బంగారువందును ప్రసేదికొంది యుండెను. పాప్ అనిన బంగారుని యర్థము. కర్ణాటకులకు, లోహములలో బంగారు మొదట కనబడియుండును. వారు బంగారువ్యాపారము చేసియుండుదురు. ఏలవన కర్ణాట దేశము బంగారునకు బుట్టినిల్లు. మఱియు వారు ఇనుమును కర్మోన్ = నల్ల బంగారు, బెర్మోన్ = తెల్ల బంగారు అనియు వాడుచున్నాడు. పాప్ అనిన లోహముని యర్థముకేసికొనినను ద్రావిడులకు లోహములు పురాతన కాలమునుండి దెలిసివని యని దెలియుచున్నది. గ్రీకు దేశమున దాక్యోరింగస్సును ప్రదేశమున దొరకిన గ్రీకు నాటకమునందు కర్ణాటపుమాటలు కన్నట్లుచున్నవి. దీనివలన కర్ణాటజనవ్యాప్తియును భాషావ్యాప్తియు నంతయు కుండెనని తెప్పించును. ఏనుక్రిస్తు భారతీయుడని రామస్వామి అయ్యగారు ఊహించి కారణములు జూపినది యంత నిరాధారమైన సిద్ధాంతము కాదు. ఏను నలసతోయిన దక్షిణహిందూస్థానమువాడయి యుండవచ్చును. వేరి మరమ్మ = మరమ్మ ఏనుకల్లి. సక్కరాయ మొదలగు నామములును దక్షిణహిందూదేశము లందుండునవి. అది యటుండనిండు. మఱియుక నూత్నవిషయ మేమనిన క్రైస్తవుల వేదమునందు (Bible) 'హోసన్ల' యనుపదము వాడబడినది. అక్కడివారు ఏనుక్రిస్తును హోసన్ల యని పిలిచిరి. ఇది కుడకర్ణాటపదము. తమిళుగాను, తెలుగును కాదు. తదితర చిగుప్త దేశభాషలో నిదియు కాదు. హోసన్లయన కన్నడమున క్రొత్త అన్న యని యర్థము హోసన్ల = new brother. నలసతోయిన కర్ణాటకు లాకిని పట్టు పంబోధించియుండురు. ఏను దేవతత్వమును మానవభ్రాతృత్వమును బోధించెను (Fatherhood of God & Brotherhood of men.) దానిబట్టియే యతడు కన్నడిగుచేత పట్టు పిలువబడెను. ఇది ఐతిహాసికోక్తి; క్రైస్తవుల వేదవాక్యము.

కర్ణాటకులు మరసహిష్ణుత గలవారు. కర్ణాటము త్రిమతస్థులకు కరణాలయమై యుండెను. వారు తొలుత పవదేవత నారాధించుచున్నట్లు కనబడుచున్నది. వారిలో శుశువారు మంచి యోధులైరి. తోడలు గొల్లలైరి. మహిష చుండలము కర్ణాటములోనిది. పాలుపిత్తుకు బట్టెలు

మొందు. వానిని పోషించి పాడిలేసి బ్రదుకువారైరి. బడగలు పాడి పంట తేసికొని యుండువారైరి. తదితర కన్నడిగులు వర్తకము మొదలగు వివిధవృత్తులందును, విద్యలందును ప్రవీణులైరి. చనపర్యత ప్రదేశముల నుండు సితిలో నందఱును వీరవృత్తి నే యవలంబించియుండిరి. ధీరోదాత్తులై వీరు లెప్పుడును దౌదార్యభావముగలవారై యుండుట సహజము. చీరియందు నదియే కన్నట్లుచున్నది. రెరువార కర్ణాటమున పాపపతము సంభవించినది. అటుమీద క్రైస్తవము ప్రవేశించినది. ఆమీద వైష్ణవము చొచ్చినది. ఈయూడుమతముల సంకరము క్రైస్తవమయినది. గురగ్రపాగా పోరీబులగు కర్ణాటకులు సుసత్తుతములను సమదృష్టిని, సమరసభావమునను పంరక్షించివారు. ఇప్పుడు మహమ్మదీయక్రైస్తవమతములకు నట్టి ప్యాగతమే యొపగబడెను. ఏమలేమువారికి నెట్టితొందరలు లేవు.

గీ. 'బుధంవకుళ మూర్ధనకు నొక్క పొట్టి గార నెంబు నేయురు రిచ్చటి వ్రాక్యజనులు.'
— తెలుఁబిశ్వసాహస్యము.

కర్ణాటకులు పండితపామరుల నొక్కపగిది సమాచరమున జూచుచుండురు. కన్నడిగులు మతోద్రేక మను మాట నెఱుగరు. ద్వైతవిష్టద్వైతాద్వైతమతములెల్ల ఇందు ప్రబలినవి.

కన్నడిగులు ధర్మవర్తనమును, నైతికసంపత్తిని గలవారై యుండిరిని కనబడుచున్నది. వారి శౌర్యాదార్యములు రామాద్యభారతములందు కర్ణింపబడియుండుటయే గాక మధ్యయుగామునందు వచ్చియుండిన హ్యూట్యాంగును చీవాప్రవాసిగంగునును కర్ణాటకుల సత్తి సంధతిమగుటచేయు, న్యాయప్రియత్వముగూర్చియు, శౌర్యాదార్యములనుగూర్చియు పొగడ్త యున్నది. అక్క, అమ్మ, అత్త, మావ, గండ, హెండలి మున్నగు వానివరు సలండుటం బట్టియు, ప్రకృతకలసంప్రదాయములం బట్టియు కన్నడిగులు సాహిత్యము గలవారని దెలియుచున్నది. కన్నడిగ లనకంపాపరులని తెలియుచున్నది. వారి భూతిదయాబుద్ధియే అహింసాపథము లగు క్రైస్తవ రామానుజమాధ్వ బసవారాధ్యమతములకు పాదభూతిని,

సంకల్పమును నొసగి తోడ్పడియుండునని తోచుచున్నది. మఱియు వారి యుద్ధాభిలాష ప్రచారంబునను చేతు బాలు రాజవంశ మెదియినను దానికి సింహాసనాలోచనా నుయోగమును గలిగించినది. పూర్వకాలమునుండి వారు గణపతియధికారమున మున్నవారు. నాయకరియందు వివక్షవిధేయతలు చూపు అలవాటు కన్నడిగలకు మొదట నుండి యుండుటం బట్టి ప్రభుత్వవాదు తమబాతినాడు కామండినను ప్రచారంబునకుగా నుండిన వానిపరిపాలనకు లోబడినారు. అందుకే అనేక రాజవంశములు కర్ణాటము చేరినవి.

కర్ణాటకులు పరిపాలనకై యుండుట చేరుబొందిన వారు. సుగ్రీవాజ్ఞయనుగావయే వారి ఆధికారావస్థిని దెలుపుచున్నది. పురాణకాలపు రాజులు ఈ కర్ణాటము చేరిన ఇల్లుకిత్రులికేళి, కల్వడేవరాయలు చక్రవర్తులై స్వజన స్వధర్మ స్వదేశరక్షణము చేసి ఆనందతారాగ్రామని కీర్తిని గడించెరి. రాజభక్తిశీలి, చక్రవర్తిభక్తిశీలి మొదలగు రాజ్యమును, బ్రటిష్ కర్ణాటరాష్ట్రమును ఇతర రాష్ట్రములకల్ల నాదర్శప్రాయములుగా ముచ్చిది.

కన్నడిగలు లలితకళలయం దరినిపులులు. వారి కల్పకాస్త్రప్రజ్ఞానము యాచి కన్నులపండువు చేసికొని గోరినయెడల పొంది, ఎల్లార, లేలారు మున్నగులము లందుండు కట్టడములనుమాత్రము పరికించిన చాలును. ఈ కట్టడముల కాచి ప్రశంసించునది పరదేశప్రవాసియే లేదు. బాత్మభిమానమున బాడము ఈర్ష్యానూయలను సైతము మాచి వీనిని బాగదని మనుజుడే లేదు. ఇక సంగీతకాస్త్రముం దన్ననో, దక్షిణహిందూస్థానపు సంగీతము కర్ణాట సంగీతమనియే ప్రసిద్ధిచెందినది. హుసిత్తాళమున పదములు కర్ణాటపదములు. కర్ణాటసంగీతము హిందూస్థానిసంగీతము కంటెను నూత్నమైనదియు, సంపూర్ణమైనదియు, కాస్త్రీయమైనదియు, సౌఖ్యపైసినదియు నై యున్నదని సమస్తజాతులవారు సమ్మతించినారు. ఇట్టి సంగీతజ్ఞానము గల కర్ణాటకుల సాహిత్యం నందు సంగీతమున కేమి తక్కువ? కర్ణాటసాహిత్యమునందు పాదుంగబృమని యొకసాహిత్యునికేమి మే గలదు. కర్ణాటకులు సంగీత ప్రియు లగుటంబట్టియే

• విందువిపగళం న్యంజన
మొందిన దడ్డక్కరల పదాంత్యం దీర్ఘం.
— నాగవర్మభండపు.

అని పాపముయొక్క కడపటి లఘువును సైతము గురువుగా చేసికొని విడిచినారు. తెలుజనం దిట్టి స్వాతంత్ర్యము లేదు. పదియవ శతమాదమునం దుండిన కావ్యమీ ఘాంసాకర్తయును రాజశేఖరుడను సంస్కృతికవి కర్ణాటకులు పద్యములను ఓంకారముతో చదువుదురని సాంకముగా బలికినాడు. హిందూస్థాని సంగీతము ఆర్యసంపర్కము గలది. అయ్యది ఆహాహూహూత్వైవలతో ముగియును. కర్ణాటసంగీతమును ప్రప్రస్వరముల నూత్నోచ్చారణములతోను, రాగతాళరక్తితోను హృదయానందకరముగా నుండు. ప్రప్రస్వరముల ధ్వనులు మన్యమృగవర్ణధ్వనులతో పోల్చబడినవి. వనగిరులందు వగించుచుండిన కర్ణాటకుల చెవి కివి చిన్నప్పటినుండియే తెలిసియుండును. ఈ కారణమునబట్టియే కాబోలు, కర్ణాటకులు సంగీతకళ యందు ప్రవీణులైరి. వీరిను కర్ణాటకులే కనిపెట్టియుండురు. సంగీతము తెలింగినవారు సాధనముల చేసికొనక యుండురా? వీరికు వలసిన కట్టె, సారకాయ, తంతులు కర్ణాటకుల కున్న చోటనే దొరుకుచువులు. వీరినింబాముఖము పహితము వ్యకాతికర్తృత్వమును వెల్లడించుచున్నది. వనపగ్వతప్రాంతముల నివసించుచుండిన ద్రావిడులు పాములను నయభియ్యభులతో జూచుచుండిరి. వానిని జంపిన పాపముని భావించుచుండిరి. అయిన విషప్రాణియైన నాగమునుండి తప్పించుకొనుటకై విషమదనలవైన తల లూపకేసి క్రోలేంద్రియపరచులుగా తేయబాలు మంగళకరమైన నాగస్వరమునుకూడ సంగీతమునందు సహజమైన వాండిత్యముగల కర్ణాటకులే కనిపెట్టియుండురు. నాగములు చక్షుకర్మము లగుట విషవపును కనుగొనబాలవు. అట్టిచేత ద్రావిడులు వానినుండి తొలగి పోవుచుండిరి. ద్రావిడులు నాగస్వరము వాయించుట యందు నిపులులకు లోకప్రసిద్ధము. ఇట్లు కర్ణాటకులు సంగీతమును, సంగీతసాధనములను వృద్ధికి దెచ్చినవారు. సంగీతసాహిత్యసమ్మేళనము చేసిన కర్ణాటకులలో పురం దరదాసు ముఖ్యుడు. అతడు ఆనందమత సాహిత్యము

తోపాలు సంగీతమును జేర్చి పాటల వ్రాసి త్యాగరాజు లకు ఆర్యకవి యాయెను.

క. 'దురితవ్రాతము లెల్లను

బరిమాన్యే పీఠీసుగుముల బాడుచు నెత్తుడుకా
పరవశుడై చలయుపురం

దరదాసుని మహిమములను చలచెద మదిలో॥'

అవి త్యాగరాజు తనద్రష్టాద భక్తవిశయ మును రూపక మున పురందరాసుని ప్రస్తుతించివాడు త్యాగరాజు కృతుల నెల్ల ద్వైతము నిండియున్నది. హరి వారును భాగవతసంప్రదాయమున సమముగా ప్రస్తుతించివాడు గాని ద్వైతాద్వైతపరిభేదమును కాస్త్రామసామముగా గుర్తింపక పోయివాడు. 'ద్వైతము మఖమా? ఆద్వైతము మఖమా?' యని దోలాయితి మఱుగ్గుడై పోయి వాడు. ఆయిన సవర్ణవమున ద్వైతమునే యుపసరించి వాడు. తన సాహిత్యముం దలిడు రామదాసోపామ్మని పలుమాణులు పఠింపియంపినను శ్రీరాముడు తనదాసుడైన త్యాగరాజును 'పదిపూటలపై గాచెద'నని పఠింపియంపినను, కొందఱతని సాహిత్యమును, స్వభావస్వామి భవములను నేటుగా చలచుచున్నారు. పురందరదాసులు భావకవిత్వమును సంగీతముతో గలిపి, పండితపామరరంజకముగా త్యాగరాజు సంగీతమును భావకవిత్వముతో గలిపి కాస్త్రజ్ఞులు కలబాప కర్ణాటసంగీతశ్రీని శేంద్రస్థానము జేర్చిరి. ఇంతయే కాదు కర్ణాటకులు నాట్యకళయందును అపమాన పాండిత్యము గలవారు. నాట్యము తాండవము, లాస్యముని ద్వివిధము. తాండవము పురుష నాట్యము,

లాస్యము స్త్రీనాట్యము. తాండవము ద్రావిడులచైవసుకు శివుని నాట్య మగుటచే నది పురుష నాట్యముగా భావంపబడియె. శివునకు మహానటు డను బిరుదు గలదు. వాంది శివునిభక్తుడగు నది మంగళవాక్యము. కొడెనువారియందెప్పటికిని తాండవమాడు వాడుక గల దందురు. మైసూరు మొదలగు కర్ణాటదేశపువారి నాటకప్రదర్శనపాండిత్యము సర్వజనవిదితము. ఉష్ణయందలమునందు నేడిమి, వెలుగురు నుండుట నదిరకాలములోనే ఎత్తువులు పక్కము లగునట్టిక్కడవారి బుద్ధియు రీతితర యందలమువారి బుద్ధికంటెను శీఘ్రకాలములోనే పరిపక్వ మగుచున్నదని ప్రఖ్యాతీహాగోళకాస్త్రజ్ఞుల సిద్ధాంతము; అనుభవ వేద్యము. చలనవృద్ధియందును, ఫలహార సమృద్ధియందును కొదిలైన యుష్ణయందల ప్రదేశములందు జనులకు లేవనోపాయప్రయత్నిము లల్పవిషయములైయుండుట వారు విశ్రాంతిని మెండుగా గలవారై యుందురు. అట్టి విశ్రాంతి కాలమున వారు సుల తత్వకాస్త్రశ్రద్ధా పరులై యుందురనియు, సహజముగనే కళాగ్రబుద్ధి గలవారై యుందురనియు మానవచరిత్రమునుండి మనన, తెలిసికొనవచ్చును. ద్రావిడు జన్మయందలమున నుండు వారు. అందువలన కర్ణాటకులు సుందర దేశమున నుండు వారు. వారు సుకుస్తకాస్త్రములందు ఘనపాండిత్యమును గడించిరి. కనుకనే వారిట్లు వెల్లింపబడినాడు.

గీ. 'వేదముల నభ్యసించక వీరు కాస్త్ర

న దకుల నెల్ల వేళల వాదరిం॥'

— తెలుగు విశ్వవిజ్ఞానము.

మా చందాదారులకు

మా కార్యాలయమునకు వ్రాయు ఉత్తరములు మొదలయినవానియందు తమ 'చందాదారు' సంఖ్య వ్రాయవలెను. లేకున్న ప్రత్యుత్తరములు మొదలయిన పనులను జరుపజాలము. చందాదారుల సంఖ్య భారతి కవరుకాగితముపై తమ విలాసమునకు ముందున్నది. చందాదారులకు భారతి ౧౦-వ తేదీ లోపల అందకపోయిన యెడల వెంటనే తపాలువారికిని, మా కార్యాలయమునకును తెలుప గోరెదము.

మేనేజరు, 'భారతి.'

శాతవాహనవంశీయుల శాసనములు భావరాజు వేంకటకృష్ణారావుగారు

(వెనుకటి సంచిక తరువాయి)

౮

(ఇది ౮ వ గుహయొక్క వెనుకతట్టు గోడపయిన ద్వారమునకు కుడిప్రక్కగా నున్నది.)

మూలము: ప్రాకృతము

౧ దాసకన ముగూదాసకనా నపరివారన లెణా దేయ ధమః.

సంస్కృతము (భాయ)

౧ దాశకన్య ముగూదాసన్య నపరివారన్య లేణం దేయధర్మమ్.

ఆంధ్రీకరణము

ఈ గుహను సపరివారు డ యి ముగూదాసుడు ధర్మముచేసివాడు.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

‘సపరివార’ కల్పమునకు సరియైన ఆర్థము చెప్పట కష్టమని పాశ్చాత్య దేశపు పండితులు అభిప్రాయపడిరి. భారతదేశీయులకు సపరివారు డెన్న మాటకు ఆర్థము గుఱివేయుగా తెలియుచున్నది. కొంద రూహించినరీతిగా ‘స కుటుంబముగా’ నని యనుకొనినచో లేఖరి అట్లు ఆర్థమిచ్చు బంధుత్వమును చెల్లుపు పదముల నేల వాడియుండ లేదని ప్రశ్ని చెప్పుచున్నది. అందువలన ‘సపరివాకు’ డెనగా యట్లును కొలిచియున్నవారలతోగూడి యనిగాని కులములతో కలసి యనిగాని అన్యాయము చేసుకొనవచ్చును. ఈ ముగూదాసుడు దాశకుడు. ఈతని పేరుగలవాడు “మూలకారు” డొకడు కూడ నితని సమకాలికు డనదగువాడు కలడు. అతనిగూర్చి ముందు తెలుపబడును.

౯

(ఇది ౮ వ గుహయొక్క వెనుకటి గోడపయిన ద్వారమున కెడమప్రక్క నున్నది.)

మూలము: ప్రాకృతము

౧ చెటిక-ఉపానకియన ముగూదాసనా నపరివారన లెణా దేయధమః

ఎతనలెణనో బొధిగుత-

౨ ఉపానకన పుతెన ధమనందినా దతం ఖతం అపరిలీయ కన్తాహినియ

ఎతో చ ఖతాతో చీవరికం పవైతన.

౧. ‘ముగూదా’ యని చదువవచ్చును. రెండవఅక్షరముపై దీర్ఘము కానుపించుటలేదు. ౨. లెణం. ౩. ధమం. పాఠభేదములు:—౧. మూగూ, ౨. లెణ, ౩. ధమ, ౪. లెణప, ౫. దత, ౬. ఖత, ౭. చివాక.

సంస్కృతము (భాయ)

- ౧ చేటిక ఉపాసకీయస్య ముగూదానస్య నపరివారస్య లేణం దేయధర్మమ్.
- ఏతస్య లేణస్య బోధిగుప్త
- ౨ ఉపాసకస్య పుత్రేణ ధమ్మనందినా దత్తం క్షేత్రం అపరస్థలీయ కల్తాహి
నియ ఏతత్ చ క్షేత్రం చీవరకం పరివాజకస్య.

ఆంధ్రీకరణము

‘చేటిక’ సంఘమునకు చెందిన ఉపాసకుడు ముగూదానుడు పపరివారుడై యీ ఉపాను ధర్మముచేసెను. ఈ గుహాయందు నివసించు పరివాజకులకు వృత్తాంతములనిమిత్తము పడచుటికల్తాహిని గ్రామమునందున్న ఒకసాలమును ఉపాసకుడైన బోధిగుప్తుని పుత్రుడు ధమ్మనందనుడు దానముచేసెను.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

ఈ కావనమును, పై కావనమును సరిహద్దు చూచునది. ‘చేటిక’ గలము అనునది ఈకాలమున కేవలమునకు సంబంధించినదో యని యూహా సాధముచున్నది. చేటికకులమునాడైన ముగూదానుడు ఛేపలబట్టువృత్తి చేయుచున్నాడు. చేటిక ఇప్పటి చేటి, లేక పెట్టిగకులమున కేమైన నిర్మించువా? ఇంకను విమర్శింపవలసియున్నది. ఈ కావనమునందు “అపరిలీయ కల్తాహినియ” అను పదములు అర్థముగాకున్నవి. ‘అపరిలీయ’ ‘అపరి’ (పశ్చిమ) కేబ్బునుయొక్క విశేషణమా యని సందియము కలుగుచున్నది. ఈ రూపము ఎక్కడను కనబడదు. మరియు పై వార్తవకావనమునందు పేర్కొనబడిన ‘అపర కళిడియ’ అను పదములందలి ‘అపర’ కేబ్బునకు సరిపోవులరేదు. ‘అపర కల్తాహినియ’ గ్రామమున గల యా దత్తిక్షేత్రవామముగూడ కానబడదు. ఇంకికును ‘అపరిలీయ’ పదము సందిగ్ధముగానుండి బోధపడకున్నది.

౧౦

(ఇది పదియవగుహయొక్క వివారాలలోని ఐదుకలెట్టు గోడపైన వైకవృనకు క్రింద నున్నది.)

మూలము: ప్రాశ్నితము

ఈ కావనమును డాక్టర్ హెర్బెర్ట్ గారు ఇండియను అంటిక్వరీ ౧౨వ సంపుటము ౨౭ వ పుటయందును డాక్టరు భండార్కరుగా ౨౦వే ౧౩౯ పుటయందును ప్రకటించియున్నారు. చిరువరులు పరికిలించవలెను.

- ౧ సిద్ధమ్. రాజ్ఞః - యహారాతస్య క్షత్రవస్య నహపాసస్య బామాతా దీనీక
పుత్రేణ ఉషవదాతెన త్రిగోశతనహనైవేన నద్యా బార్ణాసాయాం
సువర్ణదానతిథికరణ దేవతాభ్యః బ్రహ్మణైభ్యశ్చ షడశగ్రామదేన
అనువర్తంత బ్రహ్మణ శతనహస్త్రి భూజాషయిత్రా

౧. ‘బామాత్రా’ లో ‘త్రా’ స్పష్టముగా తిప్పు గానవచ్చుచున్నది. ఇది లేఖకబోధము ‘తి’ కు క్రింద ఉకార మిచ్చినట్లు కనబడుటచేత ‘బామాను’ అనిపూడా నడునవచ్చును. ౨. ‘వర్త’

౨ ప్రభాసే పుణ్యశీర్థే బ్రాహ్మణభ్యః అష్టభార్యాప్రదేన భరుకభే దశపుర
గోవర్ధనే శోర్పారగే చ చతుశాలావనధ ప్రతిశ్రయప్రదేన ఆరామ
తడాగ^౩ ఉదపానకరణ ఇదా పారాదా దమణ తాపీ కరబేనా
దాహనుకా నావా పుణ్యతరకరణ ఏతాసాం చ నదీనాం ఉభతో
తీరం సభా—

౩ ప్రపాకరణ పిండితకావడే గోవధనే నువర్ణముఖ శోర్పారగే చ రామ
శీర్థే చరకవర్షభ్యః గ్రామో^౪ నాసంగారే ద్వాతీశతనాళీగర మూల
సహస్రప్రదేన^౫ గోవధనే త్రిరశ్మిము షర్వతేషు భర్మాత్మనా ఇదం
రెణం^౬ కారితం ఇమా చ పాథియో^౭ [||*] భటారకా అంజ్ఞాతి య^౮
చ గతోస్మిం^౯ న్వారతుం మాల యే హి రుధం ఉతమభాద్రం^{౧౦}
మొచ్చయితుం

౪ తె చ మాలయా ప్రసాదేనైవ అవయాతా ఉతమభద్రకానం^{౧౧} చ క్షత్రి
యానం నర్వే పరిగ్రహ^{౧౨} కృతా తతోస్మిం^{౧౩} గతో పాక్షరాణి తత్ర
చ మయా అభిసేకా కృతో^{౧౪} త్రిణీ^{౧౫} చ గోనహస్రాణి దతాని
గ్రామ్యో^{౧౬} చ [||*] దతచానైవ^{౧౭} క్షేత్రం^{౧౮} బ్రాహ్మణన వారాహి
పుత్రిన అశ్వభూతిర హధేవీతా మూలెన^{౧౯} కాహాపణసహస్రహే
చతుహి రంంం య సపితు సతక సగరసీమాయ ఉతరావరాయ
దీసాయ^{౨౦} ఏతో మమ లెణై వన—

౫ తానం^{౨౧} చాతుదీనన^{౨౨} భిఖుసఘన ముఖాహారో భవిసతి.

సంస్కృతము (ధాయ)

౧ సిద్ధమ్! రాజ్ఞః తహారాతస్య క్షత్రపస్య నహపాసస్య జమాత్రా దీనీక
పుత్రేణ ఋచవదతేన త్రిగోశతనహస్రదేన నద్వ్యం బౌద్ధాస్థాయాం

౩. 'తడాగ' ౪. 'పిండి' ౫. 'గ్రామ' ౬. 'సహస్రప్రదేన' ౭. 'రెణ' ౮. 'పాథియో' ౯. 'అంజ్ఞాతియా'
యందు 'అ' తరువాతి అనుస్వారము పారపాటుచేత తఖరి వ్రాసియుండవచ్చును. ౧౦. 'స్మి' ౧౧. 'ఉత్తమ
భద్రం' ౧౨. 'కాహం' ౧౩. 'స్మి' అనుస్వారము తప్పు. ౧౪. 'తీనిగోప' ౧౫. 'గ్రామ్యో' ౧౬. 'చనైవ'
- ౭. 'క్షేత్ర' ౧౮. 'మూలె' ౧౯. 'దిసా' ౨౦. 'తాన' అనుస్వారము తప్పు. ౨౧. 'చతుదీప'

సువర్ణదాన తీర్థకరణ దేవతాభ్యః బ్రాహ్మణేభ్యశ్చ ఊడతగ్రామదేవ
అనువర్షం బ్రాహ్మణశతపమాన భోజయిత్రా

2 ప్రభాసే పుణ్యతీర్థే బ్రాహ్మణేభ్యః అష్టభార్యావదేవ భయకచ్ఛే దశపురే
గోవర్ధనే శోర్పారగే చ చతుశ్శాలావనప ప్రతిశ్రయప్రదేవ ఆరామ
తటాక ఉదపానకరణ ఇబా పారాదో దమన తాపీ కరదేవ దాహ
మకా నావా పుణ్యతరకరణ ఏతాసాం చ నదీనాం ఉభయతీరం సభా

3 ప్రపాకరణ పిండితకావడే గోవర్ధనే సువర్ణముఖే శోర్పారగే చ రామతీర్థే
చరకపర్వభ్యః గ్రామే నానంగోలే ద్వ్యతింతత నాభికేర మూలనమాన
ప్రదేవ గోవర్ధనే తిరశ్శిష్య పర్వతేషు ధర్మాత్మనా ఇదం లేణం కారితం
ఇమాం చ పృథివీం భట్టారకైః ఆజ్ఞప్తశ్చ గతోస్మి వర్షర్తుం మూల
యైః రుద్ధం ఉత్తమభద్రం మోచయితుం

౪ తే చ మాలయాః ప్రవాదేనేవ అపయతాః ఉత్తమభద్రకానాం క్షత్రి
యానాం సర్వే పరిగ్రహః కృతాః తతోస్మిన్ గతః పుష్కరాణి తత్ర
చ మయా అభిషేకః కృతః త్రిణిచ గో సహస్రాణి దత్వా గ్రామశ్చ
దత్తా చా నేన క్షేత్రం బ్రాహ్మణస్య వారాహిపుత్రస్య అశ్వభూతేః
పాధేకీనితా(?)* మూల్యేన కాహవణ సహస్రైః చతుర్భిః సపితు
సుతక(?) సగరసీమాయ ఉత్తరాపరదిశాయ ఏతన్మమలేదే వస

౫ తః చాతుర్దివసస్య భిక్షుసంఘస్య ముఖాహారో భవిష్యతి.

అంధ్రీకరణము

స్వస్తి! కృరాహరిశ్చేత్రపుడును రాజాను అగు సహపాణుని అల్లుడును, దీనీకుని పుత్రుడును, అగు ఋషభ
దత్తునిచేత నీయబడిన ధర్మము: దేవతలకును బ్రాహ్మణులకును బాహ్యపాపదియొద్దన మూడులక్షలగోవులను దానము
చేసినవాడును, సువర్ణదానములను తీర్థములను (తిరువాళ్లు) జరిపించినవాడును, ఊడతగ్రామములను బ్రాహ్మణుల
కును దేవతలకును దాన మొసంగినవాడును, అనువిర్షము (సంవత్సరవర్షంతము) శతసహస్రసంఖ్యాకలను (లక్ష ౧౦౦)
బ్రాహ్మణులకు భోజనములు పెట్టినవాడును. ప్రభావ పుణ్యతీర్థమును బ్రాహ్మణులకు అష్టభార్యల వొసంగినవాడు
ను*, భయకచ్ఛ, దశపుర, గోవర్ధన, శోర్పారగ సగరములందు వాసయోగ్యములయిన చతుశ్శాలా (నాల్గిండ్ల
భవంతివంటిది, చుట్టును వపారా గలిగినటువంటిది) సక్రములను కట్టించినవాడును, ఆరామ, తటాక, ఉదపానము

*. ఇదివేమో నాకు తెలియుటలేదు. ఒక క్షేత్రముపేరా యని సంభావన కలుగుచున్నది. ఇంకను ఈ
విషయము విచార్యము.

*. వ్యాఖ్య చూడుడు.

(పశువులు నీకు తాగు తొట్టెలవంటివి) లను నిర్మించినవాడును, ఇబా, పారాదా, తాపీ, కరతెవా, దాహాకా నదులను ఉదితముగా దాటించుటకై పుణ్యముగొటకు నానలు వేయించినవాడును, ఈ నదుల యుభయతీరము లందును విక్రాంతికుందిరములను, పానీయకాలలను (చలివేంద్రలు) నిర్మించినవాడును, 'వాసంగి'లా గ్రామమున ముప్పదిరెండువేల వారికేళమూలములను (కొబ్బరితోటయా?) (కొబ్బరి అంటలుగాని, మొక్కలుగాని కావచ్చును) పిండితకావడ, గోవర్ధన, కువర్ణముఖ, కోర్పారగము, రామతీర్థము మొదలగు నగరములందు గల చరకసంఘముల (యజ్ఞాభియు లగు బ్రాహ్మణులగు గావచ్చును) కు దానముచేసినవాడును అగు ఋషభసత్తుడు ధర్మచింతితో ధర్మాత్ముడై గోవర్ధనము దున్న త్తిరత్న పర్వతములపై యీ గుహను ఇందలి నీటిగుండములను, దొలిపించి దానము చేసెను. [నేను] భట్టారకుని (కోణ) చే యజ్ఞాపింపబడి ఉత్తమభద్రుల నాయకుని వర్ణ ఋతువులో మాలయులచే (దక్షిణ కొంకణవాప్తవ్యులు కావచ్చును) బంధింపబడినవానిని చెలహండివిముక్తునిచేయుట కరిగితిని. వారాక తెలిసి నట్లుగానే మాలయులు భీతిచిత్తు లయి పారిపోయిరి. అంతట ఉత్తమభద్రులచేత వారందరు పట్టుకొనబడి బంధిం పబడిరి. అచ్చటినుండి (పుష్కరిణి) పాష్కరతటాకమున కరిగి యందు స్నాన మాచరించి మూడువేల ఆవులను ఒక గ్రామమును దానము చేసితిని. అచ్చటనే వారాహి (భట్టు) కుమారుడైన 'ఆశ్వధ్వారా'ని ఎలన అతనికి ప్రైత్విక మైనట్టియు, పూర్వార్జితమైనట్టియు తనకు నిర్మాటకముగా సంక్రమించినట్టియు పాలకును, మరియు నగరనీమలందు ఉత్తరావరదిత (వాయవ్యదిశ)గా నున్న 'పాధేకినిత' నును పాలమును రెంటిని నాలుగువేళ కాహాపణములు మూల్య మిచ్చి క్రయమునకు తీసుకొని దానముచేయుచున్నాను. నేను దొలిపించిన యీ గుహయందు మార్గములుగావచ్చి నాలుగుదిశము లుండిపోవుచుండు భీష్మకసంఘమునకు, ఈ దత్తితేత్రమునుండి వచ్చు ఫలాదాయములు ముఖ్యాహార మై సాగుదుండవలయును.

సంగ్రహవ్యాఖ్య

ఈ శాసనములో మొదటిభాగము అనగా 'అష్టభార్యా ప్రదేన' అను విదవారంధ్రమునకు గల వాక్యము ఒకటిరెండు స్వల్ప పాకభేదములతో తప్ప కార్ణి గుహశాసనములలో గతి వ దానితో సరిపోవుచున్నది. ఈ విష యమును కార్ణి గుహశాసనములను పంపాదించి ప్రకటించి వపుడును చర్చింతును.

'అష్టభార్యా ప్రదేన' అనుటచేత ఒక్కొక్కనికి ఎనమండగురు భార్యల నిచ్చిన అని యర్థముచెప్పట వా కంత సమంజసముగా తోచుటలేదు. ఆకాలమున వట్టి యాచార మేమయిన నుండెనేమో మనకు తెలియదు. అయినను నా కొకయూహా పాడముచున్నది. అది వింత యని కొండలకు తోచవచ్చును. పురాణములందు మనకు తెలిసినంతవఱకు అష్టభార్యయును దొకడే యున్నాడు. అతడు శ్రీ కృష్ణుడు. మన నహాహునికాలమునాటికి శ్రీ కృష్ణుని పరమాత్మస్వరూపుడుగ పరిగణించి ఆరాధించుట బ్రాహ్మణులలో వాచార మైనట్లు గానవచ్చెడిని. అందులవ శ్రీ కృష్ణభగవాననకు అష్టమహిషీకళ్యాణము గావించి యా కువర్ణవిగ్రహములను బ్రాహ్మణులకు దానము చేయుచుండువా డని యర్థము చెప్పవలయును. పండితులు దీని నింకను విశిర్చింతురుగాక.

దశపురము తక్కు మిగిలిన నగరము లన్నియు నీవఱకే నిర్ధారంపబడియున్నవి. ఈ దశపురము మాళవమండలి కుండకోర అని ప్తీటుపండితుని యభిప్రాయము. (గుప్తచక్రవర్తుల శాసనములు, పుట ౭౯. ౨ వ నోటు) మాళవ రాజపుత్రస్థానమందున్న దశపురమయినచో నదియే గావలయును. ఇచ్చట కేకజాతులు నివసించుచుండినట్లు ముందు ౨౬ వ శాసనమందు తెలుపబడియున్నది. కావున నీ పుర ముత్తరప్రాంతమున నున్నదే యని నిర్ధారంప వచ్చును.

సింహాశ్రమమునకు, మువ్వముఖి, ఇంతవఱకు నిర్ధారణ చేయబడియుండలేదు. వానంగోల్కానుము వాణా నది దివ్య సంజాము వగరమునకు పరిపాతముగా వాలుగుమైళ్లదూరమున నున్న వాగ్గోలు గ్రామమునకు పరిపాతమును దని భగవద్దేవాల్ ఇంద్రాజి పండితుడు ముడిచెట్టుచున్నాడు.

‘చరక వర్ణ భృగో’ అనగా తొదల (మహావర్ణ 3, ర.౧౨.) జైవగ్రంథములందు ‘అవ్యసంగం చరక పరివ్రాజకా’ అని పేరుతో గానవచ్చితి. బ్రాహ్మణులైన వారు గానలయునని యూహా పొడచుచున్నది. అయినను చరకాభియులు అనగా యజ్ఞాభియులు అగు బ్రాహ్మణులు అని యగ్గము చెప్పటకు పోలుగలదు.

‘గోవర్ధనము’ వాసికకు ఆరుమైళ్లు దూరములో నున్న ‘గోవర్ధన’ గంగాపురము కావలయును. ‘సోపారా’ వాణాశ్రమలో ‘శేషిము’కు సమీపముగా నున్నది. ఇప్పటికి నిచ్చట ‘రామకుండము’ని యొక కోనేరును చూపించుచుండుదు. ఇందు స్నాన మాచరించుటవలన పుణ్యము ప్రాప్తించు నని జనుల విశ్వాసము. భరతశ్చక్రము నేటి బ్రోచ్ పట్టణ మనుట నిస్సంశయము.

ఇంగు పేర్కొనబడిన నగరము భగవద్దేవాల్ ఇంద్రాజి పండితు డీవిధముగా నిరూపించుచున్నాడు ఇబ్రానది అంబిక, పారాదానది పూర్, కరదేవా నది గుజరాల్ దేశమునం దున్న కావేరీ, దమన నది దమణ గంగ దహనుకానది నేటి దహను ఉప్పుతేరు బల్లసానది సంస్కృతమున పురాణములందును మహాభారతమునందును పేర్కొనబడిన పర్ణాకానదితోడను, రాజత్రైలోహములోని బాదాన్ యేటితో పరిపాతమున్నును. పర్ణాకానది అలూపవ్యత శిఖరప్రాంతమున జనించి కచ్చి సింధుకాళిలో కలియుచున్నది. బాదాన్ చంబల్ నదికి ఉపనదిగా నున్నది. వీటిలో రెండవదానితోటికంటె మొదటిదానితోడనే బాల్లసానదిని ముడిచెట్టుచున్నది పండితుల యభిప్రాయము. బాదాన్ నది కర్ణ కాళమున తప్ప నితరమునువులందు ప్రవహించదు. కావున ఋషభవర్తుడు అచ్చట నదిలోనికి పోపానములు కట్టించవలసిన అవసరము కలిగియుండ దని వారి యూహ.

ఈ శాసనమునందు పేర్కొనబడిన దానపతి సహపాణవృషాణుని యల్లుడు ఋషభవర్తు డనువాడు. ఈతడు బ్రాహ్మణుడు లేక బ్రాహ్మణమతావలంబకుడు. ఈ శాసనము దాతడు పూర్వము బ్రాహ్మణులకొరకు జేసిన మహాదానము లన్నియు సుదాహరింపబడియున్నవి. అతడు బ్రాహ్మణుడయినను, అప్పటి కాంధరామసారముగా గాబోలు తొద భిక్షుసంఘముకుగూడ కొన్ని దానములను చేసినాడు. ఇంతమత్రమున కొందఱు పండితులు తలచినట్లు ఋషభవర్తుడు బ్రాహ్మణ్యమును నిడి తొదమతమును స్వీకరించుటచే జరిగియుండెనని తలంపరాదు. ఈ దానములబట్టి యూరిని ఉదారతలయు, త్యాగబుధియు, పరమతాపానమేగాక, పోషణచింతయు మనకు తేలు పడుచున్నవి. ఈ త్రిశక్తిపర్యవేషముచే ఈ శాసనమున్న పెద్దగుహను (౧౦ వ సంఖ్యగా ఆగ్రీలాశికలు దిపాన్త మెంటువారిచే గుర్తింపబడుచున్నది.) ఇరువదియందొక తొదభిక్షువులు మఱియుగా వర్ణ ఋషభవర్తులో నివసించుట కనుమోదనముదానిని దొలిపించి, ఋషభవర్తు డందు సంచారముచేయుచు వాలుగుదిసము లందును పోవుచు నివసించు సన్యాసులకు భోజనాదికవిసతులు విరివిగా చేర్పబడినాడు.

ఇందు పేర్కొనబడిన ఉత్తమధ్రు లెవరో యింకను యోచకపడలేదు. మలయులు ఎవరోగూడ తెలియుటలేదు. వీరు మలముపర్వతమును లకటకంటె, మహారాష్ట్రకాసు లయిన మావలేలు అగుదురా యని సంది యము కలుగుచున్నది. పొఖర లేక, పొమ్మర అనునది అత్యున్నతమ వీడుమైళ్లదూరములో నున్న ‘పుమ్మర్’ కావలయును.

(సశేషము.)

కాటరాయందలి బోధిసత్వవిగ్రహము

ఎత్తు 2 అ. 8 $\frac{1}{2}$ అం

జమాలపూరు పాటిడిబృహదలి బుద్ధవిగ్రహము;

గుప్తయుగమునాటిది

ఎత్తు 7 అ. 2 $\frac{1}{2}$ అం.

భిన్నభావములు

సునాన

భాయాచిత్రకారుడు: యల్. వెంకటరావుగారు.

ఒంటిమిట్ట కోదండరామస్వామి దేవాలయపు లోపలిభాగము

విశాఖపట్టణము

భాయాచిత్రకారుడు: ద్వారము జగన్నాథరావుగారు.

విద్యార్థిపములను, పాటానియమ్ మొదలగు
భాతువులను, త్నేమదీపికలను గనిపెట్టి
లోకమునకు మహోపకారము చేసిన దేవీ
యను పరిశోధకుడు ఇంగ్లండు దేశములోని
'పెజాన్సు' పురమున ౧౯౭౨ సంవత్సరము
డిసెంబరు నెల 17 వ తేదీన జననము నొందెను.

సర్ హమ్మస్రీ దేవీ

ఇతని పూర్వులు పురాతన కాలమునుండి
గౌరవముగా కాలక్షేపము చేయుచుండిరి.
ఇతనితండ్రి కొయ్యనగిషీ పనివాడు. వీరియింటి
పొరుగున 'టాంకిన్' అను ఘనవైద్యశాలకు
కాపుర ముండెను. అతడు మంచి భాగ్యవం
తుడు. అతనికి వీరికుటుంబముపై చాల యభి
మాన ముండెను.

దేవీ అయిదారుసంవత్సరముల ప్రాయ
ముగల బాలురై యున్నపుడు తలిదండ్రులు
వానిని బడి కంపించిరి. కాని యాబాలు డెపు

డును పాఠములు సరిగా చదివెడివాడు కాదు.
చిత్రలేఖనమునందును, వనవిహారమునందును
వానికిగల ప్రీతి బడికిపోయి పాఠములు చదువు
టలో కనబడకుండెను. ప్రగల్భోక్తులు చెప్పి
తోడిబాలుర విస్మితులజేసి యాడించుటలో
నితనికి మరియొకడు సాటిలేకుండెను. మంచి
మంచి పద్యము లింపుగా చదువుటయందును,
వినువారు హాయిచెందునట్లు చక్కగా పాటలు
పాడుటయందును, కథలు రసవంతముగా
కల్పించి చెప్పటయందును బహు సమర్థుడు.
కనుక తోడిబాలురందరు నితనిచుట్టు జేరి
కథలు చెప్పమనియు, పాటలు పాడుమనియు
కోరుచుండిరి. 'అల్లులలో మల్లుపెద్ద' యని
వారికందడకు నితడే పెద్ద యయ్యెను. రాజు
లను గూర్చియు, యుద్ధములను గూర్చియు
నితడుచెప్పకథలు చెపులారవినితోడిబాలకులు
వీరరసపూరితులై కట్టకత్తులను, అట్టల డాళ్లను
పట్టుకొని యుద్ధములకు బయలు వెడలుచుండిరి.
నేట తమకముచేత కొందఱు అతనితో గూడ
సమీపమున నున్న కొండలమీదకు బోవు
చుండిరి. మఱియొకప్పుడు వా రందరును సా
యంతనవిహారమునకు సముద్రమున కరిగి, ఆ
తీరమందు బడియున్న గవ్వలు, గువ్వలు, చంద
మామలు నేలుకొని వినోదించుచుండిరి.

ఈసందర్భములో చదువు నన్నమగుచుం
డెనని వేరే చెప్పవలెనా? పాఠములు సరిగా

అప్పు తెప్పకపోయినపుడు ఉపాధ్యాయుడు డేవీ చెవులు రెండును నులిపి బుద్ధి చెప్పచుండెను. ఒకనా షాకొంటెబాలుడు రెండు చెవులకును బంకపట్టించుకొని బడికి వచ్చెను. అది చూచి ఉపాధ్యాయుడు “ఏమిరా! అబ్బాయి! చెవుల కేమా పట్టించుకున్నా వేమి?” అని యడిగెను. “మీరు మాటిమాటికిని నా చెవులు నులిపి నలుగురిలో నన్ను చిన్నబుచ్చుచున్నారు. ఇక నాలాగు నులిపినపక్షమున మీచేతికంటుకొనుటకు నాచెవులకు బంకపట్టించుకున్నా”నని డేవీ ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను.

బడిసంగతి యిట్లున్నను వీరి యింటిపొరుగుననున్న ఘనవైద్యునికడ నితనికి చాల చనువుండెను. ఈవైద్యునియొద్ద నీబాలుడు విద్యుద్యంత్రములను గూర్చియు, లేడెన్ సీసా (Leyden-Jar)ను గుఱించియు, వోల్టామహాశయ్యుడు కనిపెట్టిన విద్యుద్ధటమాలను (Voltaic Cells and battery) గూర్చియు పెక్కు సంగతులు తెలిసికొని స్వయముగా కొన్ని ప్రయోగములుకూడ చేసెను.

ఇంతలో నితనితండ్రి కాలము చేసెను. తరువాత వీరిపొరుగుననున్న వైద్యుడు టాంకింగ్ దొర యాబాలునిపై మరింత యభిమానముంచి తరిఫీదునిమిత్తము (Apprentice) ఇతనిని వేరొకవైద్యుని కప్పగించెను. ఆ వైద్యుని మేడమీదగదిలోనే ఇతని శాస్త్రపరిశోధన మారంభమయినది. వైద్యగురుని మందులు, మ్రాకులును, వంటయింటి పాత్రసామగ్రిలను

మేడమీద నొకగదిలో పెట్టి, అదే ప్రయోగశాల (Laboratory) గా నేర్పటమొనరించెను. పరిశోధనలు చేయ నుపక్రమించెను. అప్పుడే ధర్మాత్మహాకడు ఒక గాలిపంపు (Air-Pump) లు అపిన్నవానికి బహుమానముగా నిచ్చెను. కనుక ప్రకృతి శాస్త్రవిషయములను గూర్చిన విజ్ఞానము వృద్ధిచేసుకొనుటకు అతనికి కావలసినన్ని యవకాశము లేర్పడినవి. డేవీ సహజముగా మంచి ధైర్యశాలి. ఒకప్పుడితనిని కుక్క కఱచెను. ఆ సంగతి యెవ్వరితో చెప్పక, తనకుతానే కత్తి చేతబుచ్చుకుని, వండులో కుల్లినభాగము మనము తీసి వేయునట్లే, కుక్కపండ్లు తగిలినంతమట్టుకు చుట్టును, నునాయాసముగా చరచరకోసి పారవైచి మందుపెట్టుకొని, కట్టు కట్టుకొని గాయము మాన్పుకొనెను.

అతడు తనకు తెలియని సంగతులెప్పుడెవరు చెప్పినను నేడ్చుకొని, తనకు తెలిసినదంతయు సందఱకును చెప్పవలయునని యెప్పుడు నుత్సాహపడుచుండెడివాడు. మరియు తనకు తెలియవచ్చిన శాస్త్రాంశములు సమయము వచ్చినపుడు సరిగా ఉపయోగమునకు తెచ్చుకొని తాను సంకల్పించిన కార్యము నెరవేర్చుకొనుచుండెను ఇందుకు రెండు ఉదాహరణములు:

౧. ఒకనా హాక చిన్నబాలు డీతని చేరవచ్చి “అయ్యా! పేపరెత్తపు ముక్కలు ముఖిచగా వేడిపుట్టి వెలుగగుపడెను. ఇట్లగుటకు

కారణ మేమి? అని యడిగెను. ఆ సంగతి దేవీ కంఠవటకు తెలియదు. అది విని దేవీ “అలాగుననా? అనుచు తత్ క్షణమే రెండు బైత్తపు ముక్కలు తెప్పించి మథించి చూచి బాలుడు చెప్పినది నిజమేనని తెలుసుకొనెను. పిమ్మట పేమును సూక్ష్మముగా పరిశీలించి చూడగా దానిపై పొరమీద నిసుకతో గూడిన గలుకుతోక్క యేర్పడియున్నట్లు స్పష్టమయ్యెను. ఇట్టి గలుకుతోక్కల రాపిడి చేత తేజ ఉష్ణము లిందు సులభముగా పుట్టుచున్నవని యతడు గ్రహించెను. తరువాత బహుకాలమునకు ఒకప్పుడు ఇర్లందుదేశము లో రయితలయెదుట వ్యవసాయరసాయన శాస్త్రములకు గల సంబంధమునుగూర్చి యుపన్యాసము లిచ్చునపు డీ యంశముదగూర్చి చాలవటకు చెప్పి, తన చిన్నతనములో నీ సంగతి యొక బాలునివలన తాను నేర్చుకొని నట్లుకూడ తెలిపెను.

౨. మరియొకప్పుడు ‘డంకిన్’ అనునొక దొరణో డేవీకి గట్టిగా వాదము పోవగెను. వా రుభయులు ఉష్ణధర్మములనుగూర్చి వాద ప్రతివాదములు నలుపుచుండిరి. రాపిడిచేత మంచుగడ్డలలో నయినను వేడిపుట్టువని దేవీ వాదించెను. “ఏడిసిన ప్లే యున్నది. మంచుగడ్డలో వేడి పుట్టునా! నీ మొగము! నీ కేమి తెలుసును” అని డంకిన్ ఖండించుచు తూలనాడెను. అయినను మథించుటవలన ఉష్ణ ముదయించుటలో నాశ్వర్యమేమని దేవీ ప్రశ్నింపగా, “ఒరే” అబ్బయి! నీకుతోచదు. మావంటివారు

చెప్పినను వినవు. నీవుబట్టిన కుండేటికి మూడే కాళ్లను మూర్ఛింపవు. నీతోమాటలేలే?” అని నిరసించెను. మాటలేలే? క్రియకే చూతము రమ్మని దేవీ తన ప్రతిపక్షిని సమీపనదీతిరమునకు తీసుకొనివెల్లి నదిలోని మంచుగడ్డలు రెండుతెచ్చి గట్టిగా మథించెను. అందువలన వేడిపుట్టి మంచుగడ్డలు రెండును లోపలిభాగమున కరిగెను. మథించుట మానినతరువాత వేడిలేక, మంచుగడ్డలు కఱగుట మాని రెండును ఏకమై ఒక్కటే గడ్డయ్యెను. ఈక్రియ యిట్లు చేసిచూపి దేవీ ప్రతిపక్షి నో రడచెను. తరువాత చాలకాలమునకు లండనులో తగు మనుష్యుల యెదుట ప్రకృతి వైచిత్ర్యములను గూర్చి యుపన్యసించుచు దేవీ యీ ప్రయోగమునే విశేషార్ఘాటముతో చూపగా నభికులదృశరసమగ్నులయిరి.

౧౭౯౮ సంవత్సరములో ననగా నిరువది సంవత్సరముల ప్రాయమపు డితనికి మంచియు ద్యోగము లభించినది. ఇంగ్లండుదేశములో క్లిప్టను నగరమున డాక్టరు బెడ్డోను అను నాతడు పెద్ద వైద్యశాల కట్టించి, శస్త్రచికిత్సానులలో తనకు సాయముగావలసి, తగు వేతన మిచ్చి యాపిన్నవానిని తనకార్యాలయమునకు రమ్మనెను; ఈయద్యోగము స్వీకరించుటకు బయలుదేరుచు నితడు భగవంతునిట్లు ప్రార్థించెను. “దేవా! నావంశమా గొప్పదికాదు. నాకు ధనమాలేదు. అధికార మా శూన్యము. అయినను ఇట్టిలోపములవలన నే జేయదలచిన శాస్త్రజ్ఞనాభివృద్ధికిని, మానవ

నేపకునుమాత్రము లోపము రాకుండునట్లును గ్రహింపుము" అని యిట్లు సవివరముగా లోకేశ్వరని ధ్యానించి, పెద్దల యాశీర్వచనములబొంది మహాత్మాహనుతో జేసి యిట్లు వెడలెను. ఉద్యోగలాభ మటుండ యితనికిపుడు చదువుకొనుటకు కావలసినన్ని పుస్తకములు, గొప్పగొప్పవారితో పరిచయము ననుబాధములు మరియెందు కలిగినవి. కొంతకాలమియుద్యోగములో నుండినతరువాత నితడు తాను చేసిన రాసాయనికప్రయోగములను గూర్చియు, పదార్థతత్వవిషయములనుగూర్చియు నొక చక్కనిగ్రంథము వ్రాసి ప్రకటించెను. ఈ గ్రంథప్రకటనమువలనను, వారిగొప్ప సిఫార్సులవలనను రాజసంస్థాపిత మగు శాస్త్రపాఠశాల (Royal College of Science) లో నితనికి సహాయోపాధ్యాయపదవి లభించినది. ఆ పెంటనే యీతని తెలివితేట లింకను మరి మెలిపడొడగినవి. వింతవింత ప్రయోగములకు తోడు సహజముగా రసవంతమగు వాక్యమత్కారము గలవాడగుటచేత నాతడు శ్రోతల మనస్సులను పూర్ణముగా రంజింపజేసి వారలను విస్మయానందములయం దోలలాడించుచుండెను. మరి కొలదికాలమునకే ఇతనికి ప్రధానోపాధ్యాయపదవికూడ లభించినది.

ఇక గావలసిన దేమున్నది? ఇనుమడించిన యుత్సాహముతో నితడు క్రొత్త పనితో ధనము చేయదొడగెను. ప్రశస్తములైన విద్యుద్బలమాల లతనిచేతులలో నున్నవి. కనుక ముందుగా తొరలవణములను నీటిలో విలీనము

గావించి బలమైన విద్యుత్ప్రవాహముచేత నాద్రావణములను భేదించిచూడగా క్రొత్త ధాతువు లిట్ట బయల్పడకొచ్చెను. ౧. పొటాసియము, ౨. సోడియము, ౩. మెగ్నీసియము ౪. కాల్షియము, ౫. స్ట్రోన్షియము, ౬. బేరియము అను నీయాదు తొరధాతువులను వేర్వేర ప్రత్యేకించి ఇతడు రసాయనశాస్త్రమునకు ముఖ్యము లయిన నూతనాధ్యాయములను చేర్పగలిగెను. ఇందు గొన్నింటి విశేషముల నిచట సంగ్రహముగా వ్రాయుచున్నాను.

౧. పొటాసియము :—ఇది పెంటవలె ధవళమయినది. మైనమువలె మెత్తనిది. గాలి తగ్గిలినంతనే అంకలి వాయుసంపర్కముచే ధావళ్యము గోల్పోవును. చిన్నముక్క చన్నీళ్లలో బడవైచినను తల్తడమే వర్తులాకార సుందరమై చిటచటమనుచు జిట్టిన దిరుగుచు నేరెడుపండుఛాయగల జ్వాలతో మండిపడుచు నీటిని రాసాయనికముగ భేదించి హైడ్రోజను వాయువు నవలదోల్పివైచి బలమైనతొరముగా నేర్పిడును. కనుక నే దీనిని నీసాలలో చమురులో ముంచియుంతురు. ఈ లోహము అగ్ని రామునివంటిది.

౨. సోడియము :—ఇదిగూడ పొటాసియమువంటిదేగాని అంతశక్తియుంతమయినదిగాదు. చన్నీటి నంతగా భేదించజాలదు. వేడినీటిలో చిన్నముక్క బడవైచినపుడు వర్తులాకారసుందరమై పదియారవన్నె బంగారు ఛాయతో భగ్గున మండుచు నేత్రోల్పివము చేయుచుం

డును. ఇదికూడ నీసాలలో చమురులో నుండ వలసినదే.

3. మెగ్నీసియము:—ఇది సోడియము కంటెను శక్తిహీనమయినది. తెల్లగ, మెత్తగ నుండు నీలోహము ముట్టించినపుడు కనులు మిగమిట్లుగొనునంతటి యద్భుతతేజస్సుతో మండును. మనదేశములో దీపావళి అమా వాన్యనాడు మన బాలబాలికలు కాల్చి విసో దించు గాడితీగె యీ మెగ్నీసియమే. పచ్చ మతాబాలలో దీనిగుండ కలుపుదురు.

౪. కాల్షియము:—ఇది సున్నము, సుద్ద ముగ్గు లోనగు పదార్థములలో సున్న ధాతువు. దీనిసంపర్కముగలిగిన జ్వాల, ఎట్టిగా ననగా కాల్షిన యిటుకల ఎఱుపు గలిగియుండును.

౫. స్ట్రోన్షియము:—ఇది పగడమువలె నుండును. ఎట్టి మతాబాలలో దీనినికలుపుదురు.

౬ బేరియము:—ఈవర్గము లోహము లన్నిటిలో నిదిస్త్రభూ. ఈధాతువు తగిలిన జ్వాల ఆకుపచ్చ వర్ణము గలిగియుండును.

పిమ్మట విద్యుచ్ఛక్తిచేత నితడు హైడ్రోక్లోరికామ్లమును (Hydro Chloric Acid) భేదిం చగా పసుపువలె పచ్చగానున్న 'క్లోరిన్' అను క్రొత్తవాయు వొకటి పొడచూపెను. ఈ క్లో రిన్ వాయువుతో పైని వర్ణింపబడిన సోడి యముధాతువు సమ్మేళనమైనపుడు ఉప్పుపుట్టు చున్నది. ఇదే మన "రుచులకు పన"యైనఉప్పు.

ఇట్టి చిత్రపిత్రవిషయములు గనిపెట్టి తిలుచుగా నితడు ప్రకటించుచుండుటచేత నా

కాలపు రాసాయనికులలో గొప్ప గండర గోళము పుట్టెను. "ఏదెవడోగాని అసాధ్యుడు బయలుదేరి మాశాస్త్రమును తలక్రిందుచేయు చున్నా" డని వా రీతని దిట్టించుచుండిరి.

దేవీ మంచివక్త. నమయస్సూర్తి గల వాడు. ప్రజాహితరతుడు. తనకు తెలిసిన శాస్త్రాంశములన్నియు తోడిమానవుల కందఱు కును తెలియజేప్పవలయు నను నుత్సాహము కలవాడు. కనుక నందఱకును చక్కగా తెలి యునట్లు శాస్త్రవిషయములను గురించి తేట మాటలతో నుపన్యాసము లిచ్చుచు చెప్పిన దంతయు వినువారి మనస్సులకు పట్టనట్లు వారియెదుటనే ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగములు చేసిచూపుచు నాబాలగోపాలమును విస్మయా నందములచే మైమఱుచునట్లు చేయగల్గుచుం డెను. జనసామాన్యమునకు జ్యోతిషవిషయ ములు ఫెర్గుసన్ పండితుడును, పదార్థవిజ్ఞాన రసాయన శాస్త్రవిషయములు దేవీయును, తేట తెల్లముగా నుపన్యసించుచు, ప్రశంసాపాత్ర మగు నేవచేసిరి. ఫెర్గుసన్ పండితుని యనంత రము హెర్షిల్ జ్యోతిశాస్త్రమును విస్తరింప జేసినట్లు, దేవీ యనంతర మతని శిష్యుడగు మైకేల్ ఫేరడే ఈశాస్త్రజ్ఞానము నింకను వృద్ధి చేసి నేటి నాగరజీవనమునకు ప్రాణపదము లనదగు విద్యుద్యంత్రనమితి నెట్లు స్థాపింప గల్గెనో ఫేరడే జీవితచరిత్రలో విద్ధింతుము.

దేవీదొర తీర్తి విద్లండుదేశమునకు వ్యా పించెను. అచటి రయితులందరును చందాలు

డును. ఇదికూడ నీసాలలో చమురులో నుండ వలసినదే.

3. మెగ్నీసియము:—ఇది సోడియము కంటెను శక్తిహీనమయినది. తెల్లగ, మెత్తగ నుండు నీలోహము ముట్టించినపుడు కనులు మిరుమిట్లుగొనునంతటి యద్భుతతేజస్సుతో మండును. మనదేశములో దీపావళి అమా వాన్యనాడు మన బాలబాలికలు కాల్చి విసో దించు గాడిదీ తీగ యీ మెగ్నీసియమే. పచ్చ మతాబాలలో దీనిగుండ కలుపుదురు.

౪. కాల్షియము:—ఇది సున్నము, సుద్ద ముగ్గు లోనగు పదార్థములలో సున్న ధాతువు. దీనినంపర్కముగలిగిన జ్వాల, ఎఱ్ఱగా ననగా కాల్షియ యటుకల ఎఱుపు గలిగియుండును.

౫. ప్లాన్నియము:—ఇది పగడమువలె నుండును. ఎఱ్ఱమతాబాలలో దీనినికలుపుదురు.

౬. బేరియము:—ఈవర్గము లోహము లన్నిటిలో నిదిస్తబ్ధ. ఈధాతువు తగిలిన జ్వాల ఆకుపచ్చ వర్ణము గలిగియుండును.

పిమ్మట విద్యుచ్ఛక్తిచేత నితడు హైడ్రోక్లోరికామ్లమును (Hydro Chloric Acid) భేదించగా పసుపువలె పచ్చగానున్న 'క్లోరిన్' అను క్రొత్తవాయు వొకటి పొడచూపెను. ఈ క్లోరిన్ వాయువుతో పైని వర్ణింపబడిన సోడియముధాతువు సమ్మేళనమైనపుడు ఉప్పుపుట్టుచున్నది. ఇదే మన "రుచులకు పన"యైనఉప్పు.

ఇట్టి చిత్రవిచిత్రవిషయములు గనిపెట్టి తఱుచుగా నితడు ప్రకటించుచుండుటచేత నా

కాలపు రాసాయనికులలో గొప్ప గండర గోళము పుట్టెను. "ఏదెవడోగాని అసాధ్యుడు బయలుదేరి మాశాస్త్రమును తలక్రిందుచేయుచున్నా" డని వా రీతని దిట్టుచుండిరి.

దేవీ మందివక్త. సమయస్ఫూర్తి గల వాడు. ప్రజాహితరతుడు. తనకు తెలిసిన శాస్త్రాంశములన్నియు తోడిమానవుల కందఱుకును తెలియజెప్పవలయు నను నుత్సాహము కలవాడు. కనుక నందఱకును చక్కగా తెలియునట్లు శాస్త్రవిషయములను గురించి తేటమాటలతో నుపన్యాసములిచ్చుచు చెప్పిన దంతయు వినువారి మనస్సులకు పట్టనట్లు వారియెదుటనే ప్రత్యక్షముగా ప్రయోగములు చేసిచూపుచు నాబాలగోపాలమును విస్మయానందములచే మైమఱుచునట్లు చేయగల్గుచుండెను. జనసామాన్యమునకు జ్యోతిషవిషయములు ఛెగ్గునన్ పండితుండును, పదార్థవిజ్ఞాన రసాయన శాస్త్రవిషయములు దేవీయును, తేటతెల్లముగా నుపన్యసించుచు, ప్రశంసాపాత్రమగు నేవచేసిరి. ఛెగ్గునన్ పండితుని యనంతరము హెర్బిల్ జ్యోతిశ్శాస్త్రమును విస్తరింపజేసినట్లు, దేవీ యనంతర మతని శిష్యుడగు మైకేల్ ఫేరడే ఈశాస్త్రజ్ఞానము నికనువృద్ధిచేసి నేటి నాగరజీవనమునకు ప్రాణపదములనదగు విద్యుద్యంత్రసమితి నెట్లు స్థాపింపగల్గెనో ఫేరడే జీవితచరిత్రలో వర్ణింతుము.

దేవీదొర కీర్తి విర్లండుదేశమునకు వ్యాపించెను. అచటి రయితంబందరును చందాలు

యుండును. కాని దేశబాంధవుడును, ప్రజా హితరతుడును నగు నీ మహాపురుషునకు ధన రాసులే జీవితాశయముకాదు గనుక పేటంటు చేయించలేదు. 'మీ సేవయే నాసంతోషమని యత డుదారబుద్ధితో వదిలిపెట్టెను.

విద్యుత్ప్రవాహముచేత దీపములు వెలి గించుకోవచ్చునని ఇతివే మొట్టమొదట లోక మునకు నిరూపించినాడు. 'మర్డల్' కార కల్పించిన గాస్ దీపములకు దేవీకల్పితములైన విద్యు దీపములు ప్రబూపతిస్పృహలై యున్నవి. ప్రపంచరంగమం దీరెంటికిని జరుగుచున్న పోటీలో

విద్యుద్దీపములకే జయ మెక్కువ గల్గుచున్నట్లుగుపడుచున్నది.

పిమ్మటకూడ నితడు రాజసన్మానమును విశేషముగా పొంది 'బారొనెట్' బిరుదము గూడ బడసెను. రాయల్ సొసైటీ (Royal Society) కి అధ్యక్షు డయ్యెను. రసాయన, విద్యుత్, కాంతశక్తులనుగురించి యావజ్జీవము నేనో పరిశోధనలు చేయుచునేయుండి, ౧౮౨౯ సంవత్సరము మేనె ౨౯ వ తేదీని స్విట్జర్లండు దేశములోని జెనీవా నగరమున నితడు కాల ధర్మము నొందెను.

స్వామి!

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ గారు, యం. పి

పరిగాఢశర్వరీచ్ఛవి దర్శిత

తానిధానము, తేజోవిహీన, మనవ
రతపరిస్థుత బాష్పధారామిళితము
నన్న నీవుండుమన్నంగణంబు లెండీ!

ఈ మహాంధకారంబున నెపుడో ఒక్క
సారి మెఱిసితి వానాడు స్వామి! నా కు
టీర మానందవాయుప్రచారకతన
హస్త్రకుసుమపరీమళ వ్యాప్యతంబు.

దానితోనరి! మరల నాంధ్యంబు క్రమ్మె
తోలి చివురులేని యీచీకటులును నేను
నొక్కరొక రప్పించుకొం చుండినాము
నిన్ను నీనాటిమెఱుపు మన్నించుకొంచు.

గుంటూరు పాపయ్యగారు గుంటూరు పెద్దయ్యగారి (మా. భారతి విభా సం॥ మాఘమాస సం॥ చిక్) రెండవ పుత్రుడు. ఈయన అమ్మగారియన సుబ్బయ్యగారికి తండ్రిగారి సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ అబ్బలేరు. లోకశ్రుష్ట కుదిరిన. ఆయన హెడ్డుపోలీసుగా గవర్న మెంటు కొలువులో ఉండేవారు. పాపయ్యగారికి తండ్రివిద్యలు కొంతకొంత వట్టుపడెను. సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ అటుండగా ఆయన వాళ్లై పుణ్యము చాలా జనరంజకముగా ఉండేది. ఆయన గ్రామానికి పొరుగున ఉన్న గ్రామములో ఉండే రాజబంధువులైన ఉత్తమశ్రుతియకుటుంబములోనివా రొకడ తన కొడుకును పాపయ్యగారివద్ద సంస్కృతమూ, తెలుగు శాస్త్రమునాదానికి పంపేవారు. ఆరాజుగారు, “మాస్తి వాడికి సంస్కృతసాహిత్యమూ, తెలుగుసాహిత్యమూ అచ్చినా అబ్బకున్నా పాపయ్యగారిమాటలు, నేర్పువా కొంత అచ్చితే మాకు అదే చాలా పంతోమము.” అనేవారు. సమయోచితమైనమాట, సమయోచితమైన ఉపాదేశమును తనముతో వక్కరలేకుండా తోచుకొంటుండేది. ఆయనస్వభావము సాత్త్వికము. ఆయన ఆపత్కాలము చదువా తొలుత పాపయ్యగారు.

ఆయన న్యాయబుద్ధి గలవారనీ, తనవుల తీర్పు డములో చాలా నేర్పులనీ ఆయన గ్రామములోనే కాకుండా, చుట్టుపట్లనున్న గ్రామములలో కూడా ప్రసిద్ధి వ్యాపించెను. అందువల్ల జనులు చాలామంది తన తనవుల ఆయనచేతనే తీర్పుచునునేవారు. ఆయనతీర్పు పాధారముగా ఉభయపక్షాలకూ సమ్మతముగానే ఉండేది. దుర్మార్గులయిన బలవంతులు దిక్కుమారి పడేదలను బాధించిన తనవులలో మాత్రము ఆ బలవంతులకు ఇష్టముయేది కాదు.

అలాగు ప్రతిపూలపుతీళ్ళు పొందినది దొకడు ఒక మాలవాడికి దిట్టముగా కల్లు పోయించి వాడిచేతికి కత్తి

య్యి, పాపయ్యగారు పాపయ్యకాలము పాలములో నుండి యింటికి వచ్చేతోవలో కాచిఉండి ఆయనను సరికి చంపుమని పంపెను. ఆ మాలవాడు అలాగే కాచుకొని ఉండగా నీటిపడుతూ ఉన్న పడయ్యలో పాపయ్యగారు ఒంటిగా వస్తూఉండిరి. “అ! నిలు, పాపయ్య!... గారు నిన్ను సరికి చంపుకున్నాడు.” అని ఆ మాలవాడు కేక వేసెను. కల్లుచుత్తుచేత తూగిపడుతూఉన్న వాడిస్థితి చూచి పాపయ్యగారు, “ఒరీ, ఒక్కనరుకుతో చింపు మన్నారా, రెండు మాకు నరుకులు చెయ్యమన్నారా?” అని లేకూ తొలుపాటులేనిపాటలతో అడిగిరి. “ఒకనరుకో, రెండునరుకులతో ఆరు తెచ్చలేదు,” అని మాలవాడు నయికపుటలతో జబాబు చెప్పెను. “హాయి అడిగి రారా,” అని పాపయ్యగారు కాంతముగా చెప్పిరి. వాడు అనుగదానికి వెళ్లెను. పాపయ్యగారు గండము తప్పి యిల్లు చేరిరి.

మరి ఒకప్పుడు మరొక బలవంతుడు ప్రతిపూలమైన తీర్పు పొంది పాపయ్యగారిని నోటికెక్కితీ గా తూలుమాట లాడిపోయెను. తరువాత అతడు తన మాయాలు దుర్మార్గపుపని యేదో చేయగా హెడ్డుపోలీసుగారు అతణ్ణి నక్కపల్లిలో కఠోరయిదుట బొండ్లలో పెట్టించిరి. ఆకస్మికముగా పాపయ్యగారు ఆరోజున నక్కపల్లి వెళ్లిరి. బొండ్లలో ఉన్నతడు చదువుకున్నవాడూ, ధనవంతుడూ, మాట చెల్లుబడిగలవాడూ—పాపయ్యగారిని చూడగానే, కళ్ల నీళ్లు పెట్టుకుని, “పాపయ్యభావగారూ! అని ఆరెను; కనకలైంతము చెప్పకొనెను. ఆ హెడ్డు పోలీసుగారికి పాపయ్యగారియందు అత్యంతమయిన గౌరవము. పాపయ్యగారు ఆయనవద్దకు వెళ్లి యేమిమాట లాడినో తెలియదు గాని, తిరిగి బొండ్లవద్దకు వచ్చి,

“నీవకాకై త్వత్తుల చనమ్ము. నీలగలయ!”

తెమ్ము నెలవిచ్చి, రికడ బాటే-పామ్ము, పామ్ము!” అని తమచేతితో బొండ్లకొయ్యి ఊదదీసిరి.

పుష్పిక

పుష్పిక

తలనూనెలో రాగివంటిది

పుష్పిక

పుష్పికవలన కలుగు మనోహరమైన మనాపనవలన మీరు మాత్రనవికాసమును పొంది మనావలనతో గూడిన పుష్పికవలన ముందు విపారించుచున్నటుల తలంచగలరు.

పుష్పిక మెదడుకు చల్లదనమునిచ్చి జ్ఞాపకశక్తిని వృద్ధిపరచి, చెంద్రుకలు నెరయబడు మాస్తి, పాడు గెదుగువలన చేయును. ఒకపర్యాయము నాడిన మీకే తెలియగలదు.

వెల నీసా 1-కి 0-12-0 అణాలు.

పోస్టిజి ప్యాకింగ్ ప్రత్యేకము.

మాత్రన, స్వచ్ఛమైన వనమాలికలు, పేటెంట్ యోగ్యములు, అన్ని విధములైన వైద్యులతికరములు పర్యవాలములందును దొరుకును. వైద్యులకు, చెద్రులకు అనువక్రమలకు ప్రత్యేక తగ్గింపునరల కివ్వబడును.

ఫోటో కెమిరాయున్న దానికి వలయు సామగ్రిని మావద్ద దొరుకును.

SHIVA SHANKAR & Co.,

161/1, Harrison Road, Calcutta.

PUSPIKA

విచిత్రతరజ్యోతిషము

జాతకమున్నా సరే, లేకున్నా సరే, పువ్వు, బంగారు, వస్తువు, దేవుడు, పట్టపేర్లుద్రాసి "ప్రశ్న"యని వ్రాసినచో ప్రశ్నయు, జవాబునువచ్చును. రు. 1. సం॥రఫలితము నెలవారీ రు. 2. తీరితచక్రత్ర రు. 5. హో॥లైవ నెలవారీ రు. 25. శ్రీ మేధా అష్టలిఖిత బ్యోరో, కాశీబుగ్గ, గంజాం.

అమృతాంజనము

వాతనొప్పులకు వజ్రాయుధము

చక్కని డబ్బితో నహా నీసా 1-కి అణాలు 10 మాత్రమే

అమృతాంజనం డిపో.,

బొంబయి

మదరాసు

హిమో బిన్ సిరప్

ర క్తవృద్ధి చేయుటయం దమోఘమైనది.

పాండురోగము, మలేరియాజ్వరానంతరము కలుగు బలహీనత
మొదలైన వ్యాధులకు చాల ముఖ్యమైనది.

హిమోబిన్ సిరప్ శ్రేష్ఠమైనదేగాక, పైస్ హిమోగ్లాబిన్, ఆర్ సి సిక్ ప్రిక్ పైస్
కలిపి తయారుచేయబడి యున్నది.

స్త్రీలు గర్భమును ధరించినపుడును, శిశువును కనిన తరువాతనుగూడ
వచకృత్య ముపయోగింపదగియున్నది.

**Bengal Chemical &
Pharmaceutical Works, Ltd.,
CALCUTTA.**

పాపయ్యగారి జనరంజకత్వానికి, ఉచారస్వభావానికి, సమయస్ఫూర్తికి నిదర్శనాలయిన చిన్న చిన్న కథలు ఇంకా ఉన్నవి గాని అవి అటుంచి ఒకచిత్రమైన వృత్తాంతము మాత్రము ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాం:

సత్యవరము ఏలూరు ఉండిన కాకరలపూడి రాజకుటుంబములో కుదిరాజుగా రయిన అప్పలపాయక రాయనింగారు ఆన 1776 సం.లో కాలము చేసిరి. ఆయనకు సంతానము లేదు. ఆయన భార్యకున్న, తల్లికిన్నీ ఏటా రు. 10,000-0-0 ఇచ్చే మరయినాద బ్రతిభుగన్న మెంటువారు ఆజహించారి విజయనగరముసంస్థానమువారికి కవులు ఇచ్చిరి. అప్పల పాయకరాయనింగారి భార్య ఆనంగుర సం.లో కాలము చేసి. ఆమె కుమారుణ్ణి పెంచుకున్నట్లు చెప్పి గాని ఆ పెంపకము బ్రతిభుగనర్ప మెంటువారు అంగీకరించలేదు. ఆమె వరజానంతరము ఆమెకు ఇంతా ఉండిన అల్ల బండ్లు ఆపివేసిరి. ఆ కోపముచేత దత్తత్రుత్వము అన్నగా రయిన జగన్నాధరాజుగారు ఆన 1732 సం.లో కొందరు అనుచరులను పోగుచేసుకుని పాయకరావు వీరును వహించి ఫిరూరీ ఆరంభించెను. రప్పెలదొరగారు ఆయనను ఆన 1732 సం.లో ఉరిదీయించిరి.

ఆయన ఫిరూరీకాలములో సత్యవరానికి రెండు మయిళ్ల దూరములో ఉన్న పెంటకోట అనే గ్రామము ఆయన దొంగవోదానికి చెల్లిరి. గ్రామస్థులలో చాలా మంది భయపడి సామూహికంగా ధాన్యాలూ ఇచ్చి బతికాలు కొనిరి. ఆజానున తినుతెలు తాముఇయ్యనివారినికట్టించి, కొట్టించి, వారి తలుపులూ, పెట్టెలూ బద్దలు కొట్టించి దోపుడు చేయించిరి.

ఆగ్రామములో అప్పుడు వం.న. గారుఅశ్రోత్రియుడు ఉండేడు. ఆయన ధనికుడు కాదుగాని చేయిచాపకుండా వీడకాలక్షేపము చేయడానికి చాలిన మాన్యాలు గలవాడు. ప్రాద్దుటిపూట పన్నవయ్య, జపయ్య, రాత్రి భోజనము కాగానే పురాణయ్య, ఈ విధముగా ఆయన వెనుదిగి, ఒకరినొక్కములేకుండా దినాలు వెళ్లబుచ్చుతూ ఉండేవాడు.

పాయకరావుగారు పేదలను బాధించడము మాములు లేదు. అందుచేత, ఉల్లో దోపుడు జరుగుతూ ఉన్నవాడునకో వం. న. గారు ఎప్పటిలాగే పురాణకాలక్షేపముచేస్తూనే కూర్చుండిరి. కాని వీర్యలేనివాళ్లుఎవరో ఆత్రాప్పాణుడి యింట్లో చాలా ఆస్తి ఉన్నదని పాయకరావుగారిచెవిని వేసిరి. ఆమాటనమ్మి పాయకరావుగారు ఆయనయింటికి తమ అనుచరులను బంపిరి. సామూహముని వారు ఆయనను చాల బాధలుపెట్టిరి. ఆ వీడత్రాప్పాణుడు నిజముగా సామూలేనివాడే కనుక ఏమీ ఇయ్యలేకపోయెను. ఆయనను పాయకరావుగారి యెదుటికి తీసుకు పోయిరి 'ఆస్తి యే నూతిలోనో, యేగోతిలోనో వాచినావు, చెప్పు' మని ఆయనను అక్కడ చాలా తర్జిించి బాధలుపెట్టిరి. ఆయన ఆస్తి లేదని చెప్పకొనిరి గాని పాయకరావుగారు ఆయనమాటలు నమ్మక చెప్పుదుమాటలు నమ్మి ఆయనను కాళ్ళుచేతులూ కలియగట్టించి ప్రభువన ఆయన దొంకాడలోపకు తీసుకు పోయిరి.

అక్కడ మర్నాడు కూడా ఆయనను చాలా బాధపెట్టిరి గాని ఆయన ఆస్తి యేమీ వాచుకోలేదనే చెప్పిరి. పాయకరావుగారికి మాత్రము ఆమాటమీద నమ్మకము కలుగలేదు. మెదకు అనుచరుల దుర్బోధవల్ల వాటి సాయంకాలము ఆత్రాప్పాణుణ్ణి దొంగలమ్మకు బలివేయడానికి నిశ్చయించి ప్రయత్నిములు జరిపిరి. ఆయనకు ఒకగోచిమాత్రం పెట్టి మొగానికి పసుపు పూసి మెదకు వేపకండలు కట్టి ఎండలో ఒకరాతిబండమీద కూర్చుండపెట్టిరి. దీపాలవేళ బలివేయడానికి అంత సిద్ధముచేసిరి.

దొంకాడలోనిలో ఈఫనులు జరుగుతూ ఉండగా పెంటకోటలో వం. న. గారికుటుంబములోవారు తెల్లవారుజామున లేచి, అక్కడకు ఎగిరిపెళ్లదూరములో ఉన్న కేంపాడు కరుగుపెట్టి అక్కడ మనకథానాయకులయిన పాపయ్యగారికాళ్లమీద పడి ఆయనతో తమ దుఃఖము చెప్పకొనిరి. పాపయ్యగారి రెండవ భార్య, వం. న. గారు అన్నదమ్ముల విడ్డలు, అవచ్చినచుట్టలూ,

పాపయ్యగారిభార్య ఏదోదేవి చూచి పాపయ్యగారు దొంకాడలోపకు బయలుదేరిరి. అప్పటికి బామ ప్రాద్దేశము. అటువంటి సమయములో భోజనము లేకుండా యెండలో బయలుదేరిన ఆనానను చూచి గ్రామములో ఉన్న ప్రముఖులయిన రాజులు కొందరు, ఆనాన బయలుదేరినందుకు కారణము విని, "మీ ప్రాణానికి తెగించి మీరు బయలుదేరుతూఉంటే రాష్ట్రపుట్టి పేము ఇంట్లో కూర్చుంటామా?" అని మరకత్తలు మొలను పేము కని చేపాటికరలు పట్టుకుని బయలుదేరిరి. పాపయ్యగారు వద్దనీరి నాని వారు మానలేదు. అక్కడకు దొంకాడలోప ఆరుమైళ్లదూరము ఉంటుంది. వీరందరూ అక్కడకు చేరతోయేటప్పటికి సుధాస్నామయినది.

పాపయ్యగారుగిన్న పాపయ్యగారంటే చాలా గౌరవమే. పాపయ్యగారితో కూడా వెళ్లిన రాజులను చూడగా ఆయనకు కొంచెము అనుమానము కలిగెను. గాని, కొంతరసమే కనపడుతూ ఉన్న పాపయ్యగారి మొగము చూడగానే ఆ అనుమానము పోయెను. పాపయ్యగారు సమాపించి,

చ, "బో! నరసింహ భూమిపతి

పాపయ్యగారు! నుద్దరించేయి! నీ

కలకల నవ్వు వల్పురపు

గబ్బిజాయి కుపోడిబ్బచే

గలగల విశాఖపట్టణము,

కంపము నొందెను తెన్నపట్న, మా

కులపతి గోలకొండ, నది

ఘుర్జిలె నా కటకాదు లన్నియుక."

అని చదివెను. పాపయ్యగారు నమస్కరించి, పాపయ్యగారి నోడు గంధాక్షతలు లేకపోవడము చూచి, "ఈఅశోధనే భోజనము లేకుండా యీలాగు వచ్చి వాచేమి? మీరూ, రాజులూ కూర్చుండండి" అని రాజుల వైపు తిరిగి కొంచెము లేచినట్లు అభినయిస్తూ, "లేచినా నండి" అనిరి.

పాపయ్యగారు—"నేను కాశీ ప్రయాణమై ప్రభువువారితో మనవిచేసి వెలపు పుచ్చుకోవడానికి

వచ్చాను. ఈరాజులు నాయంగున్న అభిమానము చేత నన్ను విడువలేక కొంతమేర నాతో వచ్చినారు." అనిరి.

పాపయ్యగారు—మిట్టమధ్యాహ్నము భోజనము చెయ్యకుండా కాశీకి ప్రయాణమేమి? సామగ్రి అంత సిద్ధము చేయిస్తాను. వంట చేసుకుని భోజనము చెయ్యండి. రాజులకు మాకందాలో ఏర్పాటు చేస్తాను.

పాపయ్యగారు—నేను భోజనానికి, సుఖానికి నోరుకోలేదు, మహాప్రభూ! నాయుండివద్ద జాగరతోయే విపత్తు వినకుండా వీలయినంతవేగం నేను దేశం విడిచి పోవలెను; వెలపు దయచేయండి.

పాపయ్యగారు—అంత మహావిపత్తు ఏమిటండీ?

పాపయ్యగారు—నా అస్థి యేమి చెప్పుకుండును? నాప్రభుమకశ్రమము కాలముచేసిన తరువాతి మల్లీ వివాహము చేసుకున్నాను. ఇప్పుడు మల్లీ మనుషటిగలే వివాహితుని. అందువల్ల సంసార మొల్లక కాశీకి పోతున్నాను. వెల విప్పించండి.

పాపయ్యగారు—ఏమి? ఇప్పుడు లోగ్గిలో దేహము అస్వస్థముగా ఉన్నదా! వైద్యము చేయించలేదా!

పాపయ్యగారు—దేహము అస్వస్థముగా ఉంటే యేమందయినా యిప్పించుకుందును. మనోవ్యాధికి ఏమి మందు తెలుసు?

పాపయ్యగారు—మీవంటివారు దేశం విడిచి వెల్లిపోతారంటే ప్రాణానికి నొప్పేగా ఉన్నది. అంతటి మనోవ్యాధి పాత్రుగా ఇప్పుడే కలిగినదా?

పాపయ్యగారు—తమరు మాకు తెలిదండ్రుల వంటివారు. అందుచేత మనవిచేస్తున్నాను. పెంట కోటలో ఉండే సం. న. అనే కరమదుర్మార్గుడు నా భార్యకు అన్నగారు. ఇన్నాళ్లకు ఆదుర్మార్గుడి పాపం పండి అతడు తమకు చిక్కినాడట. అటువంటి పాపిష్టుడికి ప్రభువువారు తగినపని చేయించి భూభారము తగ్గిస్తారని మేము సంతోషిస్తూ ఉంటే ఆమూర్ఖురాజు

మేము ఎంత ఉరడించివా వివక ఉరిపెట్టుకొడావని
పిదపడుతూ ఉన్నది. రాత్రి పగలూ కామకోలేము
గదా. ఎప్పుడో అంతపని చేస్తుంది. ఇక నాకు ఏమి
సంసారము?

పాయకరావుగారు:—అన్నా! గట్టి చిక్క
తెచ్చాక!

పాపయ్యగారు:—చిక్క ఏమీ లేదు. నాకు కాని
యూరెకు వెలవు దయచేయించండి. ఆ దుర్మార్గుడికి
ప్రభువులు చేయించబలినపని చేయించండి. దుష్టుని
గతు ప్రభుధర్మము.

పాయకరావుగారు:—మీరు దేశాలపాలయి పల్లి
పోతారంటే మామవస్తువకు చాలా నష్టంగా ఉన్న
దండీ. ఆదుర్మార్గును ఆమెకు అన్నగారా? అక్కణ్ణి ఈ
సాయంకాలము డొంకాలమ్మకు బలి చేయించడానికి
ఏర్పాటు చేయించి —

పాపయ్యగారు:—(పార్వ మావతో) భేష్! ప్రభు
వువారు ఆందయా మెచ్చదగినపని నిశ్చయించివారు.
ఆపని తప్పకుండా జరిపించాలనినదే. అలాగు జరిగితే
ఆందయా సంతోషిస్తారు.

పాయకరావుగారు:—ఎవరు సంతోషించినా మీ
వంటివారికి కుటుంబహాని అవుతూవుంటే ఏలాగు సహిం
కుమా?

పాపయ్యగారు:—నా పెక్కడికోసము తమరు
తలపెట్టినపనిలో నెనుకదీసి దొరికిన దుర్మార్గుణ్ణి విడిచి
పెట్టితే ఆందయా విచారిస్తాడు. తమరు మాకు ప్రభు
వులు. తమపూర్వము ఇచ్చించిన మానాల్గులు నేటికిన్ని
నా కుటుంబమువారు అనుభవిస్తున్నారు. అందుచేత
దేశాంతరము పోతూ తమవెలవు పొందడానికి వచ్చాను.
అంతకన్న మరేమీ లేదు.

పాయకరావుగారు:—(కొంచెము ఆలోచించి,
లేచి నిలబడి) రండి (అని ముందు నడచిరి).

పాపయ్యగారున్న, రాజులున్న లేచి ఆయక
కంట వెళ్లిరి. వా రందరన్న వం. న. గారు ఎండలో

పిరుదులు మాడుతూ, మొగాన్ని పసుపు పూతతోనూ,
మెడను వేపమండలతోనూ కూర్చున్న బండరాతి దగ్గరకు
చేరిరి. పాపయ్యగారిని మాడగానే వం. న. గారు కళ్ల
నీరు పెట్టుకొనిరి. పాపయ్యగారు కోకావేళమును ఆపు
కుని బలవంతముగా ముఖానికి ఓరుపత్తి తెచ్చుకుని,
“ఓహో! బావగారికి ఇన్నాళ్లకు తగిన సత్కారము
జరగలేదా—ఉన్న దని లోకముంతా సంతోషిస్తూ
ఉన్నది. ఈవేళముతో ఉన్న మిమ్మల్ని చూచి మా కళ్లు
పథలము లయినవి ఆహో! స్వామిరూప మడగవా?”
అనిరి. పాయకరావుగారు లోలోపల నవ్వుకుంటూ,
“పాపయ్యగారి మూలాన్ని బలికిపోతూ ఉన్నావయ్యా
మాధుడా,” అని వం. న. గారి కట్టు విప్పబోయిరి.
పాపయ్యగారు, “మహాప్రభూ, ఈపాపిష్టుణ్ణి విడిచిపెట్టి
లోకులసంతోషము, అమ్మవారిశృష్టి యెందుకు చెడ
గొట్టుతారు? ఇంతకు మునుపు తమరు తలపెట్టినసత్కా
ర్యమే కొనసాగించండి” అనిరి. పాయకరావుగారు వం.
న. గారి కట్టు విప్పిచేసి, పాపయ్యగారి పైపు తిరిగి,
“వేగంగా ఈమూడుటి తీవకుపెల్లి లోగిట్లో చూపిం
చండి. మీరు భోజనం లేకుండా యంతక్రమ వడవలసి
వచ్చినందుకు విచారిస్తున్నాము” అనిరి. పాపయ్యగారు
“మహాప్రభూ, నాకుటుంబము నిలబెట్టించుకు సంతో
షము, దుష్టుడు తప్పిపోతూ ఉన్నందుకు విచారము
నామవస్థనూ తోట్రుకుంటూ ఉన్నవి. వీలినవారికి
ఆయురారోగ్యైశ్వర్యాల్నిచ్చి జోరునూ వెలవుపుచ్చు
కుంటాను,” అనిరి. పాపయ్యగారితో వెళ్లిన రాజులు
నమస్కరించి, “ప్రభువులు మా గ్రామముదీపము మల్లీ
నిలబెట్టినారు, వెలవు,” అనిరి. పాయకరావుగారు,
“పాపయ్యగారు మనకందరికి పూజ్యులే,” అని పాపయ్య
గారికి, రాజులూ నమస్కరించిరి. పాపయ్యగారున్న,
రాజులున్న మెల్లగా వేంపాడు చేరిరి.

పాపయ్యగారితో సంబంధించిన వినోదకరమైన
రెండు చిన్న కథలుమాత్రము ఇక్కడ ప్రస్తావన:

పాపయ్యగారి ప్రభుభార్య పోయిన తరువాత
రెండవభార్య అత్తవారింటికి వచ్చేవరకూ పాపయ్యగారి

యింట స్త్రీదక్షుల లేకపోయెను. అసహాయములో పాప య్యగారియందున్న గౌరవబుద్ధిచేత, పరంపరాబంధు వయిన వడలి.....అనే అతడు పాపయ్యగారి యింట ఉండి ఆయనసంరక్షణ చేస్తూ ఉండేవాడు. అతడు జీతము అపేక్షించి వచ్చిన వంట వ్రాహ్మణుడు కాదు; మర్యాదవటంబములో వాడు. కొంత కొంత కవిత్వము నేర్చినవాడు. అందుకు అతడు కోమటి.. ..మీఁ చెప్పిన పద్యమే సాక్షి. అతడు చాలా హాస్యప్రియుడు. పాపయ్యగారిచేత చాలా వదులుగా మనలేవాడు అతడు చెప్పినది నీపపద్యము గాని నీపపాదములలో మోటుమాట లున్నవి. గీతముమాత్రము ఇక్కడ వ్రాస్తున్నాను:

గీ. తాటకా భూర్భుఖలకు సాటినీయ

వచ్చువన మించు మిక్కిలి గచ్చు మీరి

చిత్తగింపుడు.....

ముంద మిండలకాల్పాడ మోటుముండ

పాడ్డుపోలీసుగారు తాము ఉండుకున్న సాని చేత ఉపహాస చేసాలయములో భాగవతియు కట్టిస్తూ తాలాకాలో తినుమతుష్టులందరికీ కబుర్లు పంపి రప్పించిరి. పాపయ్యగారున్న ఆయన హాస్యప్రియపరిచారకు డుక్కు వెల్లిరి భాగవతియు ప్రారంభమయి భామకేవలము తెర బయలుదేరే సమయానికి వచ్చి పాడ్డుపోలీసు గారు వాణి ఒల్లెవాటుగా వేసుకొని, చేతికర్ర తుంటికి అడుకుని, పొగుచుట్ట కాలుస్తూ సభకు పక్కగా నిలబడిరి. పాపయ్యగారి పరిచారకుడు అది చూచి చటుక్కున లేచి ఆనలకు పోయి తానన్న వాణి ఒల్లెవాటుగా వేసుకుని, చేతికర్ర తుంటికి అడుకుని, పొగుచుట్ట చేత పట్టుకుని సభకు రెండవవక్తను పాడ్డుపోలీసుగారికి ఎదురుగా నిలబెడెను. పాడ్డుపోలీసుగారు ఆవేషము చూచి, “ఎవ డాపోకీరీ,” అని కేకవేసిరి. వడలి, “వీ డొకవిన్న పోకీరీ,” అని కేకవేసి పారిపోయెను. అతడు హాస్య ప్రియుడనినీ, పాపయ్యగారి పరిచారకుడనినీ తెలిసి సందున పాడ్డుపోలీసుగారు క్షమించి ఉర్రకుండిరి.

ఒక సంవత్సరము పాపయ్యగారి యింట వివా హము రెటసింపెను. వారున్నది చిత్తుపల్లె కావడముచేత

సామగ్రి చాలాభాగము దగ్గర పెద్దగ్రామ మయిన తుని మండి లేప్పించుకునేవారు. అదివాపోనికి కావలసిన తెల్లముకోసము తుని చీటి వ్రాసి పంపుమని ఆచారి కోమటితో చెప్పిరి. అప్పటికి కాకితాల సమృద్ధి లేదు. తాటాకులమీదనే చీట్లు వ్రాసుకునేవారు. తాటాకూ, గంటకూ పుచ్చుకొని కోమటి మరల చీటి వ్రాసెను.

అచీటి పట్టుకుని తుని చెళ్ల దానికి ఏర్పాటుచేసిన గొల్లవాడు కోమటితో “బావా, మాగబాబ రాసినావు. అదేలో సమా” అనెను. కోమటి అచీటిలో తాను వ్రాసిన అక్షరాలు తానే పోల్చుకోలేక, “చీకటి పడ్డ డోయి,” అనెను “దీపంకాచికి ఎట్లాం పడ” అనెను గొల్ల వాడు. వారు దీపమువద్దకు వెల్లిరి. కోమటి అక్షరము లను ఎంత కోధించినా పోల్చుకోలేక తుదకు, “తెల్లాయి, బావా” అనెను. గొల్లవాడు అచీటిని పాపయ్యగారి వద్దకు తీసుకుపోయి యిచ్చెను. ఆయన పెద్దదీపము చేసి యెంతో కోధించి వాధించగా అందులో ఈక్రింది అక్ష రము లుండెను:

“నుటురిపవయ్యగారిల యిహెకంగక్క మతరం తెల్లపటిల్పొలె.” పాపయ్యగారు వ్యవస్థకుని తావాచీటి వ్రాసి యిచ్చిరి.

పాపయ్యగారు చెప్పిన చాటుపద్యములు కొన్ని యిక్కడ వ్రాస్తున్నాను.

శ్రీకాకుళం జిల్లా బడ్డికోట్లో శిరస్తాదారుగా ఉండి నిరతాన్నప్రదాత అని పేరు పొందిన చింత జగ న్నాథం పంతులుగారు పాపయ్యగారి రెండవ అల్లుడు. పాపయ్యగారు ఆయనమీద చెప్పినపద్యము:

చ. తెనుగు దనర్పు నెంతకు, ను

దీర్ఘవలాభ్యుదయంబు గాంచుఁ

క్కెగఁ గరమం దమర్చు, దగు

ఖండవలాడును, వాడె మీటు నే

హగరిమ మించు, సద్గుణ

మందితిమై చతు నెల్ల వేళ, న

పుగఁ నగంపఁజొడుఁ గద

పంతులచిత్తము చాఱుక తియ్యె.

కాండ్రేల పాపయ్యగారిమీద సమస్య పూర్తి చేస్తూ చెప్పినపద్యము:

క. వేండ్రంబు నీలేజము

తీండ్రించి విపక్షరాజిమీద మడంపక

బండ్రెండు మూర్ఖులపడనం

కాండ్రేల పాపయ్యగారి, గతిభ్రమభ్యా.

ఈ పద్యము విని వారు మనకవిమీద ఈ క్రింది పద్యము చెప్పించిరి:

కా. కారీదాసమయూర బాంబురజిత్

కల్పన్, గుణావల్లిని

వారీదాసమందరికవిత నీ

దావాదనప్రక్రియా

పారీభాసికవిత్వకాలిని దగ్గ

బాటింతు గుంటూరు నం

క్యారి మీదపయోధి శిశువుణి బా

పయ్యాబ్బవిద్యనీకన్.

కేంపాటి రాజులమీద చెప్పిన పద్యము:—

నీ. రంగత్తురంగమాతంగమంగళగృహ

ప్రాంగణుండగు పెద్ద రంగరాజు

అక్షతప్రతిపక్ష పక్షాభివక్ష

లక్ష్మీధర్మజశాలి లచ్చిరాజు

తారహారపటేరశారదానీహార

హారకీర్తివిహారి కేరరాజు

పక్షలార్థిరాధేయ పద్మనాభారేయ

రాయరాయవరీరు రాయరాజు

నీ. శార్యగాంధీర్యనైర్యవత్కార్యములకు

వీరి నల్లరితో తోల్చి వారు వీరు

సాటి యన రార యనరారు చక్రవర్తు

లార్థులైనను, వృత్తుల పదార్థులైన.

గురిజాల కృష్ణంరాజుగారిమీద చెప్పినపద్యము:—

నీ. తాడు చెక్కి బ్రహ్మ తిగ రొమ్ము కత్తిలే

బులులకు తెదురు, రిపులకు నదురు

బల్లెమ్మ చే బట్టి బరికాపు గాదిలే

బంది కుతులు, పరిపంథి కరులు

చేకత్తి యొర దూసి చేకత్తి పట్టిలే

బంట్లకు నులుకు, పెన్ బంట్ల కలుకు

కైజారు పరిజించి కైజాణుచేపిలే

దురులకు దుడుకు, బైరులకు నడుకు

నీ. ఆహా! నీవేలు మహానీయ మైనదోలు

నోరు తెవరు పూలు నీతోడవోక్తపూలు

.....

కృతిబలాహీన, గురిజాల కృష్ణభూప!

పాపయ్యగారి మగ్గురు కొమారులలో పెద్దవా

రయిన ముప్పారాయడుగారికిని, మూడవ వారయిన శ్రీ

హరిగారికిని వాహిత్యమా, కవిత్వమా పట్ట పడినవి.

[కుమారికి జనని యుపదేశించినట్లు భావించి సులభమైనది నాచే రచియింపబడిన యిష్టద్యంబులు శ్రీజనోపయోగంబులు గావున శ్రీజనోపయోగంబగు నితర ప్రతికారత్నంబులయందుఁ బ్రకటింపఁ దత్ప్రతికాధిపతులు ప్రార్థితులు.]

బుడలిక నున్నగుస్సరని వచ్చిన భర్తకుఁ దెల్పకమ్మ! నీ యిడుమలు; పాదశుద్ధికొఱ కిచ్చి జలంబును దాళవృంతమున్ వడిఁ గరమందుఁ బూని నునుపాన్పున జేరిచి, నేద దీర్చి, నీ వడుగుల నొత్తి, సౌఖ్యముల నందఁగఁ జేయుము మానినీమణి.

వరుఁ డొకవేళఁ దిట్టినను, బైఁ బడి నీ పెదురాడకమ్మ! యె వ్వరు పతిభక్తి నుండుదురొ వారికి ముక్తి ఫలించుఁ గా మనో హరవరు నెల్లయెట్లు మనసార భజింపుచుఁ గన్నతల్లి! మం దిరశుభలక్ష్మి నాఁగ నవనిక యక మొందుము మానినీమణి.

చిన్నతనాననందీ యటచేత మెలంగెడునట్టి నిమ్మపండున్న తెఱంగునం బెరుంగుచుండిన నా మురిమెపు దొంతి! నిక గన్నది యాది యొక్క త్రుటికాలము మ మ్మెడఁబాయవైతి నో యన్నులమిన్న! యత్తమతి నత్తుచు వర్తిలు మానినీమణి.

మఱుదుల నెల్ల సోదరులమాడ్కిఁ బ్రయంబుగఁ జూడు మమ్మ! యెం దఱు నినుగూర్చి దూషణ మొనర్చిన నీదగు నత్యవర్తనం బెఱుంగని మూఢు లొదురు గదే కొదు వేమి భవచ్ఛరిత్రకుఁ? జిటుతల శ్రేయ మీపు పరిశీలన చేయుము మానినీమణి.

పొరువున నున్నవారిపంపు మోపకు మమ్మ వృథాపవాదముల్ కొఱకొఱలాడఁబోకు మనుఁగుం గొమరుల్ చిటుపోరువెట్టినం బరులు యశోధనంబులను బచ్చఁగ నుండిన నోర్వలేమిత్తో దురుసుఁదనంబుఁ జూపకుము తుల్యతనం బగు మానినీమణి.

కాండ్రేల పాపయ్యగారిమీద సమస్య పూర్తి
చేస్తూ చెప్పినపద్యము:

క. నేండ్రెంబగు నీలేజము
తీండ్రెంచి విపత్తురాజతిమిర మడంపక
బండ్రెండు మార్గ్యులనడగు
కాండ్రేల పాపయ్యభ్యు, గతితిపుముఖ్య.

ఈ పద్యము విని వారు మనకవిమీద ఈ క్రింది
పద్యము చెప్పించిరి:

కా. కాళిదాసమయూర బాణమరజిత్
కల్పన్, సుజావల్పవిత్
వారీకాసనగుండరికవితే నీ
జావాదవప్రక్రియా
పారీభాసికవిత్వకాలిని దగన్
బాటెంత గుంటూరు వం
క్యారి శీరపయోధి శిశ్మణుణి బా
పయ్యభ్యువిద్వన్మణిన్.

సంపాటి రాజులమీద చెప్పిన పద్యము:—

నీ. రంగతురంగమాకంగళంగళగృహ
ప్రాంగణండగు పెద్ద రంగరాజు
అత్తురప్రతిపత్తుపత్తుశివదత్తు
లక్ష్మీత్రయజకాలి లచ్చిరాజు
తారహారపటిరకారదానీహార
హారకీర్తివిహారి పేరరాజు

సకలార్థిరాధేయ సద్గుణధారేయ
రాయరాయవలీరు రాయరాజు

గీ. కార్యగాంభీర్యవైర్యవత్కార్యములగు
వీరి నల్లరితో బోల్చి వారు వీరు
సాటి యన రార యెవరారు చక్రవర్తి
లార్థులైనను, నృపులు పదార్థులైన.

గురిజాల కృష్ణంరాజు గారిమీద చెప్పినపద్యము:—

నీ. తాడు చెక్కి యపాళి తగ రొమ్ము కత్తిలే
బులులగు బెదురు, రిపులగు వదురు
బల్లెమ్ము చే బట్టి బరికాపు గాదిలే
బంది కుడుటు, పరిపంథి కదుటు
చేకత్తి యొర దూసి చేకత్తి పట్టిలే
బంట్లకు నులుకు, పెన్ బంట్ల కలుకు
కైజారు పరిజేంది కైజాణుచేసిలే
రురులకు దుడుకు, కైరులకు నడుకు

గీ. అపాహ! నీచేటు మహానీయ మైనదొట
నొరు లేవరు పూట నీతోడ నొక్కపూట
.....
కృతిబలాహోష, గురిజాల కృష్ణధూప!

పాపయ్యగారి మగ్గురు కొమారులలో పెద్దవా
రయిన గుబ్బారాయడుగారికిని, మూడవ వారయిన త
హరిగారికిని సాహిత్యమూ, కవిత్వమూ పట్ట పడినవి.

[కుమారికి జనని యువచేళించినట్లు భావించి సులభతైలిని నాచే రచియింపఁబడిన యిప్పద్యంబులు ప్రీతిజనోపయోగంబులు గావున ప్రీతిజనోపయోగంబగు నితర ప్రితరత్నంబులయందుఁ బ్రకటింపఁ దత్ప్రితరత్నాధిపతులు ప్రార్థితులు.]

బ్రహ్మలిక నుస్సురుస్సురని వచ్చిన భర్తకుఁ దెల్పకమ్మ! నీ
యిడుమలు; పాదశుద్ధికొఱ కిచ్చి జలంబును దాళవ్వంతుమున్
వడిఁ గరమందుఁ బూని నునుపాన్పున జేరిచి, నేద దీర్చి, నీ
వడుగుల నొత్తి, సౌఖ్యముల నందఁగఁ జేయుము మానినీమణి.

వరుఁ జొకవేళఁ దిట్టినను, బైఁ బడి నీ పెదురాడకమ్మ! యె
వ్వరు పతిభక్తి నుండుదురొ వారికి ముక్తి ఫలించుఁ గా మనో
హరవరు నెల్లయప్పు మనసార భజింపుచుఁ గన్నతల్లి! మం
దిరశుభలక్ష్మి నాఁగ నవనిగ యశ మొందుము మానినీమణి.

చిన్నతనాననండి యఱచేత మెలంగడునట్టి నిమ్మపం
డున్న తెఱంగునం బెరుంగుచుండిన నా మురిమెపు దొంతి! నిగ
గన్నది యాది యొక్క తుంటికాలము మ మ్మెడఁబాయవైతి నో
యన్నలమిన్న! యత్తమతి నత్తుచు వర్తిలు మానినీమణి.

మఱఁదుల నెల్ల సోదరులమాడ్కిఁ బ్రియంబుగఁ జూడు మమ్మ! యెం
దఱు నినుగూర్చి దూషణ మొనర్చిన నీదగు సత్ప్రవర్తనం
బెఱుంగని మూఢు లాదురు గదే కొడు వేమి భవచ్ఛరిత్రకుఁ?
జిలుతల శ్రేయ మీపు పరిశీలన చేయుము మానినీమణి.

పొరువున నున్న వారిపయి మోపకు మమ్మ వృథాపవాదముల్
కొఱకొఱలాడఁబోకు మనుఁగుం గొమరుల్ చిఱుపోరుపెట్టినం
బరులు యశోధనంబులను బచ్చఁగ నుండిన నోర్వలేమితో
దురుసుఁదనంబుఁ జూపకుము తుల్యతనం బగు మానినీమణి.

పలుమలు నిల్వకమ్మ తలవాకిట! పక్కన నవ్వకమ్మ! బం
ధులయెడఁ బ్రీతి చాల్పవమ! దుర్గుణకాంతలతోడ నెన్నఁడుం
గలియకుమమ్మ! నిద్దరను గాలముఁ బుచ్చక నత్ప)వ ర్తనం
బులను జెలంగవమ్మ! గుణభూషణశాలిని! మానినీమణి.

అలుగకుమమ్మ నీవు కలనైనను చెమ్మని భూషణావళుల్!
చెలులకు దివ్యభూషణము నేన యెనర్చుట గాదె భ ర్తకుం?
దులువలయట్లు వస్తువులతోఁ దులఁదూఁగుదు నందు వట్టి భాం
తులఁ బడకమ్మ! దాన నగు దుర్భర మావెత, మానినీమణి.

పతి పొడఁగూరి కేఁగిన సెబా నని ద్రిమ్మర కమ్మ వీధులం
గుతుకముతోడఁ బువ్వుములు క్రొమ్ముడిఁ చాలించి వన్నె చీరలం
బతియెడ లోప మున్న నది పాటిగఁ జూడకుమమ్మ! కొమ్మ! నీ
సతిగుణమే త్రికాలముల స్వాంతమునం దిడు మానినీమణి.

పుట్టిన యింటి గౌరవము పోయినఁ జాల్సన యాఁ గడమ్మ! నీ
మెట్టిన యింటివారికి సమీపమున న్వసించు వారికి
గుట్టును జెప్పకమ్మ! యదిగో యదిగో యని త్రిప్పి బీదలం
జెట్టలఁ బెట్టి యన్నిటికిఁ జెం గొడిగట్టకు మానినీమణి.

కనికర ముంపవమ్మ! పనికత్తెలెడ స్వయ మాలి యేరినై
నను గతినంపుమాటల మనంబును నొవ్వఁగ జేయకమ్మ! నీ
కనుపమ కీర్తి గల్గునమ! యార్యులు విన్నను మెత్తురమ్మ! యే
పనితలలోన నైన నగుఁబాటులు వొందకు మానినీమణి.

అత్తకు మామకు న్వలయునట్టి సవర్యలు నేయుచుంటలోఁ
జిత్తము నిల్పవమ్మ! యది నేనుము నీకును బుట్టినింటికిం
బుత్తడిబామ్మ! యెన్నఁడును బోకుము నీపొరుగిండ్ల కూంకే
యెత్తజినైన బొంకకుమి; యెందును నమ్మరు మానినీమణి.

పనులను జక్కఁ బెట్టుటను బానిసవై, విభ్రమోల నిల్చి యు
క్తిని బచరింప మంత్రివయి, క్లేశముఁ బాపఁగ నొషధంబవై,
చనవునఁ బాయసాన్నములఁ జక్కని కూరలఁ బిండివంటలం
దనుపఁగ మాత్రవై, సతులధర్మము నిల్పుము మానినీమణి.

తడిసిన యట్టిపుట్టములు దాల్చకుమమ్మ! విశేషభాగ్యముల్
గడన నొనర్పలేదనుచుఁ గాంతునిపైఁబడి తిట్టకమ్మ! యె
ప్పుడును బోసకారమును బూని యొనర్చు దలంపుమమ్మ! నీ
యెడఁదను; లేని యాగడము లేన్నఁ జొనర్చకు మానినీమణి.

మగనికిఁ దెల్పకుండ మటుమాయము వేయఁదలంపకమ్మ! నీ
నగలను; బెద్దలం గనిన సమ్రథఁ జూపుము; భర్తకన్న ముం
దుగ భుజియింపకమ్మ! యతిభుల్ ననుదేరఁగ వారివారికిం
దగు విధ మెంచి పూజల నొనర్చి చరింపుము మానినీమణి.

భవునకు నెన్నడుం బ్రతిహతంబుగ వర్తన వేయకమ్మ! మా
భవుని స్మరింపుమమ్మ, యవధానము గల్గిన యెల్ల యథు! వ
స్తువులను జూచి వాడుకొనుచు భయభక్తుల నుండవమ్మ! జం
తువులయెడ వ్యయారసముతోఁ జరియింపుము, మానినీమణి.

మునుఁగిడి నిద్దరింపకుము మో మటు ద్రిప్పకుమమ్మ! యెవ్వరే
న్విసిగిన యంతమాత్రమున వేగిరపాటును జెంది యన్యులం
గనరకుమమ్మ! బావలెడ గౌరవ ముంపుము; మంకుమాటలక
మసలకుమమ్మ, నీకు నవమానము గల్గును, మానినీమణి.

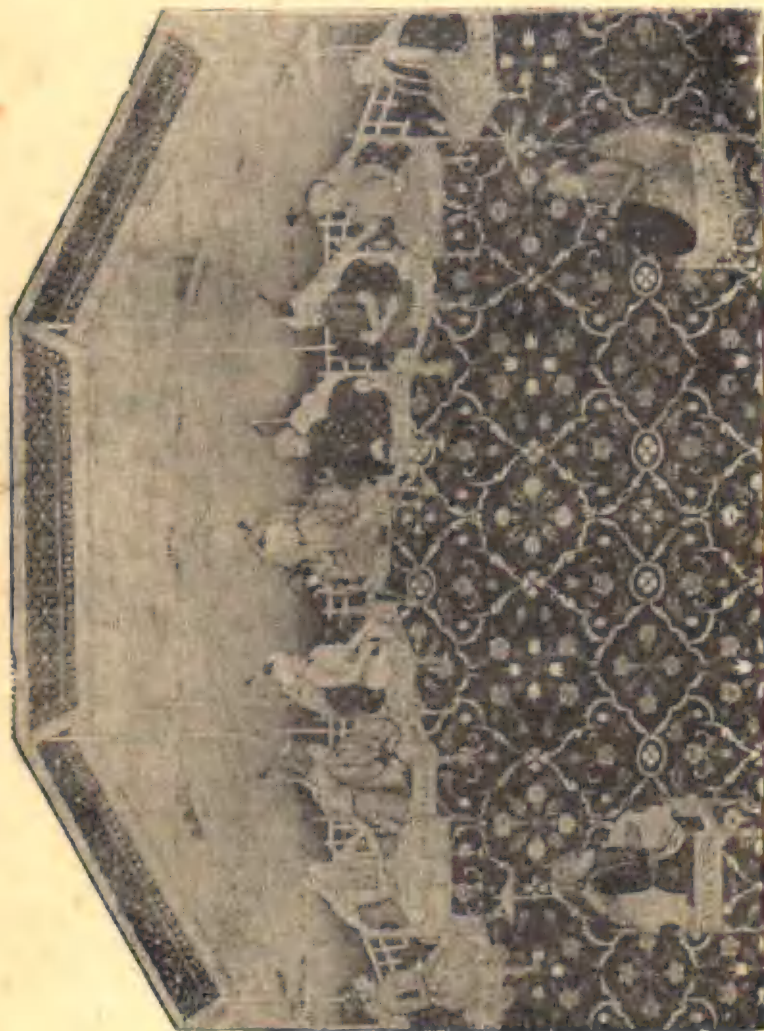
నిలిచినచోటనే నిలిచి నిండలు వొందకుమమ్మ! కార్యముల్
నలుపునెడం బ్రమాదమున జా గొనరింపకుమమ్మ! యింటనుం
గలిగినదాననే లేనివి గల్గి మెలంగుము నీదు భర్తకుం
దెలియక యెన్నఁడుఁ బుణము నీయకు మమ్మరొ! మానినీమణి.

చిలుకలకొల్కి! మాయెడుటఁ జేసెడు చిన్నతనంపుఁ తేష్టలక
గులుకకుమమ్మ! యత్తకును గోపము వచ్చును, మామ తిట్టు; నాఁ
కలి గొనువేళలందుఁ గినుక న్బుజియించుట మానకమ్మ! పె
దలకడ లేచి యింటిపని దప్పక చేయుము మానినీమణి.

శిల్పములు చెక్కిన తాంబూలు, మాహాకవి పురము

దేవలోకమందలి దర్బారున గడ్డెలపై టైమూర్ మా లేగ టామర్ లేనుపటకుగల

టౌరంగజేము పూర్వపురుషులు

శ్రీ శ్రీ జయపూరు మహారాజావారి ఒక భారతీయగ్రచిత్రమంపి.

ఈ వ్యాసమును ప్రారంభించుటలో తొలుత
భారతదేశముయొక్క కాస్త్రాభివృద్ధి గూర్చి
కాలద తేలిసికొనుట మిక్కిలి ముఖ్యము. హిందూదేశపరి
త్ర పరికించి చూడ ఘన పూర్వులకు అవాదిపండియు
కాస్త్రములలో అగ్రరుచి మొదలి స్పష్టమగుచున్నది.
ఏలన, వాదికాలముందు వృక్షకాస్త్రము, రసాయన
కాస్త్రము, వైద్యకాస్త్రము, ఖనిజకాస్త్రము మొదలగు
కాస్త్రములన్నియు విశేషముగా అభివృద్ధి గాంచినట్లు
చిన్నములు ఈ వాటికిని నిలిచియున్నవి. పైవ పేర్కొ
నిన కాస్త్రము లన్నిటిలోను ముఖ్యముగా నభివృద్ధి
గన్నది వైద్యకాస్త్రము. వైద్యకాస్త్రమునకును రసా
యనకాస్త్రమునకును గల పరస్పరసంబంధముచే రసా
యనకాస్త్రమున గూడ ప్రాచీన ప్రాంతపులు విశేష పరి
శ్రమ చేసినట్లు కావచ్చుచున్నది. ఇందులకు ఒక నిద
ర్శమును కనబర్చుచున్నది. ధర్మికి ఏమిషయవ నున్న
కుడు? మీ వారు పూర్వులచే తయారుచేయబడిన ఒక
యిరుప స్తంభము ఈ వాటికిని నిల్చియున్నది. ఈ
స్తంభాగ్రమున నున్న ప యిత్రికి శిఖరముపై చిత్రిం
చిన పుష్కరమును బట్టి యీ స్తంభము క్రీస్తుపూర్వము
మహాన కందువేల సంవత్సరములక్రింది నిర్మించినట్లు
కాస్త్రపరిశోధకులు నిర్ధారణచేసిరి. ఈ స్తంభమును
తయారుచేయుటయందు మన ప్రాచీనులు కనపర్చిన
నిపుణత వివేకకాస్త్రములకు ఆశ్చర్యమును నెలకొల్పుచున్న
దనుట కాస్త్రలోకమునకు విశేషమే. ఇట్టి విశేష
ములగు దాఖలాలు కనపర్చుచున్నవి. ఇచ్చో చదువరులు
మన కాస్త్రజ్ఞాన మిట్లు ఎదుగంటుటకు కారణ మేమని
ప్రశ్నింపవచ్చు. దానికి అనుకూలముగా ఒక్క కారణము
తేలియవచ్చుచున్నది. నానాటికి మన పెద్దలు భౌతికకాస్త్ర
ములం దిచ్చు మాని ఆధ్యాత్మికకాస్త్రపరాయణులు లగుట

వల్లను, రాసురాను ప్రభుప్రాప్త్యాశము లేకపోవుట
వల్లక, ప్రస్తుతము కాస్త్రజ్ఞానము కడు విచారకరమగు
స్థితిలో నున్నదనుట మిక్కిలి సత్యము.

2

ఇక ముందు వాదికాలపు కొన్ని కాస్త్రాయాంశ
ములవర్చ ప్రారంభింతుము. కాస్త్రాయాంశము లన్న
వివిధకాస్త్రములలో నున్న అంశములను ఇచ్చట ముచ్చ
టించువది చదువరు లాహింపవచ్చును. కాని, అట్లొన
ర్చుట యీ వ్యాసమున కెంతయు అనవసరము. అది
యొక గాక యీ చిన్న వ్యాసమున దుర్లభము. కాబట్టి
ప్రస్తుతము రసాయనకాస్త్రమున విశేషము మార్పు
చెందిన కొన్ని యాంశములనే మిమర్శింపకున్నాము. అట్టివి
మనపూర్వులచే అవాదిపండియు గుర్తింపబడి ఋషిగుల
సంప్రదాయముగా నుచ్చుచున్న భూమ్యాకాశాదితంత్ర
భూతములు. ఈ భూవన మన కెట్లుననరము? అది యెట్లు
ఉత్పత్తి గాంచినది? రాసురాను ఈ భూవన యెట్లు
భిన్నాభిప్రాయములచే నావరింపబడి కుట్టకుడిగు ప్రస్తు
తము (ఈ వ్యాసమున చూపింపబోవు) మార్పు చెందినది?—
అను అంశములనే చర్చింప నీ వ్యాసము ముఖ్యోద్దేశము.

నీ కాస్త్రమునకైనను ముఖ్యమైనది సృష్టిరహ
స్యముల నొక్కొక్కటిగా బహిరంగపరచుట. ప్రకృతి
కాస్త్రదృష్టితో పరికించి చూడ మనస్సు వాకర్షించుచిన
యము లనేకములు చూపట్లుచున్నవి. ఒకచో వృక్ష
ప్రపంచము చిత్రవిచిత్రములగు వలువలు ధరించి ప్రకృతి
మతల్లి మందహాసమును వెల్లడించుచున్నది. వేరొకచో
జంతుప్రపంచము వికృతమంతయు తన ప్రభావమే యని
చాటుటకో యన మితిలేని యాందోళన మొనర్చును,
తనకై, తరువాత తనజాతికై యిచ్చట నిత్యమును స్థావర
మేర్పర్చుకొనుటకు గాను యుద్ధసంరంభములు గాదించి
కట్టకడకు మృత్యువు వారెం బడుచున్నది. ఇట్లు

పుష్టి దృక్పాత్యుత్పత్తియలచే నిండియున్నది. ఇట్టియో ప్రయోగించిన భిన్న చేతపై మేల పుష్టికి మూల మేదైన కలదా యను ప్రశ్న కౌప్రస్థాని మనంబునకు విర కాలముక్రిందటనే తట్టె ననుటయందు ఆశ్చర్య మే మున్నది? వేదాంతకౌప్రస్థాని దిహాయను తపస్సున నిద్రిపొంది యీ పుష్టికంతకు శక్తిసంభూతు డగు ఈశ్వరు డొక్క డున్నట్లును, తేవప్రపంచము ఆయనదీల యనియు వెల్లడించుచున్నాడు. అట్లే మనము విర్వింప జోపు రసాయనకౌప్రస్థానినూడ. ఈవరాచరపుష్టి కం తయు పుష్టికర్త యొకడేనా లేక అదిద్రవ్య మేదైన నుండి దానినుండి యీ పద్మసముదాయము పుట్టినదా? ఈ అంశము కౌప్రస్థాని అనాదినుండియు కౌప్రస్థాని మనంబుల గట్టిగ బట్టి యున్నది. పూర్వపు పాశ్చాత్య కౌప్రస్థానిను, భారతీయకౌప్రస్థానిను తీవ్రమున దిహాశక్తిచే విదు ద్రవ్యములను మూలపదార్థములు (Elements)గా గుర్తించిరి. వీరినే పంచభూతము లంచును. ఈవిరున్న భూమి, వాయువు, జలము, అగ్ని, ఆకాశము. కాబట్టి యీవిదు ద్రవ్యములరసాయనపుమార్పు లచే పదార్థసముదాయ మేర్పడుచున్నదిని వారి యభి ప్రాయమై యున్నది. అనగా ఈ వరాచరపుష్టి యంతయు ౫ విధములగు పదార్థములుగా విభజింపవచ్చునని యు, అందు ఘనపదార్థములన్నిటికి 'భూమి' యాధార మనియు, ద్రవపదార్థములన్నిటికి 'జల'మాధారమనియు, గాలి, మేఘము, శ్యావ మొదలగువానికి 'వాయు'మాధార మనియు, సూర్యుడు మంట మొదలగువానికి 'అగ్ని' యాధారమనియు వారిభావన. వారి 'ఆకాశము' ఈ వాటి యీథర్ (Ether) కు పోలియుండు నని మన మూహింపవచ్చును.

ఈపంచభూతము లన నర్థ మేమో బాగ్రత్తగా తెలిసికొనవలసి యున్నది. పై నుదాహరించిన ౫ పదార్థ ములున్న మూలద్రవ్యములనిన్ని (Elementary Materials), వీనియొక్క సంయోగము (Combination) చేత వస్తుసముదాయము (Material Universe) ఏర్పడు చున్నదనియు పూర్వల యుద్దేశము లయినట్లుగా ఇంతత్రితమే చెప్పియుంటిని. మూలద్రవ్య మను

పదము రసాయనపరిభాష (Chemical Nomenclature)యందొక్క టై యున్నది. ఈ పదమునందును సరియగునర్థము వదునరుటకు తెల్లమగుటకు గాను కొన్ని ఉదాహరణములను చూపవచ్చును బంగార మున్న దను కొందము. బంగారపుముక్క తొక్కదానిని తీసి రేకుగా కొట్టవచ్చును. తీగగా తీయవగును. ఇల్లెన్నిమార్పులు చెందినను బంగారము బంగార మే. దాని ననుసరించు కాంతి, ఘనపరిరూణము, శీలము మొదలగు సహజగుణములం బీదవు. వీనిఃముచేతనైనను బంగారునుండి తద్యత్తి రిక్రమమునపు కేరొకటి తీయలేము. అనగా బంగారు నుండి యెట్టిప్రయోగముచేసె నను చెంకిగాని, తామ్రము గాని మరియే యితరపదార్థ ముగాని తీయ లేము. ఇట్లే రజ కము, తామ్రము, పారదము, ఉదజని (Hydrogen) అల్లు జని (Oxygen) (ప్రా. వాయువు) మొదలగునవి. వీనినే రసాయనకౌప్రస్థాని మూలద్రవ్యములు (Elements) అందుము. ఈపదార్థము లెన్ని రసాయన-మార్పులపొంది నను తమ పై పర్తికధర్మములను కోల్పోవు.

ఈ యుద్దేశముల పూర్వల పంచభూతములకు ప్రయోగించిమాతము. వీరిన, వారు పంచభూతముల కేర్పొనుటయందు వారియుద్దేశముమూలద్రవ్యమునియే. కాబట్టి భూమి, జలము, వాయువు, అగ్ని, ఆకాశము మూలపదార్థములని వారి యుద్దేశము. అనగా ఈ విదు పదార్థములనుండి తామ్రము, బంగారు, రజకమువలెనే తద్యత్తి రిక్రమగు పదార్థములను లాగ నశక్యమని వారి యుద్దేశము. ఈ ఉద్దేశ మెంతింతకు నిజమో క్రటికాల ములో చెప్పవచ్చును. భూమినితీసికొందము. ఈభూమి యెన్ని విధములగు ఘనజఃవాయుపదార్థముల సమదాయ మో చదువరులకే గ్రాహ్యము. ఇట్లే జలము. ఈజలమును గూర్చి విభులముగా తర్కించి మన నవీనుల యుద్దేశము లెట్టివో పరికింకము.

3

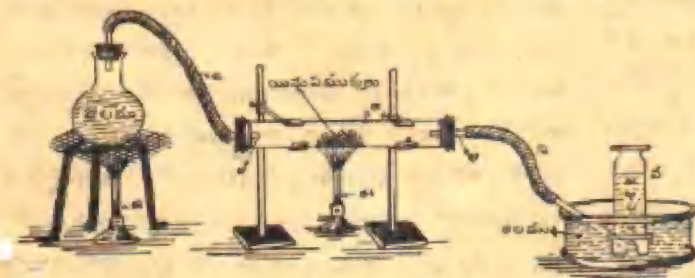
జలము మూలపదార్థ మను నమ్మకము సుమారు క్రీ. శ. ౧౭౭౦ వరకును వచ్చుచునే యున్నది. ౧౭౭౧ సం. న పాశ్చాత్యకౌప్రస్థాని 'ప్రిస్ట్లీ' (Priestley),

‘కేవలీషీమ్’ (Cavendish) మొదలగువారు ఉదజని గూర్చి పరిశోధనలు జరుపుచు, ఆ సంవత్సరమున ఉదజని గాలిలో మండుటచే జలమేర్పడుచున్నట్లు గుర్తించిరి. తరువాత వారి పరిశోధనల ననుసరించి తదితరులు, అవగా ‘లెవాయిజియర్’ (Lavoisier) మొదలగువారు విక్కిరి మప్రసద్ధములను పరిశోధనలచే నీరు మూలపదార్థము కాదనియు, అది ఆప్లుజని ఉదజని యను రెండువాయువుల రసాయనసంయోగ మనియు నిర్ధాంత్రికరించిరి. వారు ఈ సంవత్సరమున జరిపిన ప్రయోగములు రెండు తెగలుగా విభజించి చదువరులకు గేటతెల్లము చేయ నున్నారు. ఎట్లన వికపదార్థము రెండు మూలపదార్థముల సమ్మేళన మన్నచో ఆపదార్థము ఆయా మూల పదార్థముల సంయోగము (Synthesis) చే ఏర్పడ వలయు టొకటి; రెండవది ఆ పదార్థమును పృథక్పర గము (Analyse) చేసిన దానిలో నుండు రెండు మూల పదార్థములు వెలువడవలయును. కాబట్టి పైన చెప్పిన నిర్ధారముయొక్క సత్య మారయవలెనన్న వా రొనర్చిన యీ రెండు తెగల ప్రయోగములను మనము పరిశీలించ వలయును. అట్లు చేసిన రెండు తెగల ప్రయోగములు పై నిర్ధారమును బలపరచినచో నిర్ధారము సత్యమని యే తాత్పర్యము. కాబట్టి వ రొనర్చిన రెండు తెగల ప్రయోగములను రకమున కొకటిగా తీసి తెల్లము చేయనున్నామ.

పృథక్పరగము

ప్రయోగము (Experiment)

చిత్రము ౧

జలముయొక్క పృథక్పరగముం దుపయోగింప బడు ఉపకరణముల (Apparatus) నమర్చిన విధము

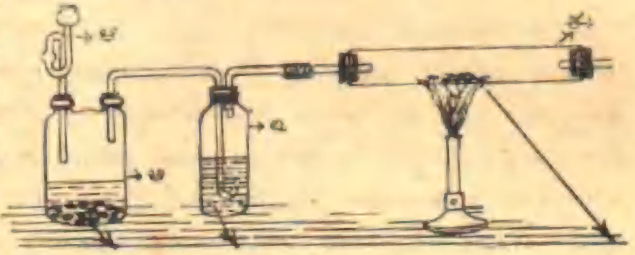
పై పటమునందు తెల్ల మనుచున్నది. పటముం దుపయోగింపబడిన వివిధోపకరణములు తొలుగొల్ల చూచుటకు వింతగా నుండినను వానిపేర్ల సహాయమున అంతయు ములభముగా తెలిసికొనవచ్చును. రెండడుగుల నిడివిగల యొక్క జలమగు గాజు (hard glass) గొట్టము (అ) ను శుభ్రమగు ఇనుపముక్కలతో మూ రొక యర దుగు నింపవలయును. పిమ్మట వాగొట్టము ఇరుపార్శ్వముల నన్నని యేకరంధ్రముగల రబ్బరు దిరడాలుచే మూయవలెను. ఈ రంధ్రములనుండా సరిగాపట్టు వాల్లంగుళముల గాజువాలికల (ఆ, ఇ) పోనిచ్చి పింప దానిని పటములో కనపరచినట్లు మర్చియుంచవలెను. అది యట్లుండ, వేయికోతాంకమీటర్ల ఘనపరిమాణము గల్గి (thousand cubic - centimetres capacity) నుండని పొట్టగల యొకగాజుపాత్ర (l'ask) ను గాని, ర నిపాత్రనుగాని శుభ్రపరిచి మూడువంతులు నీరుచే నింపవలెను. తరువాత వాపాత్రమూతి నొక సన్నని యేకరంధ్రము గల రబ్బరు దిరడాచే మూయవలెను. ఈసన్నని రంధ్రమునుండా మూడు వాల్లంగుళముల నిడివి కల గాజువాలిక నొకదాని నమర్చ వలెను. ఇట్లుమర్చిన యుపకరణముయొక్క గాజువాలికను మొదట పేర్కొనిన గాజుగొట్టము (అ)తో రబ్బరు (ఇ) వాలికచే జతపర్చవలెను. గొట్టముయొక్క ద్వితీయ పార్శ్వమున నున్న గాజువాలిక (ఆ)కొక రబ్బరువాలిక (ఇ) యమర్చి యావాలిక నొక నీటితోట్టియుం దుంచ వలెను. తరువాత వాయువును ప్రాగుచేయు పాత్ర (ఎ)ను (Gas collecting jar) పూర్తిగా జలముచే నింపి పిదప వాపాత్రను జలాంతర్యాగమున తలక్రిందుగా రబ్బరు (ఇ) వాలికకొన పైపటములో చూపినవిధముగా నుంచవలెను. ఇట్లుపకరణముల నంతయు సలక్షణముగా పేర్కరిచి ప్రయోగ మారంభింపవలయు. తొలుగొల్ల ఇనుపముక్కలను వేడిచేయు నారంభింప వలయును. తరువాత నీటిపాత్రను వేడిచేయవలెను. ఇట్లు వేడిచేసిన కొలదికాలములో నీరు ఆవిరగుటకు ప్రారంభించును. ఇనుపముక్కలు ఏరగా కాయను. నీటియా

విరి (ఇ) ద్వారా యివ్వవలసిన తాగునీరు ప్రసరించును. ఈ గొట్టం దురపాక్షతను మార్చు కట్టను. ఇట్లు కొలది కాలము గడిచినాక జలముతో పైలోని (వ) యందు బుడగలు దృక్పథమున. ఈ బుడగలు నీటియావిరి కా దని ఒకవచన. నీటియావిరి యయిననో నీటియందు కలసి పోవును. కాబట్టి బుడగ లొకవాయువదార్థముని గ్రహిం పవలెను. ఈ బుడగలు (వ) యందుండు జలమును క్రమ క్రమముగా పూరితమునకు చేర్చును. పాత్రయంతి యు నిండినపిదప దాని మూతని గాజుగ్లస్ (Watch-glass) మున బయటకు తీయవలెను. ఒక మండచున్న పుల్ల నీవాయువునకు దుంచిన, చిన్న కట్టము చేసి పాత్రమూతయొద్ద నీవాయువు నీలవర్ణ పువంటితో మండ వారంభించును. దీనినే ఉదజని యందును. తరువాత గొట్టమునందున్న యివ్వవలసిన తాగునీరు మూలముననున్న విధంబున లోపపుటకును బిడి యొకవిధం బని ఎర్రనిపొడిచే కప్పబడియుండును. దీనినే మనమువాడుక భాషలో 'క్రొఫ్ఫు' అందుము. ఇవ్వమును ప్రాణవాయు వుతో సంయోగపర్చినప్పు డెల్లప్పుడను క్రొఫ్ఫు ఏర్పడును.

ప్రయోగముయొక్క సారాంశ మేమిలోపాపు ముక్కలు ఎర్రగా కాలిన యవపాయందు నీటియావిరి తో క్రొఫ్ఫుతమై ఉదజనియను వాయువును, క్రొఫ్ఫును పుట్టించు చున్నది. క్రొఫ్ఫునగా (లోహజనిజము) లోహము ఆప్లుజనితో కలియుటచే కల్గిన పదార్థము (Iron-Oxide). కాబట్టి పై చెప్పిన ప్రయోగమునుబట్టి చూడ గీరు వియోగము చెంది ఉదజని, ఆప్లుజని (Hydrogen and Oxygen) అను రెండు వాయువు లుగా మారుచున్నది. ఇందులకు లొక ప్రశ్న వేయవచ్చును. ఈవాయువులు ఇవ్వమునుండి యేల రావూడదు? కానియను మొక మూలపదార్థము. అవగా దానినుండి తిద్యతీర్తిక్ర మును పదార్థము వెలువడినది చిరుకరులకు గ్రాహ్యమే.

ఇక, రెండవతెగ్గప్రయోగ మొకటి పరికింతము. అవగా సంయోగమార్గము. పై మదాపొరించిన ప్రయోగ మునుబట్టి చూడ గీరు మూలపదార్థము కాదనియు, నీటి

యందు రెండు మూలపదార్థములు (ఉదజని, ఆప్లుజని) జతపూడి యున్నవనియు చెప్పవలసి యున్నది. కాని ఒక్కప్రయోగముమాత్రమే పరికింతయొక్క నిజానిజ ములు నిగ్రహపరేక పోవచ్చును. కాబట్టి మనము పైవ వేటపరచిన సిద్ధాంతమును సంయోగప్రయోగ సహాయముచే బలపరచుట యొక్కము ఈదిగువ ప్రయో గమును పరికింతము.

1. యశద్రుమకలు
2. నిర్జలగంధకకాష్టుము
3. లోహజనిజము
- అ. 'క్రొఫ్ఫు' పాత్ర
- ఆ. రక్షకరాటి
- ఇ. నీటి నీసా
- ఈ. గాజు గొట్టము.

ఒక పుష్ప (Wollfe) గాజుపాత్రలో కొన్ని యశద (Zinc) తుకు అంచి దాని రెండు మూలములను ఏకరంధ్రపు విరదాలచే మూయువలెను. ఒక విరదా గుండా పడము 2 లో చూపి కట్టు గాజు వారి కను ఆవర్చి వలెను. రెండవ విరదా రంధ్రము గుండా రక్షకరాటి ఒకటి అమర్చవలెను. ఇట్లుపర్చిన యపకరణమును నన్నని రబ్బరువారికద్వారా ఒక జలకర్షణపాత్ర (Drying-bottle) తో జతపర్చవలె ను. తరువాత నీయుపకరణమును ప్రథమప్రయోగములో పేర్కొనినట్లు పాడుగాటి గాజుగొట్టముతో కలుప వలెను. రక్షకరాటియందు పజలగంధకకాష్టుము పోయ వలెను. అట్లు పోయుటచే ద్రవపదార్థము 'క్రొఫ్ఫు' పాత్ర లోనికి దిగి యశదముపై పడును. పడినవెంటనే ఉదజని

రూపాయి మారకపు నమస్య చిర కాలముగా భారతీయ పరిశ్రమలకు కుత్తుకపై కత్తివలె ప్రాణోపద్రవమును గలిగించుచున్నది. ఈ దేశమున ప్రస్తుతము ప్రధాన పరిశ్రమయగు వ్యవసాయమును, రైతునుగూడ, ఇటీవల రూపాయి మారకపు రేటును 16 పెన్నీల నుండి 18 పెన్నీలకు మార్పుటవలన ఇంచుమించు పూర్తిగా శిథిలమై పోవుచున్నాడు. అయినప్పటికిని, మన రైతులయొక్కగాని, విద్యాధికులయొక్కగాని, ఇంజనీరింగునందును, చర్చలయందును ఈ నమస్య తగినంత ప్రాధాన్యమును బడయకుండుట విచారకరము. ఇట్టి స్థితికి కారణము లేకపోలేదు. భారత ప్రభుత్వ ఆర్థిక సభ్యుడగు సర్ బాసిల్ బ్లాక్లెట్టుగారు నుడివినటుల మన దేశమున “రూపాయి నాణెములయొక్క సమస్యలగురించియు, వాని ఫలితముగురించియు దెలిసినవారు విద్యాధికులందైనను బహుస్వల్పము.” ప్రతిభారతీయుని దైనందిన జీవితవ్యవహారములయందు అనుక్షణమును వారి లాభనష్టములు ఈ నమస్యపైననే ఆధారపడియున్నను, తర్ఫీలితములు ప్రత్యక్ష ప్రతిపాదితములు గాక ఇరోక్ష ప్రతిపాదితము లగుటంజీసి, ప్రజాసామాన్యము మూలకారణమును గ్రహింపజాల కున్నది. ఒకప్పుడు సకల పరిశ్రమలతోడను కలకల లాడుచున్న భారత దేశ మిప్పుడు ఒక్కవ్యావసాయక

దేశ మయ్యెను. మారకపురేటునం దిటీవల గావించబడిన మార్పువలన ఈ దేశపు వ్యవసాయకుడును, వ్యవసాయమును గూడ అచిర కాలములోనే పూర్తిగా తుడిచివేయబడువటుల గన్పించుచున్నది.

రూపాయి నాణెము

భారతీయుల భాగ్యదార్శిద్యముల కింతముఖ్యకారణమగు “మారకపురేటుమార్పు” యొక్క లాభనష్టముల గురించి చర్చించుటకు పూర్వము మనరూపాయి నాణెములయొక్క చారిత్రమును గురించి అపరిచితులగు పాఠకుల కించుక సంగ్రహముగ పరిచయ మొనర్పుట అనవసరము గాజాలదు. రూపాయి నాణెముయొక్క తూకము 180 వడ్లగింజల యెత్తు. అందు 165 వడ్లగింజలయెత్తు వెండియు, 15 వడ్లగింజల యెత్తు ఇతరలోహమును గలవు. ఆకారమునందును, స్వచ్ఛతయందును రూపాయి నాణెము 1835 సం.ము నుండియు నెట్టిమార్పును చెందకపోయినను, విలువయందు మాత్రము ఇప్పటికి చాల మార్పులు చందెను. 1893 సం.ము వరకును టంకపాల వద్దకు వెండిని దెచ్చి ఇచ్చి రూపాయి నాణెముల ముద్రించి ఇవ్వవలసినదిగా గోరిన వారికెల్ల కొంత మజూరీ పుచ్చుకొని, ప్రభుత్వమువారు నాణెముల ముద్రించి ఇచ్చుచుండెడివారు. కాని 1893 నుండియు ప్రభుత్వమువారి స్వచ్ఛా

ముద్రణపద్ధతిని రద్దుచేసి, తమ కిష్టమైనపుడు తాముమాత్రమే రూపాయి నాణెముల ముద్రించి చలామణిలోనికి దెచ్చుటకు నిశ్చయించిరి. రూపాయి మారకపు చార్జితమునం దిదియే ముఖ్యమగు మొదటిమార్పు. అంతవరకును రూపాయి నాణెమునకును, బంగారు నవరను నకును గల మారకపు సంబంధము ఆయా నాణెములలోని వెండి బంగారు లోహముల బజారు విలువనుబట్టి నిర్ణయమగుచుండెడిది. కాని 1893 సం.మున ప్రభుత్వమువారు రూపాయి నాణెముల స్వేచ్ఛాముద్రణమును నిలిపి వేయుటవలన, అట్టిపద్ధతి సంత మొందించి, వెండి బంగారు విలువలతో సంబంధము లేకుండ రూపాయి నాణెముయొక్క విలువను ప్రభుత్వమువారే నిర్ణయించుటకు అవకాశము గలిగెను. ప్రభుత్వమువారి అవకాశము నుపయోగించుకొని బంగారు నవరను నాణెమునకు రు 15 లు నమానము అని 1899 సం.న శాసించిరి. అప్పటినుండియు వెండి బంగారు విలువలతో నెట్టి సంబంధమును లేకయే రూపాయి నాణెము బంగారు "నవరను"నందు 15 పంతుగ— అనగా 16 పెన్నీలుగ— ప్రకటింపబడెను. ఇందువలన రూపాయి నాణెముగూడ, నికలు అణాలు, రాగికానులవలెనే కొంతవెలకు చిహ్నమగు నాణెము (token coin) గ నొనర్పబడెను. సుమారు 25 సంవత్సరముల కాలము 16 పెన్నీల రేటుతో వ్యవహారములు జరిగినవిదప, 1920 సం.మున మారకపు రేటును 2 పిల్లింగులుగ మార్పుచు శాసన మొనర్చిరి. కాని

ఈమార్పు శాసనమునందు మృతాక్షరముగ మాత్రమే యుండెనుగాని చిరకాలము అమలులోనికి రాలేదు. ప్రభుత్వమువారింత హెచ్చురేటును అమలునకు దేశాలక చాల నష్టపడి తుదకు 18 పెన్నీలు నిర్ణయించుకొని 1924-25 సం.నుండియు అరేటు నమలుజరుపుచు వచ్చిరి. తుదకు 1927 సం.ము మార్చిమాసమున నా రేటును ఖాయపరుచుటకుగాను తులముబంగారునకు రు 21-3-10 లు నమానమని శాసించి, 18 పెన్నీల రేటునకు చట్టరూప మగు అధికారము నొసగిరి. ఈ శాసనము ప్రకారము నవరను నాణెము రు 13-5-4 లకు మాత్రమే నమానము.

రూపాయి విలువ హెచ్చుట

ఆకారమునందుగాని, స్వచ్ఛత యందుగాని ఏవిధముగను మార్పుచెందని రూపాయి నాణెము మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన విలువయందు మార్పుచెందె ననియు, రూపాయి విలువ హెచ్చెననియు చెప్పినపుడు అది యెటులనా యని విన్మయము గల్గుట నహజము. బంగారము చలామణి నాణెముగ లేకపోవుటయు, ఎంతమొత్తమునకైనను ఈదేశమున రూపాయి నాణెమునే చలామణియం దంగీకరించు చుండుటయు ఇందుకు కారణము. 1893 నందు స్వేచ్ఛాముద్రణ పద్ధతిని తొలగించినప్పటినుండియు రూపాయి నాణెము తన సొంత విలువను గోల్పోయి బంగారుతో ప్రభుత్వమువారు నిర్ణయించిన సంబంధమును బట్టి వారిచే నారోపితమగు విలువకు చలా

ప్రజంతాచిత్రములు

౧. బోధినత్త్వదు

ప్రథమగుహాలయమునందలి శాలయొక్క వెనుకటిగోడపై చిత్రించబడియుండు బోధినత్త్వని శిరము. బోధినత్త్వని ముఖమును చిత్రించుటలో చిత్రకారుడు కనపరిచిన సాకుమార్యము వర్ణనాతీతము. కిరీటముగూడ సంతోయందముగ చిత్రించబడియున్నది.

౨. చామరధారి

ఒకద్వారముకడ చామరమును ధరించి నిలుచున్న యొక స్త్రీవిగ్రహము.
ఈ చిత్రము పదునేడవ గుహాలయమున నుండు నొక స్తంభముపై చిత్రించబడియున్నది.

కామినియా నూనె

కేసకు వేల కుటుంబములయందు ఉపయోగించబడుచున్నది

ఎందుకు?

కామినియా నూనె

పెంట్రికలు ఊడిపోవండా వాటంకపరచును

కామినియా నూనె

చుండును పోగొట్టును.

కామినియా నూనె

తలకు చల్లదనమును గలిగించును.

కామినియా నూనె

తలకు సంబంధించిన వ్యాధు లన్నిటిని వరుగును. ఉప
ముగా నున్న పుట్టకు చల్లదనమును గలిగించును.

కామినియా నూనె

యందు పెంట్రికలు పెరుగుట కవసరమైన పదార్థములు, మె
డుకు కావలసిన అమూల్యగ్రంథములు గలవు.

కామినియా నూనె మనోహరమైనట్టియు అద్భుతకరమైన కుహాసనగలది.

కామినియా నూనె శిరోజములకు ప్రాణము. ఇట్టి ముగ్ధము లందుటవలననే వేలకొలది కుటుంబము
లందు కామినియా నూనె ఎక్కువగా వాడబడుచున్నది.

కామినియా నూనెను ఉపయోగించునట్టివారు గనుకనే దీనిని "శిరోజములకు ప్రాణ మని" నీని
యందు గల లాభకారియైన ముగ్ధములకు బట్టి తెలుపుచున్నారు.

బుడ్డి 1 కి ధర రు. 1. వి. పి. ఖర్చులు అ. 6. ప్రత్యేకము.

బుడ్లు 3 కి ధర రు. 2-10-0. వి. పి. ఖర్చులు 0-12-0. ప్రత్యేకము.

అత్తరులకు రాజైన

ఓ టో ది ల్ బ హార్ (రిజిస్టరు)
ట్రెడ్

హిందూ దేశమున దంతిటను యిది విరివిగా అమ్ముబడుటనుబట్టియే దీనికి
గల అపారధరణ మైన శ్రేష్ఠత్వమును రుజువుచేయుచున్నది. కొన్ని బొట్లు చేతి
కుమాలైన చర్మిన నీమపువ్వుములు, మల్లెపువ్వుముల వాసనవలె మనోహరమైన
నీర్వసువాసనను గలిగించుచున్నది.

1/4 టే. బుడ్డి 1 కి రు. 2. 1/4 టే. రు. 1-4-0. 1 డ్రా. 0-12-0.

వి. పి. ఖర్చులు అణాలు 6 ప్రత్యేకము.

2 అణాలు తలపాలిళ్ళిలు పంపిన కొంత బుడ్డి పంపబడును.

కామినియా నూనె ఓటోదిల్ బహార్ ముద్రపెట్టమైన స్టోరులన్నిటియందును దొరకును.

ఆంగ్లో ఇండియన్ డ్రగ్ అండ్ కెమికల్ కంపెనీ.

తపాలపెట్టె నెం. 2132. బొంబాయి నెం. 2.

క తి య వారు ప్రేడింగు కంపెనీ

జగత్ప్రసిద్ధిగల సర్వజనాదరణీయమైన తలనూనెలు, అత్తరులు
మీరు కోరిన సువాసనలు మీకు లభించగలవు

మనోహరపరిమళము గల తలనూనెలు

కుసుమాల్ హాయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్).—
తలనూనెలలో సాటిలేనిది. పంపన్నలు మెచ్చినది.

చెల సీసా 1 కి రు. 1.0-0

వైట్ టోటో హాయిరాయిలు నెం. 777

(రిజిస్టర్డ్).—గులాబీపువ్వులనిజసౌరభ మిందుగలదు.
కోవాత్మావుల కాపకి గలవారి కామోద మొసగును.

చెల సీసా 1 కి రు. 0-14-0

కోకోనట్ హాయిరాయిలు నెం. 777

(రిజిస్టర్డ్).—టెంకాయనూనె తలనూనె కుపయో
గించువని ప్రతివానికిని తెలియును. కాని ఎట్లు సిద్ధ
ముచేసినచో నది ప్రకృష్టమో తెలియును. ఈ 777
నెం. రులో (రిజిస్టర్డ్) చేసిన ఈ టెంకాయనూనె
కుచ్చిచేయబడి దుర్వాసవారహితముగా చేయబడి
నూత్న సువాసనాపంకలితముగా తెయబడినది. అం
దుచే అందరిచే మెప్పుకొందినది. చెల సీసా 0-14-0

పువ్వుమాలతీ హాయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్).—మాలతీ పువ్వుసువాసనతో అతిమనోహరమై స్వాదయరంజక
మై యొప్పు తలనూనె యిది.

సువర్ణమాలా హాయిరాయిలు (రిజిస్టర్డ్).—యిది సర్వజనాదరణీయమైన కుసుమార్ సువాసనగల తలనూనె.
చెల సీసా 1 కి రు. 0-2-0

సర్వజనాదరణీయమైన పువ్వుముల అత్తరులు

ఆటో మధుకర్ నెం. 777:—ఈ అత్తరునందుగల సౌగంధ సువాసనచే మోహితులై అనేకమంది
యా అత్తరును తమ యభిమానసౌరభముగా భావించుచున్నారు. ఒకసారి యుపయోగించినచో షరద్దా వరించిన
ట్లగును. చెల 1/2 టౌ. సీసా 1 కి 1-12-0 1/2 టౌ. సీసా 1 కి 1-0-0

ఓటో కుసుమాల్ (రిజిస్టర్డ్) పరిమళములం దపూర్వచిత్రములు:—అప్పుడు కోపిన పూవులవాసన యీ అత్త
రునందు కలదని సౌరభప్రియు లందరును అంగీకరించిరి. సారా అరఖులతో చేర్చిన యివర అత్తరులను జూచి విశు
గుచెందినవారి మనోభీష్టమొనకు తగిన అత్తరు. నిది కుసుమార్ మైన నూత్నసౌరభము చెదజలంను.

చెల 1/2 టౌన్సు సీసా రు. 2-0-0 1/2 టౌన్సు సీసా రు. 1-0-0
నెం. 777 ఓటో బాస్మిన్, ఓటో హీనా, ఓటో టోటో, ఓటో లిల్లిబాజం, ఓటో మన్క, ఓటో నీకోరీ,
ఓటో బహుల్, ఓటో మురంగి ప్రతిది చెల 1/2 టౌన్సు సీసా 1 కి రు. 1-12-0 1/2 టౌ. సీసా 1 కి రు. 1-0-0
పాకింగు బాస్మిన్ ప్రత్యేకము. రెండవతొలుచిట్లు పంపినవారికి కోరిన అత్తరులలో ఒకమాదిరి సీసా లేక
కోరిన తలనూనెలు ఏ రెంట్లైనను మాదిరిసీసాలు ఉచితముగా పంపబడును.

నేడే వ్రాయుచు. దొంగమాదిరులను చూచి మోసపోకుడు. వినికబడులుగా వేనినైనను
అంగీకరించకుడు. ఘరానాగల ఔషధముల దుకాణములన్నింటియందును దొరకును. లేదా,

కతియవారు ప్రేడింగు కంపెనీ, బొంబాయి (నెం. 4)

మధురలో ఏజంట్లు:—కాదర్ సాహెబు అందు సన్స్

మణి యగుచుండెనని ఇదివరకు చెలిపి యుంటిని. ప్రభుత్వమువారు మారకపురేటును సవరనుకుదురు 15 లుగ నిర్ణయించినపుడు రూపాయి నాణెముయొక్క విలువ బంగారు సవరను నాణెములో 15వ వంతున-అనగా షుమారు 7.8 గ్రెయినుల బంగారునకు సమానముగా చలామణి చేయబడెను. ఇప్పుడు సవరనునాణెము 15 రు. 13-5-4 లుగ నిర్ణయింపబడుటచే రూపాయి నాణెము 8 షుమారు 8.5 గ్రెయినుల బంగారునకు సమానముగ ప్రకటింపబడెను. కనుక రూపాయిలోనివిలువ మారకపురేటుమాన్యువలన నిపుడు ఇంచుమించు 1-గ్రెయిను 9 హెచ్చింపబడెను. అనగా ప్రస్తుతపు రూపాయివిలువ $1/8$ వ వంతు (నూటికి 12½ వా.) హెచ్చింపబడెను. ఈమార్పు ఆచరణయందు గలుగజేయు ఫలితము ఒక యుదాహరణమువలన విశేషము గాగలవు. ఇంతవరకును “ఏక్కిలు” అణా నాణెము రూపాయిలో పదునారవవంతుగ చలామణి యగుచున్నది. ఒకవీళెడు పదార్థము రూపాయికి విక్రయింపబడు చున్నపుడు, మనము ఒక అణాను దుకాణదారుని కొనిన దాని విలువకు తగిన పదార్థ మిమ్మని అడిగినపుడు వీళెలో పదునారవ వంతు పదార్థమును తూచి ఇచ్చును. ఇకమీద అణానాణెమును రూపాయిలో 10 వ వంతుగ ప్రభుత్వమువారు ప్రకటించి రనుకొనుడు. అప్పుడు మీ రానాణెమును తీసుకొని వెళ్లి పదార్థము నిమ్మని వర్తకునడుగగా నాతడు వీళెలో పదియవవంతు పదార్థము నొసగును. ప్రస్తుతము రూపాయినాణెమునందు ఇట్టి

మార్పు జరిగెను. ఇదివరకు సవరను అనగా రు 18 లు విలువ గల సరకు—ఇప్పుడు సవరను = 13-5-4 అని చెప్పటవలన—రు 13-5-4 ల మాత్రమే విలువ యగుచున్నది. ఈ విధముగా మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన బంగారులో సరకుల విలువలు మారకపోయినను రూపాయి నాణెములయందు మాత్రము నూటికి 12½ వంతు తగ్గిపోయెను.

“ఈ దేశమున ఎంత మొత్తమునకైనను రూపాయినాణెములే చలామణి యగుచున్నవి. వ్యాపారమంతయు రూపాయినాణెములలోనే జరుగుచున్నది; కనుక ఈ మారకపుమార్పు అందరను బాధించదు; విదేశములతో వ్యాపార మొనర్చువారికిని, ఎగుమతి దిగుమతులకు సంబంధించిన వస్తువులకును మాత్రమే వర్తించు”నని కొందరు భావించవచ్చును ఇది కేవలము పొరబాటు. బంగారునాణె మీదేశమునందు చలామణిలో లేకున్నను, బంగారునకును రూపాయినాణెమునకును గల సంబంధమునుబట్టియే చాలవరకు వెలలు నిర్ణయమగుచుండును. “మారకపురేటు హెచ్చినయెడల దేశీయపదార్థముల ధరలు విదేశీయనాణెములలో హెచ్చును. కనుక ఎగుమతులు తగ్గును. విదేశములనుండి వచ్చు సరకుల ధరలు, దేశీయ నాణెములలో తగ్గును. కనుక దిగుమతులు హెచ్చును” అని వ్యాపారస్తు లందరకును చెలిసిన విషయమే. కాని భారతదేశపు రూపాయినాణెపు మారకపురేటు యొక్క ఫలితములు ఇంతటితో ముగియునవిగావు. రూపా

యి మారకపుమార్పు ఒక్క ఎగుమతిదిగు
మతులనే గాక, ప్రతి భారతీయునియొక్కయు,
పాశ్చాత్యునియొక్కయు— అందు ముఖ్య
ముగా వ్యావసాయకునియొక్కయు— ఆర్థికస్థితిని
కూకటివేళ్లతో తారుమా రొనర్చుచున్నది.
కనుక విదేశీయవాణిజ్యమునం దీమారక
పురేటు గావించుచున్న మార్పులను వివరిం
చుటకు పూర్వము ఇతరవిధములుగ రైతు
యొక్కయు వ్యవసాయముయొక్కయు స్థితి నీ
మారకపురేటు ఎటుల కదల్చి శిథిల మొనర్చి
నదియు చర్చింతము. మన దేశపు రైతుల
ఋణగ్రస్తత జగత్ప్రసిద్ధము. తలమునుగ
నప్పులులేని రైతు మన దేశమున అపురూపము.
అసలే ఋణములలో మునిగి, దరితరలేక
అల్లాడుచున్న రైతుల ఋణగ్రస్తతను ప్రభు
త్వమువారు మారకపురేటును హెచ్చించుట
వలన నూటికి 12½ వంతున నిష్కారణముగ హె
చ్చించిరి. మారకపురేటు హెచ్చింపనియెడల రు
100, లు ఇచ్చినయెడల ఋణవిముక్తి నందెడు
రైతు, ఇప్పుడు రు 112½ లు చెల్లించినగాని
ఋణవిముక్తుడు గాజాలకున్నాడు. ఇది ఎట్లని
ప్రశ్నింపవచ్చును. మారకపురేటు 16 పెన్నీ
లుగ నున్నపుడు రైతుకు రు 100 లు అప్పు
గల దనుకొనుడు. అప్పుడు పుట్టికి రీకి
నవరనుల చొ. న అసగా అప్పటి రేటుప్రకా
రము రీకి $\times 15 =$ రు 100 లు భర గలదని
గూడ యనుకొనుడు. తన ఋణవిముక్తికొరకు
గాను ఒకపుట్టడు ధాన్యము నొసగిన యెడల
నప్పుడు వరిపోయెడిది. రూపాయి మారకపు

రేటును 18 పెన్నీలకు హెచ్చించుటవలన అ
సగా నవరనునకు రు 13-5-4 లను మూల్రమ
నిర్ణయించుటవలన, బంగారులో పుట్టిఫర అదే
ప్రకార మున్నను రూపాయిల సంఖ్యమా
త్రము రైతునకు తక్కువ ముట్టుచున్నవి.
పుట్టికి రీకి $\times$ రు 13-5-4 = రు 88 8/9 లు మా
త్రమే రైతునకు చేరుచున్నవి. మిగత రు 11 1/9
ల కొరకుగాను ఇంకను కీ వంతు పుట్టిని విక్ర
యింపవలసి వచ్చుచున్నది. మొత్తముమీద
ఇదివరకు 1 పుట్టెడు ధాన్యముతో దీరెడు
ఋణము మారకమును హెచ్చించుటవలన 1½
పుట్టి నొసగిన గాని దీరకున్నది. దీనినిబట్టి రై
తుల ఋణములు నూటికి 12½ చొ. న ఎటుల
హెచ్చినదియు చెల్లుముగాగలదు. ఋణముల
వలెనే రైతులు చెల్లింపవలసిన పన్నులు మొద
లగునవి గూడ హెచ్చెను. మారకపురేటును
హెచ్చింపనియెడల 1 బస్తాధాన్యమును చెల్లిం
పవలసినచోట నిప్పుడు 1½ బస్తాల ధాన్యమును
చెల్లింపవలసినవా డగుచున్నాడు.

ఆక్షుల నిజము

రైతుచెల్లింపవలసిన మొత్తము లీరీతిని అ
క్రమముగా హెచ్చింపబడుటయేగాక “గోరుచు
ట్టువై రోకటిపోటు” అనునటుల మారకపురేటు
మార్పువలయొక్క స్థిరచరాస్థుల విలువగూడ
నూటికి 12½ చొ॥ తగ్గించెను. రైతునకుగాని
ఆతనిభార్యపుత్రాదులకుగాని యేమైన పెండి
బంగారునగలున్నయెడల వానికి రూపాయి నా
ణెములలో నిదివరకున్నవిలువ ఇప్పుడులేదు. మా
రకమును హెచ్చించుటకు పూర్వము నవ

రను రు 15 ల చొన రు 90 లు పెచ్చించి రైతు తన భార్యకు ఒకనగను చేయించెనను కొనుడు. నవరనునకు 13-5-4 లు మాత్రమే నని ప్రభుత్వమువారు తాసిరుటవలన ఇపుడా యానవరనుల బంగారు నగకును 6 X రు 13-5-4 = రు 80 లు కంటె ఎక్కువరాదు. ఈ విధముగనే రైతుల పనిముట్లు, సామానులు, మొదలగు వానియొక్కయు భూములయొక్కయు వెలలుగూడ తగ్గించబడెను.

ఎగుమతులు - దిగుమతులు

ఇక ఎగుమతి దిగుమతుల వ్యాపారము నందు శ్రాత్త మారకపురేటానర్చిన మార్పుల పరిశీలింతము. హిందూ దేశమునకు ఎగుమతి వ్యాపారమే జీవగర్భ. విశేషముగు ఎగుమతి వ్యాపారమువలన దప్ప ప్రతివత్సరము కొట్ల కొది రూఢ్యముల సంపద విదేశములకు ప్రవహించి పోవుచుండగా భారత దేశ విమాత్రము జీవముతో నైన నుండగలిగెడిదిగాదు. భారత దేశమున కాయువుపట్టగు నీయెగుమతి వ్యాపారమునందు నూటికి 90 వంతులు, వ్యావసాయి కులచే నుత్పత్తిచేయబడు పదార్థములు. మారకపురేటును హెచ్చు చేయుటవలన విదేశీయులకు హిందూ దేశపు సరకులు ప్రియమగును. మారకము 16 పెన్నీలుగ నున్నపుడు రు 15 ల విలువగల పదార్థమువారి కొక నవరనునకు లభించెడిది. మారక మిపుడు హెచ్చించుట వలన, రు 15 నిచ్చి ఈదేశపు సరకు కొనవలెననిన యెడల వారు నవరను కంటె హెచ్చు మొత్తము నొనగవలసి యుం

దుక. కనుక వా రూపస్తువులను ఇంతకంటె చవుకగా లభించు మరియొక దేశమునుండి తెచ్చుకొనెదరు. ఈవిధముగా హిందూ దేశపు రైతు, తన విదేశపు ఖాతాదారులను గోల్పోవుచున్నాడు. ఇదేవిధముగ, విదేశమునుండి ఈ దేశమునకు దిగుమతియగు సరకుల వెలులు, రూపాయినాణెములలో తగ్గును. ఇదివరకు విదేశీయ వర్తకునినుండి ఒకనవరను విలువగల వస్తువును కొనినయెడల రు 15 లు చెల్లింపవలసి వచ్చెడిది. మారకపురేటును హెచ్చించుటవలన అదే బంగారు వెలకు రు 13-5-4 లు చెల్లించిన సరిపోవుచున్నది. కనుక విదేశీయవర్తకునకు బంగారునందు ఇదివరకు వలె 'నవరను'ను చెల్లించుచున్నను రూపాయల సంఖ్యయందు మాత్రము తక్కువ చెల్లించుచున్నాము. ఈ విధముగ మన వస్తువులు విదేశీయులకు ప్రియమగుటవలనను, విదేశవస్తువులు మనకు చవుకయగుటవలనను మన ఎగుమతులు ఎటుల తగ్గుచున్నదనియును, దిగుమతులు ఎటుల హెచ్చుచున్నదియును ఈక్రింది లెక్కలవలన స్పష్టమగును:—

సంవత్సరము	దిగుమతుల విలువ	ఎగుమతుల విలువ
1924-25	246,62,58,881	884,68,58,086
1925-26	226,17,77,61	874,84,21,200
1927-27	281,22,08,176	801,43,58,284
1917-28	249,88,64,866	819,15,85,266
1928-29	258,30,59,741	880,12,78,786

హెచ్చుమారకము నమలునందుంచిన 1924-25 సం॥ల నుండియు దిగుమతులు క్రమముగా హెచ్చెను. ఎగుమతులు చాల తగ్గెను.

స్వదేశపు బజారులలో రైతులకు పోటీ

క్రొత్తమారకపురేటు హిందూదేశపు రైతును విదేశపు బజారులనుండి పెడలగొట్టుచుండుటతో వదలలేదు. విదేశీయవర్తకులను హిందూదేశపు బజారులోనికికూడ రప్పించి మనరైతులను స్వంత గృహములనుండి గూడ పెడలగొట్టించుచున్నది. మనమారకపురేటును హెచ్చించుటవలన విదేశీయవర్తకులను విదేశీయుల వెలల యందెట్టి మార్పునులేకయే మనకు ఎటుల తక్కువ యాష్యములకు విక్రయింపగలుగుచున్నారో, పైన వివరించియుంటిని. ఈ యవకాశము నుపయోగించుకొని విదేశీయవర్తకులు ప్రెత్తి, గోధుమలు, బియ్యము మొదలగు పంటపదార్థములను, మనదేశమునకు దిగుమతి చేయుచున్నారు వారితో పోటీచేయుట మన రైతులకు దుర్భరముగ నున్నది. వారు తమవర్తకమును నిలుపుకొనవలెననిన యెడల తమ సరకును, ఇదివరకు కంటెనూటికి 12½ చొ. నతక్కువధరకు ఉత్పత్తి చేసి విక్రయింపవలెను. కానిచో తమవృత్తిని వదలుకొనవలెను. హెచ్చు మారకపురేటు అను మాయపాదికలతో జూదమాడు విదేశీయవర్తకునితో హిందూదేశపురైతుపోటీ చేయవలసియున్నది. ఇట్టి మాయజూదమున కాక్కటే ఫలితముగలదు. భారతీయరైతుల యొక్కయు పారిశ్రామికుల యొక్కయు టటమి. ఈ యోటమి, పై సుదాహరించిన భారతదేశపువిదేశీయ వాణిజ్యపులెక్కల వలన కొంత దెలిసెను. హిందూదేశపు రైతు

ను, ఇంకను మిగిలియున్న వ్యవసాయ పరిశ్రమ యును స్వదేశమునుండి గూడనెటుల దరిమి వేయబడుచున్నదియు స్క్రికిందిసంఖ్యలు తెలుప గలవు.

సం॥	గోధుమలు		భాన్యపు పదార్థముల దిగుమతులు	
	ఎగుమతు ల్లి.ర. (ల)	దిగు మతులు ల్లి. రు	టన్నులు	ర. విలువ
1924-25	1719-50	5-80	7057	10,41,247
1925-26	360-24	61-20	87686	61,77,470
1926-27	271-07	66-91	59,958	91,68,868
1927-28	440-57	109-18	160,897	230,70,097
1928-29	150-24	816-96	747,677	1072,80,817

వ్యవసాయమునకు ప్రఖ్యాతి వహించి, విదేశములకు భాన్యములను, ఇతర ఆహార పదార్థములను ఎగుమతి చేయుచుండెడి భారతదేశమునకు-18 పన్నెండు మారకపురేటు వలన విదేశముల నుండి ఆహార పదార్థములు దిగుమతి యగుచున్నవి అయిదు వత్సరముల నుండియు, గోధుమల ఎగుమతి క్రమముగా తగ్గి ఆతుడ కిప్పుడు 1928-29 సంవత్సర ఎగుమతులను 24-25 సం.లముతో పోల్చినయెడల పదియవంతునై న గనుపింపదు. అదేకాలమున దిగుమతులు 168 రెట్లు హెచ్చెను. మొత్తము భాన్యముల దిగుమతులు షుమారు 100 రెట్లు హెచ్చెను.

మన దేశమునకు విదేశీయభాన్యముల దిగుమతి హెచ్చినను మనభాన్యముల ఎగుమతి గూడ హెచ్చియుండవచ్చునని ఎవరైన దలంపవచ్చును. దిగుమతి అయిన భాన్యపు విలువ పోగా నికరపుభాన్యపు ఎగుమతివిలువ ల్లికింద నుదహరింపబడెను.

సం॥	రూ॥ కో॥
1924-25	64.95
1925-26	47.88
1926-27	88.88
1927-28	40.61
1928-29	22.86

ఈ లెక్కలో ఎగుమతులయందు అధిక భాగము బర్మాబియ్యము. వానిని లెక్కలోనికి దీసుకొననిచో ధాన్యపు పదార్థముల నికరపు ఎగుమతులు ఇంకను చాల తక్కువుగా గనుపించియుండును.

మచ్చనకు కొన్ని పదార్థములకు సంబంధించిన లెక్కలనుమాత్రమే మించట నుదాహరించితిని. మారకపు రేటును 18 పెన్నీలకు పెంపించుట వలన, ఈ దేశమునకు వెన్నె

ముక యగు రైతును, వ్యవసాయమును ఎట్టి విపత్తునకు గురి చేయబడినది, రైతుల ఆర్థికస్థితి తెలుల శిథిలపరుపబడుచున్నది యును వీనివలన సుస్పష్టము గాగలదు. ఈ విపత్తు ను పేక్షజేసిన యెడల, అచిరకాలములోనే, ఈ దేశపు వ్యవసాయకుడు, విదేశీయ వర్తకుల పోటీకి లొంగిపోవలసి వచ్చును. ఈ దేశమున ధాన్యము పండించుట కగు ఖరీదు కంటె తక్కువ వెలలకు విదేశీయవర్తకుడు ధాన్యమును నరపరాజేయునపుడు హిందూ దేశపురైతు ఎటుల నిలువత్రొక్కుకొనగలడు? భారతీయులపుడు ఇతరపదార్థములన్నిటికి వలెనే ఆహారపదార్థములకొరకుగూడ ఏ విదేశముపైననో ఆధారపడవలసి వచ్చును.

భారతి సచిత్రమాసపత్రిక

సంవత్సర చందా	రు. 6 0
అర్ధసంవత్సర చందా	3 0
విడిపత్రిక	0 10
విడిపత్రికల సుచిత్రముగ బంపుటకు	
ఏలు లేదు. మాదిరిపత్రికలు వలయువారు	
తపాలు బిళ్లలు పంపవలెను.	

ప్రకటనలు

ఒక నెలకు సాధారణపుట	1-కి రు. 25 0
సాధారణపుట	$\frac{1}{4}$ -కి 15 0
సాధారణపుట	$\frac{1}{4}$ -కి 8 0
కంట్రాక్టువుచ్చుకొనిన నెల	1-కి 20 0
" "	$\frac{1}{2}$ -కి 13 0
" "	$\frac{1}{4}$ -కి 7 0
వ్యాసముల మధ్యపుట	1-కి 30 0

‘భారతి’ కార్యాలయము, నెం. 7, తంబు శెట్టివీధి, మదరాసు.

సహాయనిరాకరణమునుగూర్చి వ్రాయమనగా యాచిత్రకారు డీచిత్రమును సంపెను.

వశిష్ట రామారావు.

రూకల సంచి
కో. సరసింహాచారిగారు

ఉల్లునూలుతో ననేకవిధము లగు నుండర నస్తువులను చేయవచ్చునని చెప్పియే యున్నాను. అందులో బంతులను పూవులను చేయు విధమును గతసంచికయందలి వ్యాసమున చెప్పియేయున్నాను. ఈ వ్యాసమున ఉల్లుతో రూకలసంచి(Money-purse)ని అల్లువిధమును చెప్పెదను.

ఒకగుడ్డను నేయుటకు దారమును పొడుగు నను, వెడల్పునను వేసి నేయుదురు. పొడుగునకు పయోగించు నూలునకు పడుగనియు, వెడల్పునకు పయోగించు నూలునకు పేక యనియు పేర్లు. పడుగుపేకలు ఒకదానికొకటి అడ్డముగా నుండి ఒకదానిక్రిందుగనొకటి మాటుచు పోవు చుండును. పడుగుపేకలను వేసి నేయు సాధనమును మగ్గమందురు. నేను చెప్పబోవు రూకల సంచియందుగూడ నట్టి పడుగుపేకలు కలవు గాన దానికిని మగ్గ మొకటి కావలసియున్నది.

మ గ్గ ము

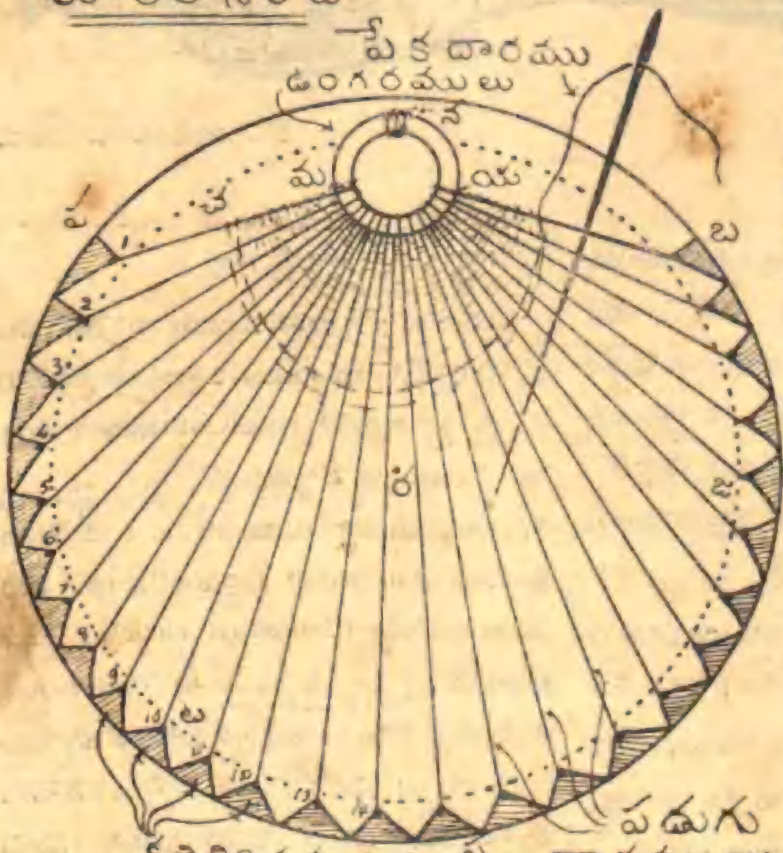
సంచిని అల్లుటకు వలయు మగ్గము వల యాకృతిగలిగి యుండును. ఒక అట్టను తీసికొని దానిపై గ్ర అనుకేంద్రము(Centre)నుండి మూడంగుళముల అర్ధవ్యాసముతో చ, ఘ, బ అనువలయమును గీయవలయును. అదే కేంద్రమునుండి ౨౪ అంగుళ అర్ధవ్యాసముతో మరి యొకవలయము (Concentric circle)ను గీయవలయును. (చ, బి, ట) ఈ రెండు వలయముల చుట్టుకొలతల మధ్య ప్రదేశమున చిత్రము నందు చూపినరీతిని పండ్లవలె కత్తిరించవలెను. పండ్లన్నియు ఒకటే వెడల్పుగలవిగ నుండదగును. ఇట్టిపండ్లు ౨౦ గాని ౩౦ గాని యుండవచ్చును. పిమ్మట దంతముతోగాని, కొమ్ముతోగాని లేక ఇత్తడితోగాని చేయబడిన రెండు ఊంగరములను అట్ట వైయంచున ఒక్కొక్క ప్రక్క నొకదానిని న్న అనుచోట కుట్టవలెను. ఊంగరముల వైయంచున మాత్రమేకుట్టి క్రింది

యందును స్వేచ్ఛగా వదలివేయవలెను. రమున దూర్పుకొనవలెను. ఇట్లు ఒక్కొక్క ప్రక్కకు దూర్పుకొనుచు అట్టయందలి పండ్ల సందులన్నిటియందును నూలునుకట్టి ఉంగరమున య అనుచోట ముగించి కట్టివేయవలెను. ఇప్పటికి అట్టపై పడుగుదారము లన్నియు వేర్వడినవగును. పిమ్మట న చి నల్లుటకు మీ యుష్టము వచ్చిన రంగు ఉల్లునుగాని లేక పట్టునూలునుగాని యొక పొడవైన సూదియందు తీసికొనవలెను. దారముయొక్క కొనను ఉంగరమున మ యను గుర్తువద్దకట్టి అచ్చట నుండి య వరకునుగల పడుగుదారములలో నొకదాని క్రిందుగను రెండవదానిపైగ ను ఒకటి విడచి యొకటిగా క్రిందు మీదులుగ సూదిని దూర్చి వేకను వేయవలెను. పిమ్మట య నుండి మ వద్దకును, మ నుండి య వద్దకును వేకను వేయుచు రావలయును. ఇట్లు అట్టయొక్క యొక ముఖమున మాత్రము పూర్తిగా నల్లవలెను. ఒక ప్రక్క అయినతర్వాత

రమున దూర్పుకొనవలెను. ఇట్లు ఒక్కొక్క ప్రక్కకు దూర్పుకొనుచు అట్టయందలి పండ్ల సందులన్నిటియందును నూలునుకట్టి ఉంగరమున య అనుచోట ముగించి కట్టివేయవలెను. ఇప్పటికి అట్టపై పడుగుదారము లన్నియు వేర్వడినవగును. పిమ్మట న చి నల్లుటకు మీ యుష్టము వచ్చిన రంగు ఉల్లునుగాని లేక పట్టునూలునుగాని యొక పొడవైన సూదియందు తీసికొనవలెను. దారముయొక్క కొనను ఉంగరమున మ యను గుర్తువద్దకట్టి అచ్చట నుండి య వరకునుగల పడుగుదారములలో నొకదాని క్రిందుగను రెండవదానిపైగ ను ఒకటి విడచి యొకటిగా క్రిందు మీదులుగ సూదిని దూర్చి వేకను వేయవలెను. పిమ్మట య నుండి మ వద్దకును, మ నుండి య వద్దకును వేకను వేయుచు రావలయును. ఇట్లు అట్టయొక్క యొక ముఖమున మాత్రము పూర్తిగా నల్లవలెను. ఒక ప్రక్క అయినతర్వాత

రూకల సంచి

పడుగు దారములు
కత్తిరించవలసిన భాగములు

యొక్క వెనుక ప్రక్కకుపోయి, అచ్చటియుంగ రములో దూర్పుకొని మరల ౨ అను పంటి పండుగుండా మొదటి ప్రక్కకువచ్చి ఆ యుంగ రమునదూర్చి మరల ౩ అను పంటినందు గుండా రెండవ ప్రక్కకుపోయి అచ్చటి యుంగ

రెండవ ప్రక్క వ దేరితిగా నల్లవలెను. ఉంగరము లకుకుడియెడమల మ, యలవలకు ప్యాపించి యుండు అట్టభాగముకొద్దిగను ఆ క్రింది యంచు వలకు వ్యాపించియుండు అట్టభాగ మెక్కు వగ నున్న విగాన మ, ఫ, య, బల మధ్య

ప్రదేశము త్వరలో పేకపాఠములతో నిండిపోవును. మ, ఘ మధ్య ప్రదేశము నిండజాలదు. కాబట్టి పేకవేయునపుడు మ, ఘ, య, బ భాగములలోని పేకనూలును దట్టముగా నదుముచు మ, ఘ మధ్య పేకభాగమును వదలుగా నుండనిచ్చుచు రావలెను. ఒక పేక క్రిందియందున కొంతపడుగు మూయబడక నిలువవలసి వచ్చినను, నందిని మగ్గమునుండి తీయగనే పేకవరుసలన్నియు ఒకదానికొకటి

దగ్గరకువచ్చి నందిని చక్కగా మూయును. ఒక ప్రక్క-నంతయు నల్లినతర్వాత రెండవ ప్రక్కనుగూడ నల్లినపిమ్మట ఉంగరములకు న్న వద్దకట్టిన కట్టను తెంచివేయవలెను. తర్వాత నంది కేయపాయమును లేకుండునట్లుల అట్టను జాగ్రత్తగా చించి బయటికి లాగివేయవలెను. ఉంగరములగుండా నొకరంగుపట్టును(Ribbon) దూర్చికట్టిన నంది అందముగా నుండును.

[All Rights Reserved.]

త్వరపడుడు!

ఆంధ్రగ్రంథమాల ౧౦-వ గ్రంథము

త్వరపడుడు!!

ఆ త్మ క థ

(గాంధీమహాత్ముని స్వీయచరిత్రము) ప్రథమ సంపుటము (రెండవకూర్పు)
క్రాంతి సైన్య, పుటలు రగిం, మేలయిన కాగితము, ముచ్చటలు గూర్పు అచ్చు
అమూల్యమైన ఈ గ్రంథమునకు వెంటనే ఆర్డరులు పంపుడు
శతవధాని వేలూరి శివరామశాస్త్రిగారు తెనిగించినది
(వెల పండ్లెండు అణాలు మాత్రమే) తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము
రెండవసంపుటము త్వరలో వెలువడ నున్నది.

నె హ్రా ని వే ది క

(ఆంధ్రానువాదము)

ఇట్టి యుత్తమ రాజకీయ గ్రంథ మిదివరలో వెలువడియుండ లేదు. రాజ్యాంగవిభానమును తెలిసికొనగోరు ప్రతి ఆంధ్రుడును చదివితీరవలెను. శైలి సుభము. కొలదిప్రతులుమాత్రమే మిగిలియున్నవి. వెల 1-0-0 మాత్రమే. తపాలాఖర్చులు ప్రత్యేకము విలాసము—ఆంధ్రగ్రంథమాల, 7, తంబుకెట్టివీధి, మద్రాసు.

పెద్దన్న - న్యూనిజ్ - లక్ష్మీ నారాయణ

శాశ్వత యుక్. వెంకటరమణయ్యగారు, యం. ఏ.

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయల చండయాత్రలో కలుబరిగ చండయాత్ర కడపటికి. దీనిని చరిత్రకారు లండను నుండిరనియే చెప్పవచ్చును. ఈచండయాత్రను భాద్రపద భారతిలో పెల్లిందిరిని, చండయాత్ర కాలమును నిర్ణయించు సందర్భమున శ్రీ మంమారి ఈశ్వరదత్తుగారికిని నాకు కొంత తగాదా కలిగినది. వారు సవరు చండయాత్ర వడదినది శ్రీ. శ. ౧౫౧౨ లోనని; నేను ౧౫౨౧ తరువాతనని. వారివాదము తప్పని నిరూపించుటకు పూర్వము వాదప్రతివాదములు అభిప్రాయ భేదములపల్ల కలుగుచున్నవనియు, వాదప్రతివాదములయందు వాదప్రతివాదులొందొరుల దూషించుకొను నవసర ముండదనియు మనవి నేయుచున్నాను. ఎత్తిసాడుత్రమాటలు వాదమును శాస్త్రసంబంధములు. వాదమునకు బలము నొసగునవి అనుగుణ వాదారములు యుక్తము.

౧. ఆంధ్రకవితాపితామహుడు

అల్లసాని పెద్దన్నగారికి ఆంధ్రకవితాపితామహుడన్న బిరుదు ౧౫-ర-౧౫౧౨ నాటికే యున్నట్లు మేల్పాడికావనముపల్ల తెలియుచున్నది. ఈ బిరుదు పెద్దన్నగారికి మనుచరిత్రను రచించుచుటవలన వచ్చినదనియు, కావున మనుచరిత్ర మంతకుపూర్వమే రచించింపబడె ననియు శ్రీ మంమారు ఈశ్వరదత్తుగారనుచున్నారు. మనుచరిత్రయందు గృహ్యరాయల కలబరిగపై చాడియును, ఆ పంపగొడధాత్రీవదగ్గిజయమును చేకొనబడియుండుటచేత శ్రీ దత్తుగా రాసననిన కాలనిర్ణయము సరికాదని వ్రాయుచు, ఆంధ్రకవితాపితామహు డన్న పేరు పెద్దవగారికి పెక్కు సంస్కృతాంధ్రగ్రంథములు రచించుటపల్ల వచ్చియుండుననియు

చెప్పిరిని. అందుకు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగా రిట్లు ప్రత్యుత్తరమిచ్చిరి. “వీరి కీమూలన చరిత్రాంశము నెవరు చెప్పిరి? ఆంధ్రలోక మింక వాగ్రంధములపట్టిక నెరింగియుండలేదు... శ్రీ వెంకటరమణయ్యగా రాంధ్రలోకమున కాయుత్తమగ్రంథములు చెలిపి సారస్వతసేవ నేయుచురుగాక!”

నా కీ మూలన చరిత్రాంశములను తెప్పినవారెవ్వరా? జగ మెరిగిన పండితుడు, ‘శవి’, నిమిర్యకాగ్రేసరుడు, బ్ర. శ్రీ. వేటూరు ప్రభాకరశాస్త్రిగారు. వారు వానిళ్లవారికై తాము రచించిన మనుచరిత్ర పీఠిక యందు పెద్దవగ్రంథములనుగూర్చి వ్రాయుచు, “ఈత డీ మనుచరిత్రమునుగాక హరికథాసారము వేంకటప్రబంధమును రచించి తనగురువగు శేకకోపయిరికి గృతి నొసంగెను” అని చెప్పిరి. మఱియు దుర్మతి మాఖ శు ౧ శవి వారపు బాంధ్రపత్రికలో శ్రీ శాస్త్రిగారే ఒక వ్యాసమును వ్రాసియున్నాడు. అందు,—

“అల్లసాని పెద్దవార్యేణ సత్యావధూపరిణయే”—

“అజ్ఞానీషుకురక్షామ్యై శ్శోభతే ముద్రికావళి,
ప్రాతేన బాణం పుష్పేయే న్నూక్మలక్ష్మ్యపరంపరా.”

“అల్లసాని పెద్దవార్యేణాపి ఏవము క్తం రసమజ్ఞార్యామ్”—

“ఉడురాజముఖే మృగరాజకటి

గ్ధజరాజగతి స్వవభారవతా,

యది సా రమణీ పృథయే రమతే

కృజపః కృతపః కృపమాధిరతి.”

అని యున్నది: కనుక అల్లసాని పెద్దన్నగారు మనుచరిత్ర గాక,

(౧) హరికథాసారము

(౨) సత్యావధూపరిణయము

(3) కనమట్టరి

అని మాడుగ్రంథములు వ్రాసినట్లు చెలియుచున్నది-ఇది గాక, ఆముక్తమాల్యదను గూడ పెద్దనగారే రచించి రన్న ప్రతీతి యొకటి తెనాలిరామకృష్ణుని కాలము నుండియు వచ్చుచున్నట్లు,

“దానితల్లిగ నల్ల పాని పెద్దన తెల్ల
ముదినుడినప్పియ్యము క్రమాల్య”

అను రామకృష్ణుని చాటూక్తి నల్ల చెలియుచున్నదిగా! కాబట్టి పెద్దనకు మనుచరిత్రరచనవల్లనే ఆంధ్రకవితా మహాదని శేఖ వచ్చియుండవలెనను సిడినాదమున కన కాళము లేదు. ఇతర గ్రంథరచనవల్లపై యుండవచ్చును. మనుచరిత్రవల్లనే పైచిరుగు పెద్దనకునచ్చేవన్న సిద్ధాంత మను మనుచరిత్రయే పూర్వపక్షము చేయుచున్నది. దీనిని గురించిన పండితాభిప్రాయమును గనుచు:

“ఒకవేళ కొలంబొలుక టిడియే యని చెప్పు కొన్నను నీ విరుక మీగ్రంథ(మనుచరిత్ర) రచనమునబట్టి వచ్చినదనుట పొసగ జేరదు. మనుచరిత్రమును రచియింపు మని కోరుకవుడే కృష్ణరాయలచే,—

క. హితుడవు చతురవనోనిధి
నకులపురాతాగ మేలిహాసపదార్థ
స్మృతియునుడ వాంధ్రకవితా
పితామహుడ వెన్వరీడు శేర్కొననిన్నుకా.

అని పెద్దన శేర్కొనబడియున్నాడు.”¹

కావున ఎవ్వ రేదితెప్పినను, మనుచరిత్ర వ్రాయ టవల్ల పెద్దన కాంధ్రకవితాపితామహు డని పేరువచ్చె వన్నవ్రాత నిరాధారపు వాతగాక మఱియెవరు? నా యభిప్రాయ మేమన, ఇతర గ్రంథరచనవల్లనే పెద్దన కీ విరుగు లభించెను అని; లేదా, శ్రీప్రభాకరకావ్యుని వా రన్నట్లు, “కృష్ణరాయలవారు తన యాస్థానకవులలో నల్ల పయ్యనుచేతను గవితరచితము వెద్దవాడగలచే, వెద్దనా మాత్యున కీ విరుక మొసంగియుండును.”²

మనుచరిత్రకుఁ బూర్వము పెద్దన ఇతర గ్రంథముల రచించియుండదని శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారివాదము: దానికి గారణమును వారిట్లు చెప్పుచున్నారు:

“ప్రతి ఆంధ్రగ్రంథకర్తయు గ్రంథారంభము నందే తా నప్పటికి రచించిన గ్రంథములు పేర్కొనట ఆంధ్రపాఠస్వతంత్రిదితి గలవారెల్ల రజింగినవిషయము. పెద్దన మనుచరిత్రలోఁ దా నంతకు ఆంధ్రకవితాపితా మహుడై విరచించిన గ్రంథముల పేర్కొనదనినైన తెప్పు కొనకండుటకు గల కారణములేమో!”

ఇది కేవలము ప్రమాదబనితిము. కోహోద్రేకమున మన్నతతే వ్రాసినవ్రాత. ఏలన శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు విధించిన పైనియమమును మహాకవు లెందరో పాటించియుండ లేదు: కవిబ్రహ్మ యగు తిక్కనసోమయాజి తన మహా భారతమున దానంతకుపూర్వము నిర్వచనోత్తరరామాయ గమును రచించినట్లు చెప్పుకొన్నాడా యేమి? వివీర భద్రుడు తన తైవినిభారతమున పంతకు ముందు దాను రచించిన కృంగారకాకుంఠలాదిగ్రంథముల పేర్కొనా యేమి? తెనాలిరామకృష్ణుడునన పాండురంగమాహాత్యై మన దత్పుర్యము విరచించిన యుద్ధటారాగ్యచరిత్ర ప్రశంసను గావించెనాయేమి? రామరాజధూషణుని దన వసుచరిత్రమున హరిశ్చంద్ర నలోపాఖ్యానమును పేర్కొ నెనా యేమి? చేమకూర వెంకటకవి దన విజయవిలాస మునందు పారంగధరచరిత్ర ప్రస్తావన జేసెనా యేమి? కొండలుకప్పులు తాము రచించిన గ్రంథములను పేర్కొ నిరి; కొండలుట్లు నేయలేదు. కావున పెద్దన్నగారు మను చరిత్రమున దానుంతకుపూర్వము రచించిన గ్రంథములను పేర్కొనకపోవుట యొకవి శేషము గారు. ఏతత్కారణ మన, ‘ఆంధ్రకవితాపితామహు యను విరుదును మను చరిత్ర రచనతో దగులాటము నేయుట యొప్పునూడని విషయము.

1. శ్రీ ప్రభాకరకావ్యుగారు: మనుచరిత్రపీఠిక; వావిళ్లవారిప్రతి పుట XI.

2. I bid.

౨. న్యూనిజావాక్యములు
ప్రమాదూర్తములుకావా?

న్యూనిజ్ అనునతడు పోర్చుగీసువర్తకుడు; కృష్ణ
రాయల కాలమునా, లేక రాయల మరణానంతర మదిర
కాల ముప్పుడో అతడు విజయనగరమునకు గుఱ్ఱముల
వమ్మటకు పోయియుండెను. విజయనగరమునకు బోవు
పెక్కు పోర్చుగీసువారివలె, అతడు రాయరాజ్యమును
గురించిన గ్రంథముకట్టి వ్రాసెను. న్యూనిజ్ గ్రంథమున,
అతనితోగూడవో లేక అంతకుపూర్వము విజయనగర
మునకు బిల్లిన పియస్ అనునతడు రచించిన గ్రంథమును
రెండిని పేకరించి గోవాపట్టణాన ప్రవృత్తనకు వొక పోర్చు
గీసు అధికారి అతని మిత్రుడగు బాల్గోస్ అను చరిత్ర
కారుని ఉపయోగార్థము క్రీ. శ. ౧౫౩౭ ప్రాంతమున
రిస్సనునగరమునకు బంపెను. ఆగ్రంథములను బంపితినిని
యొక యుత్తరమునుగూడ వ్రాసెను. అందు సదగు గ్రంథ
కర్తలనుగూర్చి యతడు యిట్లు వ్రాసియున్నాడు.
“విజయనగరమునకు తరలుగ బోవువాడగు డామింగో
పియస్ కడనుండి ఈ(గ్రంథ) సంగ్రహమును అదెసితిని.
ఇతడు కృష్ణరాయలకాలమున, క్రైస్తవో ది ఫిగీరడో
విజయనగరమున నున్నప్పుడు అచటికి బోయియుండెను.
మఱియొకగ్రంథమును, ఆదాయములేని గుఱ్ఱపు వ్యాపార
మునుజేయుచు మాడుసంనత్యరములకాలము అన్నిట నివ
సించుచుండిన పెర్నావో న్యూనిజ్ కడ సందర్శించితిని.
ఒక్కడే సర్వవిషయములను బర్లింప నశక్తుడగుటచేతను
ఒకడు చెప్పనియంశములను మఱియొకడు తెప్పుటచేతను
నేను గ్రంథసంగ్రహములను రెండిని—అనగా, నేను
వ్రాసెనెప్పటికిని కృష్ణరాయలవాటి దాని వొకటిని తిరు
వాత ఆరుమాసములకు పంపబడినదాని వొకటిని—పంపు
చున్నాను.”¹

పై యుత్తరమున న్యూనిజ్ విజయనగరమున
నున్న కాలము స్పష్టముగ తెప్పబడిలేదు. కావుననే ఈ

గ్రంథముల ప్రాముఖ్యము దెప్పుచు, “న్యూనిజ్ స్వయ
ముగ చూచియో లేక చూచినవారు చెప్పగ వినియో
వ్రాయుటచేత” అతనిగ్రంథము విలంపగలది యని నూయెల్
వచించెను.² న్యూనిజ్ కృష్ణరాయలకాలమున విజయనగ
రమున నుండెనా యను సంగత్యము నూయెల్ మనస్సుచు
బాధించుటచేత అత డిట్లు సందిగ్ధముగ వ్రాసెను. నూయెల్
తరువాతి గ్రంథకర్త లనేకులు న్యూనిజ్ కృష్ణరాయల
కాలమున విజయనగరమున లేడనియు, తత్కారణమున
కొన్ని అంశములయందెతడు వ్రాసినది విశ్వాసపాత్రము
గానియు వ్రాసియున్నాడు.³ వీరి మతిమున క్రీ. శ.
౧౫౩౭ ప్రాంతమున విజయనగరమున నివసించుచుండిన
న్యూనిజ్ చరిత్రకంఠె క్రీ. శ. ౧౬౦౦ లప్పుడు అహ
మ్యదునగరమున నివసించుచుండిన పెరిస్తాగ్రంథమే అధి
కము విశ్వసనీయము.

న్యూనిజావ్రాత సరికా దశబటకు వీరంద టొక
యదావారమును జూపుదురు. కృష్ణరాయల కల్పరిగ
మాట్టడినిగూర్చి వ్రాయుచు న్యూని జిట్లు చెప్పి
యున్నాడు :—

“కల్పర్థుర పట్టణమునందు కోటలో దక్కను
దేశపు కుల్రాను (భౌమినిసుల్రాను) పుత్రులను మువ్వరిని
కృష్ణరాయలు బంధీలను జేసెను.”

“ఆదిత్యుడు వీరిలో తనమరదియు, దక్కను మూర్త
నగు భోగకాంతివల్ల జరించినవాడును, నగు రాజమరదిని
దక్కను దేశమునకు రాజమతేయు తెలంపుతో, వీరిని
విర్యంధించి యుండెను. రాయలు వారిలో పెద్దవానిని,
(అప్పటికి అతని కిందే నృతినంది యుండుటచేత)
దక్కనురాజ్యమున కభిషిక్తునిగ జేసెను. ఇల్లభిషిక్తుడైన
రాజపుత్రుని అదిత్యుడు మొవలకు దక్కనుదొర లండలును
రాయలవారియెడ తమకుగల భీతిచే నమ్రులై తొలిచిరి.
తక్కిన యెద్దరిని రాయలవారు తమతో విజయనగరము
నకు గొనిపోయి రాజపుత్రుల చోదాకు తగివరితిని

1. Sewell : The Forgotten Empire p. 235.
2. I bid : Preface p. 7.
3. Dr. S. K. Iyengar. "The yet Re-membered Ruler & c., p. 29.

సక్రించి, ఒక్కొక్కటి సవత్సరమునకు ౫౦,౦౦౦ పర్ణాపులవేతనము లిచ్చుచుండెను.⁴

ఫెరిస్తా చరిత్రప్రకారము బహమనీనుల్లా మను రెండవ మహమ్మదు క్రీ. శ. ౧౫౧౮ లో కాలధర్మము నొందెను. ఇతనికి ముగ్గురుకుమారు లుండిరి, అందు పెద్దవాని పేరు అహమ్మదు. ఇతడే ఇస్మాయిల్ ఆదిల్ షా కుమార్తెను వివాహమాడినది. రెండవవాని పేరు అల్లా ఉద్దీక్, కడపటివాని పేరు నలీఉల్లా. అహమ్మదు ౧౫౧౮ మొదలు ౧౫౨౦ వఱకు రాజ్యముచేసి మృతిచొందెను. అల్లాఉద్దీక్ ౧౫౨౧ లో పట్టాభిషిక్తుడై ఆ సంవత్సరముననే చచ్చెను. నలీఉల్లా ఆ సంవత్సరముననే రాజై సంవత్సరము పూర్తిగాకమునకే గతించెను.⁵

ఫెరిస్తా వాస్తవము వ్రాయుచున్న న్యూనిట్ వచించినట్లు కలబుగ్గయందు బహమనీరాజపుత్రులు కృష్ణరాయలకు గ్రహప ముగ్గులు యసంభవము. కావున అతనివ్రాతడు నమ్ము గ్రంథకర్త లంబలు న్యూనిట్ వ్రాసినది నిజముకాదని నిరసించిరి; కాని ఫెరిస్తా వ్రాసినది వాస్తవముగాని తోచుచున్నది. ఏలక, ఫెరిస్తా రెండవ మహమ్మదునకుగాని యతనిపుత్రులకుగాని సమకాలికుడు గాదు. అతడు తనగ్రంథము క్రీ. శ. ౧౬౦౦ ప్రాంతమున రచించెను. మరియు నతడు యథార్థవాది గాదు. హిందువులవట్ల యెన్నితొ, కులైన బొంకగలడు. ఇందుకు తార్కాణ బహమనీ రాజపుత్రులను గూర్చి తాతడు వ్రాసినవ్రాతయే.

కృష్ణరాయల సమకాలికుడు, సంగీతసూర్యుడయి గ్రంథకర్తయైనను లక్ష్మీనారాయణకవి న్యూనిట్ వ్రాసినది యథార్థమని రుజువుయ్యచున్నాడు.

"భక్తశ్రీస్తై పారశీకం కలబుగ్గపురి
ద్రాక్షపాదాదళమానః

కాస్తాన్యకృష్ణవాక్ దోబల ఘన మహిమా
శ్రీక మరతాగ పుత్రా.⁶

కావున న్యూనిట్ వ్రాత లవిశ్వసనీయములని ద్రోసి పుచ్చుట తగవుగాదు. ఫెరిస్తా వ్రాతలను పరిశీలించక యంగీకరించుట పాడిగాదు. న్యూనిట్ కృష్ణరాయల సమకాలికుడునటచే నాతని గ్రంథము మిక్కిలియు విశ్వాసపాత్రమని నానమ్మకము. కావున మనుచరిత్ర రచనా కాలవిశ్మయసందర్భమున అతని వాక్యములను పరమప్రమాణములుగ గొనుచున్నాను.

3. న్యూనిట్ - లక్ష్మీనారాయణ కవి

ఇంతకంటె న్యూనిట్ చరిత్ర ఫెరిస్తా గ్రంథముకంటె విధిమ విశ్వాసపాత్రమని కృష్ణరాయల సమకాలికుడును, ఆశ్రమికుడును, ప్రాయశః ఇతరకవుల తోడ్పాటు రాయలతోనూడ గండువెంటనంటి తిరిగినవాడును మను లక్ష్మీనారాయణకవి సాక్ష్యమువల్ల రుజువుపరచితిని. ఈలక్ష్మీనారాయణకవి కృష్ణరాయల సమకాలికుడును, వాశ్రమికుడును నని సంగీతసూర్యుడయ్యములోని ఈ క్రింది శ్లోకములవల్ల చెబియుచున్నది.¹

"తిస్య శ్రీకృష్ణరాయస్య కృపాక్షిరాధిపంద్రమాః,
లక్ష్మీనారాయణోనామ వరతే సరసాగ్రణే."

* * * * *

శ్రీమత్ కృష్ణవశీష్టరస్య దయయా
స్వల్లాంచితాం పాలితం

మక్తానుచ్ఛక్తానుబద్ధవలయం
మక్తారపత్రద్యయమ్;

శిశ్వస్య త్రయతంగజార మలహరీ
వాద్యం నిజాంతాపుర

పాశే నాల్మగసాధిపత్య మసక్య
లక్ష్మీవతిః ప్రాప్తవాక్.

4. The Forgotten Empire p. 353.

5. Ferista Vol. II, Ch. pp. 553-557.

6. The Madras Govt. or M. S. S. Lib. 13-2-19.

1. ఈ శ్లోకములను బ్ర. శ్రీ. వేమూరు ప్రభాకరరాష్ట్రీగారు, క్రోధప, చైత్ర భారతిలో కొంతముకు సంస్కరించి ప్రచురించియున్నారు.

కనుక, లక్ష్మీనారాయణునిచే పర్ణింపబడిన కృష్ణ
రాయని తైత్రియాత్రాక్రమము గమనించదగినది.

“ బాల్మీకీ సా సకలకలకలాపయంత్ర
స్వప్రాత్రాణం స పదివిత్తి గంగరాజమ్;
భక్త్యాశ్రిచ్చివసయద్ర ముత్కటంద్రా
గావాసం పృథివత నిర్భరంశివావామ్.

దుర్గం జిత్యాభసాఽసామ్రథయగిరివరం
తత్రరాహు త్రరాజమ్
బండికృత్యాశ్రిచ్చివసయద్ర ముత్కటంద్రా
గావాసం పృథివత నిర్భరంశివావామ్.
చీనగ్రాహంగృహీత్యా గజపతితనయం
పాట్టమార్కటకాగ్రే,
విశ్వేశ్వరప్రతాపా విరుదయంతజయ
ప్రంభముచైవ్యః ఖానీర్.
సోయం కృష్ణవశేశ్వరో గజపతిం
జిత్యా తదియత్రయా
సాకంతిస్యమతా ముదూహ్యాయన
మృతం సరదంతతః

గొబ్బూరుస్థలవాసినం పరభసం
జిత్యామవిద్రావ్యతం
పాట్టకాన్తాశ్రిచ్చివసయద్ర ముత్కటంద్రా
గావాసం పృథివత నిర్భరంశివావామ్.

కృష్ణామతీర్యసాఽయం యవనజనపదం
విష్ణుపాత్రికృత్యసర్వం
శేరోజాబాదసంబాదురు సగర సమ
ఖ్యానిదుర్గాణి జిత్యా
భక్త్యాశ్రిచ్చివసయద్ర ముత్కటంద్రా
గావాసం పృథివత నిర్భరంశివావామ్.
కాంతా (కాంత్యా) వ్యాకృష్ణవాదోర్వల
భువనహిమాత్రీకమరత్రాణపుత్రా.

ఇక లక్ష్మీనారాయణోక్తకృష్ణరాయతైత్రియా
త్రాక్రమముననుగుణిజ్ఞతాతీతము పోలికలున్న
వేమో చూడము. పాతకుల సాకర్యాభము, ఈక్రింది పట్టి
కను దయారుచేసితిని. అందొకప్రక్క న్యూనిజ్ఞ నిర్ణం
చిన రాయవిజయక్రమమును, రెండవప్రక్క లక్ష్మీనారా
యణోక్త యుద్ధపరణిని బొందుపరచుచున్నాను.

న్యూనిజ్ఞ

లక్ష్మీనారాయణ

౧. కృష్ణరాయల జననము, విద్యాభ్యాసము.
౨. గంగరాజు పరాజయము, శివసముద్రదుర్గగ్రహ
ణము.
౩. ఉదయగిరి ముట్టడి, గజపతి వినతండ్రిని బంధి
సేయుట.
౪. కొండవీడుముట్టడి, కృష్ణాతీరమున గజపతి యోధు
లు, కొండవీడుదుర్గము నాక్రమించుట, గజపతి కు
మారుని బంధిసేయుట.
౫. సింహాద్రిపర్యంతము దాడి, పాట్టమార్కటకగర్ జయ
ప్రసంగప్రతిష్ఠ.
౬. గజపతికుమార్తెను పెండ్లిచేసికొనుట, గజపతితో
సంధి.
౭. కాటూరు ముట్టడి.
౮. తిమ్మరసు కొండవీటి దుర్గర మదార ముల్కుని
జయించుట.

౧. కృష్ణరాయల జననము, విద్యాభ్యాసము.
౨. గంగరాజు పరాజయము, శివసముద్రదుర్గగ్రహ
ణము.
౩. ఉదయగిరిదుర్గము ముట్టడి, రాహు త్రరాయనిబండి
సేయుట.
౪. కొండవీడు కొండపల్లెదుర్గములను గైకొనుట, గజ
పతికుమారుని బంధిసేయుట.
౫. పాట్టమార్కటక విజయ ప్రంభ స్థాపనము.
౬. గజపతిని ఓడించుట, గజపతికుమార్తెను పెండ్లిచేసి
కొనుట.
- ౭.
- ౮.

౯. రామారు దండయాత్ర, కృష్ణగట్టున అతిశయ
యోటమి, రామారుదుర్గమును గొనుట.

౯. గొల్కూరుస్థలమున విడిసియున్న సహాయు యోట
మి, తత్త్విదావలము, రాయమారుదుర్గమును రాయ
లాక్రమించుట.

౧౦. సంధిప్రయత్నము, విజాపురమును ముట్టడించి
యాక్రమించుకొనుట, పునఃసంధిప్రయత్నము.

౧౦.

౧౧. కలుబరిగి దండయాత్ర, కలుబరిగి మొదలగుదుర్గము
లను విధ్వంసము నేయుట.

౧౧. కృష్ణావదిదాటుట, షేరోజాబాదు, ఆసంబాదుదుర్గ
ములను పొరించుట, కలుబరిగిని గొనుట.

౧౨. బహమనీసుల్తాను పుక్రులను ముఘ్లోని బండిగానా
నండి విముక్తులను తేడి, ఒక్కని వధిపిక్కునితేడి
తక్కినవారిని విజయనగరమునకు గొనిపోవుట.

౧౨. సుల్తానుపుక్రులను ముఘ్లోనిని చెరనుండి విడలించుట.

పైపట్టికలో ౧, ౨ అంశములు మ్యానిజ్ గ్రంథ
మున గానరావు. ౩, ౪, ౧౦ ఇవి సంగీత మూర్ఖ్యదయ
మున చేర్చినవివేదము. మ్యానిజ్ కృష్ణరాయల ద్వితీయ
యముల ఋణము ఉదయగిరిముట్టడితోనే యాంధ్రులు
చేత తక్కువర్జయముల నెన్న లేదు. ఒకవేళ మ్యానిజ్
గాని, అనిది రాయలయువతమును పెద్దిన వ్యక్తిగాని
విజయనగరమునకు ఉదయగిరిముట్టడికి పూర్వము రాలే
లేమా! ౩, ౪, ౧౦ విషయములు సంగీతమూర్ఖ్యదయ
మున లేకుండుట యొక వింతకాదు. లక్ష్మీనారాయణకవి
తాను రచించిన సంగీతగ్రంథమున రాయలశైలప్రయాత్రల
వతిక్రమముగా వర్ణించుటచేత, మిక్కిలియు ముఖ్యము
లగు విషయములనే లెక్కించెను. అతడువ్రాసినది రాయల
ద్వితీయచరిత్రగాక శాస్త్రగ్రంథ మగుటచేత చరిత్రను
వ్రాసిన మ్యానిజంతె విపులముగ వ్రాయలేక పోయెను.
ఈపైతెప్పిన భేదములంతగా పరిగణింపవలెనని కావు.
కందుపట్టికలకు బోల్చిచూచిన వానికున్న విశ్వ మందజ్ఞ
కిని తెల్లము గాగలదు. మ్యానిజ్ లక్ష్మీనారాయణ తిరు
పురుసు గృష్ణరాయలకు సమకాలికులగుటచేతను, వ్రాయ
కే రాయల యుద్ధములను గనులార గాంచినవారగుట
చేతను రాయలకు ఏక్రమమున జనుములు చేకూరినవో
ఆక్రమముననే వర్ణించివారు. కావుననే వారిపట్టికల కట్టి
యొక్కభావము నుదిరివది.

కృష్ణరాయల సమకాలికులగు నిరపురు గ్రంథ
కర్తల సాక్ష్యమువల్ల, రాయమారు దండయాత్ర జరిగిన

విముక్తునే కలుబరిగి ముట్టడింపబడెనని రుజువునున్నది.
ఈదండయాత్రకు సంబంధించిన గొల్కూరియుద్ధముక్రీ.శ.
౧౫౨౦ సం. మేమెల ౧౨వ తేది వాడు జరిగెను.¹ కలు
బరిగిముట్టడి నేనింతకుపూర్వము చెప్పినట్లు పైతేడికి తరు
వాతనే జరిగియుండవలెను. అనగా కృష్ణరాయలు కలు
బరిగెను క్రీ. శ. ౧౫౨౦ లోనో తదవంతరమో ముట్టడి
తేడి యుండవలయును. శ్రీకళ్యాణదత్తుగా రనుకొన్నట్లు
కా. త. ౧౮౩౯ (౧౫౧౩-౧౪) లో గృష్ణరాయలు
గుల్బర్గాపై తాడికడలలేదు. గుల్బర్గాముట్టడిని చేర్చొన్న
మనుచరిత్ర క్రీ. శ. ౧౫౨౧ సం. తరువాతనే వ్రాయ
బడెనుగాని శ్రీకళ్యాణదత్తుగారు 'వెలివిప్పనట్లు' మేల్కొ
డి కాపనకాలమునకు అనగా ౧౭-౮-౧౫౨౦ కి పూర్వ
ము మాత్రము కాదు. కాకలదు.

శ్రీకళ్యాణదత్తుగారు ఈసందర్భమునకొన్నిప్రశ్న
లను వేసియున్నారు. "మనుచరిత్ర రాయమారు యుద్ధా
నంతర మే దిరచింపబడిన పెద్దన తద్ద్వితీయ మేల వర్ణింప
కుండును? రాయమారు యుద్ధమున గూర్చి తద్ద్వితీయ,
కండ్లారగాంచినట్లు వ్రాసెనుగదా మ్యానిజ్! అట్టివిహా
సంగ్రామము తర్వాతనే మనుచరిత్ర రచించిన పెద్దన్న తన
గ్రంథమునం దేల దానిని చేర్చిననుండును? ఈప్రశ్నలకు
సమాధానము చెప్పట నులభముకాదు. మహాకావ్యరచనా
నిమిత్తమైన యాంధ్రకవితాపితామహులుగుల్బర్గాముట్టడిని
చేర్చొనియు, తక్కువర్జము నడచిన రాయమారు యుద్ధ
ప్రస్తావము నేల నేయలేదో నేను చెప్పజాలను. ఇది వా

యూహా కళితము. నాకును నిట్టిచే పెక్కుపంజేహములు కలవు. శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు, నా సంచేహములను తీర్చి లేని వారి ప్రశ్నలకు వారే సమాధానము చెప్పకొన్నవారగుచున్నారు: అడుగుచున్నాను:

శ్రీ కృష్ణ దేవరాయలు ఉడయగిరిదుర్గమును ముట్టడి చేయుటకు పూర్వము ఉమ్మత్తూరి ప్రభువను గంగరాజుపై దండుచెడిలి అతని జువీ ఉమ్మత్తూరు తిరింపముద్ర దుర్గములను నిర్మూలము గానించెడిది, విజయనగరచరిత్రాధ్యయనము సేయువారందఱెడిన విషయమే. ఈ విజయములను నందితిప్పన్న దన పారిజాతాపహరణము నందును, లక్ష్మీనారాయణకవి దనసంగీతమూర్త్యయము నందును వర్ణించియున్నారు. పెద్దన్నగారు తమ మనుచరిత్రయందుగాని, కృష్ణరాయలు స్వవిరచితముక్తమాల్యదయందుగాని ఉమ్మత్తూరు దండయాత్ర ప్రస్తావము సేయుచెరి. ఏలాకో? ఒకతేళ మనుచరిత్రముక్తమాల్యదల రచనాకాలమప్పటి కీదండయాత్ర జరిగియుండదా? కృష్ణరాయలే రచించివాడన్న అముక్తమాల్యదలో మ్యానిజేకు తిప్పిల్లుకలదిన రాయమారు మకో సంగ్రామము తేర్కొనబడలే దెందుచేతికో? "నామవది రాయలు కంబావిజయవర్ణనము రాయమారు యుద్ధమును ముగింపజేయుచున్నది" అని వ్రాసినాను శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు. వారివంటి విదవణులు చేసిన దీక్షాంతము సరికాదని చెప్పటకు వోరాడవన్నది వాకు. కాని పరిశోధకుల కండటకు సత్యాన్వేషణమే పరమధర్మమగు కారణమున, రాయలు దనకు కాశ్యపకీర్తిని చెచ్చిన రాయమారు మహాసంగ్రామమును తేర్కొనక, తిర్నూరు వార్తమే కంబావిమట్టడి కేలవర్ణించెననియ, వానికెల పరస్పరసంబంధ మెట్టిదనియు పుచ్చించెనని యున్నది. అనునికచారిత్రవ్యాఖ్యాతలకు పని గల్గింపవలయు నని రాయ తిట్లు వ్రాసిరా? ఎంతటి తమాషా ప్రభువయ్యా ఈ కృష్ణ దేవరాయలు! ఇంకొక ప్రశ్న: కృష్ణరాయలు ఏదులభానుని వధించితిని చెప్పకొనెనే అముక్తమాల్యదయందు. పెద్దవాడి గంధకర్త రీఘువకార్యము కేల ప్రకంపింపలేదు. ఇట్లే ప్రశ్నలను తిండి పతిండ్ములుగ

వేయుట మలభము; కాని, వీనికి దను సమాధానముల చెప్పట కెవరికి తరము?

౪. ఆపంచగౌడధాత్రీపదము

శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు ఉగాదిసంధికలో వ్రాసిన వ్యాసములో కళింగదీక్షిజయము వివా మనుచరిత్రమున ప్రకంపింపబడిన ఇతరతైత్రియాత్రలను ప్రస్తావించలేదు. ఈవిషయమై ఆవాడభారతిలో జర్పించును "మనుచరిత్రలో కృష్ణరాయల కళింగదీక్షిజయమేగాక ఇతరదీక్షిజయములుగూడ వర్ణింపబడియున్నది" అని వ్రాసితిని. ఇది యేవియనగా,

(౧) కలుబకిగ

(౨) ఆపంచగౌడధాత్రీపదము

భాద్రపదభారతిలో తామొడిగిన కాలనిర్ణయమును నిలుపుటకై వ్యాసమువ్రాయుచు శ్రీ ఈశ్వరదత్తుగారు కలుబకిగ దండయాత్రకాలమును జర్పించిరి-కాని,

"ఆవాడపతి కేకంధర సింధరా

ధ్యకు లిగిగాపు లెవ్వని భరకరాసి

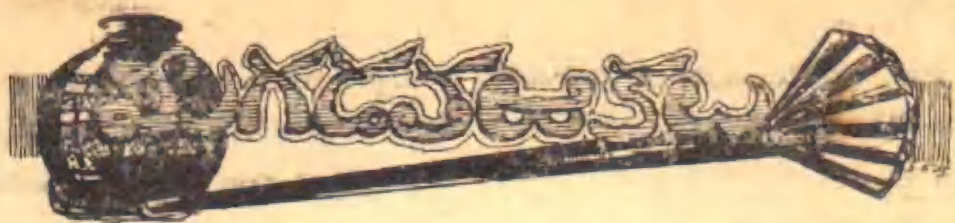
కాపంచగౌడధాత్రీపదం తె

వ్యాని కనీవారుగా నేననట్టి బతులు "

అను నీసపాదద్రవ్యము వారి దృష్టిపరమన కెక్కలేను. కీ. తే. కొమఱ్ఱాజు పెంకటబమ్మగిరీపురంతులుగారు చాలకాలముక్రింద నీసపాదములకుందలి విషయమును చక్కగా వర్ణించిరి.2 అందు "కేకంధర" "ఆపంచగౌడధాత్రీపదము" అనుమాటలపైన నిట్లు వ్యాఖ్యానముజేసి యున్నారు: "కేకంధర=కేకంధరుడనురాజు; పంచగౌడధాత్రీపదము=కన్నో లేలుమొదలైనవారి యుద్ధర దేశము, అని డీకాకాకలు వ్రాసియున్నారు. ఇంతిక్కు నధిక పుష్టమైన యర్థ మేమైన నిండుండి లాగవచ్చు నేమో యాకిము. ఇందలి 'కేకంధర' శబ్దము "కేకంధర్" అను పారశీకశబ్దమునకు సంస్కృతరూపమని వాతాత్పర్యము. కృష్ణ దేవరాయల కాలమున గుజరాతురాజ్యముపై కేకందర్ అను నవాలుండెను. పెద్దనదే తేర్కొనెను

2. మాకు: లక్ష్మీనారాయణాసాని: పుటలు46, 47.

శాంత

అచార్య

శోమపాదేన చాల్లఖ్యారం
 ఋషిపుత్రాయ ధీమతే,
 సఖ్యం సంబంధకం దైవ
 తదా తం ప్రత్యపూజయత్.
 రామాయణ, బాల, ౧౧-౧౩.

(సంబంధకం శాంతాయ జనకపితృత్వరూపం
 బంధం, ప్రత్యపూజయత్ ఋష్యశృంగ ఇతి శేషః.)

—గోవిందరాజీయ వ్యాఖ్య.

అంగరాజేన సఖ్యం చ తస్య రాజ్ఞో భవిష్యతి,
 కన్యా చాల్లప్య మహాభాగా శాంతానామ భవిష్యతి.

—బాల, ౧౧-౩.

(రా. టీ.) తస్య ప్రసిద్ధస్య రాజ్ఞః దళేరభస్య
 శోమపాదేన సాకం సఖ్యం భవిష్యతి. అంగం స్వసేతరం
 రాజయతి, తస్యై రాజసేనా, తేన అంగరాజేన. అస్య
 రాజ్ఞః దళేరభస్య శాంతానామ కన్యా భవిష్యతి. చకా
 రేణ కన్యావ్యారా వంశప్రరోహణాయ దళేరభద్ర
 శాంతా కన్యాత్వేన శోమపాదేన గృహీతా ఇతితస్యాపి
 కన్యా శాంతా భవిష్యతి. యత్తు అస్మేత్యనేన అంగరాజ
 పరామర్శ, తత్ పర్యవన్నా మత్స్యైతః ప్రధాన
 పరామర్శిత్వ మితివీయమవిరోధాత్, ప్రత్యాపత్తి
 న్యాయవిరోధాచ్చ, 'శోమపాద ఇతిఖ్యారం' తస్మై
 దళేరభ స్సఖ్యా, శాంతాం స్వకన్యాం ప్రాయచ్చత్
 ఋష్యశృంగ ఉవాచ తాం, ఇతిభాగవతవిరోధాచ్చ
 హేయమ్.

అవల శోమపాదపదమ

ధాధిపుజాడ వతండు నెయ్యముక

భావనచేసి పూజల న

పారముగా ఘటియించి శుభ్రుడై

పావనపీల వా కిరడు

బంధువు నెయ్యముకు స్వాత్మజాత శాం

తావరవర్తి నీమణిని

వాకు గుమారితగా వోసంనుటక.

మామయట్రుట నీ కిరడు

మావ్యవర్తిత్రక శేనుబోలెనం

చామహితాత్మ్య డల్లుగని

యాదేన వాతడు గౌరవింపగం

దామొగి నేడునెన్నిది ని

వంబులు నన్నెట నిల్చి యాచియో

భూమిప పంపనే హితుని

ప్రాలు గనుంగొన గూతు నల్లునిక.

ప్రేమదాంప్రవాల్మీకి రామాయణము.

ఇందువలన శాంతకు దళేరభుడే జనక
 పిత యని తెలియుచున్నది. మహాకవి భవభూతి
 కూడ దళేరభునినే జనకపితగా నిరూపించి
 యున్నాడు.

కన్యాం దళేరభో రాజా

శాంతాం నామ వ్యతీ జనత్,

అత్య కృతికాం రాజ్ఞే

శోమపాదాయ తాం దదౌ. ఉ. రా. ౧

శోమపాదుడు పోషకపిత. ఆతడన
 త్కుడై మిత్రుడగు దళేరభునిచెంతకు వచ్చి
 యతని తనూజయగు శాంతను దత్తిమపుత్రు
 గా దన కిమ్మని కోరెను. దళేరభుడును మిత్రు
 ప్రార్థనకు మారువల్కుక వలెయని కన్నీయ

నిచ్చివైచెను. అప్పటినుండియు రోమపాదుడే శాంతను పోషించుచు వచ్చెను.

అత్రై స్వంగరాజోవై
రోమపాద ఇతిశ్రుతః
ఏ రాజానం దశరథం
ప్రార్థయిష్యతి భూమిపః.
అనపత్యోఽస్మిమే కన్యాం
సఖేదాతుం త్వమర్హసి.

శాంతాం శాంతేన మనసా
పుత్రార్థే వరవర్తిసిం
శ్రుత్వా దశరథో వాక్యం
ప్రకృత్యా కరుణాత్మకం
దాస్యతే తాం తదా కన్యాం
ఏ రాజా విగతజ్వరః
స్వత్రురం యాస్యతి ప్రీతః
కృతార్థో శాంతరాత్మనా.

రామాయణము.

ఇందువలన శాంత దశరథతనూజయని తేటతెల్లము. ఇక దశరథు డామె నేఁత్ని యందు బడసెను? ఇందులకు సమాధానము రామాయణమునం దెచ్చటను గానరాదు. భవ భూతి తన యుత్తరరామచరితమున నించుక తడవినాడు.

రామః—నిర్విఘ్న సోమసిధి ఆపుత్రో మే భగవాన్ ఋశ్యశృంగః, ఆర్యావ శాంతా.

అప్తః—వనాండుః పత్యా దేవ్యా స్సంప్రేమృశ్యశృంగేణ. 'ఎత్సే! కళోరగశ్చతి వా ౭౭ నీతాసి...
ప్రళహంకము

ఋశ్యశృంగుడు రామున కాపుత్రుడట. ఆపుత్రుడనగా సోదరిమగడు. ఇక నీతికు న

నాంద్యపతి యట. ననాంద యనగా వదిన లేక ఆడుబిడ్డ, అమెకు మగడు ఋశ్యశృంగుడు. ఈబాంధవ్యమువలన శాంత రామునకు సోదరి అనగా కౌసల్య తనూజ యనియే దృఢముగ తెలియుచున్నది. కాని యీ శాంత జనన వృత్తాంతము రామాయణమునం దెచ్చటను కానరాకుండుట వింతగ నున్నది.

* విచిత్రరామాయణమున నీ శాంత జననవృత్తాంత మీక్రింది విధముగ నున్నది.

దశరథునకు నమరేంద్రునకు నమిత్రులైన హము. అగుట దశరథు డప్పుడప్పుడు స్వర్గము నకు పోయివచ్చుచుండుట వాడుక. అటుపోవు నపుడు స్వర్గప్రాంతప్రదేశముల సంచరించు చుండు కామధేనువునకు భక్తిమై ప్రదక్షిణ నమస్కారము లాచరించి, తదాశీస్సులు బడసి మరి వెళ్లుచుండెను. స్వర్గమునుండి మరల తిరిగి అయోధ్యకు వెళ్లునప్పుడు నిదేవికముగ జేయుచుండెడివాడు.

ఇట్లుండ నొకనాడు దశరథుడు శేరోలగ మున నుండ నొక దేవదూత యగుచెంచి తా నమరేంద్రుననువున వచ్చిననియు, ఏదో యుద్ధవముజేయగోరి దేవేంద్రుడు వారిరాక నభిషించు చున్నారనియు, కాన త్వరితముగ నాయితము కం దనియు దశరథునితో విన్నవించెను. దశరథుడును దేవేంద్రు నాజ్ఞ మిర జాలక ప్రయాణమునకు సిద్ధమయ్యెను. ఇంత

* విచిత్రరామాయణ మను నీప్రబంధము పోమపాథశాస్త్రచే నాంధ్రమున రచింపబడినది. ఈ గ్రంథ మంతి వరకు ముద్రితము కాలేదు.

లో సంతఃపురపరిచారిక యొక్కర్తుపరుగువరుగున నరుగుదెంచి, 'దేవి కొనల్య ఋతుమతి యయ్యో' నని విన్నవించెను. ఇట్టి సంకటమున దశరథుడేమిజేయగలడు? అమరేంద్రు నాజ్ఞకు దాట బోలదని స్వర్గపురికి బయలుదేరెను.

ఈమారు చింతాపరవశతచే రాజచంద్రుడు సురభికి మొక్కమరిచెను. స్వర్గమునకు వెళ్లియుత్సవంబు దర్శించిపురుషూతులను మతిమై అయోధ్యకు మరలి కొంతదూరము వచ్చిన పిదపనతనికి సురభిమాట జ్ఞప్తికి వచ్చెను. తొందరగ వెనుదిరిగి సురభిని సమీపించి, 'అనరాధము సైరింపు'మని పాదములపై బడెను. సురభియు తన్న నాదరించకదా యన్న కోపమున నతనిని 'అనపత్న్యడవు క'మ్మని శపించెను. అంత దశరథుడు భీతిచే మరిమరి ప్రణమిల్లి శాప ముపసంహరించి యనుగ్రహింప వేడెను. వేడగా ప్రసన్నయై యాసురభి 'హమ్ము కొన్నిరోజులకు నాయనుగ్రహంబున నీకొకసుత జనించును. అటుపై గొన్నిరోజులకు సుతంబును జనింతు'రని యనుగ్రహించి పంపివైచెను.

దశరథుడు సంతోష్టుడై యయోధ్యకు వెళ్లి కొనల్య ఋతున్నాతయయిన రాత్రి యామెతో గూడుటయు నామెకు గర్భంబు నిలచి నవమాసంబులు పూర్ణంబుకాగా నొక పుత్రునినంబున నొక కుమారికం గనెను. సకల జనంబులును సంతసమందిరి. దశరథుండును ఆశిశువుకు జాతకర్మాదుల నెరవేర్చి యిరు

వదియొకటవ రోజున నామకరణోత్సవం బొనర్చి కులగురుడగు వసిష్ఠుని యనుమతంబున శాంతయను నామధేయం బిడెను. ఆ బాలికయు శుక్లపక్షపు జాబిల్లి రేకయుంబోలె దిన దినాభివృద్ధి గాంచుచు గ్రమముగ యౌవనవతి యయ్యెను. అంతట దశరథుడు తనూజకు తగిన వరుని గూర్చదలచి స్వయంవరమని దేశదేశముల జాటబంచెను. ఇక నేమున్నది? నానాదేశములనుండి యాయా రాజులందరు స్వయంవరార్థమై సాకేతపురికి వెల్లిరి.

హతాత్తుగ నీసంరంభమునంతయు నాలకించి పరశురాము డుదగ్రకోపుడై స్వయంవరమంటపమున నావిర్భవించెను. రాజులందరు వాతనింగని సింగముంగన్న లేళ్ల చందంబున పరుగిడ జొచ్చిరి. పరశురాముడు దశరథుని సమీపించి, 'ఈకాంతను త్రితయకుమారుల కీక భూదేవున కర్పింపుము. అటుల వాగ్దాన మిమ్ము. లేనిచో నిదేయీ పరశువుచే నీరము దునిమెద'నని క్రోధానుజితనేత్రుడై వచింప దశరథుండును వేరుగతి గానక అందుల కొడంబడెను. భృగురాముడును నిజాశ్రమ మున కరిగెను.

ఇక చేయున దేమున్నది? శాంతను భూసురునకీవ్యక తప్పినదికాదు. వసిష్ఠుడును, 'దాన శుభంబే చేకురును, చింతిల్లకు'మని యానతిచ్చెను. అటుమీద గొన్నిరోజులు గడచెను. శాంతను అనపత్న్యడగు రోమపాదుడు దశరథుని అంగీకారముపై తనవద్దనే యుంచుకొని

పోషించుచుండెను. ఒకానొకప్పుడు అంగదేశమున సమితమగు ననావృష్టి సంభవించెను. ప్రజయంతయు తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. మంత్రులు సమీపించి విభండకుఁబట్టియగు ఋశ్యశృంగమహర్షి నిటకు రావించినచో నీ బాధ తొలగునని చెప్పిరి. రోమపాదుడును విభండక సుతుడగు ఋశ్యశృంగుని రావించెను. ఆ మహర్షి అడుగిడినంత దేశమునందంతయు

సువృష్టిగల్గెను. రోమపాదుండు సంతోష్టహృదయుడై యామహర్షిని తగువిధంబున బూజించి ప్రతిఫలంబుగ శాంత నామునివర్యున కిచ్చి పెండ్లిజేసెను.

ఈ ఋశ్యశృంగుని యనుగ్రహంబుననే దశరథుడు పుత్రకామేష్టి గావించి నల్గురు సుతుల బడసినది.

బ స వ పు రాణ ము పెం 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్వీపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వులు, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుడెనుగు పలుకుల జాలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్నమండలములకు జేరిన పెక్కు తాళవ్రతమాత్మకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాఠాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచియించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు.) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచారిత్రకవిశేషముల లెక్కకు మిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పికూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారము.

మేనేజరు: ఆంధ్ర గ్రంథమాల, నెం. 7, తంబుశెట్టిపేథి, జి. టి. మద్రాసు.

పోషించుచుండెను. ఒకానొకప్పుడు అంగదేశమున నమితమగు ననావృష్టి సంభవించెను. ప్రజయంతయు తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. మంత్రులు సమీపించి విభండకుఁజేటియగు ఋశ్యశృంగమహర్షి నిటకు రావించినచో సీ బాధ తొలగునని చెప్పిరి. రోమపాదుడును విభండక సుతుడగు ఋశ్యశృంగుని రావించెను. ఆ మహర్షి అడుగిడినంత దేశమునందంతయు

సువృష్టిగల్గెను. రోమపాదుండు సంతోష్టహృదయుడై యామహర్షిని తగువిధంబున బూజించి ప్రతిఫలంబుగ శాంత నామునివర్యున కిచ్చి పెండ్లి చేసెను.

ఈ ఋశ్యశృంగుని యనుగ్రహంబుననే దశరథుడు పుత్రకామేష్టి గావించి నల్గురు సుతుల బడసినది.

బ స వ పు రాణ ము పెం 2-8-0

గ్రంథకర్త:—పాల్కురికి సోమనాథకవి

పరిష్కర్త:—వేటూరి ప్రభాకరశాస్త్రి గారు

పండ్రెండవ శతాబ్దమున వెలసిన శైవమతప్రతిపాదకమగు ద్విపదకావ్యము. ఇందు శైవ మతోద్ధారకు డగు బసవేశ్వరునియు; తత్పూర్వము, తత్సమకాలీనులు నగు శివభక్తులయు చరిత్రములను సరసముగను, పాఠకులు మనసుకరగి తన్మయులగునట్లుగను కవి వర్ణించినాడు. గ్రంథమున మృదుమధురము లగు జానుదెనుగు పలుకుల జూలువార్చి రచనమున ముద్దులు గురిపించినాడు. గ్రంథము భిన్న భిన్న మండలములకు జేరిన పెక్కు తాళపత్రమాత్మకలతో సరిచూచి పరిష్కరింపబడినది. పాతాంతరములు సూచింపబడినవి. పరిష్కర్త రచించిన అమూల్యమగు పీఠిక (129 పుటలు.) యిందుగలదు. ఆకాలపు టపూర్వసారస్వతచార్మిత్రకవిశేషముల లెక్కకు దిక్కిలిగ నందు పరిష్కర్త యేర్పిక్పూర్చినారు. ఆధునిక కవికుమారుల కిది యత్యంతోపకారము.

మేనేజరు: ఆంధ్రగ్రంథమాల, పెం. 7, తంబుకెట్టివీధి, జి. టి. మద్రాసు.

మహావాక్యములు

ఆత్మ

అభిలజగము లాత్మమయము
ఎల్లప్రాణులీకు సృష్టి
సర్వభూతపముఁడు విభుఁడు
ఎల్లప్రాణు లీకు నంక
ఎల్లపూజ లీకుఁ జెందు
ఎల్లనదులు నీక చుట్టి
ఎల్లజగము లేక మాత్ర
ఆత్మకంఠె నన్యమనదు
ఎల్లజగము లీకు నంక
ఆత్మలు పరమాత్మ నంక

మతము

మనకులెన్నో మతములన్ని
మంత్రశీర్ష మతములందు
భావనలను బట్టి నీధి
ఎల్లెడఁ గనునీకు బుద్ధుఁడు

ఎఱుక

సర్వభూతపమత యెఱుక
నిత్యసత్యనిష్ఠ యెఱుక
ఆత్మసర్వమమట యెఱుక
సర్వభూతపమత యెఱుక
అభిలము తనయందుఁ దన్ను

వభిల మందునరయు యెఱుక
సత్యమొకటె చాటు లేర్ప
కనుమొకటియె చాటులేర్ప
దనుమొకటియె తారకమగు
ధర్మమొకటె తారకమగు
ఏకతరయి నేడవెకలు
గాఢనిద్ర కలుపునీకు
జ్ఞాని కుండు చిత్రముదము

సాయం సంధ్య

భానుదీప్తి పాయునంత
సంజ జగము కాంతింగనును
సృష్టికోథఁ జత్తమలరు
శశుచుహిమ యెదను గవరు
పలువిధముల ధ్వనులెగచుచు
పక్షిలేతులు పడునుగూళ్ల
పనులుమంద పట్లకేరు
అరసి లేంగ లరచుచుండ
వత్తురు పనివాండ్రు బసకు
పడమరఁ బలువన్ని లెగయు
లింబరక్తి భిన్నమగుదు
ఘల్లగాలు ఘల్లనీల్లు
మల్లెబాజి మాలతివిడు
ఆకపంబు శానునీలి
ఒక్కొక్కటిగ చుక్కలెక్కు
గప్పిలములు కాంచియెగురు

పిల్లలుండ్రు పిడివాం,
ఇండ్లపయిని నిగయోను పొగ
పుష్టికోభః జిత్రములరు
ఈశుకుహిను యెడను గదరు.

విద్యాన్, గరిమిల్ల పోమన్న, యం ఏ, యల్.టి.

తేలు

గతికుక్కవత్తిర చెక్రమాన (౧౯౨౯-ఏప్రిల్) "భారతి" పత్రికలో క్రియంత, దిగుచు ర్తి సాంబశివరావు శారు, "తేలు" అను శీర్షిక క్రింద వాటి వృద్ధిక్షయములున్ను, ఆకారవిలక్షణములున్ను, విహతివిషయ భేద హేతువున్ను, వివరించుచు చిత్రాన్నసరణిని వ్యక్తీకరించి యుండిరి.

దానియందు వారిచే నిర్ణయించబడిన తినినమైన చిత్రములలో మొదటిదానిని విడవాడి మిగిలిన రెండిని వాడిమాదిరిని, చాలాసరకు నుగము గన్పించుచునే యున్నది. అందునను మూడవదైన చిత్రాన్నసరయమై ప్రస్తుతము చేయింపబడి ఏమన!

శేక్లతో రయారు కాబడిన కిరసనాయికను ప్రయోగించిన తీరుగమే,

౧. కిరము పట్టవ్యమందుట, ౨. చెరుటపట్టుట, ౩. వాడిప్పందనము తిగట, ౪. కిరము చల్లబడుట, ౫. మంపులు వచ్చుట. ఈలక్షణములలో కొన్ని స్పష్టముగా గన్పించుచున్నది ప్రాచీన గ్రంథాలలో యన శంక గల్గకమానదు. ౪౮ గురికి, ౯ మాత్రము ఈవిధిలోకి వచ్చియున్నది. పూర్తిగా నుపశమించినవారు ౧౭ గురు. మిగిలినవారికి పూర్తిగా కాంతిహితము కాలేదు.

N. B. బాధయొక్క కాంతి యున్నను లేక పోయినను పై ౫ లక్షణములు గన్పించుట మిక్కిలి ప్రమాదకరము. ఈలక్షణములు ఈజైవధనుమా? లేళ్ల ప్రభావమా? ఇంకవచ్చె నను తయారుజేసిన, వారికిన్నీ ఇట్టి లక్షణములుగాని, మరేవైననుగాని, గన్పట్టెనా? లేదా?

* హిందీ 'మాధురీ' నుండి పరివర్తితము.

ప్రభుకున దీనిని గవికెట్టిన పిరికి పైలక్షణములలో కొన్నియైనను సంబంధించినవా? లేదా?

N. B. శేలము శేళ్లయొక్క ప్రమాదముగల ననే యిట్టిరూపముల సంభవించుట ప్రాయోగముగ గన్పట్టుటలేదు.

కాన, ఈపత్రికాముఖముననే ఏకద్విక్షయపరీక్షకులు విశేషముల ప్రచురింపగోరుచున్నాడు.

డాక్టరు యస్. కె. వి. భట్టర, ఎ.వి.ఎ.సి.గారు.

క వి*

౧. ఎవ్వరి వాణీయందు దివ్య ప్రేరణగలదో, వాడే కవి. — ప్లేటో.

౨. సత్యమును, శివమును, నందరమును వై నది కవిత్వ. యతీంద్రమోహనుడు

౩. అశృశ్యమైన యొక శక్తియొక్క గుప్తచ్ఛాయ మనయందు సంపరించుచున్నది. ఆచార్య చందలమును, మధురమును, రసాస్వదయమును కలయియున్నది. అదియే వాడు ప్రేమము. దాని ఉత్పత్తిచే నా పూర్ణతయూ, ఆభాసముచే నా నాశమును అగును. మెల్లి.

౪. కవి ప్రపంచశిక్షభుడు కాని ఆతిరు నీతిచే శిక్ష తొడగడు. పొందర్యుయొక్క చరమోత్కర్ష చేతనే సంసారముయొక్క చిత్రమును నుడముచేయును. బంకించంద్రుడు.

౫. కావ్యకర్తలే వందనీయులు, మహాత్ములు. వారికి ర్తియే సంసారమున ఆమరమగును.

భట్టరీంద్రకముడు.

౬. జలస్థలములందు బడయరాని దివ్యజ్యోతి కవి స్వప్నమందే గలడు. ఒక యూరపువిద్యాంగుగు.

౭. కవి సంసారక్రమే. అతని జీవనాధారము అవంతక్రమే. ఇతరులకు విష్ణుస్వరూపమైనది అతని

ప్రేమావలమన కాహుతి యగును. దానిసంపత్కముచే
వాని ఆనంద మధికమగును. అతని కట్టిపాదయు లేదు.
అతడు సంసారమును తనయందుక, తన్ను సంసారము
వండును గనుచుండును. హిట్ పెన్.

౮. కవి భావగ్రహణమువను ప్రయత్నింపుకొలది
అది ఆరినిని చైకి లాగున. కవి కిదియే అత్మప్రకవి యిచ్చ
టికే ఆంతమని తలచిన తక్షణమే అది అంత్యముగాక ఆరం
భము సూత్రమే యిది చూడగలదు. శిష్యుడు.

౯. కవి సత్కీర్తనలని బడసినప్పుడే సత్కృతకాళిము
సహజమందరమని తెలిసికొనగలదు. రవీంద్రనాథుడు.

౧౦. నేను కేలకీరీరప్రాణాక్షరంమును గోరు
యన్నాను. విచారముగాను. శీల్పు.

౧౧. స్త్రీలయొక్క ప్రకీర్తనములు గాక
లాంగ్య మొక విలక్షణకోభను జాపునట్లు మహాకవులు
వాణియందును ప్రశ్నకవిశేషము గలదు.

ఆనందార్థము.

౧౨. కవి స్వగ్రమర్త్యపాతాళసాలెలమలందు
తన 'అహం' ప్రసారములేని ఒక అపూర్వమృత్తియు,
మహోల్లాసమును ప్రకటించుచున్నాడు. అతడు తుమ్మెర
యై పూలు వ్రాచును మేనుమై ఆకాశమున కరుగెత్తును.
పూతకుడై పాశ్వసీయును. సత్కృసుందరుడు.

౧౩. దుఃఖాఘాతము లెవ్వని జీవితమందులేవో,
వాని కదిత్యపాదక విడంబనమాత్రము. ప్రకృతమందు
స్వానుభవములేనిది కవి వ్రాచును. — గీతీ చంద్రుడు.

౧౪. కవి అత్యశీఘ్రుడు. డిజరైలా.

౧౫. కవి కవితత్వములను తనబుద్ధిచే సులభము
చేయును. దానిచే లోకోపకారమగును. జల్పా.

౧౬. భావుకత, కల్పన కవిత్వమయొక్క ప్రధాన
గుణములు. తరలకోమలహృదయమును, హృదయమందు
భావసమీరప్రచోరములచే తిరంగోత్పత్తియు ఆ తిరంగ
మూర్తుల మధురశబ్దముచే చిత్రింపగలకీర్తియు గలవాడు
కవి. చంద్ర శేఖరమఖోపాధ్యాయుడు.

౧౭. సౌందర్యస్పృహయు, సౌందర్యమును చక్షుః
కర్త విషయాధూత మొనర్చుటయు కవికృత్యము. —
గీతీ.

౧౮. ఒకానొక స్థానమునుగాని పస్తువునుగాని
వర్ణించినపు డది కన్నులకు గట్టినట్లుండనిచో వాడు కవి
గాదు. మహావీర ప్రసాదవిశిష్టి.

౧౯. కవికృత్యము శిక్షణ నొసంగుటయు, మార్గ
దర్శకు డగుటయు గాదు. ఉత్తేజితము, సజీవము,
ఉచ్ఛ్విసితము, శక్తిసంపన్నము, ప్రపన్న మొనర్చుటయి
యిప్పుది. క్యామకుందరచాప్.

౨౦. కవికి కవిత్వము శిష్యునకప్పుడు చైతన్యముం
డదు. ఒకదెవకీర్తి యాతని శిఖినిని వడపును. అతని
మానసికావస్థ పిచ్చివానిమాదిరిగా నుండును. — బాణుడు.

౨౧. సాహిత్యజ్ఞులకు దప్ప కవుల గుణములు
ఇతరత్ర ప్రసేదములుగావు. వీటియందే తెలచిందువు
విస్తారత నొందును. అన్యత్ర గాదు. — నుంఖకుడు.

— 'మాధురి' అను హిందీమానసప్రతిక నుండి.

సామీప నరసింగరాయల చిత్రదుర్గపు ముట్టడి

కక సం॥ ౧౫౧౨ అను వర్తమానవిక్రమసంవ
త్సరమునందు మిత్రతిమ్మన్తనాయకు విశేషముగ ప్రబలి
నాడనియు, వానిని అణగగొట్ట వలయుననియు రిజయ
సగరసంస్థానంబారు వీరసాహో నరసింగరాయుని సేవతో
గూడ పంపిరి. ఈదండు (చిత్రదుర్గమునకు) రూర్పు
దిక్కున కానాపురముబయలున వచ్చినిలిచెను. దీని విజ్ఞా
తిమ్మన్తనాయకుడు విశేషపరాక్రమముతో క్రతువులను
జయించెను.

ఈయుద్ధమున ఆచంద్రాంగము ఎల్ల కాదను జ్ఞాప
కముంచుకొనదగిన మహాసాహసకృత్య మొకటి వడచెను.
క్రతువులు దుర్గముందు తిప్పను ముట్టడిచేయుటకువచ్చి
కానాపురపుబయలునందు విడిసియుండగా, ఒకదినము
అర్ధరాత్రికాలమున, పాశేయములోని చైకికు లండలు
శయనించి నిద్రించుచున్నప్పుడు, తిమ్మన్త నాయకుడు
ఒంటరియై దొంగతనముగ పాశేయమును జూచి, సేనాపతి

యగు సాళీ వరసింగరాయలయొక్క భాసాస్థులమును కట్టియున్న స్థలమునకుఁబోయి కొంచెమైన చప్పుడునెయక, దాని (గుట్టపు) అగాడి పిచ్చాడీలను విప్పచుండెను. అప్పుడు సదరు గుట్టయు తెదరి చప్పుడుచేసెను. గుట్టపు వానికి మెలకువరాగా వాడు కండ్లుపులుముకొనఁజొచ్చెను. తిమ్మగ్గనాయకుడు గుట్టపువానికి కనుపడకుండువట్లు, నేలపై బకండి అచ్చటనున్న గడ్డితో తన్ను గప్పకొనెను. గుట్టపువాడు తెరికివేయబడిన గుట్టపుగూటమును నేల మీదనిలిపి గట్టిగ మోచెను. అగుటయు, పడుకొని చాచి తెరచియున్న తిమ్మగ్గనాయకుని అరచేతివద్దభాగము నుండ బలముగా (దిగ) గొట్టబడెను. తరువాత, గుట్టపు వాడు గుట్టమును పదరుగూటమునకే కట్టివేసి పంతు కొనెను. వాడు నిద్రపోవుటను జూచి పాలేయగాడు (తిమ్మగ్గ) తన యెడమచేతితో మెల నున్న బాకును ఒకనుండినూసి దానితో తనకుడిచేతిమణికట్టును నరికి లేచి నిలుచుకొని మొండిచేతికి బట్టును బట్టి, — అదేగుట్టమును విప్పి దానిపై నెక్కి కొండమీది దుర్గమునకు బోయెను. ఈసాహసము ఇంతటితో నిలువలేదు. మరుసటిరోజున సాళీ వరసింగరాయలు మార్చిని (స్వారిచేయు) భాసా యేమగునో, దుర్గమున్న (కొండ) పాక్షపునందుండు తిమ్మగ్గనాయకుని చెరువునకు నీరు త్రాగుటకు (మాడటి వాండ్రు) తోలుకొనివచ్చిరి. ఇదిపాలేయగానికి (తిమ్మ గ్గనాయకునికి) తెలిసెను. అతడు తోడుగమేలేచి, ధను ఘ్నునతెప్పించి దానిని కాలితో తొక్కిపట్టి ఆచ్యురివోసి, యేనుగుఘాలమునకు నురిపెట్టి, ఎడమచేతితో (వారిని) లాగిదిడిచెను. తర మాకరియొక్క భూమధ్యమున దగులుట చేత (నది) పీఠికారము నేయుచు నొక పెట్టున నేలబడి తీవమును విడిచెను.

అప్పుడు క్రైస్తవులు మరల ముట్టడిచేసిరి. తిమ్మ గ్గనాయకుడు స్వవరివారమును గుట్ట వెనుకటి భాగము నకు చేర్చి తనవద్దనున్న నురికాండ్రునున్న, నిడ్డలను నిలిచి ఏమి నేయవలయునని యడుగగా వారు ప్రభువును జూచి, “మహాస్వామికి మేము మిమ్ముతోపామునేయము. రాజీ మాటరాడము. మీ చెంగట ప్రాణములను విడుచుటకు సిద్ధముగ భుష్నాము. ఇందుకు మేము తప్పిన సిద్ధయ్యి,

కంగయ్య. చిత్రదేవులకు దప్పినవారముని భావించవల యును” అని జవాబుచెప్పి ప్రమాణముచేసి, ఘోరముగ తుండ్లము చేసిరి. క్రైస్తవులకు దుర్గము వశముకాలేదు.

ఈసమయమందు కలుబర్గివాడు విశేషవైరా టోపమును చూపగా (వారి) పట్టణమును ముట్టడించి, దానిని తీసికొమ్మని ఆనెగొందిరాయలు సాళీ వరసింగ రాయలకు నిరూపమును బంపెను. అందుమీదట, అతడు పోయి ఆపట్టణమునకు ముట్టడిచేసెను. కాని కోటలో పలి చిరపత్ని పదుడు దగుటచేత వానిపై వరసింగరాయల చేయిపాగలేదు. ఈకారణమువల్ల ఆనెగొంది రాజు తిమ్మగ్గనాయకునికి, “నీచేయి చూడవలయును, నీవు కలుబర్గకుపోయి ఆయవారిని లగ్నపట్టి తీసుకొనవలయును” అని నిరూపమును పంపెను. వానికి తిమ్మగ్గనాయకుడు, “సాళీ వరసింగరాయలు కలుబర్గికి ముట్టడిచేసి ఎవలలు అయినవి. ఇంకను దానిని సాధించలేదు. ఏలినవారు వాచేరిని చూడవలయునన్న, నేను కలబర్గకు పట్టుకొను టకు అవకాశము యివ్వవలయును. ఆవూరిని నేను తీసు కొనునటకు మీదగ్గునమునకు రాను.” అని ప్రశ్నార్థతరమం పెను. “అట్లే చేయవచ్చునని రాయలవాడు పుత్తెరపు దయచేసిరి. అందుమీద కేకం గొంగర చిత్రభాను సం. వైకాఖమాసములో తిమ్మగ్గ నాయకుడు తనకుమారుడు మదికరియను దగ్గఱున్న పు ఓబకన్నను, దొడ్డన్నను, నులిపి నాయకుని మఱికొందఱితోనూడ దుర్గమున నిలిపి, అంత గార ఓబకన్నను ౨౦౦౦ సిబ్బందితోనూడ తనవంట దొడ్కొని తన ఇల్లవైపు లుండు చెరువుకట్టకు బోయి (మరలి) పచ్చి, ౨ రంగవాళిపాముని నేవించి, కలు బర్గకు వెళ్లెను. అచ్చట సాళీ వరసింగరాయలను చూచి చూటాడి, అతని ముట్టడిని ఆపి, “కలుబర్గ లగ్నపట్టెదను. పుత్తెరపు దయచేయవలయు”నని కోరెను. దీనికి వర సింగరాయలు అంగీకరించి యాజ్ఞ యిచ్చెను.

అప్పుడు దుర్గపునాయకుడు (1) ౨౦౦౦ దూది మూటలను దెప్పించి కలుబర్గయొక్క అగడ్తలో నేయించి శ్రేష్ఠ కు ౫ వాడు వేకువజామున యుద్ధమును ఆరంభించెను. కొంతసిబ్బందితో అంతగార ఓబకన్న ఒక ప్రక్కను, కొందఱుపాలేగాండ్రు మరియొక ప్రక్కను నిలిచి లగ్నపట్టి

మాశ్వినయమైన ఆ గడియకు కొలనుబట్టుకొనిరి. తిమ్మ
నాయకునికెట్లు జనులు పూరిలోని జనులకు నడుకగా
ప్రవహించిన రక్తము పూరిగవనులో మోకాటిలోను
పారెను. అప్పుడు సాలో నరసింగరాయలు వచ్చి ఇక
చాలవనిచెప్పి తిమ్మన్న నాయకుని పిలుచుకొనిపోవును.
సూరిని చేసెను. కొలతాగ్యామైన విషయమును విన్నవించి

అతడు తిమ్మనాయకుని విజయనగరమునకు తీసికొని
పోయి రాయలగేటి చేయించెను. అప్పుడు రాయలు
బహుశ్రీతితో నూచి మూడువెలలవలకు దుగ్గపుపాలెయ

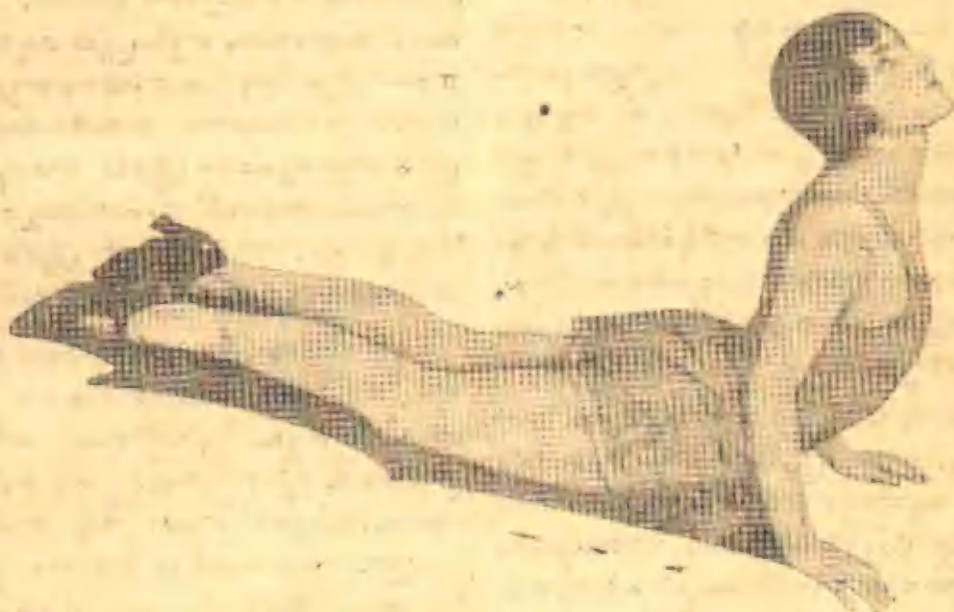
గాని (తనయొద్ద) నుంచుకొని బంగారు ములాముచేసిన
గొప్పశేఖరముల జత గ, అందశేమున్న ముసలిసోళ్ల
(మకరకుండలము) జత గ, సిరంగి గ, గొడుగు గ, బంగారు
చెయ్యి గ, పగలుదివటి గ, యితరమైన ఉడుగరలతో
సహా ఇచ్చి వాగలు, గొలేమావ్య అని పొగడుటకు భద్రా
జుల నిచ్చి దుగ్గమునకు బంపెను.

[చిత్రదుర్గపాలెయగారిండ్ల చిత్రనంది యాంధ్ర
కరణము.]

యక. వెంకటరమణయ్య.

ప్రాయమామము

‘జో సెలిగ్ యో’ గారి అభ్యాసములు

చిత్రము 2

కేలపై బోరిగల పగుండవలెను. చేతులను కొమ్మునకు చేరికగ క్రిందనుంచి చిత్రమునందున్నట్లు భుజములను
వెనుకకును, పీపుకు క్రిందికిని బాగుగా క్రింది మీదికేరమును పైకెత్తవలెను. ఇట్లు చేయుటవలన పీపు క్రిందిభాగము
గట్టిపడి ఎటువించిన నటువంగును. బుజములు గుప్పెట్లములగును. — పైమ్మ ఆఫ్ ఇండియా వారపత్రిక 27-17. 920.

నేటి భారతీయ స్త్రీలు

బ్రిటిష్ వర్తకసంఘపు బధ్యక్షుడగు విల్లియం గ్రహముగారి సతి లండనునగరమున బ్రిటిషుస్త్రీల సమావేశమునందు భారత దేశమును గురించి తాను ఇచ్చిన ప్రత్యేకోపన్యాసమున నేటి భారతీయస్త్రీలను గురించి చాలా చక్కగా గుర్తించిరి. ఆమెయొక్క సమగ్రోపన్యాసము 'స్త్రీధర్మ' అను పత్రికయందు ప్రచురింపబడి యున్నది. అందునుండి యిక్రిందిభాగము నెత్తి వ్రాయుచున్నాము.

స్వాతంత్ర్యమును పొందగోరు స్త్రీలకు మనము చేయదగినది - రాజకీయముగాని మరియు యితరమైన రాజభక్తిగాని నెరవేర్చబాలనిది - ఒకకార్యము గలదు. భారతదేశమందలి సాంఘికోపద్రవములను విచ్ఛేదించు భయమున చేతులు తిప్పుచు 'భారతీయస్త్రీ'కు మన మేమి సహాయము చేయగలముని యడుగు స్త్రీదేశమున గలరు. వారి రక్షణభారమును వారికే పోషింపగోరు భారతదేశస్త్రీలు తమకు కాపాడుకొనబయందు బహుసమర్థులు. భారతీయస్త్రీలు తొలగి భారతీయులు, సిద్ధపస్త్రీలను జయియున్నారు.

సంఘసంస్కరణమున వారే మొదటివారు. వారు ముఖపాత్రలు. భారతీయస్త్రీల సంఘ మొక ప్రబలమైన సంఘము. మద్రాసు కానన్ సభకు ఏకగ్రీవముగా లేచు పర్యాయము లేన్నుకొనబడి, అందు పదివందవేలముల ద్వితీయకాల ముపవత్తగానుండి యిప్పుడిప్పుడే ఈసభకు పాధ్యక్షురాలుగా మన్నవారి వర్తిముడి పెచ్చిరి సందేశమును నే డీగ్రహదేశమున ఛదునబాలినందులకు నాకు సంతోష వాగుచున్నది. ఆసభకు మొదలుపెట్టి, దానికి ఆధ్యక్షురాలుగా మన్న చా. బిసంటుయ్యయ్య, ఆ సభకు లండను ప్రతినిధి యగు హెన్నా వేనుపతియు నిందే యున్నారు అప్పుడిప్పుడు ఆసభకార్యదర్శినులను,

ఇతరులను మోచియున్నాము. భారతీయస్త్రీలు ఈసంఘము ద్వారమునను, ఇతర సంఘముల ద్వారమునను నాకాశ్చర్యమును గొల్పిన పనుల నెన్నిటికో నెరవేర్చి వారు. విద్యయందును, బాల్యవివాహసంస్కరణయందును, అప్పుశ్చైతానివారణయందును, మద్యపాన నిషేధమునందును, దురాచారఖండన కందును, మరియు జాతీయాభివృద్ధికిని ప్రతికార్యమునందును భారతీయస్త్రీలు చాలా పాటుపడుచున్నారు. స్త్రీత్వమును గూర్చి యుపన్యసింపుట కాదు మనపని. కాని మనము వారికి తగులగట్టిన నిర్బంధములను తొలగించుటయే. ఆహుతియు చేసినయెడల మనము చేయవలసినదంతయు చేసినట్లే. ఆవిషయమై మనము సిగ్గుపడినయెడల మనయొక్క సద్బావమునుగురించి మనమే సందేహమునకు అవకాశ మిచ్చినవార మగుదుము. భారతదేశమునకు సమభావమును, స్వాతంత్ర్యము నివ్వనిదే మిగులు భారతీయస్త్రీల సమభావము బొజుటగాని స్వాతంత్ర్యము కొఱుటగాని పనిచేయవలదు. ఈయాశీషమును బాదో బ్రిటిష్ సామ్రాజ్యమున గల స్త్రీలకు పౌరస్వాతంత్య్రమున సమభావమును సంపాదించ బాటుపడుచున్నవారికి నెదలి వేయుచున్నాను. భారతదేశమునందలి స్త్రీలకు నీవస్థితి యందుచున్నది మనముకాని భారతీయులు కాదు.

భారతదేశపు స్త్రీలు మన వాచికానుశాసనముల కోరుటలేదు. వారు తమ దేశవిషయమున మిక్కిలి ఆశురపడుచున్నారు. భారతదేశమున జాతీయజీవితమునందుగాని, గృహనిర్వాహమునందుగాని వారి ప్రభావముమితము. వారిలో కొందరు నేడు కారాగారమునందున్నారు. కాని కారాగారము భారతదేశపు బిడ్డల నందరిని తనయం దిముచ్చుకొనబాలదు. భారతీయస్త్రీలను కారాగృహములం దుండినంతమాత్రముననే మనము మన సరకుల నమ్మకొని మనసామ్రాజ్యపు యోగ్యును పోషించుకొనబాలునెదల మనమే సామ్రాజ్యమునుండి తొలగజాలము.

(మాదరక రివ్యూ)

విమర్శనము

ఆంధ్రీకృత ప్రసన్న రాఘవ నాటకము

డిబ్బిపైజాన గిరీశ పుటలం, చెల రు. ౧-౦-౦

అనువాదమున నేనో, అందులని ప్రయోజన మేమో చక్కగ వెలుంగనిది అనువాదము జేయుటకుట సాహసమే యగు. మరియు జ్ఞానమున్నచో స్వతంత్రగ్రంథముల నెన్నియేని వ్రాయవచ్చునుగాక. అనువాదము జేయుట అధునాతిమలు కొంద అనుకొననట్లు లంతి చుల భమైవ పనిగాదు. పాండిత్యమున కనువాద మొక నికను సలము. మూలానుసారముగ వ్రాయబడున దనువాదము. అను. + పద + ఘో, ఆపృతియని దీనియర్థము. అనువాదమున వనువాదకుడు స్వకల్పనముల జొరవీరుగలడా? స్వేచ్ఛగ బ్రూర్తింపగలడా? ఎన్నటికిని ప్రవర్తింపలేడు. ప్రవర్తిచెవా, అనువాదమునకు భృసుపకెనము కలిగినదన్న మాటయే. అనువాదమునకు స్వతంత్రప్రబంధములను వ్రాయబాలవి కాదు కారణము. సులేమి? ప్రాచీనములను భాషాంతరముల నందునవియు నవి కార్యములందలి సారస్యమును లోకమునకు వెల్లడిజేయ గోరుటయే. ఈప్రయోజన మెప్పుడు నెరవేరుతు? కలిచిత్సవములకు గాక మూలమునందలి యావత్సవములకు సర్థము చక్కగ నెఱింగి, కవిప్రాయమును గనునింది, రసమునకు భంగము కలుగనీయక. అటు మక్కికి మక్కియుగాక, ఇటు స్వేచ్ఛగను గాక వ్రాసినచో నెరవేరును. అటుగాక మూలమునందలి యేవో కొన్ని పదములకు అర్థము గ్రహించి ఆత్మభ్రాంతి నభిలషించియో, లేక మరే కారణమునచో భాషాంతరీకరింప గడంబుటచే భాషాయోమకు లోపము వాటిల్లుటయే గాక మూలములకును, తద్రచయితలకును తీరని అపయకాన్ని కలుగననుటలో నత్యుక్తి యుండదు.

ఇప్పుడిప్పుడు స్వేచ్ఛానువాదము లని కొన్ని బయలుదేరుచున్నవి. వాటి ననువాదము లనుట కన్న స్వతంత్రము లనుటయే యుక్తము. అట్టివాటికి మూలగ్రంథవాదు ధేయవిడుట సరిగాదు.

ఇక విమర్శింపబడనున్న గ్రంథమునకు న త్రేము, జయదేవుచో విచే గీర్వాణమున రచింపబడిన ప్రసన్న రాఘవమున కిది యాంధ్రానువాదము. (యాదుడు:-మఖ పత్రము. ఆంధ్రీకృత ప్రసన్న రాఘవనాటకము. ఇది జయదేవుచే గీర్వాణమున రచింపబడినది.) అనువాదకు లాంధ్రలోకమునకు చిగపరిచితులగు శ్రీరాజామంత్రి ప్రెగడ భుజంగరాజుకవిగారు. వీరెన్నియో గ్రంథముల రచించి అంధ్రభాషామలన వలంకరించినారు. ఈ భాషయం దిదివరకే ఈప్రసన్న రాఘవ మను వాదమాపముగ చెలువడి యున్నది. అందుపై కొంత విమర్శనము గూడ బయలుదేరినది. ఇది అంద రెఱింగిన విషయమే. తదుపరి కొంతకాలమునకు చెలువడినది గనుక నీయనువాద ముట్టి విమర్శనములకు తావిచ్చియుండదని తలంచితని, కాని గ్రంథమును చాలి నంతన నిరాక జెందవలసినచ్చెను.

ఈ అనువాదమును చక్కగనే పొగింప ననువాదకులు ప్రయత్నించిరి కాని వారి ప్రయత్నము నిష్ఫలమైనదనియే చెప్పవలసి వచ్చినది. అనువాదము చాలవరకు సంస్కరణాపేక్షము. సంస్కరింపబడిన వాటిలో కొన్ని యిదిగవ దిక్ష్వాత్రేయగ నుదాహరింపబడి యున్నవి. భాషానేపథ్య లగు నస్పదనువాదకులు ఈయనువాదమును కాలవిలంబనమును సహించి సంస్కరించి ప్రచురించి యుండినచో పెంతయో బాగుగనుండి యుం

దెడిది. అయిన నిప్పు చేయాయో, కలదు గదా ద్వితీయ ముద్రణము.

పుట 3

ఇల మహానీయుల వామము
దులమానుకొ నుణగణంబుతోడ మువ్వం
బలఘుశ్రీభండంబును
నలరత్నాకరసుధాకరాదులు పోలేక.

మూలము:—

గుణగ్రాహణిసంవాది వామాఽపీహి మహాత్మవాం!
యథా మువర్తశ్రీభండరత్నాకరసుధాకరాః॥

అభిసంవాదము కులమానుట కాదు. మహాత్ముల వామధేయమే వారిగుణముల తెప్పనని యర్థ ముండవలయు. అలఘుపదము ప్రాసార్థము.

పుట ౫

నటు:— ఈ కవులందఱును బుష్పితోద్యానమును మధునకరంబులు పోలే రాము ననుసరించియే కల్పించుచుండిరేమి?

మూలము:— కథంపున రమీ కవయ సుర్యే రామ చంద్ర మేన వర్ణ యంతి ?

రాము ననుసరించియే కల్పించుచుండిరన నేమి ? వర్ణించుట కల్పించుటయో ? ఈకవులందఱును రామచంద్రునినే వర్ణించుచున్నారేమి ? అనికదా మూలమున కర్థము.

పుట ౬

కనగసుమిత్రాతనుజ
మృత కీతనికవుడు లక్ష్మణునకుంబోలేక
ఘనరామచంద్రపాదన
శివయగళమౌనక మనం బరిత్యముగాంచుకొ.

మూలము:—

లక్ష్మణా న్యేన యస్యాఽస్య సుమిత్రాగర్భజవృణా!
రామచంద్రపదాంభోజీ శ్రేమ ద్భృంగాయ తే మనః॥

‘ఘన’ అనునది సకారప్రాసార్థము. యగళపద మమూలము, నిష్పయోజనము. మూలమున గల శ్రమ

త్వద మిందు గానరాదు. నిరర్థకమని వదలివేసిరిగాబోలు! రామచంద్రపదాంభోజమున ప్రేమించుటకలన గదా మన స్ఫురిపాద్యశ్యము వండుట. శ్రమత్వనమే లేనిచో వాపాద్యశ్య మెట్లు బొసగు. ‘ఈతనికె, మనంబు’— అన్వయమెట్లు ? ఈతనియొక్క అని యుండవలయును.

చాలినలెల్ల సన్న పుల వక్రతరోక్షుల దూరిరేని...

.....

సత్త పులవివక్రతరోక్షులు, ఇక వక్రోక్షు లెవరివి? ఇందలి తరప్రవృత్తియు మూలమున లేదు చూడుడు.

‘నింద్యంజే యది నాను మంచుమిథి రవ్యతాః కపివాం గిరః.’

పుట ౧౦

ఈశ్వరు డెట్లు పల్కె.

కలదు దివ్యంబగు మదీయకాన్తుకంబు
జనకధూపాలుచెంతి దాచబడియుండె
దేని బాణాగ్నిలో బురత్రియలక్ష్మీ
కలభభాసంబు నొండె నజ్జ్వలీరభింబ.

అదివిని నిజభుజామండలము నాలోకించుచు బాణు డెరిగె.

ఈవాక్యమునకు మూలము—

తీతాగ్నిద్యుం విోకయితుం స త్రి గతః.

ఆధనుస్సును (ఈశ్వరనిర్దిష్టమైన) చూడ బాణుడు అచ్చటికి (మిథిలకు) వెడలెనని యుండవలయు.

పుట ౧౧

దా:—(తనలో) ఓహో! విచిత్రము. భీమర యుగ్మముచే బల్లవించిన శాపవనము వందయుగ్మముచే ఫలించినది.

మూలము:—

అహో! ఘణాక్షరవ్యాఘో యదినం శ్రేమ రద్యయం ప్రతి మయోక్తం వందివ్యయం ప్రతి ఫలితంవం బ మూలము నెంత చక్కగా గ్రహించిరో చూడుడు.

మూలమునకు ననువాదమునకు నేమైన సంబంధమున్నదా? ఘణాక్షరవ్యాఘమున గానీతా తెలియకవదలివేసినారు.

(భీమరద్యయముంసూర్చి నేనాడినమాట నందిద్యయమును సూర్చి పలికినదిగానే పరిణమించినదే. ఇది ఘోరాక్షర వ్యాధియగుచు! అని యర్థముండవలయును. నుసిపురుగులు చెట్టును తొలుచుచుచును. దైవికముగ నందు గొన్ని యక్షరము లేర్పడును. అక్షరములను తొలుచుకలంపు ఆపురుగులకు లేదు. కాని అక్షరము లేర్పడినవి. అని వ్యాధియనున కర్థము. అటులనే దాల్పాధియనుచు తూడ నందిద్యయ మని యెఱుంగకయే భీమరద్యయమును సూర్చి యాడినమాట దైవికముగ నందిద్యయమునకే యవ్యయించినది.

పుటలు ౧౭-౧౮

(తొండరతో బడిక్రమించి శేఖరముజారుట నగ్గిన యించి కిగులుతో జూచుచున్నాడు)

మం:—చిత్తసంకులదిక శీర్షము క్రస్తన ముల్లుజూడ నేల యాలసింది యరుగుచుండె గాల విడియెల్ల నేనేగ పారకేరాననంబు నందుకొనుము.

పురు:—(తనలో) వినచే కలుగబడితి నా యేమి? ఘోరాక్షరమునవచ్చు శబ్దపాప్య మిది.

ఆకర్షకాశ్యమేదీ? ఈపద్యమున గలదా?మాలమున గలదు చూడుడు:—

అయేలంకేళిప్రస్త శేఖరాలోకకేన లే!
సమయో యాతి తత్తార్థం గృహణ పారకార్యకం||

పురుషుడు లంకేశుడని మంజీరకునికి తెలియదు. కాని తిరుచ్చురికిమైన శ్లోకమునందలి 'లంకేశ' అను నిక్షరసముగాయము చెవిని బడినంత మంజీరకుడు తన్నె తిగ నేతా అని పురుషుడు తొలుత భ్రమించెను. విచి ర్మించిన పిదప నతిడు తన్నెఱుగదనియు శబ్దపాప్యయ (అయే + అలం + కేళ... ..) ఘోరాక్షరవ్యాధిగత మనియు నిశ్చయించుకొనెను. అనువాదకు లాకర్షకాశ్యమును తమ పద్యమునందు తొన్వకాలక పోయిరి. శీర్షము క్రస్తనం-శీర్షముచే విడువబడిన ప్రజనుని దీని కర్థము. ప్రజము తనంశిటనే శీర్షమునండి జారినది కాని శీర్షము దానిని విడువలేదు.

పుట ౧౮-౨౦

మండి:—(నవ్వి) ఓయీ! దరానక! అస్థానమున శీర్షశ్చేదమయిన నీవు మంగళము గాదాడేమి?

(మూల:—స్థానేశీర్షశ్చేదవార్తాఽకిధనతో మంగళాయ ?

రావ:—మరేమి! ఔరా!

వరవిద్యాధరతరుణీ
కరకింబయము క్రమముకమనీయంబా
పారవరణమున రణమున
శిరోనిక ర్తనము శుభములేయదె నాకుకా

'స్థానముననైనచో శిరోనిక ర్తనము నీకు మంగళము సూర్పువా' అని యుండవలెను. లేనిచో మఱియి యను సమాధానవాక్యమున కర్థమేమి?

పుట ౨౧

అపుట నిది వీరజననీ
శ్రవణోచితముమరు నిందు రాజిలు నవర
త్సవితానంబున గల న
ర్ణవిధానమె తెలియజేయు రనులేయగతికా.

మూలము:—

తదిదం వీరనూకర్ణ నివేణోచిత మిత్యసా|
అంతకున్నగన్దీ రత్నానాం వర్ణమాలై న కంపతి||

వీరజననీశ్రవణోచిత మనునది సందిగార్థప్రతీతి కృత్తు. వీరజననిచే వినుటకు తగినదని యర్థమును. వీర జననియొక్క కర్ణముల నుండదగినదని యుండవలయును. నన, వితాన, రనులేయగతికా-అను వివి అమూలముల, పాదపూరజార్థములు.

పుట ౨౨

తా:—లంకేశ్వరుడు మిథిల కేతెంచెనని వినియుంటిని. మిథిలా వృత్తంతముంసూడబడింపుమనిమాన్యనంబువాఙ్మయెనది. కాన ముందుగ మిథిలాసమీపమున కేతెంచితిని.

మూలము:—ఆకర్ణికం హి మ యా మిథిలా మాగతో లంకేశ్వరఇతి. అతస్తద్విలోకనాయ ప్రథమ మహోఽఽగతి:

మిథిలా వృత్తాంతములగూడ బరికింపునుని యజ్ఞ
యనునదో అటు లంకేశ్వరుడువచ్చియున్నాడో, లేదో
అప్రస్తావనమేల? లంకేశ్వరుడు మిథిలేశ్వరులు బట్టి
తద్వర్తకార్థమై యిటుకు (మిథిలకు)వచ్చితివని యుండువలసి
వది, వినియుంటిని, - వింటిని అని యుండువదను.

పుట ౪౩

వామః—కారుకారు. ఇప్పుడొక మునిచంద్రు
రాకనిరీక్షించుచు బహిర్ముండవమున నివసించియుండెను.

ఇప్పుడు-నివసించియుండెను-అనుట సారబాటు.

పుట ౪౪

కుబ్జః—కర్మకర్త త్వముకలుఁగవుగా నీవు. బంధు
జనుల బరిచోసయొనర్చిన బాపము సంభరింపదు.

వామః—(వచ్చి) వీరు నీకు బంధుగులగుట యెట్లు?

కుబ్జః—ఇతనికి నిరువుగు కుమారులు. మనకు
నిరువుగు కుమారికలు గావున బంధుత్వము గల్గునని యూ
హించియుంటిని.

ఇటు 'సంబంధిజన' అనుమూలమునకు బంధుజన,
బంధుగులు అని అనువాదము. 'సంబంధిజన' అనగా
వియ్యంతులు అని అర్థముకాని బంధుగులు అనికాదు. సం
బంధిజనమునగా వియ్యంతులనుటకు ఉత్తరరామచరితము
నందలి యీక్రింది శ్లోకమును చూడుడు:—

సంబంధిచో వసిష్ఠాచీ నేవ తాత ప్రసాదర్పతి;
గౌతమశ్చ కేతానందో జనకానాం పురోగీతః.

ఆంధ్రకరణము:—(కళా ప్రశ్నార్థ తే. వేం. గావీడి)
రమణ మితంధ్రేగా రాంగిరసునిత్రుప్ర)
నీకేతానందు గులపురోహితుని గూడి
పూజసంబంధమున్నా గ ముదముదోలక
నమకు వియ్యంతులకు వసిష్ఠాదిములక.

ఇట్టి సంబంధమునేకదా కుబ్జుకుని సమాధాన
వాక్యము నిరూపించుచున్నది.

పుట ౪౫

(సమీపించి) మహాభాగ! పకలసంపల్లతాప్ర
రోహణూతరా రామంబున నీకిదే ప్రణామము.

మూలము:—అయం తే సమీపితసంపల్లతా
కుకుమోద్ధమా రామః ప్రణామః.

సమీపిత.....రామః అనునది ప్రణామము
నకు విశేషణము. కాని 'తే' అనువానికి గాదు. సమీపిత
సంపదలగుడి లలిలకుమమోద్ధమమున కారామమువంటిది
ప్రణామము. నీ ప్రణామముచే అభిలషితము లన్నియు
వెరవేయవని భావము.

భవదువారపదాంబుజ ద్వంద్వసంధ
సంబు వాకెట్టి కామూహలంబు గూర్చు
.....
.....

'మఖపాతుని' అను మూలమునకు 'కామూహ
లంబు గూర్చు' అని తెలిసింపు. మఖము, కామూహలము
పర్యాఘాటములా? అట్లే పుటకు గానరాదు.

పుట ౪౬

విశ్వా:—కేతానందా! రాజహంపలని నిజము
బర్హితిరి.

మూలము:—అంగిరస! ఉచితమాత్మ రాజహంసా
ఇతి.

అత్త యతునది మధ్యనుత్తరుజుపహంపలన నను
కొనిరి కాబోలు. పారబాటు. అత్త అనునది మధ్యను
పురుషైకవిదనము. బహంపలము గౌరవార్థమున్ను
కేతానందా! అను వాత్సల్యసంబోధన ముద్దుపడుచున్నది.

పుట ౪౭

తనరుచిని జంపకోర్చులతితి జయించి,
కనక నీలోహలోజ్జ్వలకాంతిదనరి,
పకలనేత్రాభి రామలక్ష్మణము లెందు,
గల్లు లక్ష్మణులక్ష్మణాగ్రాలు నీరు.

ఇటు జయిం, తనరి అదిక్పావములకు కమాపక
శ్రీమయేదీ?

పుట ౪౮

రామచంద్రుడే నిరూపింపబడుగాక!
మూలము:—రామచంద్ర ఏవ ఆదిశ్శ్లోతామ్.
'ఆదిశ్శ్లోతామ్' అన్న నిరూపింపబడుటయటు. వింతగ
మన్నది. ఆజ్ఞాపింపబడుగాక అని యుండవలయు. అదే

కాశము నెఱుంగక అనువాదకు లుత్తర తమ యర్థమునే వాడిరి. చూడుడు మరొకవాక్యము విదేవులుచుందు.

అట్లయిన నెఱుంగనివాని వలె దుగ్ధములుండగు రామభద్రుని శీంకరశీరాసవసహనయనంబునకై నిరూపించుచుంటివేమి?

ఇచటను మూలమున 'అనిశిషి' అని కలదు.

పుట ౫౬-౫౭

హితుడవు గాన చెప్పెదనిదే శృగురాను పరశ్వధంబు వాఁడ్రువనమరల్చిపూడి యుపశ్రియము గన్వితోసంగువాడని, క్కరితమున నీవెచ్చి శివకార్యకథార్యహోర్విలాసధీరతిగమపించునట్లు తెదురంబడి ధారజలంబులిడుచు.

'ధూర్జటిధమర్ధారేణువోప్ప-పవో జామాతుః పురతః' అని మూలమునందుండే వీరు జామాత్మపదమునుదలి తక్కిన దానిని 'ఎదురంబడి క్రియకుని కేవలముగా'ని శివకార్యకథార్యహోర్విలాసధీరతిగనిపించునట్లు అని తెలిసింది. అట్టి ధీరతయే గమపించుచో నికధారాజలము విడువనేల? శివకార్యకథాను సందబాలు భుజుక్రమము గల్గి యల్లునియేదుట అని యుండవలెను.

పుట ౫౮

హరిమేల్కొల్పి యశేషవీరభుజకౌర్వం తెల్లజోళొట్టిది, క్కరికల్లాంచుకంపమాపి కమరాగ్రణ్యంబుంబడెనని, ర్భరకల్పాంకితునధ్వనిం తెనకి యార్జ్యశ్లాఘుగంధరమా, కరకృష్టత్రిపురారికార్యకవిధింగధ్వానమేపారెడిన్.

ఎందరి యగ్రణ్యశ్లాఘ మేన్యాకరణము చేసాధ్వమో! మూలమునగల కృష్ణమౌళిశ్లాఘసారస్యము అనువాదముదలి కృష్ణశ్లాఘున ఘాయమైనది.

పుట ౬౪

.....యు ర్వర రఘువంశీమంతయు నవారణము స్ఫురధారమునదే. మూలముందలి శీఘ్రప్రమునకు 'శర' యని తెనిగింతు. శీఘ్రశబ్ద మాయుధసామాన్యవాచకము. పురురామునకు పరశువు ఆయుధము కలదు గాని శరము లేదు.

పుట ౬౭

గంధరసలిప్తమగు శిలీముఖంబు. 'చందనదిగంధారాచరి' అని మూలము. వాసవాపరముగ గంధశిబ్బమువాడుట కలదే కాని చందనపరముగ వాడుట లేదు; 'గంధో' గంధక అమోదే లేకే సంబంధగర్వయోః' అనిఅమరము.

పుట ౮౭

ఏమి! ఎఱుంగకయే రఘురాజుల యాధిపత్యమున నుంటివా?

మూలము:—

'అయి! కథమకానతీత రసేరఘురాజామాధిపత్యం?' ఎంత చక్కగ గ్రహించికో చూడుడు మూలార్థమును. ఏమి! రఘురాజుల యాధిపత్యము నెఱుంగకయే యుంటివా! అని యుండవలయును.

పుట ౮౮

రావరానుజనిజనాసికా విముక్తరక్తపలిప్త నిశితధారాకరాళమగు కృపాణంబు కఠినదైత్యగళవిగళదప్రపంచంబు గ్రోలంగ నభిలషించు.

ఇటు ఆకారాంతముగ నుండవలసిన రావరానుజాశ్లేప మకారాంతమయినది. నిజశ్లేప మస్థానప్రయుక్తము. 'నిజ' అనగా తన అని అర్థము. ఇక అప్రపంచంబుగ్రోలంగ నభిలషించుట యట. వింతగనున్నది. మూలమున జామాత్మమాచకముగ 'కర్దమస్థులం' అను విశేషణము కలదు. దానికెట్టి యర్థమును కల్పించిరి. విగళదప్రపంచంబు, కంఠమునుండి ప్రవించుటయే పంకరూపమున ప్రవించుట (విగళతో=కారుమన్ను). ఇకమూలమును చూడుడు. "ఉత్కంఠలే కఠిసరాక్షసకంఠజానాం పాపాయ కర్దమస్థుజా మస్థుకాం కృపాణా."'

పుట ౧౦౩

కోపమొదనంగ నిస్వనచ్ఛాపుడెగురు బోర కాడిరింప నక్షకుమారు డరిగె.

మూలము:—త క్షమ్ముఖంప్రచలిత స్వయ మత్తనామా, నన్వేష రాక్షసకలేః కుపితే కుమారా.

అరిగ—ప్రచలిత = అరుగునున్నదని మూలము.
పరమావకాలమునకు కలదు దీని భూతకాలమునే వాడు
యందు (సామ్రాజ్యే నమసేవ్యతాం తరుతలం చందాంకు
దృష్ట్యాంభలేః ఉజ్జ్వలంభలేః ఉదయించె. పుట ౯౬). ప్రచ
లితః అను పాశమునుగూడ 'ఏష ప్రచలితః = ఇదిగో
బటలుదేరుదున్నాడు' అని పరమావర్థమే కాని
భూతార్థము కాదు.

పుట ౧౦౩

గాఢదర్శనముని దళకంఠు గలది
మధువనంబున విచ్చు మధువులూని
వచ్చె మాటలి భవదంఘ్రివారిజముల
జూడ నీలాంగచారులతోడ గూడ.

ప్రథమపాదమునకు మూలము:—

దర్శనార్థతం దధిముఖం తరసా నివీడ్య.

ఇందలి దధిముఖపదమును దళముఖయని చదువు
కొని బ్రహ్మసి వ్రాసినట్లు తోచుచున్నది. లేకున్నచో
దళకంఠుగలది యనున దట్లు సరిపడును? దళకంఠుఃకును
చూరుతికిది లంకయందేదైన సంఘర్షణము కలిగినదా?
లేదు. జరిగినదంతయు తివ్యస్థలంతోనే. లంకనుండి ముఠలి
వచ్చి తనపహచరణతో సంతోషాలిరేకంబున మధువన
మందు విచ్చలవిడి సంచరింప బూనుటయు, వారింపరిచ్చిన
తత్సాధులగు దధిముఖునితో కొంత సంఘర్షణ కలిగినది.
కనుక నిటు దధిముఖు దనుటయే యొప్పు.

పుట ౧౦౪

ఉత్తరదళ నిదియేమి? సముద్రతీరము నందలి
తీరమాలతయందె మింద్రధనుస్సుహాసముం బోలి గగన
మును గవీశవర్ణ ముగా తేయుచున్నది.

మూలము:—(నిలకోక్త్య) కిమిద ముత్తిరేణ తరంగ
మాలిన మనుతమాలవంద మాఖండల ధనుస్సుహాసాను
కారి కవీశయతి గగనతలమ్.

'కిమిదముత్తిరేణ' అనుననొక వాక్యము కాదు.
సముద్రమున కుత్తరమున తీరమాలవందమునకు వెనుక నా
ఖండలధనుస్సుహాసానుకారియై గగనతలమును గవీశవర్ణము
గలదిగా తేయుచున్నదిదియేమి! అని యర్థము.

ఇట్టి పెన్నియేని గలవు. ఇట్టివానిని ద్వితీయ
ముద్రణమున సవరించి, ముమ్మందు రచింపబోవు గ్రంథ
ములం దిట్టి వివిధ్యులకు తావివ్వకుండురని నెఱుంగ.

పుస్తకము వలయువాఁ:—

రాజాభుజంగరాయ ప్రచురణాలయము.

ఏలూరు, బెన్టుగోదావరికిల్లా అనివ్రాయవలెను.

'రమ్యా'

సంగీత పార్వతీపరిణయము.

భట్టభాగవతాచారి సంస్కృతమున భరియించిన
పార్వతీపరిణయమున కిది అనువాదమని అనువాదకులు
క్రీసత్యవోలు రాధామాధవరావుగారు పీఠికయందు
వ్రాసివారు. 'ఇందలి వృత్తానుబంధ పాత్రీ మట్లనలె
రాదుటకు సంగీతస్వరములు వేసియుంటిని' అని గ్రంథ
మున ఁట్లు కావించి గ్రంథము పేరన కదిలిన 'సంగీత'
పదమునకు పార్థక్యమును గలిగించివారు. ఇది అనువాద
గ్రంథమగుటచే నిందు చూడవలసినది మూలానువాదముల
సామ్యము. అనువాదము మూలమునందలి యెల్ల పాఠ
స్వములను కన్నులకుగట్టినట్లు చూపునదిగ నందవలెను.
లేకున్న నది నిచ్చుయోజక మగుటతో పోనక 'తాచెడ్డ
కోతి నవమెల్ల చెరచె' నన్నట్లు మూలమునకును కొంతను
తెచ్చి పెట్టును. కావున ననువాదకులు తమరచనమున
కాధారమయిన మూలమును పర్యథాపోలనట్లు లేదు అను
వాదమును కాపాడుకొనవలయును. ఇంతయే వారిపని.
ఈమాత్రపుమనిని ఈసంగీతపార్వతీపరిణయము అనువాద
మున క్రీరాధామాధవరావుగారు ఎట్లు నిర్వహించికో
చూడవలెను: మూలమున నాందీకోకము:

ఆదా ప్రేమకమయితా పారముఖ

వ్యాపారలోలా కన్తె

ర్యిదాభారవిఘ్నార్తితా ముఖరితా

ధూమేద్రమవ్యాజితః;

పక్ష్యః సమ్మిలితా దృశా సరధిని

వ్యావర్తనవ్యాకూల

పార్వత్యాః పరిణీతమంగళవిధా
దృష్టిశ్చివాయాఽస్తుతః.

అనువాదము:—

అదిని ప్రేమచేతనకుపై పొరునిం
గవలాలమై మదో
స్వాదధరారాతిఘోర్ణితము
నై పొగయన్నిమమిరితంబునై
పాద్యకీర్తక బలీక్షణల
సద్గతి సంధ్రమమై కుభాప్తిమే
లీదగు పార్వతీపరిణ
యోక్షణమయ్యోదమమ్మః ప్రోవుతకా.

వాంఛితుగు నీ మూలశ్లోకమున ఆశీర్వాదము నిర్దేశములు
రెండవ గలవు. శివపార్వత్యులు పెండ్లి పట్టబడయి కూర్చు
నండి నామాదికార్యముల నాచరించుచున్న సమయ
మున పార్వతి శివునిపై ప్రసరింపజేయుచున్న ప్రేమ
దృష్టి యిందు విగ్నితమయినది. శ్లోకార్థము చూడుడు:—

‘(శివునియొద్దలి) అనురాగముచే రంజితమయినది
(కావున) తొలుత వెల్లుగా శివునిమోమున ప్రసరించుట
యం దానకమయినది, (తరువాతి) సిగ్గు పెంపున తిరు
గుడువడుచున్నది. (కావున) పొగనిక్కెనను వెపమున
మూతపడినది, (పదపడి) మగని (శివుని) మాపుతో కలి
సివది (మనల పార్వతి శివునియొద్దినది, అప్పుడే సరిగా
శివుడును పార్వతిని యాచెను. అప్పుడు ఇద్దరియొప్పులు
కలిపినవి. అందువలన పార్వతిని మరల సిగ్గు పై కొన్నది)
కావున వేగరపొటున వెనుకకు మరలొకొనుటయందు
కలతవెండినది యది వివాహయోగకార్యమునందలి పార్వ
తిదృష్టి మీకు కుభమునోపకరణకా!’ అని.

— ఇప్పుడు మూలానువాదములకు గల పాద్యకీర్తము
పాఠకులకు కరలీలానుబంధము.

మూలము:

దక్షాల్ల బధముద్గవా తివసు కిం
త్విక్వా పత్రిక్రోహిణం
వాతా సంప్రతి శైలరాజసమశే
గారితి దాహయతీ;

ఏవాం యోజయితుం పారేణ హిమవ
త్సాకా తప స్తవ్యతా
కార్యం భావి సమాకలయ్య మరుతా
మద్య ప్రవర్తమాహే.

అం. ౧.

అను:

ముందుగ దక్షభూపతికి
పుత్రికయై జనియించి యిప్పుకిం
పొందగ శైలరాజానకుఁ
బుట్టెను గౌరియనంగ వామె నా
నందముగా మహాతప మె
వర్చుచు నుండు మహాకుఁ గూర్పుఁగా
అందుల కేగుచుంటి దివి
జావరిశోర్క ఫలింపజేయఁగదా.

మూలమునగల దాహయతీ దక్షునిపరిత్యజించుటకుగల
కారణము మాటయేలేదు. మలీయు ముందుగ, ఒందగ,
అందముగా, అందులకు-ఇది ప్రాసోపము ప్రవేశించినవి.
మూలము:

పారదః తథా దేవకార్యాయ ప్రస్థితం కర్తవ్యం
తిరస్కరిత్యా విద్యయా ఛన్న సుత్రత్య వృత్తాంతజిహ్వా
సయాఽహం త్వన్ని దేకా దవ్యపరమ్. అం. 3.

దీనికి భావము: ‘తిరస్కరిణీ విద్యాప్రభావమున
మరుగుపడినవాడనయి అచటివృత్తాంతపులుగుగోరి నీయా
నతిమేరకు అట్లు దేవకార్యముకొఱచు తరలివ మదమని
వెంటింపితిని’.

అనువాదమును చూడుడు:

“మహేంద్రా! అపు డటుల దేవకార్యములుకై
బయలుదేరిన మమ్మనుని గూర్చి యంతర్ధానకేరీరంబు
విహించినవాడనై యచ్చటి వృత్తాంతమంతయుఁ దెలియఁ
గోరి నీయపుమితీప్రకార మున్నట్లు సంపరించితిని.”
మూలమునందలి పదములకు అర్థము తెలిసికొనబాల
మిచే నచ్చిన ముప్పిట్లు కావవగుట.

మూలము:—

అథాయ చందనతరూ నుత్తమవద్యా సరంగ మాలింగ్య
అదాయ కమలసౌరభ మంకురితో మలయశైలపవనానః
అం. 3.

అను:—

లలితపుష్పితచందనలతలనంటి
సతతనిర్మలజలమున స్నానమాడి
పద్మములగలసారభరితముఁదాల్చి
మందముగ వీరె మలయాద్రిమాడురెంబు.

ఇటు మూలమున 'పుష్పితాగారి చందనతరువు
అనువాదమున పుష్పిత అయినది. చందనవృక్షములు
పుష్పించుట కవిసమయముగారు: చూడుడు.

నసూలే మాలతీపువ్వుం
ఫలంపువ్వుచందనే;
అశోకేచ ఫలం శోభిత్వాన్
ధ్యానే కృష్ణాన్యపక్షయోః;
కామిధంశేషు కుందానాం
కుట్టరేషుచరక్తతా;
ప్రియంగుపుష్పే పితకెన్
సతాజమకురదీషు;

న రికిత్త్యం దివా నీలో
త్పలానాంన వికాసితా;
శేఫాలీకుసుమే శ్రంశం
నర్తయేన్న సదవ్యయః.

—కవికల్పలత, శబ్దప్రజ్ఞానము, మూడవకుసుమము.

పై శ్లోకములక్రింద గీతగల భాగముల దిలకించిన
చందనము పుష్పించునట్లు పల్లించుట కవిసమయముకాదని
తేలుచుండగలదు. కవిసమయముమాట యటుండ మూలమున
లేనిదానిని అనువాదమున గూర్చుట ఏల? చూడుదు:—
వికటవ అంకమున—

మూలము:
అశోకాగారి కుండకుట్టల మాయతాత్మ్య
మతోపకాశ మభివాంఛతి సునిరోద్ధమః;
అప్యస్త్రీనా స్థివరాం వివరయేత్సలన్న
తస్య సముల్లసతి కాచన రోమరేఖా.

అని బాగవతి గారియావప్రహేళికానామమున
కర్తవ్యముగా తండ్రిమాతరుని కర్తవ్యములు అనభ్యయి
కాశోలు అనువాదములు

వినుము ముఖారవింద మతి
వేమకగాఁ నవరాజుమండగాఁ
గనులను నల్లగల్వ లనఁ
గాఁదగుచున్ వికసించుమండగా
వివరముతోడ యోసవము
వృద్ధిని బొందగఁ తండ్రియ్యాడుతోన్
దవరుచుండె నింక నున.
పై నవకుమారిక గౌరి చూడుమా!

అని అనువదించి బాగవతికి సభ్యతను సమహర్షి ఇచ్చుట
తరువును పుష్పితముగా జేసినారు. ఇది యుచితమా?

మూలము: వారిదా:—
లేన పురాణే ర్మయనానిలేన మదనః
కేభతాం నీతిః. అం. 3.

అనువాదము: పురోదాశనతము బొందింపు దేను.

మూలము:
మహేంద్రః (విరోధ్య)
సంచారీణేన వల్లీ
విద్యుల్లతీన చాపలోక్మతా;
మోహనకళేమూర్తా
కావ్యదియం కమలపత్రాక్షి.

(విరూప) రంభాశ్రియస్య. అం. 3.

అను:
గతినివాసితిగదా పుష్పలికియేమే
స్థిరతిజెందిన యామించుతీవర్యేమే
లలితతనవును గోను మోహకళికయేమే
కాదు కనవిదు నిది యొక కమలశ్రీతి.

(బాగుగాజూచి) ఆలో! ఇదిగో ఇది రంభికా
శోలును!

పై మూలానువాదముల క్రింద గీతలుగల భాగ
ములను పరిశీలించవగును.

మూలము:
విజయా. సఖి, జయే, యథా మనస్థపదాపాపరుష
హృదయో నిమగ్న-చగతాయాః ప్రభుం విదర్శయేధుతిః

పరమేశ్వరోయదా ఆర్ద్రాస్పదయో భవిష్యతి తదాభయం
దర్శయిష్యతి. అం. ౪.

అను :
సఖీ, జయా; అపు డట్లు మమ్మీనుది భంగంబు
గావించి పరుషహృదయంబు కరుణారహితంబు
మందుగా జూడబడిన యా పరమేశ్వరు డెట్లుది విరహ
వేనచే మరల మదనానలదగ్గహృదయంబునో యప్పుడే
సరించును.

ఇచ్చటను మూలానువాదముల కింద గీతలు గల
భాగములకు పరిశీలించవలెను.

మూలము : జయా : (ప్రాకృతమునకు చాడు)
యంకిల భగంతి వేదా
నిత్యయువాశం పురాణపురుషంక,
యః కిల భారయతి నిత్య
మిశ్వరశిష్టం చంద్రలేఖాంక. అం. ౪.

*ను:
ఎన్నగా మురాణపురుషు
నెవనిగాంచి నిత్యముకా
విన్నవయమవా డటంచు
వినుతినీయు వేదముల్
అన్ని వేళలకా మధాః
రాధముకా ధరించియుకా
సత్సరింప నీకుడనెను
శిష్టమొందు నాతడే.

ఏపాటి సంస్కృతజ్ఞానము గలవారయిన మలభ
ముగ ఆర్థముచేసికొనగల పై మూలశ్లోకమునకు ఆర్థ
మును చెలిసికొనబాలనివారు మహాకవికృతమును నీవాట
కమును, అనువదింపబూనుట పరమసాహసము.
ఇట్టిదీ యింకను కావలసివచ్చి కలవు. కాని పెంచుట
యెవ్వము లేను. ఆసలు ఇట్టిగ్రంథముల కింత చేప్పవలసిన
యింపదర మే కనుపడదు. *వాచ్యమనునది నిరపకరింపని

గ్రంథములు! అని చెప్పి యూరభున్న చాలు. అంత
మాత్రమున వీని నిష్ప్రయోజకత్వము పాఠకులు విశ్వసింప
లేమాయని యామాత్రము వ్రాయుట. ఇంగ్లీషాక అను
వాదకులు కవులు, గ్రంథకర్తలునని ప్రఖ్యాతిని చెందిన
వారు. అనువాదవిధానవర్గవ మంతతో తీరినది. కవితా
సారస్థమునకు ఇంచుదాహృతము లయిన పద్యములే
ప్రమాణములు కాగలవని సహృదయులకు వేఱుగ చెప్ప
బరిలేదు.

—భారతి.

అంటరానివా రెవరు ?

గ్రంథకర్త:—జాలా రంగస్వామిగారు. ౨౦ వే
టిల, వీరు కాగితాలు, కాణ్ పైజా, కాగితపుత్రులందు.
గాడిం పం. వెల ౦-౨-౦.

ఇదొకచిన్న పద్యపుస్తకం. అంటరానివాళ్లు లేక
చెప్పరానివాళ్లు అనబడే ఆదిహంద్రులయొక్క పూర్వ
స్థితి, ప్రస్తుతిస్థితి ఈవిన్న పుస్తకంలో వర్ణించబడ్డాయి.
వాళ్ల పూర్వస్థితి * పంచమల చరిత్రలో చారిత్రకంగా
లెలుపుబడింది. అగ్రవాతులవాళ్లు ఆదిహంద్రహాదర్శ
నంత హాసంచేసింది, అవ్యాయం చేసింది, యెంతవీచం
గా యాస్తాన్నది యిందులో విశదంగా వర్ణించబడ్డాయి.
ఈవిధవలెంతో జారిపుట్టివున్నాయి.

అగ్రవాతులవాళ్లు మరెంతవెట్టి యెలాంటి
దుర్మార్గాలు చేస్తున్నారో! రిక్కినవాతుల కంతో
ఉపయోగంగాను, ఉపకారంగాను వుండేటటువంటి
మాలమాదిగలను సాంఘికబహిష్కారంచేత అన్నవస్త్ర
హీనంచేత నాశనం చేస్తున్నారు. అగ్రవాతుల కృత
ఘ్నత యేమని చెప్పవచ్చు!

గాంధీమహాత్ముడు 'హిందూ'లో ౧౮-౯-౩౦
లేదీరి రాసిన 'అస్పృశ్యత' శ్లోకాల్ "...అన్ని ఆత్మలు
ఒకేజ్యోతియొక్క మెరుపులు కనుక ఎవ్వడూమాడా
అస్పృశ్యుడు కాదు. మహాత్ముల్ని అస్పృశ్యులుగా జూడ

* కేంద్రీకెల 'భారతి' విమర్శలలో చూడండి.

డం యెంతో తప్పు.....స్నానంచేసినా, శుభ్రమైన నువ్వులు కట్టుకున్నా, గీత చదివినా, పెద్దపెద్ద పుణ్యో గాలుచేసినా, భంజాలు, చమరులు పుట్టుకదగ్గరనుంచి అస్పృశ్యులుగా జాడబడుతున్నాను. ఇది మరేం కాదు. ధ్వంసం చేసివేయవలసిన విచారం. అస్పృశ్యత హిందూ మతాని కంటుకున్న ఒక తినివేసే పాపపు మాధ్యం. దీనిని వాళిసంచెయ్యడమే ప్రతిహిందువుడి యొక్క పరమ ధర్మం. మనం అస్పృశ్యులతో పూరికే స్నేహించెయ్యడం కాకుండా జీవితమంతామూడా మనం మనల తెల్లప్రే మించుకుంటామో అలాగ ప్రేమించాలి....." అని రాసేడు. గాంధీమహాత్ముని మాటలు మనకు వేదవాక్కులు. అవత్యాయరణీ మాటలు.

శైలి: సరళంగాను అసరళంగానువుంది. మనస్సుకు నువ్వుకు సేబట్టా రాయబడింది. ఆఖరును తాగుడును నురించి రెండు తీవ్రమైన పాటలు వ్నాయి.

సలహావారు:—జాలా రంగస్వామి, కంచాల చెరువుపేట, రాజమండ్రి—అని రాయాలి. టి. కా.

ప్రేమలేఖలు

గ్రంథకర్త:—టి. జి. వరసింహాచార్యులుగారు. గుంటు పేటకు. పీఠికాగీతాలు; కాగితపు లైను, ౧౯౯౭౯. ౧౯౩౦ జులై ౧-౧౦.

ఇదొక విషాదవిషయక గ్రంథం. ప్రభాకరామకృత చల్లులయొక్క "ప్రణయభగ్న శీవితాం" ఇందులో చిత్రించబడ్డాయి. గ్రంథరూపం లేఖలు. ప్రాథమిక అమృతవల్లి తన వివాహానికిముందు మేనత్తకాదుకైన ప్రభాకరానికి తన ప్రేమను నురించి తెలిపుతుంది. ప్రభాకరుడు వీడవాడని నిర్ణయించి, మీదు మీక్కిలీ మేనరికం చేయకుండాదని అమృతవల్లి తల్లిదండ్రులు అమృత వల్లిని భవంతుడు, విద్యావంతుడు, యాపనీ అయిన మరొకడికిచ్చి పెళ్లి చెయ్యాలనుకుంటారు. ప్రేమ కేవలం భవం, విద్య, యాపం, వీటిమీద ఆధారపడలేదు. ప్రేమగులకు మనస్సుల కలయికే ముఖ్యం. అమృతవల్లి

తన అభిప్రాయాన్ని తెలిపి తల్లిదండ్రులకు చెప్పలేక పోయింది. ఎలాగ చెప్తుంది? పెళ్లివిషయాల్లో తల్లిదండ్రులు విద్వలమనస్సెరిగి చెయ్యాలి. లేక విద్వలకే వాటిని విడిచిపెట్టేయ్యాలి. మొదటి దశాధ్యం కనక రెండోదశ తి నవలందిస్తేనే మంచిది.

తల్లి మాట చాలాకే అమృతవల్లి మరొకటి పెళ్లి చేసుకుంది. కాని నూతనభర్తమీద అనురాగ మెలా తెచ్చుకోడం. తన అనురాగమంతా మొట్టమొదటే ప్రభాకరుకి కిచ్చేసింది. ఇలాంటి సిరిలో జీవితం విషాదం కాక మానుకుందా! పోనీ, అప్పటికైతే అమృతవల్లి తన నూతనభర్తను విడిచిపెట్టి తన ప్రియజ్ఞ మల్లా పెళ్లి చేసుకుందామంటే సంఘం పూరుకుంటుందా? ఎటువంటి దుష్కార్యాలకైతే సంఘం వొప్పుకుంటుంది కాని పాత ఆచారాలను మట్టుకు మారనియ్యదు. ప్రభాకరామకృతచల్లు మరణం చూసేయినా సంఘం ఆచారాలను సంస్కరించుకుంటే మంచిది.

ఈలేఖల్లో మరొక విచిత్రవిషయ ముంది. లలిత అనే మరొక ఆమెకుడ ప్రభాకరుణ్ణి ప్రేమిస్తుంది. తన దౌర్భాగ్యాన్ని తెక్కచేయకుండా ఆమె చూపించిన త్యాగం అమృతం.

ఈగ్రంథ మధ్యకమై. సాంఘికదుర్మార్గాలు బాగా వెల్లడిచేయబడ్డాయి. గ్రంథకర్త మనస్సుకు గాక నృపయానికి కలమిచ్చి రాసేడో అన్నట్లుగా మనస్సుకు కరిగిస్తూంది ఈ రచన. ఉద్రేకం, మానవస్వభావం, విషాదం చాలాసహజంగా చిత్రించబడ్డాయి. సాంఘికదుర్మార్గాలు వాళిసంకావాలంటే యిలాంటి గ్రంథాలే అవసరం.

గ్రంథకర్త యెంతో ఆకర్షణకరంగావుంది. పోషణలో కళంకం లేదు. గ్రంథకర్తమూడా మొదటినుంచి వివరకు మనలాగే కొత్తపాతకు దవదం వల్లకాని, లేక పోతే గ్రంథకర్తయొక్క లేఖాంతిస్మరణలు లేఖలకనవ సరం, నిమ్మియోజనమని చెప్పవలసివచ్చేది.

శైలి:—భాష గుల్ఫం. శైలిలో సమానగుణం లేదు. ఒకమాటు గ్రాంథికంలోను మరొకమాటు వ్యాస

పోరికంలోను యిట్లంపచ్చివేట్లుగా రాయబడింది. ఇది పెద్దలోటు.

వలయువారు:—మూర్తి లుక్ డిహ్, ౧౭౩ మింట్ ప్రిట, మదరాసు, అని రాయాలి. టి. కా.

భానుమతి

గ్రంథకర్త:—యం. వి. పాపన్న సుప్రగారు. ౩౩౦ పేజీలు, పదుకాగితాలు, కాగితపు బైండు. డెమ్మిపైజ. ౧౭౩౧. వెల రు ౧-౮-౧.

ఇదొక సాంఘికకవల. 'ఉత్తమానభారతి'దేశము నకు వలయు మార్పులకెల్ల విశదీకరించి ప్రాతపద్ధతులెట్లు వర్తితములో చక్కగా నిరూపించబడిందని ఉపోద్ఘాత కర్త రాసేడు. ఈవాక్యం కొంత నిజమే. కథలో ప్రాథమి వాహాలు ధ్యాయంవరాలు మొదలైన వైవాహికసంస్కారాలు మాత్రం కొన్ని వున్నాయి. మనసంఘం లోవున్న న్యూనవాలు చాలామట్టుకు ఖండించబడ్డాయి. గ్రంథకర్త యొక్క ఉద్దేశం గ్రంథంలో విశేష ముప్రకాశించింది.

కథాకల్పంలో చాలాసేర్పు కనబడుతుంది. ఇది స్పష్టం దట్టంగా వుంది. కాని కథలంతా విపరీతపుట నలలో నిండి (Melodromatic) అసహజంగా వుంది. ఇది సినిమా కథల నమకరించడంవల్ల కలిగిన ప్రమాద మేమో; సినిమా కథల్లోనే యిలాంటి విపరీతపుటనలు పొచ్చు.

పాత్రపోషణ బాగావుంది. ఏపాత్రకూడా తన స్వభావాన్ని విడిచి వ్రలించలేదు.

గ్రంథకర్తలో మరికొన్ని లోటుకనబడుతున్నాయి. గ్రంథకర్త అనేక విషయాలను పాత్రలచేగాక తనేచెప్పి వేసి రచాన్ని తగ్గించివేసేడు. ఈతక్మైన పుషన్యాసాలన్నీ వున్నాయి. ఉదా:—పేజీలు ౧౦, ౭౫, ౯౪ మొదలైనవి. పాత్రయొక్క కీలాలు మనం కథావిషయాల్లోంచి గ్రహించాలి. అలాగుగాక గ్రంథకర్త పాత్రల యొక్క గుణగుణాలను బాధితగా యిచ్చివేసేడు.

కథాకల్పంలోతప్ప తక్కిన విషయాల్లో విశేష ప్రజ్ఞ కావరాకుండావుంది. సంభాషణలు, మనఃప్రవృత్తుల చిత్రణ, భావన, మోసం మొదలైనవి సామాన్యంగా వున్నాయి. విశేష ప్రజ్ఞామానకాలుగా లేవు.

కవి:—గ్రాంథికం, నిర్దుష్టంగాదు. పదశం.

వలయువారు:—గ్రంథకర్త కేర మదనపల్లికి రాయాలి. టి. కా.

HIGHWAYS IN ASTROLOGY

(ప్రావేష్ ఇన్ ఎస్ట్రాలజీ)

గ్రంథకర్త: కుంభ. శ్వేతారణ్యాశ్రమము, బృందావన పీఠి, మైలాపూరు, మద్రాసు.

క్రాసు ౪౩ పుటలు. ౮ పరిశీప్తములతో ౯౦ పుటలు.

ఇది ఒక ముచ్చటైన బారికగ్రంథము. భారతీయ కిద్ధాంతముల ననుసరించినది. చిన్న చిన్న ప్రకరణ మాలలో సులభముగా మనసునకు పట్టు నట్లు బారిక భాగమున ముఖ్యమైన విషయములు కడు రహస్యముగ సాంధుపఱచివారు గ్రంథకర్త.

ఇందలి గవనాపద్ధతియే క్రొత్తగ మన్నది. కేసలము కాస్త్రగ్రంథముల తిథితములను పోకడలే కాక స్వానుభవమును కూరిచి నూతన దృక్పథముతో కాస్త్రము తెల్లమునకంట పరిశీలింప యత్నించుచు, కాస్త్రమునకు తత్ప్రయోజనముతో సామరస్యము కదిల్చి చూప పశ్చియత్నము చేసేవారు గంథకర్త. భూమి యిప్పటి పరిణామమున చంద్రుడు, శుక్రుడు, బుధుడు, కుజుడు, గురుడు, శని యిహో భాగమును చాలప్రభావము సూపుచున్నవనియు, రాశోవు ఓలకువర్సరములలో శనిదోర్వభాగము, హెర్షెల్, నెప్ట్యూన్—వీని ప్రభావము ఎక్కువగా తగులననియు వీరిభావన. హెర్షెల్, నెప్ట్యూన్ (ఇంద్రుడు), యురేనస్ (వరుణుడు) గ్రహములు పాశ్చాత్యులు గణించునది. వీని ప్రభావము లిప్పుడంత విస్ఫుటముగ లెక్కకు రాకున్నవని వీరి అభిప్రాయము.

అసలు తోయ్యితిగ్గోళముల ప్రభావము అనివార్యము కాదనియు, బాతకరీత్యా తెలిసికొన్న భవిష్యత్తు సహా మానసికపరిణామము విశోధమున మారగలదనియు, అందులపనే ధూతియు సరిగా చెప్పట సులభమే యైనను భవిష్యత్తు కిరుదుగా తిప్పుచుండు నను అభిప్రాయము కాస్త్రమునకు కేవలము విరూధమని భావింప వక్కఱలేదనియు వీరు నూచించిరి. గ్రహజపకాంత్యాదికముచే భావ్యవర్ధములు వారించుకొనట, అనగా గ్రహప్రభావములకు విరుగుదు నొడ్డుట, మన కాస్త్రమునను నిరసకాశము గాదు. కాని యెట్టి చునోచలముకై నను దైవబలము ప్రతికూలముగ నుండగల్గుటయును, అనకూలము గనున్నచో అదియు తొలుత బాతకముతోనే గడువ వచ్చుటయు సామాన్యముగ అనుభూతి మయ్యోగిని.

రాజయోగ, ధనయోగ, జ్ఞానయోగములక్రింద మానవజీవితము నంపను మొత్తముమీద విభజించుకొని ఫలములు పఠింపసాగిరి వీరు. వీనిని బట్టి గ్రహములయ, రాసులయ, భావములయ, ఏత్రక, వివిధ సంస్కరణములగు ఫలములను, సంగ్రహాఫీకి తిప్పకుండ వివరముగ ముచ్చటించుచు వచ్చిరి.

వివర ౮ పరిశిష్టములలో కొన్ని సాంకేతిక విశేషములు, అనుభూతిబాతకవిశ్వాస విశేషాదికము మున్నగునవి కూర్చిరి. కాని యిందు వీరు నూచించిన దశివర్ణము గూర్చి వివరణ మియలేదు. మూలత్రికోణ ప్రాముఖ్యమును చెప్పలేదు. గ్రహముల పరస్పరమిత్రత్వశత్రుత్వాదికమును వివరింప లేదు. ఇందు అశిమితత్వ, అభిశత్రుత్వ, సమత్వాదులు సంయోగ విశేషమున ఏర్పడునాయె. సోద్యమిత్ర శత్రుగృహముల పట్టిక ఈకొంత తీర్చినది కాదని చెప్పెడి దేవుఁ ఇట్టివి మానుటకు పెద్దవిషయములు కావు; ఆసంశ్క మైనవి.

గ్రహదృష్టుల ప్రకరణమున, భాగలు ౧౮౦, ౧౨౦, ౮౦, ౬౦, ౪౦—ఇన్నిటగలవి ఘనదృష్టులనియు, భాగలు ౩౨, ౫౨, ౪౫, ౩౬, ౩౦—ఇన్నిట గలవి లఘుదృష్టు లనియు, ప్రతిభాగకును ఒకదృష్టి పరిగణించుకో దగినను, ఈ పదియును ప్రధానదృష్టు లనియు, ౪౦ భాగలగృహ్టి సవాంత

దృష్టి యనియు వచించి, ఆయాదృష్టుల కాయాభావములయెడ పని గలదని విభాగించుటయు, ప్రసిద్ధమైన దృష్టి సంప్రదానమును సంభావింపకుండుటయు క్రొత్త. స్త్రీబాతకాధ్యాయము బాత్రిగా లోపించట మాత్ర మొక తొంతరిగ కన్నట్టిక మానదు. ఈ గ్రంథము సమగ్రమని వారు తెలుపుటయు లేదు; ప్రమాణము వీలూపదు లేదు.

లేనిది లేకపోగా ఉన్నది చూచినచో ఈ గ్రంథము మాత్రము తోయ్యితివక్రియు లంఘనము చూడ తగినది. ఇది ఆర్థ్యసహనము వేడుకపడువారికి చాల మైత్రితో ఉపకరించునది. కేవలము ప్రాపంచికము లగు ప్రయోజనముల దృష్టితో యోగములను, ఫలములను నిగ్గయించుట కాక, జీవితము అణుకణువున పనిచేయు గ్రహశక్తుల సమగ్ర పరామర్శయతో, బాతకము గొప్ప అనుభవము, జ్ఞానము మున్నగు భావసంపదల కలుగ జేయుటయు గ్రహములపట్ల నుగమే అని నిరూపించుచు అన్నిట గుణాగుణములు కలుటచే వివేక మాత్యమను ధోరణితో వర్తించి ఈగ్రంథమును విలంబగలదానినిగ జేసిరి గ్రంథకర్త.

—కొం. జ.

కావ్యాదర్శము (ప్రథమఃపరిచ్ఛేదము)

నాగరిలిపి. క్రానుచై బాస ౬౦ పుటలు వెల గు ౧-౧-౦. పం. ౧౯౩౦.

సంపాదకులు, ప్రకాశకులు: శ్రీ పండిత శిరోమణి, వి. కృష్ణమాచార్యగారు, Senior Pandit;

శ్రీ వి. నామమంతాచారగారు, రి. ఏ. (అన్యు), Assistant Librarian; Government Oriental Mss. Library, Egmore, Madras.

ప్రాచీనాలంకారకాస్త్ర గ్రంథమును నీకావ్యాదర్శమును దండిమహాకవి రచియించెనని ప్రతీతి. ఇందు కావ్యాదర్శమునందలి ప్రథమ పరిచ్ఛేదమును, దానికి వాదిభంఘాలదేవుడు (?) రచియించిన వ్యాఖ్యానమును, సంపాదకులు వ్రాసిన అంగ్లానువాదమును (మూలమునకు), అంగ్ల వివరణమును గలవు. కావ్యలక్షణము,

కావ్యభేదములు, వైదర్భనాడీయమార్గములు, గుణములు తల్లక్షణోదాహరణములు మొదలయిన పరిపచ్చేదము నందలి విషయములు.

గ్రంథమునకు శ్రీ యం. రామకృష్ణకవి గారు, (యం. ఏ.) అమూల్యముగు పీఠికను వ్రాసినారు. అందు వాదిఘంఘాలదేవుని వ్యాఖ్యానము ప్రాచీనము, ఉత్తమము ననియు, అది మిక్కిలి విపులమయినదనియు, తరువాత దాని నిటీవలివారెవరో సంగ్రహించిరనియు, విపులమయిన అసలు వ్యాఖ్యానము రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములకు మాత్రము లభింపగలదనియు వాగ్దానినారు. దీనిని బట్టి యీగ్రంథమున ప్రకటితమయిన ప్రథమపరిచ్ఛేద వ్యాఖ్యానము అసలు వ్యాఖ్యానము కాక దానిసంగ్రహ స్వరూపమగు స్పష్టము. కాబట్టి రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములను నైతము వాదిఘంఘాలదేవుని వ్యాఖ్యానముతో నెందు చేర్చి ప్రకటింపవలసి యుండెనది.

కావ్యాదర్శమునకు ఇదివఱకే రెండు విపుల వ్యాఖ్యానములు ప్రకటితమయినవి. ఇక నీక్రొత్తవ్యాఖ్యానమునకు విశేషములను తెలియ విద్యల్లోకము కుతూహలపడుచుండును. అట్టి విద్యల్లోకమున కీగ్రంథము ఆకాఢ్యమును గలిగించును. కావున ప్రకాశకులు రెండు మూడు పరిచ్ఛేదములను అసలు వ్యాఖ్యానముతో నెందు చేర్చకపోవుట లోపము. ఆ ౨, ౩ పరిచ్ఛేదములను ప్రకటించి త లోపమును వారు తీర్చినచో తాము కృత కృత్యు లగుటయే కాక విద్యల్లోకము కృతజ్ఞతకును పాత్రు లగుదురు.

అనువాదము: అనువాదకులు మూలమును చక్కగ ననువద్యము చేసికొనగలిగినను విశేషవ్యాసము లేక తమ అనువాదమునకు మెఱుగును లేజాలరు. మఱియు వారు ఉభయభావల స్వరూపస్వభావములను చక్కగా తెలిసియుండవలయును. వారికి మంచికైతి యలవడి యుండవలయును. అనువాదము చేయునన్న గ్రంథము నందలి విషయము చక్కగ వారి మనసున కెక్కి యుండవలయును. వీనిలో దేనికి లోపము గలిగినను వారి

అనువాదమునకు లోపము గలుగుట నిశ్చయము. ఈ విషయమును మనసున నుంచుకొని గ్రంథము ననువాదమును పరిశీలింతుము:

మూలము:

చతుర్ముఖముఖాంభోజపనహంసవధూర్మను;
మానసే రమతాం నిర్మలం సర్వకృత్ సరస్వతి. ౧

అను:

May the all-white Sarasvati, the she-swan in the rows of lotuses in the form of faces of the four-faced God, sport always in Manasa lake—i. e. my mind.

ఇటు అనువాదమున మానససరస్సునకు ప్రాధాన్యము. మూలమున కవిమనస్సునకు ప్రాధాన్యము. శ్లేష నెలన సిద్ధించిన 'మానససరస్సు' అనునర్థము ప్రధానము కాజాలదు. 'అంభోజపన' rows of lotuses వెనకెట్లు మనకు rows అను మాట పొసగదు.

మూ: 'పూర్వకాస్త్రాణి సంహృత్య'. ౨౦

అను: Having summarised the previous works. ఇట్లు 'works of previous authors on poetics' అనుట మంచిది. వ్యాఖ్యానమున 'పూర్వ కాస్త్రాణి' మేధావిరుద్రభస్మచాదికావ్యలకు దానిని అనికలరు. వివరణమున వివరముగనే యున్నది. కాని అనువాదమున 'previous works' అనుటవలన 'ఇతని పూర్వకృతులేమో' అనుసంకేయము కలుగవచ్చును.

మూలమున ౧౫ మొ. ౧౯ వఱకు గల ౫ శ్లోకములలో కావ్యములయందు వర్ణింపవలసిన విషయములు గలవు. ఆందు 'మధుసూదనరత్నావళి' అని మధుసూదనరత్నములు కూడ పేర్కొనబడినవి. అవి అనువాదమున జారిపోయినవి. వలయునని వీని నుజ్జగించిరా? అట్లు కాగూడదు. వీరిది అనువాదము. మూలమునగల అన్ని విషయములు మిక్కిలి మిక్కిలిగా నుండవలెనా—కాస్త్రగ్రంథము కాన. లేక సారవడిరా? కాస్త్రానువాదము పట్టున జాగరూకత కొలువడుట క్షంభిత్యము కాజాలదు. ఈయెందు శ్లోకములు తులకమున కుదాహరణముగ చెప్పదగినవి. ఈవిషయము వివరణమున తేర్చగలిగియుండిన నందముగ నుండెడిది.

మూలము :

అపాదః పదసన్తానో గద్య మాఖ్యాయికా కథాః
ఇతి తస్య ప్రభేదౌ ద్వౌ తయో రాఖ్యాయికా కిల.

నాయకేనైవ వాచ్యాన్యన్య నాయకే సేతరేణవా.
.....౨౩, ౨౪.

అను:....."Akhyayika (chronical? (cle))
and katha (tale) are its two varieties. Of
the two Akhyayika is that which is narrated
by the hero himself....."

'ఆఖ్యాయికా' అనగా chronicle కాదు.
chronicle=continuous register of events in
order of time. అనువాదకరే Akhyayika is that
which is narrated by the hero himself.
అని వ్రాసియున్నారు కదా. 'ఆఖ్యాయికా' అనగా
chronicle అని ఎట్లు పారవడిలో!

మూలము :

తదేతద్వాద్యమం భూయః సంస్కృతం ప్రాకృతం
తిథా;
అపభ్రంశశ్చ మిశ్రంచే త్యాహ రాంధ్ర శ్చ కుర్విధమ్.
-౩౨.

అను: The Scholars again speak of languages
as of four kinds, namely Sanskrit, Prakrit
Apabhhransa and Misra.

వాగ్భాత్యనమును చూడుము: తదేత దన వ్రశోక్తం
వాద్యయం గద్యం పద్యం మిశ్రంచ త్రివిధమసి, భూయః
సంస్కృతపాకృతాపభ్రంశమిశ్రేణేవా, నృతుర్ధా చతుర్థి,
ప్రకారైః భిద్యతే.

'గద్యము, పద్యము, మిశ్రమునని మూడువిధము
లయిన పూర్వోక్తవాద్యయము మరల సంస్కృతము,
ప్రాకృతము, అపభ్రంశము, మిశ్రముము నను వాగ్భాత్య
లను పురస్కరించుకొని నాలుగు విధములగుచున్నది' అని
భావము. ఇప్పుడు మూలానువాదిముల భేదము లేట
తెల్లము.

మూలము :

మికాణి నాటకాదీని లేమి మన్యత్ర విస్తరః;
గద్యపద్యమయీ కాచి చ్చంపూ రిత్యభిధీయతే.

అను : (మూలమున ఆధోరేఖాంకితభాగమునకు) -

The mixed kind of composition consist-
ing of prose and poetry is called Campu.

మూలమునందలి 'కాచి' అను శబ్దము ప్రయోజ
నమును గుర్తింపక కాబోలు అనువాదకులు దాని నను
ననింపక విడిచిరి.

మూలము :.....ప్రేక్ష్యాత్మ మితర త్పనః;
శ్రవ్య మేవేతి వైచై మి ద్వయీ గతి రుచాహృతా !

అను:.....are meant to be seen. But the
others are only to be heard. These are the
other two divisions of literature.

'Other' అనుటవలన ఇంక కొన్ని విభాగములు
కూడ కలవను వర్ణము విచ్చుట కవకాశము కలుగును.

'ఇదానీం సర్వవాద్యయస్య ప్రేక్షణీయశ్రవ్య
భేదాత్ ద్వైవిధ్య మాహ' అని వ్యాఖ్యాత 'వివిధవిధముల
విభజింపబడిన పూర్వోక్త సర్వవాద్యయము' దృశ్యము,
శ్రవ్యము అని రెండువిధము లగుచున్నదని భావము. ఇక
'other' అను శబ్దమునకు అవకాశము లేదు.

మూలము :

ఇతి హృద్య మహ్నోఽంతం నిష్ఠీనతి వధూరితి. ౯౭

'నిష్ఠీనతి వధూ' అనుదానికి అనువాదము "the
maid vomits" అని యున్నది. 'Vomits' అనుటకు
బదులు 'spits' అని యుండవలెను.

ఇట్టిది అనువాదముక నచ్చుటచ్చుట కానవచ్చు
చున్నవి. కాస్త్రప్రగంధ మగుటచే ఎక్కువ పరిశ్రమించి
నిర్దుష్టముగా వెనువదించి యుండినచో బాండ్డిడి.
బాగుమాట ఎట్లున్నను, కాస్త్రప్రయోజనము కొలవడ
కుండును. ప్రకృతగ్రంథముక మూలము, వ్యాఖ్యానము
నున్నవి కావున పాఠకుల కది చాలును.

ఈ గ్రంథమునకు వివరణము (Notes) ఇంకను విరివిగ నుండవలెను. మూలమువలనను, వ్యాఖ్యానము వలనను స్ఫురించు విశేషాంశములు, మతీయు మూలము నందలి విశేషములను బాగుగా తెలిసికొనుట కుపకరించు ఇతరగ్రంథప్రమాణములు మొదలయినవి వివరణమున నుండవలసినవి. సంపాదకు లీ వివరణముల విషయమున నింకను శ్రద్ధను చూపి విరివిగ వ్రాసియుండిన బాగుండే దిది. కొన్ని యుదాహరణములు—

మూలము : కాస్త్రీకు సంస్కృతా దన్యత్. ౩౬.

వ్యాఖ్యానము : కాస్త్రీకు=వ్యాకరణే అని

వివరణము : 'కాస్త్రీ'పు-Here means works on Sanskrit Grammar etc.' ఇదట 'కాస్త్రీ'పు' అని బహువచనము చెప్పవలసిన ఆశ్చర్యకర కావరము.

మూలము : ఇంద్రనీలనిధం లక్ష్మ ౫౬.

వివరణము : The emerald-like (blue) spot అని. Emerald అనగా పచ్చకదా! అది నీలముగా నుండు నా? Sapphire-like అనవలసినది.

౭౬-౭౭. ఉదార is defined and illustrated here.

ఇదియు వివరణమా? ఈపాటి మూలమువలననే తెలియగలదు.

౮౧. 'ఉదకృ అవాకృ ఉచ్చావహః, ఉచ్చావహః ప్రకారః యస్యతే.' ఇదినిమి? మూలమునందలి 'ఉచ్చావహప్రకారం' అనుపదమునకు విగ్రహము. చాలినంత వివరణము నుగచుచుగా నుండెలదా?

మూలము :

అస్త్రుస్తక పర్యస్త సమస్తా రాగం శుభం స్తరా;

పేనస్తనస్థితాతామ్రాస్త్రీవాభాతి వాకుణీ. ౮౨.

వివరణము : This is an instance for నుగుబాహుళ్య. Short vowels followed by conjunct consonants are treated as నుక (నుగు) cf. 'సంయోగే నుగు'—Panini.

ఈవివరణమున బట్టి అన్-చున్-పర్-యన్ మొదలయిన వర్ణములే నుగువులు కావలసియున్నవి కాని రా-

పి-తా-వా-భా- మొదలయినవి నుగువులు కావాలవు. 'దీర్ఘం'చ' అను పాణినిసూత్రమువలన దీర్ఘాక్షరములు కూడ నుగువు లగుచున్నవికదా! అనిషయము వివరణమున లేకపోవుట యెట్లు?

ఇట్టివే అటవట గలవు.

ఈఅనువాద వివరణముల మాట కేమి కానిఉత్తమగు నీ యలంకారగ్రంథభాగమును క్రొత్త వ్యాఖ్యానముతో క్రొత్త యచ్చాత్రించి ముద్రామృగ లభింపజేసిన యేతద్గ్రంథసంపాదకులు కృపాదయుల యభినందనములకు పాత్రులు కాదనుదురు. వీరు కూడినంత ద్వారలో కేపించిన గ్రంథమును పైతము వాడిఘంఘూలదేవుని అసలు వ్యాఖ్యానముతో ప్రకటించి లోకమునకందజేయవలెను.

గ్రంథస్వీకారము

ఆత్మవిజయము

కొనుపైజాన ౨౮౭ పుటలు. వెల రు ౧-౦-౦.

సం. ౧౯౨౯.

గ్రంథకర్త:—బౌద్ధవాద్యయబ్రహ్మ, దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

మానవజీవితము

(మూడుసంపుటములు)

కొనుపైజా, పుటలు ౨౧౪౦. ఒక్కొక్కసంపుటము వెల ౩-౮-౧.

సం. ౧౯౩౦.

రచయిత:—బౌద్ధవాద్యయబ్రహ్మ, దుగ్గిరాల బలరామకృష్ణయ్యగారు.

వలయువారు:—మానవాదర్శగ్రంథమండలి, అంగలూరు, కృష్ణాజిల్లా—అని వ్రాయవలెను.

జగము

(శ్రీరామకృష్ణానందస్వామిప్రణీతము)

అనువాదకులు: శత్రోనందస్వామిగారు.

కొనుపైజా, పుటలు ౪౯, వెల ౦-౩-౦.

విలాసము:—మేజీజగ, శ్రీనవాతగ్రంథమాల,

కాపపోట్టు, (via) కొల్లూరు, నంటూరు జిల్లా.

గిల్డుపరిశ్రమ ART OF GUILDING

క్రొను పైజాన ౫౦ పేజీలు. వెల రు. ౧-౦-౦.

గ్రంథకర్త:—తాడి బ్రహ్మానందరావువర్మగారు,
కోరంగి, తూర్పుగోవావరిజిల్లా.

శ్రీవివేకానందసందేశము

క్రొను పైజాన ౫౦ పుటలు

ఒక అణా తపాలాచీట్లు పంపువారి కుచితిముగ
పంపబడును.

గ్రంథకర్త:—కూచి నరసింహముగారు.

గ్రంథములు దొరకుచోటు:—

వ్యాసపట్టిరము

మేలుపాక, యలమంచిలి, వికాఖపట్టణం జిల్లా.

CONTRACT LABOUR IN BURMA

(ఆంగ్లము)

క్రొను పైజా, ౧౯౪ పుటలు. వెల తెలియదు.

కర్త:—న. వారాయణరావుగారు.

వలయువారు:—Current Thought Press,

Triplicane, Madras—అనివ్రాయవలెను.

తిరుప్పావ

(ఆంధ్రప్రతిపదతాత్పర్య వ్యాపకదేశార్థసహితము)
వారాయణవము వసుభౌధరణముగారిచే రచితము.

క్రొను పైజా, పుటలు ౧౦౩. వెల రు. ౦-౬-౦.

గ్రంథము దొరకుచోటు:—

ఎన్. కె. వసుభౌధరణముగారు

౨౨, పచ్చయప్ప మొదలిపేథి, కోమలేశ్వరకొండ,
మద్రాసు.

సన్యాసము

క్రొను పైజా, ౬౨ పుటలు. వెల తెలియదు.

సం. 1930.

బొడ్డు బాసిరాజుగారి వినాహసందర్శమున పండి
తులచే చదువబడిన పద్యము లిందుమార్పబడినవి.

(ప్రకాశకులు: బొడ్డు వేంకట సుబ్బారాయణుడు
గారు, ఆదివారపుపేట, ఏలూరు.

ఆంధ్రనటప్రకాశిక

(సచ్చిత్రము)

క్రొను పైజా, పుటలు ౫౧౬, వెల రు. ౪.

సం. ౧౯౩౦

కర్త:—పసుమర్తి యజ్ఞ వారాయణ శాస్త్రి
గారు, కుచిలిపట్టణము.

(౧) నయన్రదీపము-విగ్రహము

క్రొను, పుటలు ౧౨౩, వెల రు. ౧. సం. ౧౯౩౦.

గ్రంథకర్త:—కోరాడ రామచంద్ర కృతి

(౨) రథాంగదూతము

క్రొను పైజా, పుటలు ౪౦. వెల ౬ అణాలు, సం.

౧౯౩౦.

గ్రంథకర్త:—కోరాడ రామచంద్రకృతి.

(౩) పరశురామ విజయము

క్రొను పైజా, పుటలు ౬౦. వెల రు. ౧-౦-౦.

కోరాడ రామచంద్రకృతి ప్రణీతము.

వై మూడుపుస్తకములు వలయువారు: 'కోరాడ
రామకృష్ణయ్యగారు, యం.ఎ. విశ్వవిద్యాలయోపన్యాస
కుమ, లింబిగార్డెన్స్, రాయపేట, మదరాసు' అని
వ్రాయవలయును.

పత్రికా స్వీకారము

THE LONGEVITY

ది లాంగెవిటీ

(ఆంగ్లమాస పత్రిక) జూలై ౧౯౩౦.

సంవత్సరపు చందా రు. ౩-౪-౦.

లాంగెవిటీ కార్యాలయము, ౬౧, సుందరమూర్తి
వినాయక కోవల పేథి, తిరువల్లిక్కేణి, మదరాసు.